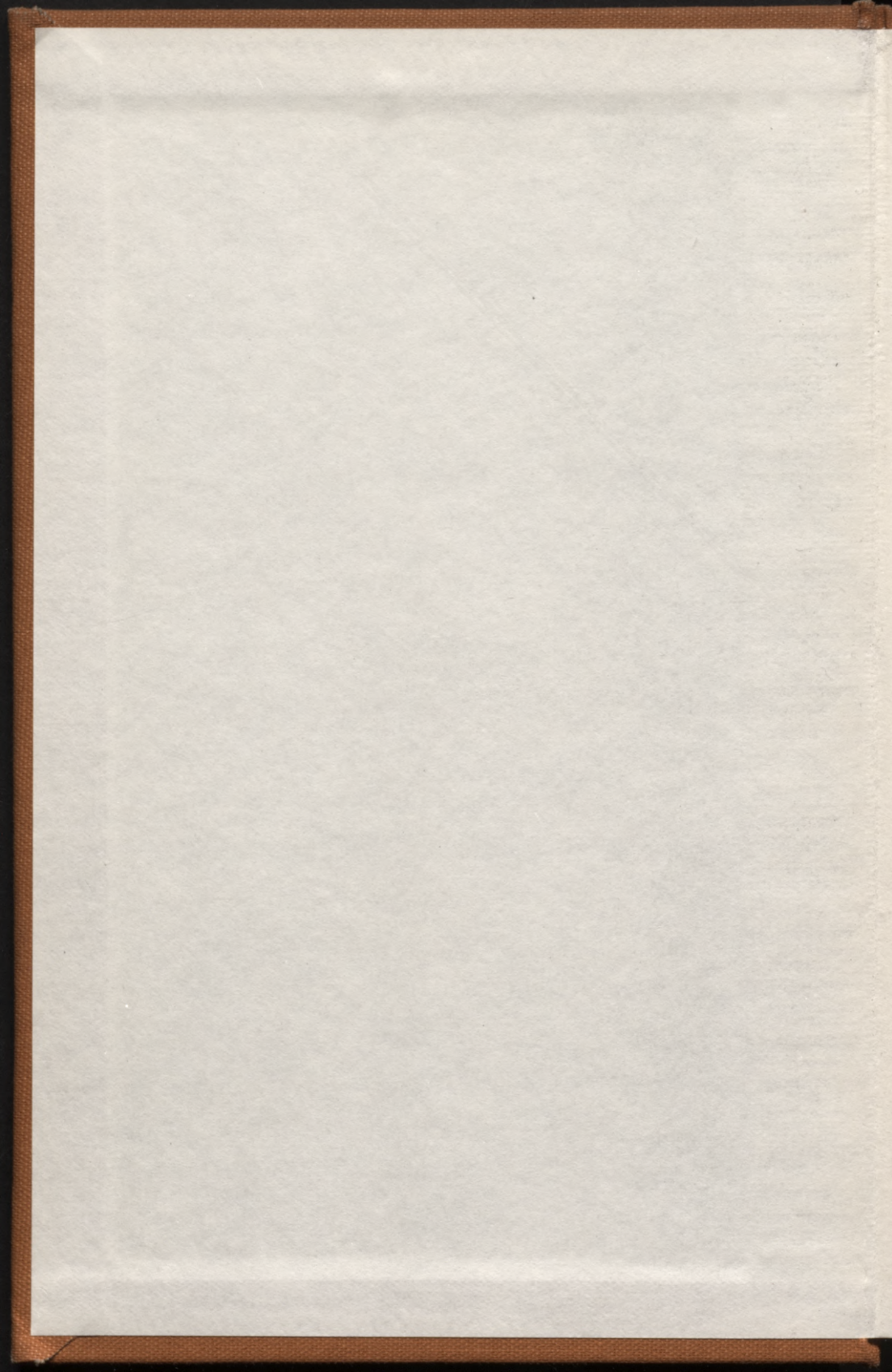

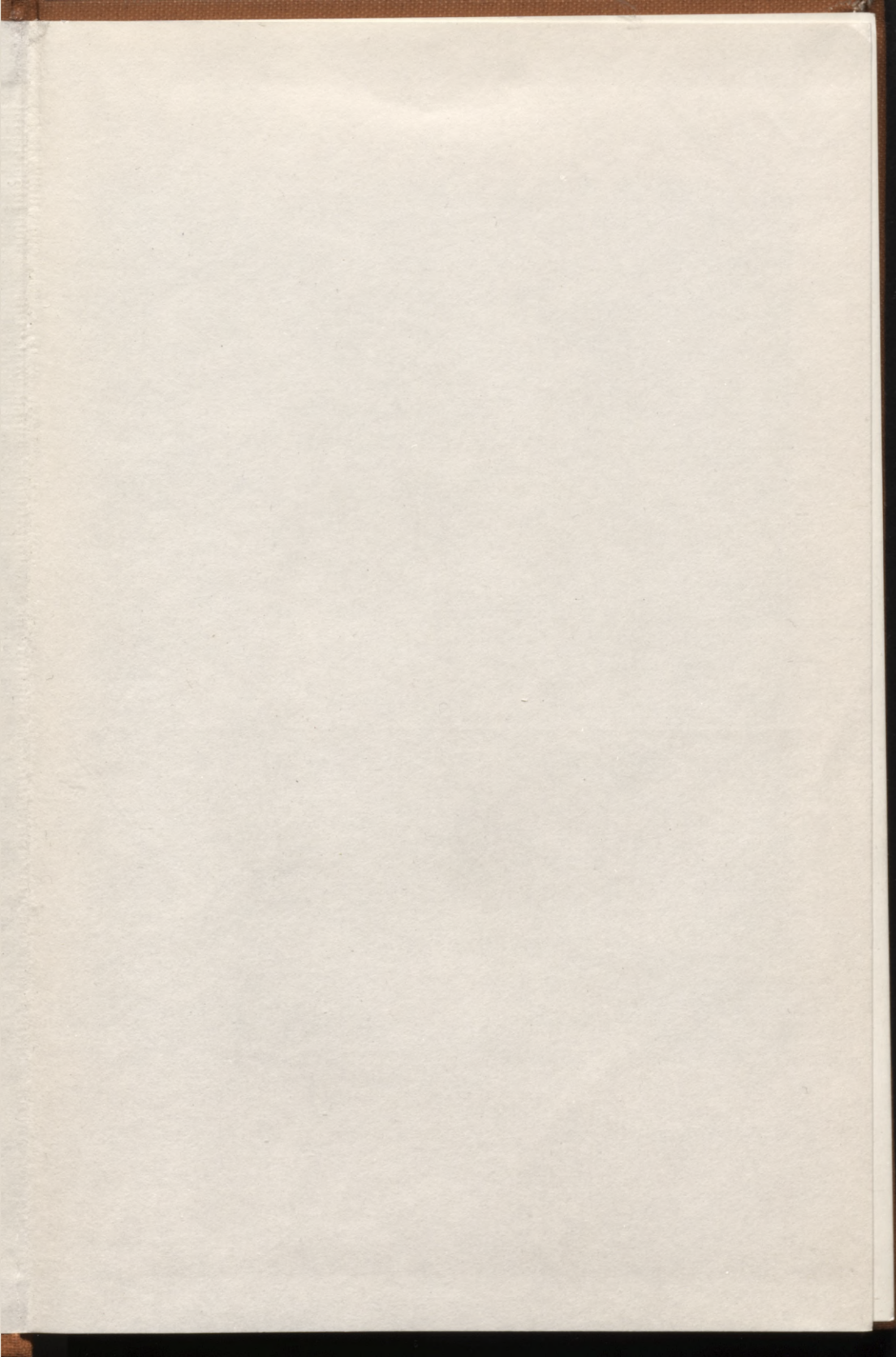
90-4
L 620 x̄ii

ARCHIVS

DIVDESMIT OTRAIS SĒJUMS

MCMLXXXII

Andris Pavasars

PAVASARS

L $\frac{90-4}{620}$

olpbl
L
9

ARCHĪVS

RAKSTI PAR LATVISKĀM PROBLĒMĀM

REDAKTORS EDGARS DUNSDORFS

XXII

FOLKLORA

ZINĀTNIEKU ĪSBIOGRAFIJAS

~~PBB, 80~~
3228105050

Izdevēji: Pasaules brīvo latviešu apvienība
un Kārļa Zariņa fonds
MELBURNĀ 1982

©

Copyright: Archivs, 1982

3 Dickens St., Elwood, Vic. 3184

Australia

National Library of Australia card number and ISBN

0 959 5896 8 6

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the Publisher.

4

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTEKA

90-32.889

0303018628

Printed by IMPRESS PRINTING PTY. LTD. Dandenong, Vic. 3175

PRIEKŠVĀRDI

Veltījot šo sējumu folklorai, redaktoram bija divējāds nolūks. Pirmkārt tas apmierinās aktuālo vajadzību publicēt Krišjāņa Barona klasisko ievadu *Latvju dainu* pirmajam izdevumam. Interesi modinās arī tulkotais G. Merķeļa raksts. Otrkārt redaktors vēlējās dot izdevību izteikties mūsu jaunajai paaudzei, kas izrāda arvien lielāku interesi par latviešu dainām. 1980. gadā latviešu valodas trīsgadīgā kursa ietvaros Monaša universitātē Melburnā notika profesora Dunsdorfa vadītais seminārs par dainām. Šai sējumā publicēti triju šī semināra dalībnieču (Andas Kučeres, Elvīras Latišas un Ilzes Ziedares) darbi. Nejausības dēļ Andas Kučeres semināra darba temats bija aptuveni tas pats kā rakstnieces Indras Gubiņas referāta temats 1981. gadā Kalamazū, ASV. Redakcijai tādēļ ir gandarījums, ka Indra Gubiņa bija ar mieru publicēt savu referātu šai sējumā, tā bagātinot šī jautājuma iztīrījumu. Redakcija pateicas „Grāmatu drauga” apgāda īpašniekam Helmāram Rudzītim par atļauju citēt referātā iestarpinātos Indras Gubiņas dzejoļus, kuŗu autortiesības © pieder „Grāmatu drauga” apgādam.

Diriģenta Viktora Bendrupa raksts par Jāņa Cimzes *Dziesmu rotu* ir Cimzes nopelnu cildinājums, pieminot viņa nāves simtgadi.

Valdemārs Klētnieks ir publicējis daudz apcerējumu par folkloru. Rakstu „Latviešu rakstraudzis” viņš deponēja Melburnas latviešu biedrības bibliotēkā.

Archīva redaktors par folkloru publicē divus kritiskus rakstus: „Folklorā okupētajā Latvijā” un „Ornamentu nosaukumi”.

Turpinot XXI sējumā ievietoto latviešu zinātnieku īsbiografiju seriju, Kārlis Sātiņš sniedz pārskatu par mūsu pārējiem pētniekiem un zinātniekiem (XXI sējumā bija tikai mācībspēku īsbiografijas). Valfrīds Osvalds uzņēmās savākt papildinājumus un labojumus mācībspēku īsbiografijām. Rezultāti tagad publicēti Kārļa Sātiņa un Valfrīda Osvalda kopējā rakstā.

Ar skumjām šai sējumā bija jāievieto atvadu vārdi kā Valfrīdam Osvaldam, tā Paulam Jurevičam, kas abi bija *Archīva* līdzstrādnieki.

Mūsu sējumu ievada Indras Gubiņas dziesma „Paņem līdz”. To komponējis Jānis Norvilis, ilustrējis Leo Svīķers. Autortiesības © paliek autoriem. Par krāsaino ievada attēlu paldies Andrim Pavasaram. Tāpat pateicība pārējiem māksliniekiem, kuŗu darbi rotā šo sējumu, kā arī Teodoram Tomsonam par atļauju šeit ievietot viņam dāvinātās mākslinieka Augusta Annus gleznas attēlu.

Publicējot šo latviešu folklorai veltīto sējumu, ar nožēlu jākonstatē, ka mūsu folkloras šūpulī – Latvijā pašā – folklorā tagad nonākusi okupantu kalpībā. Atjaunojot Latvijas neatkarību, būs ne vien latviešu folkloras zinātnē jāatīra no sārņiem, bet arī pārējā Latvijas kultūra jāievirza atpakaļ Rietumeiropas garā un uztverē.

Redaktors

Leo Svīķers

KLUSĀ DABA AINAVĀ

PAŅEM LĪDZ

Indras Gubiņas teksts

Jānis Norvilis

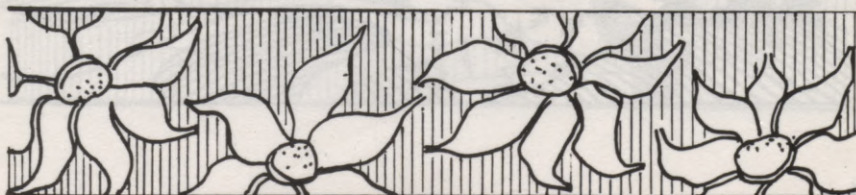
♩ = 104
Ten.

B.

Introduction for piano (B.) in 4/4 time. The score consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff features a melodic line with eighth and sixteenth notes, often beamed together. The bass staff provides a harmonic accompaniment with chords and single notes. A dynamic marking of *f* (forte) is present. The introduction concludes with a series of dotted lines indicating a repeat or continuation.

Vocal and piano accompaniment. The vocal line is in the treble clef, and the piano accompaniment is in the bass clef. The lyrics are: Stā - vē - ju, dzie - dā - ju, aug - sta - jā kal - nā,
Dzie - dā - ju kal - nā,
rit. *in tempo*

The piano accompaniment includes dynamic markings of *f* and *rit.* (ritardando), followed by *in tempo*. The score concludes with a series of dotted lines.

lai ma - na bal - sti - ņa ska - nē - ja tā - lu, *p* lai ma - nu
 ska - nē - ja tā - lu *f* pār pļa - vām, pār no - rām,

----- ♪ ----- ♪ ----- ♪ ----- ♪ ----- ♪ ----- ♪ -----

dzies - mu klau - sī - jās tau - tas.
 pār me - žu ga - liem, lai ma - nu bal - sti - ņu klau - sī - jās tau - tas.

----- ♪ ----- mf ----- ♪ ----- ♪ ----- ♪ ----- ♪ ----- ♪ -----

f aiz-lai - dās dzies - ma. *p* Ai! - -
 Pa-lie - ku kal - nā,

mf

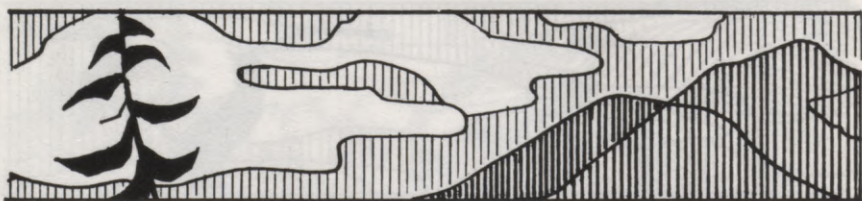
mp

----- 20 20 - 20 - 20 ----- 20 - 20 - 20 ----- 20 - 20 ----- 20 - 20 ----- 20 - 20 -----

sve - ša - jā kal - nā bez at - balss, bez balss. *f* Vai dzies - ma ie - si - tās
 Vai?

mf

----- 20 ----- 20 ----- 20 ----- 20 ----- 20 -----

mū-ros vai klin-tīs, va-re-no pil-sē-tu aug-sta-jos tor-ņos? - -

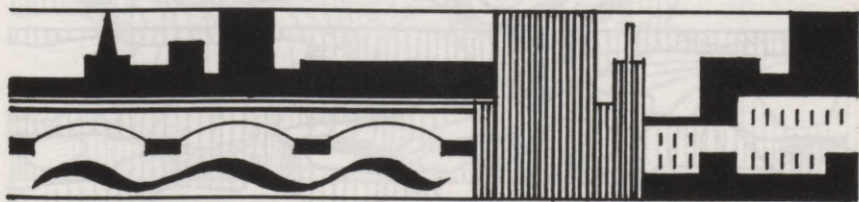
8 - - - - -

8 - - - - -

Ai - - - - -
Sa-dru-pa, sa-i-ra, pa

8 - - - - -

8 - - - - -

mā - ko - ni bal - tu, *mf* pār pla - vām, pār no - rām, pār me - žu ga - liem

The first system of the musical score consists of two staves. The top staff is a vocal line in treble clef, and the bottom staff is a piano accompaniment in bass clef. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The lyrics are written below the vocal line. The piano part features a steady accompaniment with some melodic movement in the right hand.

Lēnāk

tā - lāk uz aus - tru - mu pu - si sīdž. *f* Mā - ko - ni bal - tais,

Lēnāk

The second system of the musical score also consists of two staves. The top staff is a vocal line in treble clef, and the bottom staff is a piano accompaniment in bass clef. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The lyrics are written below the vocal line. The piano part features a steady accompaniment with some melodic movement in the right hand. The word 'Lēnāk' is written above the vocal line at the beginning and middle of the system.

LATVJU DAINAS

Krišjānis Barons

Pirms apmēram deviņdesmit gadiem rakstītais Krišjāņa Barona (1835–1923) ievads dainu izdevumam vēl arī mūsu dienās nav zaudējis vērtību. Kad 1955. gadā sakarā ar Krišjāņa Barona 120. dzimšanas dienas piemiņu tagadējais *Archīva* redaktors grāmatā *Senie stāsti* publicēja fragmentu no šī ievada (161–167. lpp.), tas lasītājos radīja lielu interesi, un viņš saņēma daudz lūgumu publicēt ievadu pilnīgi. Tagad, tuvojoties Krišjāņa Barona dzimšanas dienas simt piecdesmit gadu jubilejai, šis lūgums ir izpildīts.

Šeit pārspiestais Krišjāņa Barona raksts ir ņemts no *Latvju dainu* pirmā sējuma ievada. Šis sējums iznāca atsevišķās burtnīcās no 1894. līdz 1898. gadam, un otrā izdevumā to iespieda 1922. gadā. Barona raksts bija iespiests fraktūrā (gotu burtiem) un vecajā ortografijā. Tas šeit ne vien iespiests tagadējā ortografijā, bet nedaudz laboti arī arhaiskie izteicieni (piemēram, „Ulmanna mācītājs” vietā iespējām „mācītājs Ulmanis”), atrisināti saīsinājumi (piemēram, R.L. Beedriba – Rīgas latviešu biedrība) un atmesti liekie tituli (piemēram, H. Wissendorffa k. vietā iespiests H. Visendorfs). Rakstā ievietotās kartogrammas un attēli, saprotams, nav oriģināli.

Redaktors

Latviešu tautasdziesmu krāšana un krājumi

Mūsu tautasdziesmas ir vairumā mantojums no sirmās, nezināmās senatnes. Muti no mutes, no auguma uz augumu pāriedamas, tās uzglabājušās tautas atmiņā līdz mūsu dienām. Mācītu vīru, kas ar rakstuzīmēm varēja nākt tautas atmiņai palīgā, tautai pašai senāk trūka, un cittautieši tikai vēlākos, jaunākajos laikos sāka ievērot svesās tautas dzeju. Tādēļ ir iemesls domāt, ka grūtajos vēsturiskajos apstākļos un, tautas dzīvei pašai pārgrozoties, kristīgai ticībai vecās pagānu ticības vietā iesakņojoties, daudz vecās dzejas mantu nogrimis aizmirstības jūrā. Taču ir tad vēl mūsu mantotais dziesmu pūrs ir tik bagāts kā reti kādai tautai.

Pirmās rakstos iespiestās dziesmiņas atrodam vecā Stendera *Latviešu gramatikā* (Braunschweig 1761), kur tās uzņemtas kā valodas piemēri.

Dzīvāka un sekmīgāka latviešu dziesmu krāšana sākās ar 19. gadsimteni. Te vispirms godam minams Gustavs fon Bergmans, mācītājs Rūjienā, un Fr. Daniels Vārs, mācītājs Palsmanē. Pirmais ar dažu draugu palīdzību sakrāja gan Rūjienā, gan citos Vidzemes apvidos kā: Valmierā, Cēsis, Dzērbenē, gan arī Kurzemē, pavisam kopā 490 dziesmas, kuŗas pats iespieda savā mazajā spiestuvē divos sējumos ar nosaukumu: *Erste Sammlung lettischer Sinngedichte* (Ruien 1807) un *Zweite Sammlung lettischer Sinn- und Stegreifsgedichte* (Ruien

1808). Mācītāja Vāra krājums ar 411 dziesmām iznāca 1807. gada beigās ar nosaukumu: *Palcmariēšu dziesmu krājums*.

Šiem pirmajiem visai trūcīgiem un ļoti mazā eksemplāru skaitā iespiestajiem tautasdziesmu krājumiem ne tik drīz sekoja jauni, pilnīgāki. Pagāja veseli 36 gadi, kamēr iznāca iespiestas Bitnera *Latviešu ļaužu dziesmas un ziņģes* (Jelgavā 1844). Šī ļoti ievērojamā grāmata mums rāda, ka ilgais laiks tomēr nebija bijis veltīgs, lai tautasdziesmas sakrātu un tās pareizāk saprastu. Ne vien kuplu kuplais dziesmu skaits — 2854 dziesmas — no visām Latvijas malām mums pirmo reizi ir acu priekšā, bet latviešu tautas dzeja bija arī atradusi mācītājā Bitnerā smalku un sapratīgu pazinēju, apcerētāju un kārtotāju. Uz viņa tekstiem mēs arī valodas ziņā varam palaisties.

Šo visu gan Bitners nebija paveicis viens pats. Viens no agrākiem krieviem dziesmu krājējiem bija mācītājs Ulmanis Krimuldā, vēlāk profesors un rektors Jurjevas [Tartu] universitātē. Sākot ar 1820. gadu, viņš savāca prāvu manuskriptu krājumu un 1832. gadā Latviešu draugu biedrības sapulcē uzaicināja arī visus citus biedrus nākt talkā krāšanas darbā. Uzaicinājums nav palicis bez labām sekmēm, un visas šādā ceļā savāktās garamantas tad arī nāca īstājās, t. i., Bitnera rokās. Tāpat arī Ulmanis savu pašu krājumu nodeva izlietāšanai Bitneram. Vēl jāpiemin, ka Bitnera krājumā uzņemtās 2854 dziesmas ir tikai puse no tā dziesmu skaita, kas toreiz atradās viņa manuskriptā. Bitners savu darbu izstrādāja vairāk vācu publikai un, to sevišķi ievērodams, kā viņš pats savā priekšvārdā teic, daudz dziesmu atstāja neuzņemtas, kas citādi latviešiem pašiem un valodas pētniekiem varbūt būtu bijušas svarīgas. Bitnera krājums arī patiesi nedabūja pašā latviešu tautā izplatīties un beidzot kļuva par bibliografisku retumu.

Pēc Bitnera slaveni pastrādātā darba ilgu laiku likās, it kā viss, kas šai laukā panākams, arī jau būtu pilnīgi sasniegts. Tikai mācītājs Bilenšteins, kas godam pazīstams kā latviešu valodas un etnografisku ziņu krājējs un pētnieks, nebija aizmirsis klusībā krāt arī tautasdziesmas, kā to vēlāk redzēsīm.

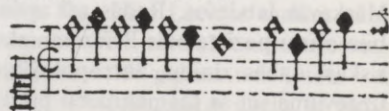
Beidzot bija pienācis laiks, kad paši latvieši ķērās pie šī sevišķi tautiskā darba. *Pēterburgas avīžu* laikā neaizmirstamais Krišjānis Valdemārs draugu starpā aizrādīja uz latviešu pašu pienākumu krāt savas tautasdziesmas, bet vispirms drīzumā iepazīstināt krievu publiku un krievu zinību vīrus ar daiļākām mācītāja Bitnera jau izdotajām tautasdziesmām, lai arī tādējādi panāktu tuvošanos mūsu plašākai tēvijai, Krievijai. Dažu skaudīgu apstākļu dēļ šis nodoms novilcinājās. Pašās *Pēterburgas avīzēs* 1864. gadā tikai iespiests mazs, Neimaņa uzrakstīts, krājumiņš zūrenieku dziesmu.

Taču drīz pēc tam otrs godam minams latviešu censonis Jānis Sproģis to pašu veica uz savu roku. Lai gan šaurās robežās, sevišķi pie Daugavas krasiem stukmaniešos, kur triju guberņu — Vidzemes, Kurzemes un Vitebskas — robežas satiekas, viņš bija sakrājis 1857 tautasdziesmas. Tās iznāca iespiestas

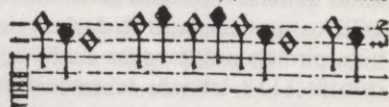

*Me Nūmerat Lūis
n. Quela 5 Salan
1700*

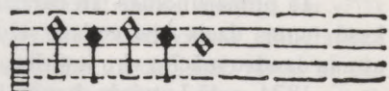
DE ORIGINE LIVONOR. 45
feu pausā semibrevis ♪, gaudeant, hoc
modo: I. Vox.

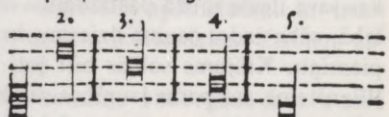
Manne Walte Mamelnt/Doß mann weene

Kartenty/Mann pelyte peejufus/ Pyta

froeste bunbellung.

Hæc, quam dixi, Letterorum lingua
est. Utuntur eodem canendi, modo
in suo idiomate Esthones. Frequentius
tamen hæc sequenti, quæ utriq; genti
quasi generalis fere est, non tantum
prædictum textum, sed quosvis etiam
alios

Pirmā iespiestā daina

Pirmo dainu nepublicēja Vecais Stenders (kā raksta Barons – sk. 15. lpp.), bet gan Frīdrichs Meins (Menius) grāmatā *Syntagme de origine Livonorum*, kas datēta Tērbatā (Tartū) ar 1632. gadu, bet publicēta 1635. gadā

Attēlā pa kreisi: grāmatas titullapa, pa labi: lappuse ar dainu – sk. *Archīvs* IV (1973), 141–144. lpp.

Viļņā 1868. gadā ar nosaukumu *Pamjatniki latyšskago narodnago tvorčestva*, krievu burtiem, ar krievu tulkojumu un ievadrakstu.

Lielā etnografiskā izstāde Maskavā 1867. gadā atjaunoja to pašu nolūku Maskavas latviešos. Radās arī apdāvināts vīrs, kas dedzīgi ķērās pie darba. Tas bija mūsu pazīstamais Brīvzemnieks (Treilands). Ievēlēts par īsto biedru Ķeizarskajā dabas zinību, antropoloģijas un etnografijas biedrībā, viņš šīs biedrības uzdevumā un ar tās palīdzību pa divi lāgi apceļoja latviešu zemi, gan pats mūsu senās dziesmas un citas garamantas krādams, gan citus, uz laukiem dzīvojošos, krājējus uzaicinādams šo darbu veicināt. Panākumi bija bagāti, un Brīvzemnieka pūļu pirmais nogatavojies auglis bija minētās biedrības 1873. gadā košā grāmatā izdotās 1118 latviešu tautasdziesmas, arī krievu burtiem, ar krievu tulkojumu un dažādiem apcerējumiem un izskaidrojumiem krievu valodā.

Tā pirmais nolūks jau daudz maz pietiekami piepildījās: latviešu vienkārši košā tautas dzeja bija godam stādījusies plašākas krievu publikas priekšā un atrada daudz mācītu vīru ievērību.

1874. gadā Latviešu draugu biedrība (Lettisch-Literarische Gesellschaft), kas savā ilgajā mūžā pastrādājusi dažu teicamu darbu latviešu valodas un tautas labā, sāka izdot jaunu dziesmu krājumu piecdesmitajam biedrības gadam par piemiņu. Krājums solījās būt ļoti bagāts. Tanī uzņemamās dziesmas mācītājs Bīlenšteins, no pašas jaunības sākdam, bija gan pats, gan ar citu palīdzību tieši no tautas mutes no jauna savācis. Bez tam jaunajā krājumā bija iestrādāts Bitnera 1844. gadā izdotais, bet sen jau izpirktais dziesmu krājums. Viss darbs bija izdots 4 burtnīcās ar 9000–10 000 dziesmām. Šis darbs, diemžēl, ir palicis nepabeigts. No tā iznākušas tikai divas pirmās burtnīcas 1874. un 1875. gadā ar 4793 dziesmām.

Bet vai plašākai latviešu publikai pašai jau bija pie rokas lēti tautasdziesmu izdevumi? Tādu nebija. Latviešu jaunākās paaudzes jo dienas jo vairāk atsvešinājās no savas daiļās tautas dzejas un tika barotas lielāko tiesu ar ļoti sekliem svešiem tulkojumiem vai arī pēc svešiem paraugiem darinātiem tikpat sekliem sacerējumiem avīzēs un „rīmju” grāmatiņās. Tie varēja tikai tautas gaumi bojāt un patiesi arī bojāja.

1878. gadā Maskavas latviešu pulciņā atkal Valdemārs uzvedināja spert jaunu soli tautas dzejas cildināšanā. Pats ziedodams 60 rubļu, viņš vēlējās, lai no visām jau augšā minētajām grāmatām, kā arī dažiem no jauna savāktiem manuskriptiem izlasītu jo daiļas un dzejiskas dziesmas un tās laistu klajā sevišķi plašākai latviešu publikai. Viņam tūlīt pievienojās Brīvzemnieks ar 40 rubļiem un vēlāk vēl no jauna dāvināja 100 rubļu klāt. Sapulcējušies priekšlikumam pievienojās un darba veikšanu uzticēja šai laukā jau pazīstamajam Brīvzemniekam un man. Vispirms darbs arī šādā virzienā iesākās. Bet pēc neilga laika izrādījās, ka nodomātajam darbam spraužamas jo ērtas robežas.

Brīvzemnieka gan personiski, gan ar vēstulēm iekustināta, tautas garamantu krāšana atrada siltu jo siltu piekrišanu pašā tautā, tiklab vienkāršajos lautiņos, kā arī vairāk izglītotās aprindās. Kā likās, sen jau aizbērtie un izsējušie tautas atmiņas avoti sāka brīnišķīgi plūst. No visām Latvijas malām nāca bagāti vecu ziņu un atmiņu sūtījumi, starp kuriem sevišķi tautasdziesmas ieņēma ievērojamu vietu. Sādu izdevīgu krāšanas brīdi palaist neizlietātu vai vismaz nepilnīgi izlietātu būtu bijis tīrais noziegums pret tautas dzeju, jo vecās māmuliņas, mūsu skaidrais dziesmu avots, dienu no dienas kļūst retākas. Tādēļ vispirms vajadzēja sparīgi krāt. Tajās domās arī vienojās Maskavas darba dalībnieki. Krāšanas darbs aizņēma daudz gadu, un pastāvīgi plūstošajā straumē nevarēja sākt galīgu dziesmu sakārtošanas darbu, kad materiāls tam vēl nebija pārredzams; pietika ar dziesmu norakstiem un iepriekšēju sagatavošanu.

Kad pie Rīgas latviešu biedrības nodibinājās zinību komisija un vēlāk pie Jelgavas latviešu biedrības rakstniecības nodaļa, tad visādu etnografisku materiālu krājumi līdz ar tautasdziesmām pamazām un dabiskāk vērsās uz šīm tuvākām krātuvēm nekā uz tālo Maskavu. Še, Latvijas centros, kur vairāk darbaspēka, varēja arī drīzāk cerēt uz sakrāto materiālu apstrādāšanu un izdošanu nekā tas vienam vai diviem, bez tam ar saviem ikdienišķiem darbiem apgrūtinātiem, strādniekiem iespējams.

Daži soļi arī tiešām tika sperti. Zinību komisija 1889. gadā izdeva savā 5. *Rakstu krājumā* 1376 dziesmas kā papildinājumu jau minētajam Sproģa krājumam, un rakstniecības nodaļa 1890. gadā savā 1. *Rakstu krājumā* „Tautas dziesmu virknes” ar 168 garākām dziesmiņām. Bet šie darbi bija tikai maza materiālu daļiņa vēl gaidāmajam vispārīgajam krājumam. Nevarēja arī citādi būt, jo šīs biedrības tāpat atradās pašā dzīvajā materiālu krāšanas un savākšanas periodā, un galīgi panākumi vēl nebija apsverami. Tātad arī šais iestādēs vispirms vēl turpinājās materiālu krāšana.

Pa to laiku mūsu jaunais censonis Āronu Matīss bija augšā minēto Maskavas latviešu pulciņa pirmo nodomu – apgādāt latviešu publikai jaukāko tautasdziesmu izdevumu – ar skaidru dzejisku gaumi un labām sekmēm veicis uz savu roku. Trešajos latviešu dziesmu svētkos viņš dāvināja latvju tautai skaistu dziesmu vainagu, vītu no 2067 daiļākām tautasdziesmām: *Mūsu tautas dziesmas* (Rīgā 1888).

Vispārīgs tautasdziesmu izdevums nu varēja vēl daudz maz kavēties un ar to vēl vairāk pieaugt kuplumā.

Bez tam no jaunākiem līdz šim izdotiem tautasdziesmu krājumiem pilnu ievērību pelna Ņeizariskās krievu ģeografiskās biedrības apgādātais privātdocenta E. Voltera zinātniskais darbs *Materialy dlja etnografii lityšskago plemeni Vitebskoj gubernii*. Č.I. Prazdniki i semejnyja pesni lityšej. S. P. 1890. Līdz šim tautasdziesmas gandrīz vienīgi bija krātas Vidzemes un Kurzemes latviešos; Voltera

grāmātā mēs arī dabūjam jo plašāk iepazīties ar Vitebskas latviešu dziesmām, ar viņu valodas izlokšni un tautas ierazām.

Kad tautasdziesmu sūtīšana uz Maskavu daudz maz rima un mēs pēc iespējas varējām sākt materiālu kārtošānu, tad mums uzticētā krājuma dziesmu skaits, visus variantus un atkārtojumus ieskaitot, sniedzās līdz 54 000. Visus tuvākos un tālākos atkārtojumus atskaitot un ņemot tikai vienu tekstu no katras dziesmas, atlika vēl pāri par 16 000 patstāvīgu dziesmu. Tātad Maskavas krājumā katrai dziesmai bija vēl divi ar pusi variantu.

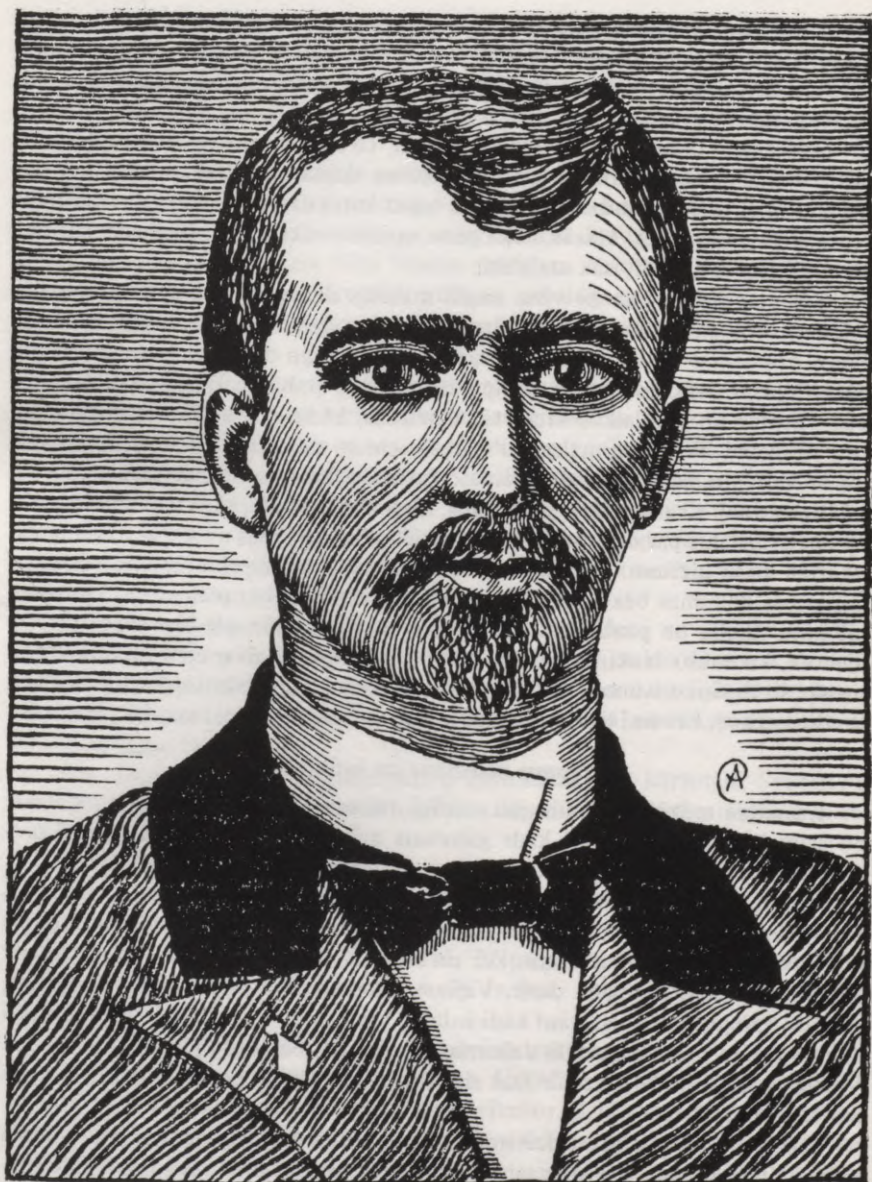
Nodomātajā vispārīgajā darbā nevarēja pamest neievērotus līdz šim izdotos dziesmu krājumus, kā arī dažos laikrakstos šur tur iespiestās dziesmas. Šādos man zināmos un pieejamos avotos dziesmu skaits kopā, visas atkārtotās dziesmas un variantus ieskaitot, bija drusku lielāks par 16 000. Šīs jau iespiestās dziesmas salīdzinādam ar savu manuskriptu krājumu, atradu tās gandrīz visas, lai gan ne gluži tiem pašiem vārdiem, no jauna no tautas mutes uzrakstītas un mums piesūtītas.

No minētiem skaitļiem katrs varēs noskārst, ka tāda plaša krājuma iespēšana prasa lielus naudas līdzekļus, uz kādiem mēs ne no kuŗas puses nevarējām cerēt. Te mani 1892. gada janvārā mēnesī pārsteidza laipna Visendorfa vēstule no Pēterburgas, kuŗā viņš man piedāvāja savu palīdzību krājuma izdošanā. Mūsu vienošanās šai ziņā bija drīz panākta.

Nu radās vēl jautājums, vai nederētu tai pašā reizē jaunizdodamajā dziesmu krājumā izlietot arī Rīgas latviešu biedrības zinību komisijas un Jelgavas latviešu biedrības rakstniecības nodaļas bagātos rokkrakstu krājumus un vai šīs iestādes mums tos šim nolūkam atvēlētu. Mūsu lūgums ne vien atrada laipnu ievēribu, bet zinību komisija arī pati piegādāja norakstus no saviem manuskriptiem, kuŗu pirmo sūtījumu ar 4457 dziesmām saņēmu 1893. g. aprīļa mēnesī, vēl Maskavā dzīvodams, un sekojošo lielāko daļu ar 43 861 dziesmu pa divi lāgi Rīgā tā pašā gada jūnijā un augustā. Rakstniecības nodaļas manuskriptu norakstus piegādāja H. Visendorfs. Tie nāca manās rokās gan lielākos, gan mazākos sūtījumos, sākot no jūlija mēneša un beidzot ar decembrā mēnesi 1893. gadā.

H. Visendorfs pats ar vietējo krājēju palīdzību nemitējās savākt tautasdziesmas no jauna. Vasaras laikā, 1893. gadā viņš izrīkoja arī ceļojumu uz tādiem apgabaliem, kur varēja cerēt uz labiem panākumiem šai ziņā, un viņš nebija vīlies. Apceļotāji — Bērziņu Ludis un Roberts — atgriezās ar labu krājumu tautasdziesmu un citu piederīgu ziņu. Visā līdzšinējā Visendorfa krājumā, no kuŗa pēdējo sūtījumu saņēmu 1894. gada 17. februārī, tagad ir 12 800 dziesmu. Dažus privātsūtījumus arī mēs paši šīnī gadā saņēmām no vietējiem krājējiem.

Tātad mums tagad izlietāšanai uzticētais manuskriptu krājums aptver 134 300 dziesmu, un, pieskaitot iespiestos avotus ar vairāk nekā 16 000, mūsu apstrādājamais dziesmu skaits sniedzas pāri par 150 tūkstošiem. Tās, kā jau

LUDIS BĒRZIŅŠ
Zīmējis Ansis Cīrulis

augšā minēts, nav visas patstāvīgi citādas dziesmas; šai skaitā ietilpst visi varianti un atkārtojumi, kādu dažai dziesmai ļoti daudz un kas, no malu malām savākti, rāda ne vien dažādas valodas īpašības, bet arī, cik plaši un cik tālu lielākā daļā dziesmu izplatīta.

Maskavas krājumā oriģināldziesmu bija 16 000, tagad to skaits pieaudzis līdz 20 tūkstošiem. Variantu un atkārtojumu skaits turpretim samērā ar oriģināldziesmām audzis daudz vairāk, tā ka tagad katra dziesma atkārtojas caurmērā septiņas ar pusi reizes. Mazāk nekā puse variantu tiks pilnīgi iespiesta, bet citi, kam atšķirās reti vārdi, īsāk atzīmēti.

Vēl pieminēsim, ka ne visas augšā minētās dziesmas tiks uzņemtas mūsu krājumā. Vispirms samērā nedaudz bezkaunīgo dziesmu, kas sevišķi kāzās un Jāņos dziedamas un kā vecu veco dažādo ceremoniju dziesmas pētniekiem gan būtu bijušas svarīgas, nevar ietilpināt plašākai publikai dāvinātā izdevumā. Tīši viltotas un jaunlaikos sacerētās dziesmas, kādas, diemžēl, arī atrodamas, tiks vienkārši liktas pie malas. Ar pārpratumiem sabojātās tikai tad ievēros, ja tās ar variantu palīdzību izlabojamas. Patvarīga korrektūra nav pieļaujama vai arī [lietojama] tikai sevišķos gadījumos, īpaši izskaidrojot, kāds tam bijis iemesls. Tas pats teicams par dziesmām, par kuŗu īstenību jāšaubās un kuŗas uzņemamas tikai ar īpašu aizrunu. Bez tam atrodam vairākas tautā tālu izplatītas garākas mīlestības dziesmas bez kaut kādas dzejiskas vērtības, bet toties ar jo kļūdainu, sabojātu valodu un pantmēru. Tās ir vācu sentimentālās, pie tam sabojātās, romances, ko mūsu lauku zeltēnītes citkārt mantojušas no muižu jumpraviņām, sevišķi šo dziesmu jauno, savādo meldiju vilinātas. Kultūrvēsturiskā ziņā arī tām ir sava nozīme, bet šinī izdevumā mēs no tām izlietāsim tikai retas kā piemērus.

Dziesmu kārtošana un iedalījums

Kā augšā redzējām, mums jau vairāki dziesmu krājumi ir iespiesti. Katram no šiem krājumiem ir allaž kāds galvenais mērķis un nolūks un tādēļ arī sava dziesmu kārtība un iedalījums.

Stenders savā *Latviešu gramatikā*, zināms, uzņēma tikai retas dziesmiņas, kas viņam valodas ziņā derēja par piemēriem. Bergmaņa un Vāra pirmais nolūks bija savākt jo vairāk dziesmiņu, kur un kad tās atrada, kā to vēl tagad vietējie dziesmu uzrakstītāji mēdz darīt. Viņiem arī pie rokas bija vēl maz materiālu, lai būtu varējuši dziesmas kaut kādi iedalīt. Viņu krājumos tādēļ no mūsu bagātā dziesmu pūra nejausi izķertās dziesmiņas ievietotas bez kāda plāna, juku jukām. Vienīgais aizrādījums, kas kārtības ziņā noderīgs, ir vietu piezīmējums, kur kāda dziesmiņa uzrakstīta.

Bitneram jau bija prāvs dziesmu krājums, tā ka varēja strādāt pēc nodomāta plāna. Viņa pirmais un galvenais nolūks bija, kā viņš pats savā priekšvārdā izskaidro, iepazīstināt vācu publiku ar līdz tam vēl maz pazīstamo latviešu tautas

dzeju, tās garu, īpašībām un jaukumiem; otrs – atklāt valodas pētītājiem skaidru latviešu valodas avotu un trešais – pašiem latviešiem glābt viņu vienīgo (kā viņš toreiz domāja) gara ražojumu mantu, ko grūtie apstākļi draudēja pamazām vai pavisam pazudināt, jo jau toreiz dažos apgabalos tautas dziedāšana esot gandrīz vai apklususi.

Ir šos, kā liekas, vienkāršos nolūkus Bitneram ne tik viegli nācās savienot. Te bija jānes daži upuri vienā un otrā ziņā. Vēlēdamies apmierināt lasītājus, kas meklē tikai košas dzejas baudījumu, viņš atmata daudz dziesmu, kas tautas dzīves un valodas pētītājiem būtu bijušas svarīgas; un otrādi, dažreiz atkal iztapdams pēdējiem, viņš varbūt garlaikoja un atbaidīja pirmos. Bez tam, vācu publikai iztapdams, viņš neglāba, vismaz savā grāmatā, dažas dziesmas no pazušanas.

Dzenoties īpaši pēc sava augšā minētā galvenā mērķa, viņš ar ziņu dziesmas nekārtoja pēc satura, lai ar vienmuļību un atkārtošanos, kā pats teic, lasītājus nenogurdinātu, kas pašai lietai un viņa nolūkam varētu kaitēt; viņš no sava prāvā krājuma deva raibā rindā sevišķi jo vairāk dzejiskās dziesmas, paturot tikai dziesmas no katra apgabala vienkopus. Taču arī viņš nav gluži atturējies no kārtošanas pēc satura vai pēc kāda gadījuma dzīvē. Kur viņam no viena un tā paša apgabala pie rokas bagātāks dziesmu krājums, tur viņš krustību, kāzu, bērņu uc. dziesmas līcis kopā savrup.

Bitnera nolūkiem šāda viņa priekšmeta apstrādāšana un iekārtošana bija gluži pareiza. Viņš arī patiesi prata izvēlēties dzejiski jo jaukas dziesmas, un viņa krājums vēl tagad atstāj ļoti piemīlīgu iespaidu, lai gan mums jānožēlo, ka no viņa manuskripta laba daļa, kas šiem nolūkiem nederēja, nav tikusi uzņemta un tā laikam gājusi bojā.

Pēc Bitnera pirmais tautasdziesmu apstrādātājs un kārtotājs, Sproģis, ir sastādījis plašu, stingri nodibinātu dziesmu klasifikācijas sistēmu piecās lielās nodaļās ar sīkākām apakšdaļām.

1. Ūdens, gaiss, zeme, gadskārtas.
2. Augu un stādu valsts.
3. Dzīvnieku – zvēru valsts.
4. Cilvēks: 1) bērnībā, 2) jaunībā, 3) pusmūžā, 4) vecumā un miršanā,
- 5) radniecības dzīvē, 6) sociālā sadzīvē, 7) darbos; 8) svešas tautas, pilsētas un muižas.

5) Pārdabiskā pasaule: 1) Dievs, 2) latviešu mītoloģija.

Labāku kārtību, rādās, nevar vēlēties. Un taču, tiklīdz ieskatāties pašās tā sakārtotās dziesmās, mēs jūtamies nereti vīlušies. Dziesmu iedalīšanas sistēmu un tās sīkākos arodiņus noteikt ir vieglāk nekā dažreiz diezgan stūrgalvīgas dziesmas tajos pareizi ievietot. Piemēram, pirmajās trijās nodaļās atrodam dziesmas, kas tieši un skaidri pienākas gluži citām nodaļām, īpaši nodaļai par cilvēku

un viņa dzīvi. Sākumā domājam, ka kārtotājs netišām drusku kļūdījies, kas jau mūsu lielajā dziesmu mežā lēti var notikt. Bet nē, nevis kādas retas dziesmas šinīs pirmajās nodaļās nevietā, tas sakāms gandrīz par visām. Mēs meklējam iemeslu, kādēļ dziesmas ar klasifikācijas sistēmu nesaderas, kādēļ, piemēram, ozols un liepa, vanags un irbe uc., kas dziesmā minēti, tomēr tai nedod tiesību būt apzīmētai ar šiem virsrakstiem. Iemeslu atrast nav grūti. Šie priekšmeti paši nebūti nav dziesmas satura priekšmeti, tie kalpo tikai kā dzejas līdzekļi, noder tikai dzejiskai izskaistināšanai, dzejiskai bildei. Dziesmas priekšmets turpretī ir pats cilvēks kaut kādā dzīves gadījumā. Īstu, tiešu dabas dziesmu mums ļoti maz, un arī tās dabiski pieder pie citām nodaļām, piemēram, bērnu un aukļu pasaciņu dziesmām, ganu dziesmām.

Pat šaurākā ziņā virsraksti: ozols, liepa irbe uc. nav visur pareizi. Kam pie rokas vairāk variantu, tas atrod šo koku vai zvēru un putnu vietā minētus arī gluži citus, jā, pat koku vietā zvērus un otrādi.

Kad nodaļu „cilvēks” pieņemam par vienu no vissvarīgākajām, tad vispārējā dziesmu krājumā vairs nav īstas vietas patstāvīgām nodaļām par zvēriem un stādiem, un dažām citām, nedzīvām lietām, jo saturs tām mums būtu jāņem no mūsu īstās pamatnodaļas „cilvēks”.

Lai mani nepārprastu, teikšu šinī vietā un lietā vēl kādus vārdus. Tiesa, latviešu tautasdziesmās sevišķi daba ar savu dzīvi un dažādi notikumi dabā tik nozīmīgi tēloti, ka tautasdziesmas gan cienīgas, lai tās arī šinī ziņā ņemtu par priekšmetu tautas gara izpētīšanai. Bet tas ir īpašs uzdevums. Kas grib izpētīt latviešu ieskatu par dabu, kas grib izzināt, kādas īpašības latvieši piešķirušī šim vai tam zvēram, šim vai tam kokam, kā viņi pielīdzinājuši to dabu, to dzīvi cilvēku dabai un dzīvei, utt., tam šai nolūkā sevišķi jāsameklē piederīgs materiāls. Un šo materiālu viņš bagātīgi atradīs, lai gan tikai kā blakulietu minētu, visos dziesmu arodos, lai dziesma pati citādi būtu stingri noteikta krustību, precību, kāzu, bērņu utt. dziesma. Un šis darbs pašam pētniekam nebūs bijis veltīgs. Kad viņš zinās, kādos gadījumos tauta šīs dziesmas dzied un kāds tām sakars ar ļaužu dzīvi, viņš dziesmu saturu arī pareizāk sapratīs nekā, kad tās būtu atšķirtas savrup un sava īsuma dēļ dažreiz patumšas un pārprotamas.

Ņemšu vēl otru piemēru. Mītoloģiskās dziesmas, t. i., dziesmas par veciem dieviem un veco ticību, lielāko tiesu nebūt nav tik patstāvīgas un neatkarīgas no ļaužu dzīves, ka tās viegli atlobītos no citām ieražu dziesmām dažādos dzīves gadījumos un būtu ietilpināmas visas savā īpašā nodaļā. Bez puslīdz savrupējām saules, mēness, dievadēlu un saulesmeitu, un Pērkona dziesmām uz veco ticību vispirms attiecas arī dažādu svētku un svinamo dienu dziesmas, tad dažādu ieražu dziesmas krustībās, kāzās, bērēs un citos godos, kā arī darbos. Bez tam atrodam sevišķi daudz Laimes (Māras) dziesmu, izkaisītu pa visām citām nodaļām, kur tām dabiskāka vieta vispārējā dziesmu kārtojumā. Kas

sevišķi pēti mitoloģiju, tam tās no visiem šiem arodiem jāizņem, jāsalasa un pēc savas vajadzības jāsakārto. Etnologiem un valodniekiem var vēl būt daudz un dažādu sevišķu nolūku, kādēļ viņiem šīs vai tās dziesmas svarīgas, ko atkal vispārējā krājumā nevar ievietot kopā vienā nodaļā. Tādiem pētniekiem vispārēja dziesmu krājuma kārtotājs var tikai darbu daudz maz atvieglot ar īpašiem reģistriem grāmatas beigās. Turpretim reiz stingri pieņemto kārtošanas sistēmu viņš nedrīkst vairs pēc iegribas grozīt, t. i., viņš nedrīkst maisīt kopā divas vai vairāk sistēmas, jo neviens nevar diviem kungiem pareizi izkalpot.

Sproģis ar savu dziesmu iedalījumu ir gan panācis košu stingru ārējo kārtību, bet aiz augšā minētiem iemesliem viņam ne visur ir laimējies savām nodaļām dot pareizu dzīvu iekšīgo saturu. Šo trūkumu Sproģis pats it labi atzinis un par to izsakās savā priekšvārdā, xiv lpp. Viņš, lai gan citādā veidā, to arī vēlējies novērst, īpaši ar plašu ievadrakstu, kas dotu gaišu, dzīvu ainu par seno un tagadējo latviešu dzīvi, kā tā atspoguļojas tautasdziesmās, un ar zinātniskām piezīmēm pie pašiem dziesmu tekstiem. Mums ļoti jānožēlo, ka nevaļā un līdzekļu trūkums viņu šai ziņā kavējuši, jo no tik nopietna, krietna strādnieka mēs būtu sagaidījuši arī krietnu darbu.

Trūkumi, ko atrodam Sproģa grāmatā, sastopami jo lielākā mērā zinību komisijas izdotajā un pēc tā paša parauga sakārtotajā krājumā.

Brīvēmnieks ar savu dziesmu krājumu griezās pie krievu publikas vispār un krievu etnografiem sevišķi. Mums jādomā, ka viņam arī bija divējādi nolūki — pirmkārt, godam rādīt cittautiešiem latvju mūzas garu un īpatnību un, otrkārt, etnografijas pētniekiem dot pareizi un tīrīgi sakārtotu etnografisko materiālu par latviešu tautu. Pirmo viņš sekmīgi panācis, uzņemdams savā krājumā pēc Bitnera parauga un ar dzejisku izmaņu daiļākās tautasdziesmas. Par otro — savu īsteno etnografisko uzdevumu — viņš pats priekšvārdā izsakās šādi: „Pati dziesma vai dziedāšana, mītiski dievekļi, daba un notikumi dabā, mīlestība, labs un ļauns, peļāmi netikumi, bēdas un sirdēsti, karš, dzīres un godi kā: kāzas, krustības un bēres — tie ir galvenie priekšmeti, kas pamudina latvieti dziedāt un ap kuņiem grozās latviešu tautas dzeja. Lai dabūtu skaidru ainu par latviešu tautas dzīvi un raksturu, mums sevišķi jāievēro latviešu gara ražojumi par katru no šiem priekšmetiem.” Pēc šī sava galvenā mērķa Brīvēmnieks dziesmas iedala šādās 12 nodaļās: 1. Dziesmas par dziedāšanu. 2. Mītoloģiskas dziesmas. 3. Dabas apcerēšana. 4. Mīlestības dziesmas. 5. Kāzu dziesmas. 6. Apdziedāšanās dziesmas. 7. Tikumu mācības. 8. Gaudu dziesmas. 9. Kara dziesmas. 10. Galda dziesmas dzīrēs. 11. Šūpla un krustību dziesmas. 12. Bērnu dziesmas.

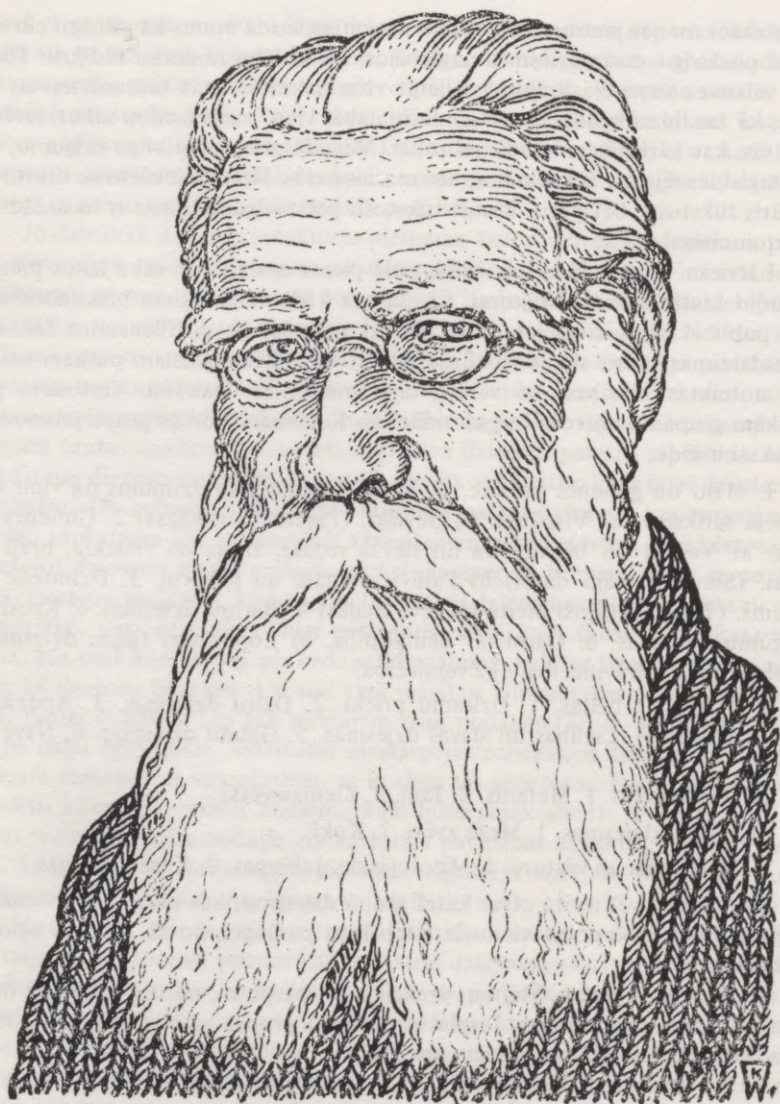
Mēs redzam, Brīvēmnieks nav devis plašu, vispārēju dziesmu klasifikācijas sistēmu, kuŗas izpildīšanai viņa krājumā uzņemtās 1118 dziesmas arī nebūtu pietikušas, bet toties viņš apzinīgi jo cieši ievērojis tautas dzīves un rakstura nozīmīgāko pusi, lai cittautiešiem un etnografiem dotu īsu, bet gaišu pārskatu

šīnī ziņā. Šo mērķi viņš, turklāt savu krājumu pavadot ar lietderīgiem izskaidrojumiem, arī patiesi sasniedzis, un mēs nenožēlojam mākslīgas dziesmu klasifikācijas trūkumu, kas viņa nodomu varēja tikai traucēt un kavēt.

Vēl mazāk pēc pilnīgi noteiktas un pārredzamas klasifikācijas sistēmas strādā Āronu Matīss. Viņa nodaļas ir tikai virsraksti atsevišķiem dziesmu pudurīšiem, kas lielāko tiesu raibā rindā seko viens pēc otra. Bet pašai latviešu tautai, kam Ārons īsteni savu dziesmu krājumu izstrādājis, izlasīdams gan no paša krātām dziesmām, gan no visiem līdz šim iespiestiem krājumiem tikai daiļākās un kodolīgākās dziesmas, pašai tautai, es saku, tāda stingra mākslīga kārtošana arī nebija vajadzīga, un Ārona nolūku tā varēja dažā ziņā tikai ierobežot. Šo savu nolūku Ārons siltiem, sirsnīgiem vārdiem izteic priekšvārdā: viņš vēlas, lai latvieši paši, lieli un mazi, savas dziesmas, kas kādu laiku mums bija novārtā, no jauna mācītos cienīt, saprast, mīlēt, jo „ja uz ko latvju tauta var būt lepna, tad viņa var tāda būt uz savām tautasdziesmām, kuŗas tik krāšņas, tik dziļas, tik līdzību un mācību pilnas kā reti kādai citai tautai”. Ar līdzīgi sirsnīgiem vārdiem viņš pavada katru no savām dziesmu nodaļām, savu vārdu patiesību apliecinādam ar košākām dziesmām. Savā dziesmu vainagā viņš mums tiešām dāvinājis krietnu darbu.

Augšā minētā privātdocenta E. Voltera grāmata nav vienkāršs dziesmu krājums, bet vispārīgs zinātnisks, etnogrāfisks darbs par Vitebskas latviešiem, viņu ieražām un valodu, kuŗā pēc vajadzības ievērotas un izlietātas arī tautasdziesmas. Grāmatai būs divi daļas, no kuŗām līdz šim iznākusi tikai pirmā daļa. Tanī atrodam vispirms aprakstus par gadā svinamām dienām kalendāra kārtībā, no janvāra sākot un ar decembri beidzot. Ar dziesmām pavadīta sevišķi Jurgā un Jāņa diena, tad applāvības un beidzot Ziemassvētki. Pēdējām pievienojas vēl bērnu rotaļas ar savām dziesmām. Pirmās daļas otra puse mums sniedz aprakstus un pētījumus par ģimenes dzīvi, sevišķi par krustībām, kāzām un bērēm, ar tur piederīgām dziesmām, kuŗas visas kopā Volters nosauc ar vārdu „ģimenes dziesmas” (semeinyja pesni). Kāzām, protams, dziesmu jo daudz, kādēļ tās vēl iedalītas pēc satura dažādās grupās. Šī interesantā darba vēl gaidāmajā otrā daļā Volters mums apsola bez daudz citām etnogrāfiskām ziņām un valodas pētījumiem sniegt arī tautasdziesmas, īpaši ļaužu sadzīves, vaļasbrīžu, darba, mītiskās un simboliskās dziesmas (obščestvennyja, gulevyja, rabočija, mifičeskija i simboličeskija pesni), kā arī garākas dziesmas jeb ziņģes.

Līdz šim mēs dziesmu kārtošanas un iedalīšanas ziņā aplūkojam iespiestos krājumus, kam katram savu sevišķo nolūku dēļ bija iemesls pieņemt savam īpašam nolūkam piemērotu kārtību un izlasīt no visa dziesmu pulka tikai sev noderīgākās dziesmas. Tie, tā sakot, vairāk vai mazāk apcerē tautas dzīvi vienuspusīgi, dzīvi ideālizē. Tauta pati sevi un savu garīgo dzīvi tēlojusi daudz plašāk, brīvāk, atklātāk savās neskaitāmajās dziesmās. Pilnīgam krājumam jāseko tās

KRIŠJĀNIS BARONS

Zīmējis Vilis Krūmiņš

priekšzīmei un nav jāatmet kā lieks un necienīgs, ko tā mums kā pilnīgai cilvēku dzīvei piederīgu savās dziesmās uzglabājusi un ar labu nodomu rādījusi. Tādēļ mēs vēlamies vispārējā krājumā izlietāt visas sakrātās īstās tautasdziesmas un nevis, kā tas līdz šim allaž noticis, izlasīt „labās vien” vai, taisnību sakot, ievērot tikai tās, kas kārtotājam vairāk pa rokai. Mēs vēlamies tik pilnīgu krājumu, cik vien tagad iespējams. Tas, zināms, nav mazais darbs. Mums jāiekārto ne tūkstošs, ne pāris tūkstošu, bet pāris desmit tūkstošu patstāvīgu dziesmu ar to dažādiem atkārtojumiem.

Latviešu draugu biedrība 1874. gadā pirmā apsolīja un sāka izdot pilnīgu vispārēju tautasdziesmu krājumu, t.i., tā bez kādiem sevišķiem blakunolūkiem sāka publicēt visas savas jeb, pareizāk sakot, mācītāja A. Bīlenšteina sakrātās tautasdziesmas, kuŗu skaits sniedzās līdz 10 000. Šādam lielam pulkam vajaga cieti noteiktas kārtības, lai varētu tajā orientēties. Dziesmu kārtošanu pēc lietiskām grupām uzņēmās Lugažu mācītājs K. Ulmanis, un šo grupu jeb nodaļu virsraksti ir šādi:

I. Māju un ģimenes sadzīve. 1. Vīriešu un sieviešu dzimums un viņu savstarpējā satiksme. a) Vispārīgi. b) Sevišķi. (Precības un kāzas) 2. Ģimenes sadzīve. a) Vecāki un bērni, vīra un sievas vecāki, znots un vedekla, brāļi un māsas. (Sieviešu māju darbi) b) Patēvs, pamāte un pabērni. 3. Dzimtene un svešums. (Tautās izgājusi meita un tēva mājas) 4. Bāriņu dziesmas. 5. Krustību un kūmu dziesmas. 6. Darbi. a) Zemkopība. b) Lopkopība (ganu dziesmas). c) Kumeliņš. d) Dravniecība. e) Zvejniecība.

II. Prieki un bēdas. 1. Dziesmu prieki. 2. Dzīņu dziesmas. 3. Apdziedāšanās dziesmas. 4. Lielības un slavas dziesmas. 5. Gaudu dziesmas. 6. Nāve un bēres.

III. Gadasvētki. 1. Metenis. 2. Jāņi. 3. Ziemassvētki.

IV. Dabas dziesmas. 1. Meža zvēri. 2. Koki.

V. Mītoloģija un vēsture. 1. Mītoloģiskas dziesmas. 2. Kaŗa dziesmas.

Šai kārtībā vēl ievīta otra: katrā grupā dziesmas, kas uzrakstītas vienā un tai pašā vietā, sakopotas vienuviet, lai dotu paraugus no tā apvidus valodas izloknes.

Kā jau agrāk teikts, krājums iznācis tikai pa pusei, un, kā rādās, uz otras puses izdošanu maz cerības. Iespiesto dziesmu grupas visas pieder pie pirmās lielās šķiras (I), kas vēl nav pilnīgi pabeigta.

Tā kā mūsu izdodamam vispārējam dziesmu krājumam līdzīgi nolūki — vispirms uzglabāt pašai tautai arī nākošos laikos vienu no tās daiļākām garantām, otrkārt, sniegt pētniekiem dažādā ziņā svarīgus, drošus materiālus, tad pakavēsimies ilgāk pie mūsu priekšteča, apcerēdami tā panākumus un kļūdas un izskaidrodami ceļu, kādu mēs savā darbā nodomājuši staigāt.

Lai gan augšā minētajā klasifikācijā ne ikreiz saredzam nepārtrauktu pavedienu kā to atrodam Sproga krājumā, lai gan, sevišķi pirmajām apakšnodaļām, nav sprautas gaisas robežas, tomēr vispār redzam, ka kārtotājs centies tieši vienkārši pieslieties ļaužu dzīvei, uzmeklēdams tās raksturīgākās puses, ievērojamākos gadījumus. Tas pareizi darīts. Tautasdziesma allaž zīmējas uz kaut kādu momentu cilvēka mūža gaitā vai ļaužu savstarpējā sadzīvē, uz cilvēka darbiem, uz viņa vaļasbrīžiem, kuŗos tas jautrāk padzīvo, utt.

Jo dabiskāk dziesmu iedalījums piesienas tautas dzīvei, jo vieglāk un pareizāk kārtotājam veiksies dziesmas ievietot savās nodaļās. Un tas, ar mūsu dziesmu daudzumu, ir viņa grūtākais un nopietnākais darbs. Kā labai teicējai jeb priekšdziedātājai ne vien daudz dziesmu jāzina, bet it sevišķi jāprot tās katrā īpašā gadījumā pareizi un pienācīgi izlietāt, tā arī kārtotājam šinī ziņā jābūt īstam pratējam, tautas dzīves un tās gara virziena pazinējam. To prasa arī mūsu tautasdziesmu epigrammatiskais īsums un atkarība no vecām, mūsu laikos jau pusaizmirstām tautas ierazām, kas nereti apgrūtina dziesmu pareizo saprašanu. Mūsu dziedātājas diezgan stingri un apdomīgi rīkojas ar katru no kādā reizē dziedamām dziesmām, tās aplam neizlietās dziesmu, kas pašām patumsā, kas zināmā vietā nebūtu saprotama vai ko apstākļi klausītajiem neizskaidrotu. Arī kārtotājam, ievietojot dziesmas īpašās nodaļās, rūpīgi jāapsver to īstena saturs un nozīme, laiks, vieta un gadījums, kad un kur tās patiesi dziedamas; viņš nedrīkst rīkoties vieglprātīgi, pats dziesmu pilnīgi nesapratis, tikai ārēji turoties pie kaut kāda vārda, kas tanī minēts, vai pie kāda salīdzinājuma, kas der tikai dzejiskam nolūkam, kā dzejisks līdzeklis. Un šinī ziņā mācītājs Ulmanis kārtodams nav pietiekami rūpīgi strādājis. Lai gan pirmajām trim nodaļām (1., 2., 3.) diezgan plašas un pa daļai neskaidras, izdzisušas savstarpējās robežas, ir tad daudz dziesmu nevaram saskaņot ar virsrakstiem, ar kuŗiem tās ievietotas. Daudz gluži skaidri noteiktu kāzu un precību dziesmu, kam būtu jānāk aiz 1b, ir aiz 1a un 2. Īsi teicot, pirmajās trijās nodaļās aiz kārtotāja pavirsības iejauktas arī tādās dziesmas, kuŗas it labi varēja šķirt, jā, kuŗas vajadzēja šķirt, lai mēs noprastu šo nodaļu mērķi, šo nodaļu nozīmi un vajadzību.

Mums šķiet, drīzāk vajadzēja paplašināt kāzu nodaļu ar dažām apakšdaļām, kas tagadējā iedalījumā patstāvīgas, bet kuŗu dziesmas, pēc ļaužu apziņas, kāzās dziedamas. Kur pieder, piemēram, dziesmas par dēla mātes un vedeklas satiksmi? Retās no šīm dziesmām runā par labu, laipnu sadzīvi; vislielākā daļa ir ļaunas, spītīgas, brammanīgas. Katra puse nopel, nonicina, nopaļā otru uz beidzamo. Visas šīs dziesmas ievietodami īpašā patstāvīgā nodaļā, mēs ar to gribam tēlot īsteno, pastāvīgo vīramātes un vedeklas sadzīvi latviešos. Un patiesi, kas gan varētu būt taisnāks liecinieks nekā tautasdziesmas? Taču, dziļāk pārdomājot, atrodam, ka mēs šīs dziesmas esam greizi sapratuši, un tādēļ greizi sapratuši, ka tās atšķirtas savrup no sava sakara. Par visām dziesmām mums allaž

vispirms jāvaicā: kad, kur un kas tās dzied? Vai šie tiešām vedekla ar vīramāti, kopā dzīvodamas, viena par un pret otru nopietni tās dzied? Zināms, sadzīve nav allaž laipna un mīlīga; gadās arī dažas it sīvas sadursmes, bet tās vairs neizkaņo ar dziesmām. Dziesmas šādos brīžos būtu tikai ākstīšanās. Šīs dziesmas dzied gluži citā gadījumā, kur tām arī sava pareizā nozīme. Tās ir apdziedāšanās dziesmas kāzās, ko dzied abas pretinieku puses, panāksnieki un kāzinieki. Tajās slēpjas nopietna pamācība. Sīvos, drošos vārdos tēlodamas ļauno sadzīvi un tās postu, tās īsteni vēlas iepriekš no šiem ļaunumiem izsargāt. Tāpat arī brūti un brūtgānu kāzās pretinieku puses nopeļ uz beidzamo. Vai tādēļ, pēc šīm dziesmām spriežot, mūsu puīši un meitas tiešām tādi bezgoži? Īsto dziesmu nozīmi un mērķi arī apdziedātie it labi zina un saprot, un tādēļ vissīvākās paļas neņem par ļaunu, neņem greizi. Un, ja arī mēs tās negribam saprast greizi, mums jāievieto katra dziesma tur, kur tā patiesi dziedama, kur pati tauta to lietā.

Še mums vēl jāaizrāda uz otru trūkumu mūsu līdzšinējos krājumos, kas kavē dziesmu pareizi saprast un kas turpmāk būtu novēršams. Nepietiek sabērt dziesmas atsevišķos arodos it kā vienmuļīgus labības graudus, kas viens otram līdzīgi, vai mēs šur vai tur sauju izkampjam. Dziesmas pavada gadījumus dzīvē, darbus, godus, dzīres utt. Tie visi norisinās īsākā vai garākā laikā, tie zināmā kārtībā sākas, turpinās, beidzas. Dziedātājam tādēļ zināmā brīdī jādzied piederīgās dziesmas, viņas nedrīkst ar savām dziesmām nedz aizsteigties priekšā, nedz palikt iepakāļ. Tautasdziesmām šinī ziņā sava drāmatiska daba, tām kārtīgi piederīgā laikā jānāk uz skatuves. Jā, tās ne vien dziedamas, bet, vismaz mūsu gara acīm, arī skatāmas un tādēļ izrādāmas tādā kārtībā, ka iznāk, tā sakot, vesela luga. Tā tas arī patiesi notiek vai vismaz senāk notika, dziesmas dziedot, kad tautas dzeja vēl bija pilnos ziedos un pilnīgi saskanēja ar tautas dzīvi, tautas paražām un ieskatiem.

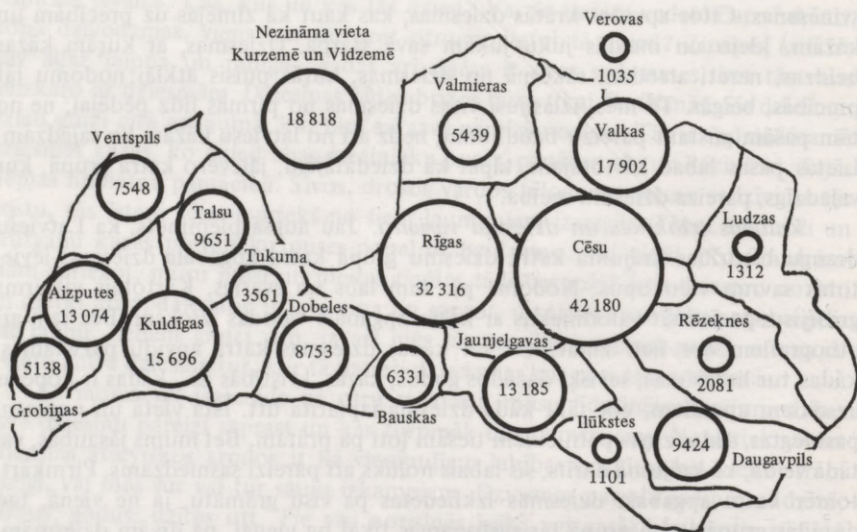
Šādā dziesmu dabā vispirms arī meklējams iemesls, kādēļ tās tik īsiņas un, savrup ņemtas, dažreiz pat nesaprotamas, jā, aplamas. Savā īstajā vietā un zināmos apstākļos tās dabū pilnu spirtu dzīvību, pareizību un dzejas daiļumu. Kamēr garākās dziesmas mums nesteidzoties plaši atstāsta kādu jau pagājušu notikumu, kādu piedzīvojumu no sākuma līdz galam, tamēr mūsu īsās tautasdziesmas, viena otrai sekojot, virzījās līdz ar dzīvi, līdz ar darbiem uz priekšu. Tām nav vaļas būt plāpīgi garām. Bet īpaši savā stingrajā strupumā tās mums rāda savu īsto dzejas spēju. Īsos, bet kodolīgos vārdos tās prot savu priekšmetu pilnīgi, nozīmīgi raksturot, prot izteiktās jūtas modināt arī klausītāju sirdīs, prot atvērt mūsu gara acīm veselu plašu skatu, prot darbināt mūsu pašu garu.

Latviešu draugu biedrības izdevumā nav ievērota pareizā dziesmu secība, tās tiešām bērtin sabērtas dažādos arodos un apcirknīšos bez kādas ziņas, ja tik vispār rādās tur piederam. Aplūkosim, piemēram, precību un kāzu dziesmas. Tikai Apriķos uzrakstītās kāzu dziesmas pa daļai daudz maz kārtotas pēc kāzu

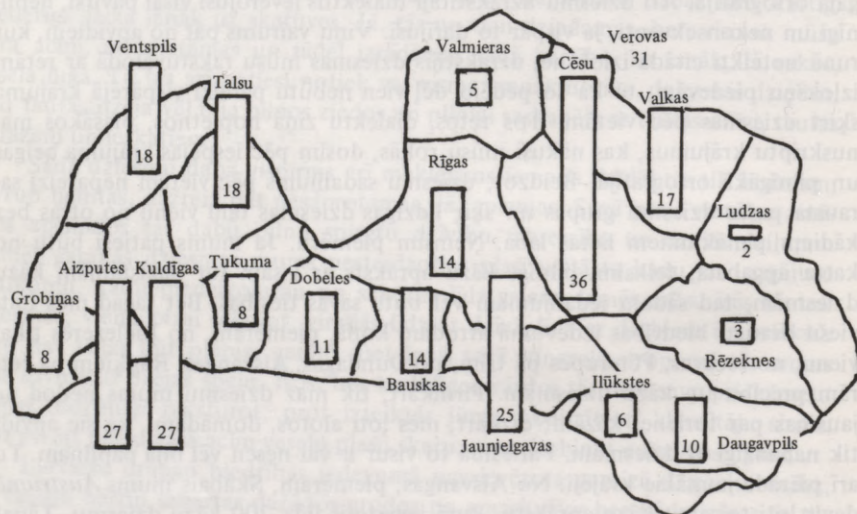

svinēšanas. Citos apvidos krātās dziesmas, kas kaut kā zīmējas uz precībām un kāzām, klejo un maldās juku jukām savā starpā. Dziesmas, ar kuŗām kāzas beidzas, nereti atrodam sākumā un dziesmas, kuŗās puisis atklāj nodomu jāt precībās, beigās. Tā mēs, izlasījuši visas dziesmas no pirmās līdz pēdējai, ne no tām pašām gūstam pareizu baudījumu, nedz arī no latviešu kāzām ko sajēdzam. Lietas pašas labad kārtotājam, tāpat kā dziedātājam, jāievēro katrā grupā, kur vajadzīgs, pareiza dziesmu secība.

Valodas izloknes un dziesmu varianti. Jau augšā pieminēts, ka Latviešu draugu biedrības krājumā katrā dziesmu grupā katra apgabala dziesmas ievietotas savrup vienkopus. Nodoms pie tam labs un svarīgs. Kārtotājs vispirms gribējis iepazīstināt valodniekus ar katra apgabala valodas izlokšni. Bez tam arī etnografiem der lietī zināt, cik un kādas dziesmas katrā apvidū pazīstamas, kādas tur lietājamās, sevišķi dažādos godos, kāzās, kristībās uc., kādas ir kopējas ar citiem apvidiem, cik tālu kādā dziesma izplatīta utt. Īstā vietā un nopietni pasniegtas, šādas ziņas pētniekiem tiešām ļoti pa prātam. Bet mums jāšaubās, vai tādā veidā, kā krājumā darīts, šis labais nolūks arī pareizi sasniedzams. Pirmkārt, tomēr katra apgabala dziesmas izklīdētas pa visu grāmatu, ja ne vienā, tad dažādās grupās; citā grupā tās sastopamas tikai pa vienai, pa divām dziesmām. Otrkārt, dialektu pētīšana, kas šo vārdu tiešām pelna, ir grūtāka un nopietnāka lieta nekā tai būtu kas līdzēts ar pāris dziesmu pantiņiem, turklāt mūsu trūcīgajā ortografijā. Arī dziesmu uzrakstītāji dialektus ievērojuši visai pavirši, nepilnīgi un nekoncekventi, ja vispār to darījuši. Viņu vairums pat no apvidiem, kur runā noteikti citādā izloksnē, uzrakstījis dziesmas mūsu rakstuvalodā ar retām izlokšņu piedevām, tā ka šo pēdējo dēļ vien nebūtu pareizi vispārējā krājumā šķirt dziesmas pēc vietām. Tos retos, dialektu ziņā nopietnos, plašākos manuskriptu krājumus, kas nākuši mūsu rokās, dosim pēc iespējas krājuma beigās un pilnīgākā ortografijā. Beidzot, dziesmu sadalījums pēc vietām nepareizi sarausta pašas dziesmu grupas un šķiŗ līdzīgas dziesmas tālu vienu no otras bez kādiem panākumiem lietas labā. Ņemsim piemēru. Ja mums patiesi būtu no katra apgabala, teiksim, pilnīgs kāzu apraksts ar visām tur pazīstamām kāzu dziesmām, tad šādam iedalījumam vēl būtu savas tiesības. Bet tagad mēs Latviešu draugu biedrības izdevumā atrodam kopā, piemēram, no Lielezeres tikai vienu, no Iecavas, Pēterupes pa trim, no Dundagas, Alšvangas, Raņķiem pa četrām precību un kāzu dziesmām. Pirmkārt, tik maz dziesmu mums nedod ne jausmas par turienes kāzām; otrkārt, mēs ļoti alotos, domādami, ka šie apvidi tik nabadzīgi ar dziesmām. Patiesībā to visur ir vai nesen vēl bija papildnam. To arī pierāda jaunākie krājēji. No Alšvangas, piemēram, Skābais mums *Austrumā* devis ļoti teicamu kāzu aprakstu, kuŗā ievietojis līdz 200 kāzu dziesmu. Tāpat E. Dinsbergs zinību komisijas 6. *Rakstu krājumā*, aprakstīdams senās kāzas Dundagā, min 64 kāzu dziesmas, piebīldzams, ka šīs vēl varējis atcerēties, bet ka to

Krišjāņa Barona savākto dainu skaits pa apriņķiem (1909. gada 1. aprīlī)

Krišjāņa Barona savākto dainu skaits pa apriņķiem uz simt latviešiem

Dainu melodiju pierakstu vietas

(Volfgangs Dārziņš, „Latvju tautas melodiju veidi un īpatnības”, *Latviešu tautas dziesmas XI*, 1956)

Lielie meži

Šī karte daļēji izskaidro tukšumus augšējā kartē

bijis daudz vairāk. Neiespiestajos manuskriptos atrodam vēl jo lielu svētību kāzu dziesmu katrā apgabalā. Blaus, piemēram, aprakstījis kāzas Ērgļu draudzē ar 500 dziesmām.

Ja nopietnāk aplūkojam un salīdzinām šos jaunākos, pilnīgākos manuskriptu krājumus, tad pārlicināties, ka vairums kāzu dziesmu, gandrīz varētu teikt — visas, vispār pazīstamas tiklab Vidzemē, kā Kurzemē, pat Vitebskas latviešos. Par to arī nav jābrīnās. Visās Latvijas malās senās kāzas ļoti līdzinās vienas otrām, vismaz galvenās ieražas un ceremonijas, visi galvenie pamati gluži vieni un tie paši. Atšķirībām, ko ievērojam pašā kāzu svinēšanā, ir tikai ārēji iemesli — tās atkarājas no tā, vai svin turīgu saimnieku, vai nabagu kalpu kāzas; vai ir laiks un vaļa, un iespējas tās svinēt pilnā mērā, vai tikai īsumā. Arī dažu ceremoniju izpildīšanas kārtība jeb secība un vēl dažāda cita ārišķība var mainīties pēc katreizējiem apstākļiem. Šāda dažādība tādēļ atgadās ne vien tālu atšķirtos apvidos, bet arī vienā un tai pašā apgabalā. Tā arī vienās kāzās, īpaši, kur labas dziedātājas, izdzied daudz dziesmu, otrās pietiek ar mazumu, un nevienās kāzās neizdzied pilnīgi visas kāzu dziesmas, kas tai apvidū citādi it labi pazīstamas, nedz arī visās kāzās katra kāzu dziesma pēc sava satura piederīga.

Tātad, kāzu dziesmas stingri pēc vietām šķirojot, mums dažāda laba dziesma bez īsta ieguvuma dialektiem būtu vai simtreiz no jauna jāiespiež. To visu ievērojot, mēs domājam, ka darīsim pareizi, ja kāzu dziesmas no visiem apvidiem kārtosim vienkopus tikai pēc to satura un pēc vietas, kuŗa tām ir kāzu svinēšanā.

Kas še teikts par kāzu dziesmām, tas attiecas arī uz visām citām dziesmām un dziesmu grupām.

Pieminejusi dziesmu daudzreizējo atkārtošanos visās Latvijas malās, apcerēsim šinī vietā it sevišķi, kā šādas atkārtotās dziesmas ievietojamas krājumā. Daži to teksti ir gandrīz pilnīgi vienādi, lai gan uzrakstīti tālu atšķirtos apvidos, daži atšķirīgas ar retiem nesvarīgiem vārdiem, pat tādiem, kas nepareizi ieviesušies, vēl citiem ir savas īpašas svarīgākas atšķirības, savi pārgrozījumi un papildinājumi gan valodas, gan satura ziņā. Vai nu kārtotājam no katra tāda dziesmu puduŗa jeb dziesmu krūma jāizvēlas pēc paša patikas tikai viens teksts, vai arī vēl citi, kas vairāk atšķirīgas, vai arī beidzot viņam visi mīļi piekopjami, kas nav sabojāti? Vienkāršajiem lasītājiem laikam būtu vairāk pa prātam redzēt dziesmas bez variantiem un vietu parakstiem, bet mūsu uzdevums še ir ievērot un apmierināt vairāk attīstītos lasītājus, kā arī etnografijas pētniekus, kam šādi sīkumi nav lieki. Tādēļ mūsu izdodamā krājumā uzņemsim katru dziesmu ar visiem tās tuvākiem un tālākiem variantiem, kā arī sīkākām, īsi atzīmētām teksta atšķirībām un aizrādīsim ar parakstītiem numuriem īpašā reģistrā uz visām vietām, kur dziesma no ļaužu mutes uzrakstīta, kā arī uz pašiem uzrakstītajiem vai iesūtītajiem un, ja dziesma atrodas kādā jau iespiestā krājumā vai

laikrakstā, tad arī uz dziesmas numuru, ar kādu tā tur atrodama. To izskaidrosim vēl tuvāk pašā reģistra sākumā, ievada beigās.

Šīs dziesmu vietu un krājēju reģistrs rādīs arī dziesmu krājuma ģeogrāfiskās robežas un pēc kārtas visus apriņķus un to atsevišķos pagastus vai muižas, kur dziesmas sakrātas, kā arī dziesmu skaitu katrā no šīm vietām, tāpat, cik dziesmu katrs no krājējiem uzrakstījis un iesūtījis. Vieglāka pārskata dēļ krājumam vēl pievienosim karti, kur visas šīs vietas uzzīmētas.

Šādu variantu, vietu un krājēju uzņemšana mūsu izdevumā netraucēs arī tos lasītājus, kas pēc tādām sīkākām ziņām nekāro; tie varēs turēties pie galvenā teksta un sīkumus pāršķirt.

Dziesmu piederība pie vairākām klasifikācijas grupām. Vienkāršā tautas dzīve taču vēl diezgan raiba, to veido, tā sakot, zaru zariņi, stīgu stīdziņas, kas atkal vijas dažreiz neierobežoti viens caur otru. Tā arī viena dziesmu grupa nereti ieķēras otrā, vismaz ļoti daudz dziesmu var pēc sava satura piederēt pie dažādām grupām vai šķirām, lai arī pēdējās pieņemtu kā pieņemdami. Ir, piemēram, vienādas vai līdzīgas dziesmas apdziedot, dziedinot vai peļot krustībās, kāzās, Jāņos un citur; ir tās pašas galdadziesmas dažādās dzīrēs un godos. Tāpat daudz citu dziesmu piesienas dažādiem citiem gadījumiem dzīvē, vai nu bez kādiem pārgrozījumiem, vai arī, kādu vārdu tajās veikli pārmainot, ar ko dziesmai piešķir īpašu nozīmi, kāda pēc apstākļiem vajadzīga. Kuŗai dziesmu grupai lai nu tādas dziesmas īsti pievienojam? Latviešu draugu biedrības izdevumā neatrodam šinī ziņā nekāda noteikta plāna, tur dažas dziesmas atkārtotas vairākās grupās, dažas atkal it kā nejausi ievietotas gan šai, gan tai grupā, un nereti tajā, kuŗā tās mazāk nozīmīgas. Ievietojot katru tādu dziesmu visās grupās, mēs, protams, izšķiestu daudz telpas un, atraujot kādai grupai piederīgās dziesmas, mēs šo grupu atkal noplicinātu un zaudētu tās pilnīgo nozīmi.

Lai šo lietu izspriestu abējādi pareizi un pietiekami, mēs savā izdevumā ievietosim katru tādu dziesmu kopā ar visiem tās variantiem tikai pirmajā grupā pēc dziesmas piederības. Citās tālākās grupās, kur tai būtu jāatkārtojas, piederīgā vietā aizrādīsim uz dziesmas numuru, ar kādu tā jau krājumā atrodama pilnīga. Tā mēs, telpu aiztaupot, tomēr katrai grupai piešķirsim, kas tai pienākas.

Tiktāl aplūkojuši mūsu jau izdotos dziesmu krājumus, to īpašos nolūkus, to dziesmu iekārtojumu, tagad īsumā apcerēsim, kādi galvenie pamati liekami mūsu vispārējā krājuma kārtosanaī, lai, līdzībā runājot, mūsu plašā ēka varētu uz tiem pacelties svabadi un ērti. Šie pamati var būt tikai tautas dzīve materiālā un garīgā ziņā. To mums māca pati tauta, savas dziesmas dziedot. Katra dziesmiņa ir tiesā, ciešā sakarā ar šo dzīvi. Katra dziesmiņa ir dziedama savā piederīgā laikā, vietā un dzīves gadījumā. Uz šādiem pamatiem ceļamais ēkas stāvs tādēļ arī iedalāms pēc tautas dzīvei pareizi piemērota plāna, lai ēka derētu siltai dzīvojamai mājai, ne aukstam mūzeja kambarim. Šo plānu šē ievadā tikai īsi apzīmēsim

ar tā galvenām daļām, plašāku pārskatu atstājot pilnīgam satura reģistram, kas pavadīs izdotās burtnīcas. Pilnīgā izdevuma galvenās dziesmu šķiras un nodaļas ir šādas:

I. Cilvēka mūža ritums, ģimenes un radu sadzīve. 1. Bērnu dienas. Radības, krustības, audzināšana un mācība. 2. Dzīve bāliņos. Vecāki un bērni, brālis un māsa. 3. Jaunekļu gadi. Mīlestības laiks. 4. Precības un kāzas. 5. Dzīve tautās. 6. Laulātu ļaužu sadzīve. 7. Vecums un mūža beigas. 8. Nāve un bēres.

II. Plašāka ļaužu sadzīve un sociālais stāvoklis.

III. Darbi un amati. 1. Vispārēji māju darbi. 2. Darbi, kas iedalās pēc gads-kārtām.

IV. Svētki un svinamas dienas, svinami brīži. — Mītoloģiskās dziesmas.

V. Dažādas vispārējas dziesmas bez noteicamas vietas.

Tāda kārtība būs mūsu ceļa galvenā stīga. Bet mūsu ceļš ne vien gaŗš, tas arī plašu plašais, un katrs mazākais ceļa gabaliņš mums dos iemeslu to sevišķi aplūkot, t. i., katru mūsu augšā minēto nodaļu iedalīt vairākās sīkākās daļās.

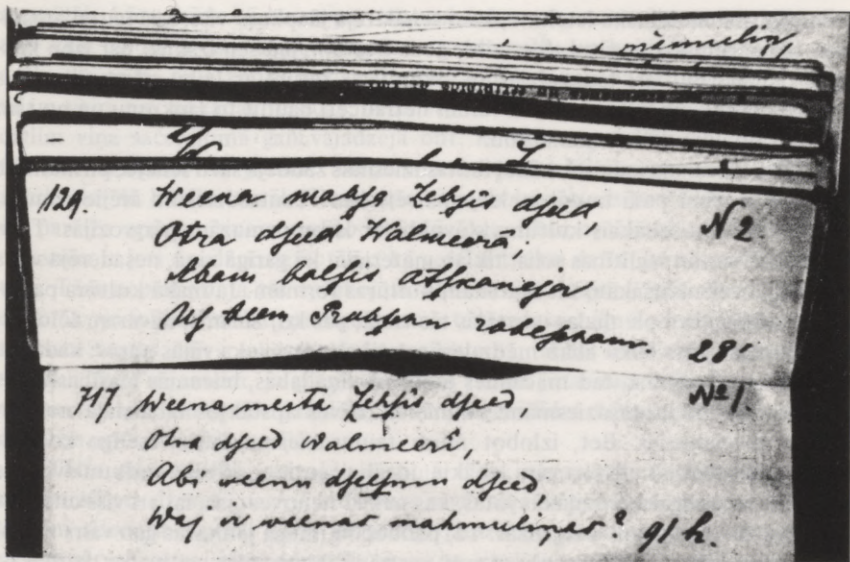
Neliegsim arī, ka dažreiz mums nāksies spert soli sānis no galvenā ceļa, bet allaž ar nolūku mūsu ejamo ceļu jo labāk apgaismot, izskaidrot. Tāds solis ir, piemēram, mūsu pirmā, pie ievada piederīgā nodaļa.

Par dziesmām un dziedāšanu

Šai nodaļā mēs sakārtojām dziesmas, kuŗās tauta pati tieši vai aplinkus dod liecību, ka dziesmas un dziedāšana ir viena no tās dārgākām garamantām, ka dziesma ir tās sargeņģelis visās vietās un lietās, kas pavada latvieti, no siltā mātes klēpja sākot, visos dzīves gadījumos, darbos un centienos, priekos un bēdās, labās un ļaunās dienās; kas viņu māca un stiprina tikumos, rāj un šausņ netikumos un kļūdās; kas labo nerātņi, žēlo un saudzē vājo, laipņi rāda pareizo ceļu pakļidušam; kas viņu kā uzticams, krietns vadonis neatstāj visu mūžu, līdz kamēr viņš guļas aukstajā zemes klēpī.

Ja gribam tautas dzeju pareizi saprast un ar sirdsprieku un pacilātību baudīt, tad arī mums vispirms jāieņem šis pašas tautas apzīmētais stāvoklis, jāiedziļinās tautas jūtās un ieskatos, tautas sirdī un garā. Šīs nodaļas nolūks tādēļ ir lasītāju iepriekš vispār sagatavot tālākajām nodaļām, no kuŗām arī dziesmas tai nemtas. Mēs izraudzījāmies šo ceļu, negribēdami savos pašu apcerējumos lasītājiem uzspiest mūsu subjektīvās domas un ieskatus, bet atļaudami tautas mutei dot taisnu, neviltotu liecību no tiem laikiem, kad tautasdziesmas un dziedāšana vēl tautā bija pilnā dzīvā spēkā.

Šī liecība ir jo svarīgāka, kad redzam vēlākos laikos tautasdziesmas it kā novārtā, nicinājumā. Tauta pati, it kā to kaunēdamās, sāka tās dēvēt par blēņu dziesmām pretstatā garīgām jeb „Dieva” dziesmām. Tā, zināms, vispirms bija

ZĪMĪTES KRIŠJĀNA BARONA DAINU SKAPĪ

Kas var zvaigznes izskaidēt,

Jūras zvaigzdes izlāsīt?

Kas var dziesmas izdiedāt,

Kas valodas izrunāt?

J. dz.

Kr. Barons.

KRIŠJĀNA BARONA ROKKRAKSTS

kristīgās ticības dabiska ietekme, kam senāk bija jāapkaņo viss, kas tautai atgādina tās pagānisko pagātni. Šie laiki, gods Dievam, jau sen izšķirti par labu kristīgai ticībai. Bet arī tautasdziesmu tikumīgais saturs ar laiku pārvarējis visus aizspriedumus, un mēs no jauna varam netraucēti baudīt to jaukumu un no tām smelties prieku un sirds pacilātību.

Otrs galvenais iemesls, kādēļ tautasdziesmas zaudēja savu senējo, pirmatnējo svaru un nozīmi pašā tautā, meklējams vēl citur. Tautasdziesmu ārējie pamati, tautas dzīve un senākais kultūras stāvoklis ar laiku pamazām pārgrozījās. Tālākais attīstības un izglītības solis, tiklab materiālā, kā garīgā ziņā, nesaderēja vairs ar senajām vienkāršākām un šaurākām kultūras formām. Jaunākā kultūra pamazām atstūma veco pie malas un stājās tās vietā, par ko, zināms, nevaram žēloties. Bet pirmajā cīņā laikā allaž mēdz ievērot tikai pretinieka vājās puses; kad cīņa jau daudz maz rimusi, tad mācāmies atzīt arī viņa labās, teicamās īpašības. Tāds liktenis bija arī tautasdziesmām. Jaunākos dzīves apstākļos laba daļa no tām rādījās novecojusies. Bet, izlobot mūsu tautasdziesmu īsto, veselīgo kodolu, mums tajās atklājas cilvēka gara labākie, ideālie centieni, cilvēka sirds un dvēseles daiļākās, tikumīgākās, dziļākās jūtas, kas nekad nenovecojas, lai arī viss cits sava laika ārējais piederums pārgrozās. Tā, piemēram, mūsu jaunavas gan vairs nemaļ rokas dzirnavās, šo grūto darbu tagad pastrādā ūdens, vēja vai tvaika dzirnavas, taču tādēļ mūsu maltuves dziesmas, kas tik koši nozīmīgi māca un cildina darba krietnumu, kas peļ glēvulību, ieteic un daudzina izturību un jautru garu, īpaši arī grūtajos darbos, šinī savā īstenā saturā un nozīmē nezaudē savu spēku, bet paliek svarīgas visos laikos un visos izglītības stāvokļos. Šādu nevīstošu kodolu mēs atrodam visās citās mūsu tautasdziesmās. Un šis cēlais kodols tērpts vienkāršos, bet sirsnīgos, dziļi izjustos un piemēroti nozīmīgos vārdos, kas katram iespiežas dziļi sirdī. Tā ir īstenas dzejas īpašība.

Šādas mūsu tautasdziesmu teicamās īpašības jau sen pievērsa sev izglītotu cittautiešu vērību. Pieminēšu tikai Herderu, Bergmani, Ulmani, Katerfeldu un it īpaši mūsu tautasdziesmu smalko, dziļo pazinēju Bitneru, kas visi bez aizspriedumiem siltos vārdos apcerē un cildina latviešu tautas dzeju. Beidzot par to iekarsa arī mūsu pašu izglītotie tautieši, un mūsu tautasdziesmas nāca atkal mūsu pašu tautā savā pelnītajā godā. Tas var mums būt tikai par svētību.

Bitners, kas sevišķi ievēro tautas dzejas daiļumu un šinī ziņā tautasdziesmas nozīmīgi jauki salīdzina ar mirdzošiem rasas pilieniem, gan arī saka (*Latviešu avīzēs* 1890): „Daži no šiem rasas pilieniem paliek bez kāda spožuma un jaukuma, lai tos uzlūkotu, kā grib. Dažas līdzības ir greizas, bez kādas poētiskās vērtības. Kur katrs, kas vien iedomājās, sacerēja dziesmu, tur nevar gaidīt, ka visiem izdevies vienādi [. . .] ne katrs var smalki izšķirt, ko viņš dzied.” Bez piemēriem vispār pretoties būtu vēltīgi, īpaši par dzejas daiļumu. Teiksim tikai, ka tautasdziesmas vārds beidzamā teikumā lietāts nepareizi. Lai pirmais dziesmas

sacerētājs būtu kāds būdams, par tautasdziesmu viņa sacerējums var kļūt tikai tad, kad tas gājis caur ilgu, stingru tautas cenzūru un beidzot sasniedzis tādu veidu, ka tauta to atzinusi par savu vispārīgo īpašumu, uz ko pirmajam sacerētājam vairs nav nekādas tiesības, nedz atbildības par to. Bet savam veselīgajam dīglim viņa sacerējumā gan vajadzēja būt, ko tad tauta tālāk audzējusi, citādi tas „tur dziedāts, tur palika”. Pieņemdami Bitnera līdzību par rasas pilieniem, aplūkosim šo līdzību tuvāk. Rasas spožums un laistīšanās košās krāsās atkarājas no pareiza apgaismojuma un no īstā stāvokļa, kādu aplūkotājs ieņem. Tautasdziesmas ir ļoti daudzpusīgas, tāpat kā veselas tautas dzīve, ko tās visos sīkumos tēlo. Tām nepietiek, ja tās aplūkojam tikai dzejas daiļuma gaismā un no dzejas daiļuma viedokļa. Pareizu, pilnīgu gaismu tautasdziesmām dod pilnīgi un pareizi saprasta tautas dzīve un ieskati, tautas liktenis, tautas sirds un gars, un īsteno stāvokli mēs ieņemsim, ja piesavināsimies tautas jūtas tais brīžos, kad tā savas dziesmas dzied vai senāk dziedāja, ja varam garā līdzī dzīvot tiem, kas dziesmas dziedāja un kas tajās klausījās.

Cittautiešiem šāds stāvoklis visumā svešs, neparasts; tie dažu labu dziesmiņu uzskata dzestri, pat nicinoši, kas savā laikā dziedātājus un klausītājus līdz asarām skumdināja, vai atkal pārgalvīgi jautrināja sirdi un garu. Arī mēs paši, dzīvei pārgrozoties, esam kļuvuši, tā sakot, puslīdz svešinieki savās pašu mājās, arī mums no jauna jāiedzīvojas, lai tajās justos omulīgi. Pavirši lasītas, tautasdziesmas arī uz mums runā it kā svešādu valodu; bet, tiklīdz mēs dziļāk, nopietnāk tajās ieskatāmies, tiklīdz mēs tuvāk ar tām iedraudzējamies, tās jo vairāk mūs pievelk un valdzina.

Dziesmu virknes. Gandrīz visas mūsu tautasdziesmas ir īsiņas, tajās tikai divas gaŗas rindas, kuŗas mēs mēdzam dalīt katru uz pusi un rakstīt dziesmu četŗas īsākās rindiņās. Tādas īsākas rindiņas acīm piemīlīgākas un četŗas kopā arī vairāk izskatās pēc dziesmas, kā mēs to tagad parāduši. Tomēr mēs vēlētos redzēt gaŗākas dziesmas un labprāt priecājamies, kad atrodam kādas ar sešām vai pat astoņām īsām rindiņām. Bet arī tās pēc mūsu tagadējā paraduma jāatzīst par īsām, un, ja gribam dziesmu dziedāt, mums drīz jāapklusť. Un dziedātāji būtu labprāt tālāk dziedājuši, un klausītājiem būtu labprāt tālāk klausījušies. Gan uzejam arī dažas gaŗākas daiļas stāstu dziesmas, bet tādu īstu vecu dziesmu mums ļoti maz.

Ir tauta pati ar laiku sajuta šo trūkumu, kad, dzīves apstākļiem pārvēršoties, vecās, īsās tautasdziesmas, neatrazdamas vairs savu īsto vietu, sāka pamazām apklusť. Tādēļ nav jābrīnās, ka no muižu meitām un jumpraviņām mums ieviešās laba tiesa tapinātu gaŗāku mīlestības dziesmu. Kā satura, tā valodas ziņā tās visai vājas, bet katrā vaļasbrīdī un kaut kur tās varēja dziedāt un dziedāšanu ilgāk turpināt. Turklāt meldija bija jauna un raibāka nekā senajām tautasdziesmām. Tas bija iemesls, kāpēc mūsu ciemu zeltenītes uzņēma arī šīs nezāles.

Jaunākos laikos vēl tautas pašas mutē radās dažas gaŗākas rekrūšu dziesmas. Tās bija lielāko tiesu neizveicīgi un aplami kopā savērtas no vecajām kaŗa un citām tautasdziesmām, ko rekrūsi mēģināja no jauna darināt, tām trūka senējā dzejas daiļuma. Rekrūšiem, redzams, nebija izdevīga laika dziesmas darināt.

Vairāk izglītotie latvieši, kā arī citi latviešu draugi sākumā maz ievēroja tautas dzeju; tie vai nu tulkoja vācu dziesmiņas, vai arī pēc šiem svešajiem paraugiem un gatavām meldijām saskandināja dažas vairumā seklas dziesmas. Tās tad arī mācīja latviešu bērniem skolā. Tautā tās nevarēja iesakņoties, tām bija par daudz svešas gaŗžas un maz pievilcīgas dzejas. Tikai retās, sevišķi vecā Stendera vairāk tautas gaumē sacerētās dziesmas, iemantoja tautas piekrišanu.

Beidzot atnāca laiks, kad izglītotie latvieši sāka ievērot līdz šim novārtā liktās pašu tautasdziesmas un daži par tām it karsti iekarsa. Bet, apradušiem ar gaŗākām mākslas dziesmām, viņiem rādījās nesaprotams to īsums. Vai tad apbrīnojamais dzejas gars, kas radīja tik milzum daudz jauku, daiļu, īstas dzejas pilnu dziesmiņu, nespēja tās arī sadzejot kopā gaŗākās dziesmās? Laikam spēja gan, par to nevarēja šaubīties. Tādēļ pieņēma, ka senāk bijušas gan gaŗākas dziesmas, bet ar laiku sadrupušas tagadējās īsajās. Sprieda, ka gaŗas dziesmas grūtāk paturamas atmiņā un, no mutes uz muti iedamas, izšķīdušas sīkākās daļās, no kuŗām viena šē, otra tur tautā uzglabājusies. To rādījās liecinot arī tagadējo dziesmiņu saturs. Viens un tas pats priekšmets bija kopējs vairākām dziesmām, tikai katra to aplūkoja, apsvēra no citas puses un tā viena otru papildināja. Visas tādas dziesmiņas pie kārts kopā sasiņot, cerēja iegūt vienu jo plašu dziesmu.

Ir pati tauta, t. i., teicējas un dziedātājas, likās šādas domas atbalstot, ir viņas dziedot labprāt vēra dziesmiņas kopā īpašās virknītēs un dažreiz it veikli un nozīmīgi. Šādas dziesmu virknes izdevusi Jelgavas latviešu biedrības rakstniecības nodaļa savā pirmajā *Rakstu krājumā* (Jelgavā 1890).

Dažās no šīm virknītēm sakars diezgan pareizs, citās turpretim neatrodam nekāda prātīga sakara: katra atsevišķa virknes daļa, savrup šķīrta — īsta dzeja; sakopotas vienā virknē — aplams juceklis. Dažās virknītes atkal vienkārši sabojātas ar to, ka vienas dziesmas pirmā puse savērtā kopā ar otras dziesmas pirmo vai otro pusi un taml. Gadās arī jaunāki papildinājumi un saites starp pantiem, lai atsevišķās daļas daudz maz turētos kopā. Galu galā šāda dziesmu savārstīšana mūs nebūt nevar apmierināt, jo tā, acīm redzot, pēc satura un sakara nepareiza.

Bet dziesmu krājēji šīs virknītes uzrakstījuši no teicēju — dziedātāju mutes, tādēļ mums izskaidrojums jāmeklē viņu rīcībā, jāapcer, kādu iemeslu dēļ viņas dziesmiņas savērušas. Iemesli ir šādi. Īstai teicējai vispirms stingri jāzina galvā tūkstošiem dziesmu un jāzina tādā kārtībā, ka katrā atsevišķā gadījumā un vajadzībā tai arī piederīgā dziesma vai vesela virkne bez kavēšanās būtu pie rokas, kā kāda tautasdziesma nozīmīgi teic: „Nav vēl viena izdziedāta, jau deviņas prātiņā”. Jaunākie skuķi dziesmas mācījās, noklausoties un dziedot līdz, kad pieaugušās

meitas vai vecākas sievas piederīgā laikā un vietā dažādos darbos un godos dziedāja. Bet ar šādu mācību vien nepietika, jo dažas dziesmas nācās dzirdēt tikai retākos gadījumos. Bija brīži, bija darbi, kuņģus sevišķi izlietoja, lai mācītos dziesmas, un tad, jauki kavēdami laiku, izdziedāja kopā visvisādas dziesmas. Tas notika sevišķi vasaru ganos, ziemu, vakaros vērpjot vai strādājot citu roku darbu. Dziesmu saturs tad bija raibu raibais, bet atmiņas dēļ viņas lūkoja tās kaut kā ārēji saistīt, īpaši ar kādu svarīgāku vārdu dziesmā. Ja izdziedātajā dziesmā bija, piemēram, vārds „ozols”, tad sekoja vairāk ozola dziesmu. Ja kādā no šīm gadījās vārds „liepa”, tad tā derēja par ievadu tālākai dziesmu virknei par liepu. Tāpat vārdi: vainadziņš, kumeliņš, līgaviņa, ļaužu valodas un taml. noderēja par saiti ar nākošām dziesmām. Tā īpaši dziesmas „krāja vācelē”, tā dziesmas „tina kamolā”. Bet katra dziesmiņa, lai gan tādā veidā otrai pieslieta, taču palika gluži patstāvīga, un to varēja katru brīdi atkal atšķirt un izlietāt atsevišķi.

Sevišķos gadījumos piederīgās dziesmas no šīs dziesmu vācelītes izlasīt vai no dziesmu kamola pareizi nošķetināt bija atkal sava ziņa; to varēja iemanīties tikai šais pašos gadījumos no slavenām teicējām. Tagad, dzīvei pārvēršoties un dziesmām apklustot, mums sī māksla lielāko tiesu zudusi.

Vēlreiz īpaši atkārtāju, ka katra no mūsu īsajām dziesmiņām stūrgalvīgi patur savu patstāvību, lai tā arī diezin kā būtu savērta virknē ar citām kopā. Ikvienai no tām ir savs pilnīgi vesels, apaļš domu kodols, kas ietērpts arī glumi piegulošā apaļā formā, kā tikai īsts, ar daiļu dzejas gaumi apdāvināts dzejnieks to spēj darīt. Katra ir gludena, apaļa dziesmu pērlīte, kā lietin izlieta; kaut kāds pārāk piesprausts greznums ir lieks un it kā grumbulis tikai bojā tās īsteno dāļumu. To visu apcerot, es pārlicinos, ka mūsu īsās tautasdziesmas nav nekādas drupačas no senākām garām dziesmām; tās ir patstāvīgas, mūsu senākajiem dzīves apstākļiem piemērotas un tādā veidā īpaši sacerētas dziesmas. Mēs jau arī nebūt neesam vienīgie, kam tādas dziesmas, visas slavu tautas bagātas ar līdzīgām īsām tautasdziesmām.

Arī domas, ko daži izsacījuši, ka garākas dziesmas grūtāk paturēt atmiņā, man liekas nepareizas, kad runājam par tautu un tautasdziesmām. Patiesībā tas gluži otrādi. No tūkstošiem atsevišķu, lai arī īsu dziesmu, drīzāk kādai piemirstas sākums nekā no simts garākām, un ar sākumu pazūd arī pati dziesma. Tiklīdz mums dziesmas sākums pie rokas, mēs arī garākai dziesmai atceramies saturu un līdz ar to dziesmas turpinājumu, lai arī ne ikreiz gluži vārdu pēc vārda. Tā gan rodas daži varianti, dažas teksta atšķirības, bet garākā dziesma pati nezūd. Jā, kā nupat redzējām, dziedātājas drīzāk saveļ kopā garākā virknē pat īsākas dziesmas it kā garākā dziesmā un dara to tādēļ, lai atmiņu pabalstītu, ne vājinātu. Bez tam vispār pazīstama apbrīnojama savu tautasdziesmu atmiņa katrā tautā, kamēr tauta vēl patiesi savas dziesmas dzied, kamēr tā kaut kāda iemesla dēļ tās nav zaudējusi.

Bet vai tad latviešiem tiešām nebūtu bijis gaŗāku stāstu jeb episku dziesmu? Sirmā senatnē laikam būs ir tādas bijušas. Kamēr tautai vēl sava politiskā dzīve, savi cīņiņi ar apkārtējām kaimiņu tautām, tikmēr tai arī allaž gadās dzejnieki, kas tautas darbus apdzied, daudzina. Bet šādas dziesmas nav ikdienišķas dziesmas par dzīvi, kas mums katru brīdi ir acu priekšā, kas vienmēr turpinās ierastā kārtībā: tās ir, tā sakot, svētdienas dziesmas, dziesmas par sen pagājušiem laikiem, par slaveniem senčiem un viņu darbiem un cīņām. Šādu dziesmu kopēji un teicēji arī nevarēja būt tautas zeltēnītes, šīs dziesmas pēc savas dabas piederēja vīriešu dzimumam, varbūt īpašiem kokleniekiem. Ar vāciešu atnākšanu, tautas apspiešanu līdz smagākai verdzībai bija pamazām jāiznīkst, jāizzūd episko dziesmu kopējiem un līdz ar viņiem arī pašām dziesmām. Palika no tām varbūt dažas atmiņas mūsu teikās un pasakās.

Daži episki dzejojumi tomēr bija dzīvīgāki, tādēļ ka tie ilgāk palika plašākās tautas apziņā. Tās bija retās gaŗākās kāzu dziesmas par līgaviņas zagšanu un panāksnieku dzīšanos pēc māsiņas, tad drusku jaunākās kaŗa dziesmas un beidzot vecās ticības jeb mītoloģiskās dziesmas; no pēdējām mums patiesi uzglabājušās tikai dažas drupas.

Tautasdziesmu dziedāšana

(Pēc K. Blauberģa ziņām Sēlpilī un K. Kalniņa ziņām Augškurzemē, kā arī pēc pašām tautasdziesmām)

Tautasdziesmu dziedāšana jaunākajos laikos visur ļoti gājusi mazumā, dažos apvidos tā gandrīz pavisam izzudusi, gandrīz gluži apklususi. Citādi tas bija senatnē. Bagātais dziesmu pūrs mums vēl tagad liecina, ka sirmā senatnē latvieši bijuši lielu lielie dziedātāji un dziesmu cienītāji. Arī vēl mūsu vectēvi un tēvi vai, pareizāk sakot, mūsu vecāsmātes un mātes daudz vairāk dziedājušas, un vairumu dziesmiņu un ziņu par tautas dziedāšanu mēs vēl dabūjam tikai no sirmiem vecāšiem. Še īsumā sniegsim lasītājiem galvenās no šīm ziņām.

Senāk katram gadalaikam, katriem svētkiem, godiem, darbiem un vaļasbrīžiem bija ne vien savas īpašas dziesmas, bet arī citāda dziesmu dziedāšana, citādas meldijas. Pēc gadalaikiem sevišķi izšķiramas šādas:

Gavilēšana. Tiklīdz pavasara siltā saulīte un dienvidu un vakaru mīkstie vēji atsedza balto sniega sagšu no zemesmāmiņas mīlīgā vaiga, daba sāka mosties no cietā ziemas miega un cīrulis trillinādams pacēlās virs druvas, tūliņ arī malu malās atskanēja līksmas gaviļu dziesmas no cilvēka krūts. Šie pirmie gavilētāji bija gani, sevišķi avju gani, kuŗiem drusku vēlāk pievienojās arī govju gani. Bet gavilēja arī vēlāk un laikam visu vasaru.

Rotāšana. Drīz zeme tērpās ar jaunu, zaļu zāli, un kokiem plauka smaržīgas lapas. Nu arī zeltēnītes jaukos, remdenos pavasara vakaros pulcējās no tuvējiem ciemiem kopā uz zināmā, gadu gados pierastā kalniņa. Tās sen jau ilgojās sadziedāt kopā lielākā barā jeb „rotāt”. Tās arī it labi zināja, ka, vakarā

dziedot, balss tālu skan un tālu tautas kairina. Un patiesi, ar savām diženi daiļajām dziesmām un ārdīgo valodiņu, dziesmu vārdus teicot, dziedātājas tālu jo tālu tricināja kluso, tīro pavasara gaisu un jūsmīgi satricināja arī dažāda laba sirdi. Cik dažs jauneklis noklausījās un nolūkojās sev līgaviņu daiļo dziedātāju pulkā. Ka viņš darīja pareizi, to apliecina pati tautasdziesma, uzteikdama laību dziedātāju arī par tikušu un čaklu visos mājas darbos un krietnu tikumos. Šādu kopdziedāšanu, kas ilga no pavasara sākuma līdz pilnajam ziedu laikam, sauca par rotāšanu.

Kā rotā? Rotājot no dziedātāju pulka izvēlēja divas labas dziedātājas. Šīs teica dziesmu vārdus, viena sīki, otra reši jeb rupji, labi pastipri un, ārdīgo valodiņu locīt locīdamas. Visas citas rotātājas vārdus neteica, bet tikai dūca līdz, it kā piebasēdamas. Jo grūta loma bija sīkajai dziedātājai. Tai vajadzēja skaidrā, skaņā, visam pulkam cauri dzirdamā valodā teikt vārdus un, balsi locot, turēt meldiju. Tādēļ pēc kāda laika, kad pirmā bija nogurusi, allaž cita stājās viņas vietā, lai dziedāšanu varētu turpināt. Jo laba bija sīkā dziedātāja, jo jauki gāja rotāšana. Rotāšana, bez šaubām, bija visdaiļākā dziedāšana, jo izklausījās pēc vairākām balsīm. Tagad tā gandrīz pavisam apklususi.

Plašākas ziņas par rotāšanu un tautas mūziku vispārīgi laikam drīz gaidāmas no mūzikas profesora Jurjānu Andreja, kas, tautas mūziku pētīdams, apceļojis Vidzemi un Kurzemi. Izvilkums no viņa vēl neiespiestā apcerējuma atrodams *Dienas lapas* etnografiskā pielikumā VI (1893). Tur viņš raksta, ka rotāšana pazīstama tikai Vidzemes Malienā ap Lubānu, Kurzemes augšgalā (Vārenbrokā, Sēlpilī, Saukā) un Lejaskurzemē Gudeniekos, Alšvangas draudzē. Arī viņš plašākās ziņas dabūjis no K. Blauberģa, kas jau senāk man bija rakstījis par rotāšanu.

Līgošana. Atnāk vasara ar īsto, pilnīgo ziedu laiku. Pļavas un druvas mirdz un laistās neskaitāmām skaistām puķītēm. Rudzu lauki, vēsmiņai pūšot, līgojas kā ezeri. Tagad sākas līgošanas laiks, kas ilgst līdz Pēterģa dienai, kad dzeguze beidz kūkot. Jo liela līgošana bija no jaunajiem Jāņiem līdz Pēterģa dienai, un Zāļu diena, Jāņu vakars un Jāņu diena bija paši īstenie līgošanas svētki ar īpašām līgotnēm jeb jāņudziesmām. Tagad līgošanas likumus vairs tik stingri neievēro, dzird līgojot gan agrāk, gan vēlāk; nereti aizmirst ir pašu Jāņu nakti nelīgotu (Blauberģs). Pēc Kalniņa ziņām, no pavasara līdz Jāņiem rotā un no Jāņiem visu vasaru, līdz kamēr sākas aukstāki vakari, līgo; pēc Brimmerberģa ziņām, Meņģelē senākos laikos sākuši līgot ne agrāk kā pēc Vasarsvētkiem un beiguši ar Pēterģa dienu.

Kā līgo? (Pēc Blauberģa:) Līgotāju pulks izvēl sācēju — sīko dziedātāju. Šī ir viena no labākām dziedātājām, kam bagāta dziesmu vācelīte un laba, skaņa balss, valodiņa. Sācēja katru dziesmu uzsāk un viena pati izdzied pirmo dziesmas rindiņu. Tad visi pulkā atsāk to pašu dziesmu un divkārtīgi izdzied arī vēl nākošo rindiņu. Piemēram:

Sācēja: Lītiņš lija Zāļu dienu, līgo! līgo!
Visi kopā: Lītiņš lija Zāļu dienu, līgo! līgo!
Lītiņš Jāņu vakarā, līgo!
Lītiņš Jāņu vakarā, līgo!

Sācēja: Jāņa bērni nomirkuši, līgo! līgo!
Visi kopā: Jāņa bērni nomirkuši, līgo! līgo!
Jāņu zāles lasīdami, līgo!
Jāņu zāles lasīdami, līgo!

Citur līgoja arī drusku savādāk. Tā, pēc Fr.Mūrnieka, Lejas draudzē, Vidzemē līgotāju bars arī izvēl sev „ievilcēju” — labāko dziesmu pratēju; ievilcēja saka dziedādama pirmo dziesmas rindu viena pati, bet jau ar „līgo” visi sāk dziedāt un dzied kopā arī otro rindu, beigdami ar līgo. Tad ievilcēja no jauna viena pati nodzied tālāko dziesmas rindu, un, ar līgo sākot, visi dzied kopā dziesmu līdz beigām. Piemēram:

(Ievilcēja:) Jānīts sēda kalniņāi, (visi:) līgo! līgo!
(Visi:) Zāļu nasta mugurāi, līgo! līgo!
(Ievilcēja:) Nāc, Jānīti, lejiņāi, (visi:) līgo! līgo!
(Visi:) Dod manāmi telītēmi, līgo! līgo!

Dziedāšana lauku darbos. Pagāja Pēterļa diena, sākās ciešāks darba laiks, siena un rudzu pļaušana un savākšana un citi lauku darbi. Katram darbam bija savas piederīgas dziesmas. Dziedādami gāja uz pļavu un druvas, dziedādami nāca no pļavas un druvas uz mājām; dziesmām saldināja atpūtas brīžus, nereti dziedot strādāja pašu darbu, ja darbs tū atļāva. Tā aizgāja jaukais pavasaris, tā mīlīgā, siltā, lai gan pūļu pilnā vasara, līdz kamēr rudenī savāca visus lauku augļus un lauku darbus beidza. Dažu labu brītiņu pavadīja gaviļējot, rotājot, līgojot, dziedot.

Vakarēšana. Atnāca rudens, atnāca ziema ar saviem dažādajiem māju darbiem, kam atkal bija savas dziesmas. Še vispārējā pārskatā aizrādīsīm tikai uz vakarēšanu, kad meitas strādāja savu roku darbu, vērpa, auda, šuva, adīja, izrakstīja utt. Pēc Kalniņa, vakarēt sāka vēlā rudenī. Vakarēšana ir vecu vecais ieradums un aizpildīja dažus brīžus īpaši ziemas laikā. Uz vakarēšanu salasās jaunas meitas sestdienas vakarā nodomātā pirtī un atnes līdz viena gaļu, otra putraimus, trešā pienu, utt., ko nu katra varējusi no savas saimnieces izlūgties. No sanestās barības māju meitas vāra vakariņas. Citas strādā savu roku darbu un dzied. Vakariņās atnāk nereti arī pati saimniece un salasās daži jauni zēni. Pēc vakariņām atkal dzied, un puisī nav slinki ar meitām pajokoties.

Vakarēšana nebija visur tik viegli izrīkojama, īpaši tādēļ ne, ka latvieši reti kur dzīvo sādās kopā; latviešu mājas allaž ir tālu vienas no otrām izklaidā. Bet

dziedāšanu kopa arī katrās mājās savrup, kad māju sievas un meitas gaļajos ziemas vakaros strādāja savu roku darbu un meitas darināja un locīja savu pūru.

Kādas dziesmas katrreiz dzied? Ko augšā teicām, zīmējas vispārīgi uz dziedāšanu dažādos gadalaikos, ne uz dziesmu saturu. Dziesmas pēc to satura un pēc piederības dažādos dzīves gadījumos sakārtosim mūsu krājumā atsevišķi pa īpašām grupām. Te tik vēl aizrādīsim uz to, ka daudz, ļoti daudz dziesmu pēc satura ir tādas, kam plašāka, vispārīga nozīme vai kas, maz vārdu pārgrozot, tikpat labi dziedamas vienā, kā otrā laikmetā, vienā, kā otrā gadījumā. Tādēļ nebrīnēsimies, ka gaviļējot, rotājot, ligojot (plašākā ziņā) un īpaši vakarējot dzied visādas dziesmas.

Kā dziesmas mācās? Šāda brīvība dziesmu lietāšanā, kad nav īpaša noteikta apdziedamā gadījuma, noderēja jaunākām meitām par pastāvīgu dziedāšanas mācību un lika tām atcerēties pašas dziesmas. Vecākās meitas cita aiz citas skubinājās dziesmas sākt un teikt dziesmu vārdus; no viņām atkal mācījās jaunākās meitas un meitenes un tā pastāvīgi turpināja kopt dziesmas un dziedāšanu. Kur trūka vecāku meitu un māsu, tur šo robu aizpildīja māte, kas „dziesmiņu daudz zināja”, vai cita kāda vecāka sieva. Pat brālis, kas, kā tautasdziesma teic, tālāk staigājis, vairāk dzirdējis un piedzīvojis, svešās zemēs jaunas dziesmas sakrājis, palīdzēja māsām piekrāt bagātu dziesmu pūru.

Vientulības brīžos, sevišķi ganos, katra dziedātāja mēdza savas tā iemantotās dziesmas vēl sevišķi sakārtot pēc pašas patikšanas, „tina dziesmas kamolā” vai „lika vācelē”, lai vajadzības brīdī tautās, kāzās utt. tās viegli atcerētos un no kamola šķetinātu. Dziesmu vāceles, kā redzams, pēc dziesmu rakstura apzīmētas dažādi: vienas glabājas skaistajā ābeļu, otras sūro, reibīgo apīņu dārzā, citas zaļajā lazdu, citas atkal dzelīgo nātņu krūmā, vēl citas grūtā darba vietā — maltuvē, jā, dažas pat netīrajā mēslienā, utt.

Vientulībā dažs sacerēja arī dažu jaunu dziesmiņu, kas ar laiku kļuva par tautasdziesmu; vismaz sērdienīte mums apliecina, ka pati Māra viņas košo dziesmu teicēja, tātad viņas dziesmas ne no citiem pieņemtās, bet dzejas gara viņai iedotas. Cita dziedātāja atkal lūdza „meža māti”, lai tā mācītu viņai dziesmas, jo mežamātei dziesmas teicot lakstīgala.

Kā augšā redzējām, arī brālis, t. i., vīrieši vispār senāk kopa dziesmas un dziedāšanu un, tālāk staigādami, pat palīdzēja izplatīt dziesmas visā latviešu zemē. Un patiesi, jauni zēni ne tikvien lūkojās, meitām dziedot, bet arī paši dažkārt piedalījās dziedāšanā, kamēr, kā dziesma teic, izdziedāja sev līgaviņu. Arī savrupēja dziedāšana viņiem nebija sveša, piemēram, piegulā un citur. Un savu kumeliņu puisis katrā izdevīgā brīdī ne mazāk un tikpat dzejiski daudz zināja kā meita savu vainadziņu. Vispār, spriežot pēc dziesmām, kas vismaz liktas puisī mutē, mēs tanīs allaž atrodam daiļu, krietnu, dzejisku saturu. Tomēr puisī ir notālēm nevarēja un negribēja pastāvīgā dziedāšanā ar meitām mērīties.

Turpretim otra skaņumāksla, instrumentālā mūzika, bija vienīgi vīriešu piederums. Jau mazu ganuzēnu mīļākais laikakavēklis bija taisīt stabulītes un tāšu taures, ar kuŗām tad, kā nu mācēja, stabulēja un taurēja. Bet tā bija vāja māksla. Īstenais slavenais seno latvju stīgu instruments bija kokles, kuŗu skaņas tautasdziesma labprāt daudzina. Esot bijis arī ieradums, ka puisiem, kas rudeni domājuši precēties, pavasaŗa un vasaras vakaros jāpūš āzarags vai bērza tāss vai alkšņu mizas taure. Citos gadījumos tautasdziesmas piemin vaŗa tauri.

Dziedāšana godos un dzīrēs. Vecos laikos godos un citās lielākās sanāksmēs dziedāja ne tikvien sievas un meitas, bet arī vīri un puisi. Dziedāja gan visi kopā, gan atkal, un jo mīļāk, pulks pret pulku, it kā dziesmu kaŗā. Sievas un meitas tad allaŗ izdalījās divos pulkos, divās pretinieku pusēs. Tādas pretinieku puses bija jo īstā vietā, kad sanāksmē, kopdarbos, godos, īpaši kāzās, kā jau allaŗ, piedalījās ļaudis jeb viesi no dažādiem ciemiem, dažādiem pagastiem vai pat no citas guberņas. Arī starp pašiem ciema ļaudīm netrūka pretinieku, savstarpēju cīnītāju. Abi pulki nostājās viens pret otru un sāka apdziedāties. Dziedāja stingri pēc kārtas: kad viena puse savu dziesmu beidza, tikai tad dziedāja otra puse, atbildēdama tai pretī savu, un tā abas puses allaŗ mainījās. Derīgu dziesmu netrūka, vajadzēja tikai prast tās pareizi izlietāt. Un galvenās dziedātājas katrā pulkā, „sācējas”, šai ziņā bija allaŗ pilnīgas pratējas: dziesma pret dziesmu derēja, it kā īpaši šim nolūkam sadzejota. Tomēr, kuŗā pusē gadījās labākas sācējas, tā puse dabūja virsroku, kļuva uzvarētāja. Bet allaŗ abām pusēm bija savas krietnas sācējas, un tad tikai prieka dēļ izspēkojās, kamēr bija jāmet miers. Diviem dziedātāju pulkiem sacenšoties, gan labprāt viens otru aizkar, apdzied, sevišķi uzbrūk teicējām, bet apdziedāšanā vien vēl nebija visa ciņa. Svarīga bija sevišķi katra pulka dziesmu bagātība, dziesmu daiļums, skaņas, jaukas balsis un pareiza, skaista dziedāšana.

Vieglāk nācās dziedātājām kopā apdziedāt viesus katru atsevišķi, lai gan dažreiz arī no pēdējiem dabūja sūru atbildes dziesmu pretī. Meitas apdziedāšanai it īpaši izraudzījās puisus, kam sīvi jo sīvi uzbruka, vai nu tie sodu pelnījuši, vai ne; varbūt arī tādēļ: kas mīlās, kaitinās.

Vīru galdadziesmas. Pēc Blauberģa, Sēlpilī vīriem bija dzīrēs šāds ieradums. Izlasījās 12 slavenāko vīru un nosēdās ap ozola godagaldu. Namatēvs uzlika uz galda alus spaini, ko sauca par zarakannu tāpēc, ka tai vienos sānos bija zars ar caurumu, pa kuŗu alu varēja ieliet mazākā dzeŗamā trauciņā. Šis dzeŗamais trauciņš — kanna arī bija ozola koka. Katrs no šiem 12 vīriem pie godagalda pēc kārtas uzsāka divpadsmit dziesmas, visas par ozoliem. Citi katreiz dziedāja līdz. Savas 12 dziesmas beidzis, tas tukšoja aluskannu un laida to tālāk, un visi citi dzēra pa rindai uz sācēja veselību. Pēc tam savas 12 dziesmas sāka otrais, tad trešais un tā tālāk, un katram, savas 12 dziesmas beigušam, uzdzēra veselības. Dziedāšana un dzeŗšana gāja apkārt pa saulei līdz beidzamam,

FRĪCIS BRĪVZEMNIEKS

Zīmējis Kārlis Miesnieks

divpadsmitajam vīram, kamēr visas 12 reiz 12 dziesmas par ozoliem vien bija izdziedātas. Dziesmu, ko viens jau dziedājis, otrs vairs nedrīkstēja uzsākt. Ja nu kāds neattapās savas 12 dziesmas par ozoliem vien uzsākt vai iesāka dziesmu, ko jau dziedājis otrs, tad tādām ar kaunu bija jāatstāj godagalds, un viņa vietā goda vīru pulkā ieņēma kādu citu, kas ar savām 12 jaunajām ozolu dziesmām apliecināja, ka viņš tāda goda cienīgs.

Bezkaunīgās jeb „negoda” dziesmas cieta tikai kāzās, retāk Jāņos. Tām bija sava vecā ceremoniālā nozīme, tādēļ tās tiklības jūtas mazāk aizkāra. Vienas no tām piederēja pie guldīšanas, otras bija, tā sakot, kaŗa vaļība viņos meitu zagšanas laikos, un tās dziedāja patiesie pretinieki – panāksnieki un vedēji. Šādas dziesmas dziedāja vīri un sievas, ne jaunas meitas. Citas dziesmas, kas tagad mums ir rupjas vai piedauzīgas, no kuŗām meitas dziedot labprāt atturas, senos dabiski vienkāršajos laikos tādas nemaz nebija. Dažas no šīm dziesmām pat dzejiski jaukas un, pavirši uzskatot, rāda mums it godīgu, nevainīgu vaigu.

Vai senāk bija īpaši apkārtstaiguļi dziesminieki, tas tagad tikpat grūti apliecināms kā noliedzams. Vismaz mūsu senie nabagi mums tādus atgādina. Tie staigāja apkārt pa māju mājām un apstaigāja ne savu pagastu vien, bet tālu jo tālu arī svešus pagastus. Jā, pat leišu nabagi veselā barā kopā mūs dažkārt apcietmoja pašā Kurzemes vidū. Vienkārsi lūgties nabags maizes nelūdās, bet, istabā ienācis, sāka dziedāt, zināms, „Dieva” dziesmu. Tam arī drīzāk nekā nedeava, kamēr tas vienu vai vairāk dziesmu nenodziedāja. Ļautīgi labprāt noklausījās nabaga dziesmās, sevišķi, ja tās bija mazāk pazīstamas, kā, piemēram, tā sauktā, Mozus dziesma: Mozus, tas Dieva vīrs, ir piecos rakstos līcis utt., un nabagam

tad bija labs mielasts. Jo laba mīlošanās nabagiem bija dažādos gados, īpaši kāzās, kur viņu nekad netrūka. Še tie arī vairs nedziedāja „Dieva” dziesmas, bet gan dažu jautru, pārgalvīgu kāzu dziesmu. Varbūt, ka vēl senāk pagātnē „nabagiem” bija jo svarīga loma tautasdziesmu izplatīšanā, pat dzejošanā, kad kristīgās dziesmas bija maz vai arī nebija nemaz pazīstamas; vismaz kāda tautasdziesma skan tā:

Man bij daudz skaistu dziesmu,
Tās apēdu pavasar:
Šim dziesmiņa, tam dziesmiņa
Par maizītes gabaliņu.

Savas Dieva dziesmas nabagi dziedāja ar īpašām meldijām, kas atšķīrās no baznīcas meldijām. Tāpat šinī ziņā nabagu dziedāšana arī būtu bijusi svarīga mūsu tautiskās mūzikas pētītājiem, ja tā laikus būtu ievērota un uzrakstīta.

Tas būtu īsumā mūsu apcerējums par latviešu tautasdziesmām vispār. Pie dažām dziesmu nodaļām kā: krustību, kāzu, bērņu uc. dziesmām mums vēl nāksies dot atsevišķi plašākus aprakstus par šo godu svinēšanu un dažādām senajām paražām, uz kurām dziesmas zīmējas.

Beidzot no sirds vēlos, lai tautas krātais dziesmu pūrs atrastu atkal tautā mīlu vietu un lai lasītāji no tā smeltos tikpat daudz prieka un sirds pacilātības, cik šī krājuma apstrādātājs baudījis savā darbā.

Kr.Barons

Priekš kādiem gadiem zinības gaisma un tautiskā pavasara siltums man lika gan avīzēs, gan vēstulēs mudināt un aicināt, lai krāj un piesūta latviešu tautas garamantas, kas būtu glābjamas no aizmirstības, kārtojamas un laižamas laudīs iespīestās grāmatās. Sekmes bija diženas: darbīgi tautieši, tās pašas gaismas un tā paša siltuma aizgrābti, sakrāja un sasūtīja man tik daudz no minētām mantām, ka tās, acīm redzot, nebija iespējams sakārtot viena cilvēka darba spēkiem viena cilvēka mūža dienās.

It īpaši kupli bija tautasdziesmu krājumi. Dziesmu skaita milzums un savādais, jo īstēni tautiskais greznums drīz lika atzīt, ka te, sevišķi tām vien, vajadzīgs īpašs darbaspēks. Toreiz pati Laima bija klāt: tautasdziesmas savās rokās paņēma draugs Kr.Barons, lai tām upurētu lielu daļu no sava darbīgā mūža – jo, protams, tikai ar lieliem upuriem pastrādājams monumentāls darbs tautas un zinības labā.

Tagad, kad no minētā darba nāk gaismā pirmā nelielā daļa, man jo sirsnīgs prieks, ka varu tai piespraust augšējās rindiņas, šē sūtot mīļas labdienas visiem tiem cieņā, godā turamiem līdzstrādniekiem, kas man savā laikā piesūtījuši tautasdziesmas un tā pirmie līdzējuši lielo dzejisko tautas pūru rakstos kopā pielocīt.

Fr.Brīvzemnieks

Rīgas Torņukalnā 1894. g. februārī

LATVIEŠU DZEJAS GARS UN DZEJA

Garlībs Merķelis

Garlībs Merķelis (Garlieb Helwig Merkel, 1769–1850) bija cīnītājs pret dzimtbūšanu. Viņa šai cīņai veltītā grāmata *Latvieši* iznāca Vācijā 1796. gadā. Nākošajā gadā dzejnieka Kristofa Vīlanda (Christoph Martin Wieland, 1733–1813) izdotajā žurnālā *Der Teutsche Merkur* Merķelis publicēja šeit tulkoto apcerējumu ar filologa Kārļa Betigera (Carl August Böttiger) ievadu.

Merķeļa apcerējumam par latviešu mītoloģiju nav zinātniska pamata. Par avotu savam apcerējumam par mītoloģiju Merķelis min pirmkārt Latviešu Indriķa chroniku. Tā viņam bija pieejama Johana Grūbera (Johann Daniel Gruber) 1740. gada izdevumā latīņu valodā *Origines Livoniae* un Johana Arnta (Johann Gottfried Arndt) 1747. gada izdevumā ar tulkojumu vāciski.

Otrkārt Merķelis min Hīrna (Hiern) darbu. Hīrns 1562. gadā (ar latīnizētu vārdu – Thomas Horner) publicēja darbu *Historia Livoniae in compendium contracta*. Tālāk Merķelis min citas Vidzemes chronikas. Viņa laikā tādas jau bija publicētas lielākā skaitā, un tagad nav iespējams (un varbūt nav arī vajadzīgs) noteikt, kuŗas viņš īsti izlietojis. Viņa minētais Backo darbs ir 1794. gadā publicētais Prūsijas vēstures trešais sējums (L. v. Baczko, *Geschichte Preussens*). Turpretim Merķeļa minētais pēdējais avots, kas rokrakstā it kā glabāties kādas dižciltīgo dzimtas dokumentu lādē, ir pilnīgi nezināms un, jāsaka, mītisks avots.

Merķeļa galvenais avots par seno latviešu reliģiju un kulta ceremonijām, liekas, ir Backo grāmata, kas savukārt pamatojas uz fantastisko Erasma Stellas, īstajā vārdā Štīlera (Erasmus Stüler, miris 1521. gadā), darba *De Borussiae antiquitatibus libri duo* (Basileae 1518) un tikpat fantastisko Simona Grunava (Simon Grunau) no 1517. līdz 1521. gadam sarakstīto Prūsijas chroniku *Cronica und beschreibung [. . .] historien des namkundigen Landes zu Preussen* (rokraksts publicēts Leipcigā 1876–1889). Šī chronika ir daudzkārt analizēta. Par Stellas un Grunava izdomātajiem prūšu dieviem sk. Manharta darbu (Wilhelm Mannhardt, *Letto-Preussische Götterlehre*, Rīgā 1936, pārspiedums Hanoverā 1971).

Latviešu vecākajā literātūrā (Juŗa Alunāna, Ausekļa, Pumpura un Lautenbacha dzejā) nepierādāmi latviešu dievi (Potrimps, Antrimps, Pīkols, Puškaitis, Līgo, Pergrubs, Aukuperons, Bangpūtis, Zvanpūtis uc.) iekļuva pa citu ceļu, nevis no šeit tulkotā Merķeļa raksta. Par šo ceļu sk.: Teodors Zeiferts, *Latviešu rakstniecības vēsture I* (1926, pārspiedums 1957), 234. lpp.

Apcerējumu par mītoloģiju Merķelis rakstīja, lai motīvētu hipotezi, ka senatnē latviešiem bijusi citāda, un turklāt krāšņāka, dzeja nekā saglabāta dzimtbūšanas laikos. Apcerējuma beigās viņš pievēršas šai saglabātajai dzejai, sniedzot dažu dainu tulkojumus vāciski. No šīm vāciski tulkotajām dainām latviešu dainu krājumos izdevās sameklēt tikai divas (32902. un 30364.). Pārējās raksta beigās ievietotās dainas tulkotas latviski no Merķeļa sniegtā vāciskā teksta un, protams, tikai aptuveni atbilst viņa dzirdētajām latvju dainām.

Redaktors

Der Teutsche Merkur ievads

Viena no ievērojamākām grāmatām, kas nesen izdota, ir vēstījums par kādu maigu, bet bargi apspiestu tautu Ziemeļeiropā – latviešiem. Šīs grāmatas tituls ir *Die Letten, vorzüglich in Liefland am Ende des filosofischen Jahrhunderts* (Latvieši, sevišķi vidzemnieki, filozofiskā gadsimteņa beigās), Leipcigā 1797. gadā, un tās autors ir G. Merķelis. Šīs tautas ilggadīgs vērotājs tagad ar lielu atklātību ir atsedzis visai Vācijai daudz faktu. Cilvēces goda dēļ jācer, ka, vai nu atstāstītos faktus apstrīdēs, vai arī, ja tas nebūtu iespējams, jo autors ļoti bieži atsauca uz dokumentiem, tad nākotnē būs jārikojas, lai tādas lietas novērstu.

Līdz šim viņa grāmata ir tikai apspiesta, bet tur minētais nav apstrīdēts. Skatus, ko autors, piemēram, attēlo 154. un tālākajās lappusēs par Vidzemes dižciltīgo drausmīgo mājas pārmācības tiesību lietošanu, kas mūs no kultūrālās Eiropas pārceļ Rietumindijas nēģeru vergu apstākļos, ar to, protams, no atmiņas nevar izdzēst.

Tomēr jācer, ka turienes tautu jaunais valdnieks [Krievijas imperators Pāvels, 1796–1801], kas sācis valdīt ar labestību un cilvēcību, sadzirdēs arī šīs tautas nopūtas. Arī tie ir viņa bērni. Mūsu pravietīgais dzejnieks Gleims nebūs maldījies, kad viņš, uzzinājis par valdības maiņu Krievijā, savā dzejā slavēja jauno ķeizaru. [. . .]

Minētā darba autors sekojošā rakstā mūs ievada šīs nelaimīgās tautas būdīnās, viņu priekos un bēdās. *Merkura* lasītājus šis raksts interesēs, un viņi to varēs salīdzināt ar jau agrāk *Merkurā* iespiestajiem līdzīga satura rakstiem.

B.

Merķeļa apcerējums

Sunt et nobis carmina. Virg[ilius]

Spārnotiem soļiem Rietumeiropas tautas roku rokā cenšas sasniegt augstāku kultūras līmeni. Tos pavada tūkstošiem atradumu, izgudrojumu, meistarīgi darbi visās zinātnes un mākslas nozarēs. Austrumos izskatās citādi. Tur daža laba nācija no rietumiem nesaskatāmā tūlumā kļīst nokārtu galvu un smagās važās vēl tikai savu gaitu sākumā. Ak! un šo tautu laimīgās māsas uz tām pat neatskatās. Neviens nepamana, ka viņu spožajā saimē šo tautu trūkst. Šīs tautas pārstāv to apspiedēji, gan neko nepaveicot, bet jo cītīgāk tās reprezentējot.

Ievērojamākā starp šīm nelaimīgajām tautām neapšaubāmi ir vecā, cienījamā latviešu nācija. Senajos laikos tā bija brīva un laimīga plašu zemju īpašniece. Vidzemē, Kurzemē, Prūsijā un Lietuvā, pat mazajā Tatārijā vēl atrodami latviešu cilmes ļaudis. Tagad turpretim viņi šīs zemes mēslo ar saviem asiņainajiem sviedriem savu kaklakungu labā.

Latviešiem tieši tad, kad viņi būtu ieguvuši augstāku kultūru, uzbruka mūku hidra brālīgā sadarbībā ar tirgotāju negausību un bruņinieku laupītāju

tieksmēm. No Vācijas tie iebruka Vidzemē un drīz arī Prūsijā. Latvieši cīnījās, vīrišķīgi cīnījās gadsimteņiem ilgi, bet neuzvarēja. Neaprakstāms posts un viņu kādreizējā mīlīgā rakstura, kā arī viņu miesas sakropļojums bija liktenis, ko tiem sagādāja viņu barbariskie pārvarētāji (sk., piemēram, Backo tēlojumu viņa Prūsijas vēstures I daļā pēc Duisburga un citiem avotiem).

Mēģināšu raksturot vispārējos vilcienos latviešu gara pasauli ar dažiem piemēriem, šim nolūkam izraugoties viņu fantazijas tēlus. Ir pamats tos pētīt visām tautām, jo nekas tik labi neattēlo tautas seju kā tieši dzeja, jo tā, sevišķi reliģiskā dzeja, ir nācijās *os sublime*, tās *erecti ad sidera vultus*. Cerams, ka sekojošais pienesums modinās interesi par latviešiem laikā, kad neatlaidīgi studē gallu, skandinavu, pat hindu un tahitiesu dzeju. Ja latviešu dzeja būtu agrāk atzīta, varbūt viņi tagad vairs nebūtu važās.

Visu dabastautu mītoloģija ir līdzīga. Kur kultūras neskarta persona domājas saskatām nedzīvajā dabā kādu darbību, tā meklē izskaidrojumu augstāku būtņu klātienē. Katram negaidītam notikumam jābūt kādas labvēlīgas vai nelabvēlīgas dievības darbam. Latvietis tādēļ, tāpat kā grieķis un romietis, elementos saskatīja garus, radot bez tam vēl debesu un pazemes pasauli, lai ļautu savai fantazijai sniegties, cik tālu vien iespējams. (Tālāk minētais daļēji pamatojas uz Latviešu Indriķa, Hīrna un citu Vidzemes chronistu darbiem, kā arī uz Backo ziņām par prūšiem. Esmu arī lielā mērā izlietojis vēstījumu rokrakstā „Von dem heydnischen Grewwele so vormals allhier (in Liefland) im Schwange gewesen” (Par pretīgajām pagāniskajām izdarībām, kas senāk Vidzemē bijušas parastas). Šis dokuments glabājas vienas no vecākajām dižciltīgo dzimtām dokumentu lādē.) Saule un mēness bija labvēlīgas dievības, kas zemes iedzīvotāju labā bija radījušas zvaigznes. Tomēr zvaigznes nebija viņu vienīgie bērni. Viņiem bija vēl citi bērni, kas spožos zelta zirgos jāja pa pasauli, nesot svētību un izvilinot no zemes augus un puķes. Tumšajos mežu biežokņos mita dievišķas būtnes, tās izkāpa arī no jūras, lai apmeklētu cilvēkus. Vētra bija kādas briesmīgas dievības elpa, un pērkons bija visvarenākās dievības ratu rīboņa. Katrai būdīnai bija īpašs sargātājs gars, kas tai deva savu svētību. Latvieši to sauca par mājas kungu. Viņu ganāmpulkiem, pat mīļotajām bitēm, kas nesa medu medalum, bija savi sargātāji gari. Arī viņu senču veļi lidinājās ap viņu mierīgajiem mājokļiem un zināmās dienās labvēlīgi pieņēma upurā mielastu, saimes tēvam kalpojot godbijīgā klusumā.

Par citām augstākas bija slavenās dievības: Pērkons [Pehrkuns], Patrimps [Patrimpus] un Pīkols [Pihkolles], kužām Ramavē [Ramove] kalpoja krīvs [kriwe]. Katrai dievībai bija savas svētās vietas, svētie dievkalpojumi un priesteri.

Kā jau teikts, visām puskultūrālām nācijām ir radnieciska reliģija. To īpatnības raksturo viņu svētki. Domājams, ka latviešiem bija ļoti daudz svētku. Dažus no tiem aprakstīšu.

Pirmie un svarīgākie svētki bija veltīti visiem dieviem, bet jo sevišķi maigajam Pergrubam [Pergruhbs], pumpuru briedinātājam. Viegli uzminēt, ka šos svētkus svinēja pavasarī. Iestājoties labvēlīgiem laika apstākļiem un lazdām sākot ziedēt, lūgsnu teicējs [Oberbeter] virškaitis [Wirschkaitis] sasauca tautu kādā svētajā birzī. Pēc svinīgas slavasdziesmas nokāva pāri jēru, ko pieveda jaunas, skaisti greznojušās meitenes. Nokautos jērus sadedzināja no jaunu augļukoku zariem sakrautā ugunskurā, kas simbolizēja nākotnes cerības.

Virškaitis tukšoja medalus kausu un, aizmetot to aiz sevis, teica: „Varenais Pergrub, dzīvības tēvs! Tu esi aizbaidījis ziemu un dodī svētību zemei, zāle un puķes dīgst. Svētī mūsu laukus un nīcini nezāles! Svētī mežu un dārzu! Lai ikviens zariņš kļūst par zaru, kas ļaudīm un lopiem dotu paēnu. Lai ik pumpurs kļūst par ziedu un ik zieds par augli. Lai cilvēkiem, bitēm un putniem būtu barība un viņi, to baudot, tevi slavētu.”

Tauta tad devās birzī dziļāk. Jaunu vērsi pieveda pie augsta altāra, un priesteris ar paceltām rokām lūdza:

Pērkontēvs, šē tavi bērni
Ziedu tev bez vainas nes.
Svētī mūsu arklu, sēklu,
Labība lai tīra aug,
Lai izauga trejas vārpas
Viena salma galiņā.

Aizden tumšos padebešus,
Purvos, mežos krusai krist.
Maigu lietu, siltu sauli
Zelta vārpu tīrumiem,
Jauniem miežu līdumiem.

(Līdzīga lūgsna Pērkonam atrodama brošūrā *Par igauņiem un viņu māņticību*. Lai mirkli iedomājamies priesteri nemākslotā godprātībā, kas mežoņu barā lūdza Pērkona dievu aizdzīt krusas mākoņus uz purviem un mežiem, kur tie nevienu nebaidītu, un pretstatā archibīskapu Albertu, īstu laupītāju virsnieku, kas ik gadus apceļoja Vāciju, lai sapulcētu jaunu slepkavu baru pret šiem nabaga ļaudīm, kuŗi lūdza savu Pērkonu nevienam nekaitēt.)

Pēc upurēšanas iztukšoja otru kausu. Trešo kausu dzēra Ūsiņam [Uhsing], bišu dievam, kas tautām, kuŗas dzeŗ medalu, ir Bakchus vietā. Virškaitis teica: „Tavs mazais ganāmpulks kļīst bez gana lejās un kalnos, pļavās, laukos un dārzos — tikai tava acs viņus skaita. Pasargi tos! Pasargi savus putniņus no zīles un bezdelīgas, un no burvjiem! Kad bites, čakli dūkdamas, miglā un rasā meklē savu zeltu, neļauj lietus gāzēm tās notriekt vai salnai sastindzināt. Vairo bitītes, lai varam tevi slavēt ar dziesmām.”

Svinības noslēdza jautra deja, kurā reliģiskā jūsmā piedalījās tiklab uz spieķa atspiedies sirmgalvis, kā zidainis mātes rokās. Gājiens priekšgalā svētīdams gāja virškaitis un viņam sekoja pūlis. Gavilēdams tas devās no ciema uz ciemu, kur visus draudzīgi pacienāja. Tādēļ šos svētkus sauca par „Kurcermi” [Kurzermi], jo gājiens devās, kur vien ir ļaužu mītnes.

Nerunāšu par apsējībām un apkūlībām, arī ne par allegorisko bluķu vakaru, kad pēc pabeigtiem gada darbiem visa ģimene dziedādama vilka ap ciematu bluķi un tad pēc visādām ceremoniālām izdarībām to iebāza krāsni un tā siltumā un gaismā ieturēja priecīgu mielastu. Toties aprakstīšu interesantākos svētkus – līgosvētkus.

Par Līgo [Lihgo] sauca latviešu mīlestības un visu dzīves prieku dievu. Tam par godu svinēja visu vasaras nakti, un to bija jau ilgi priecīgi gaidījis kā vīrs, tā zēns, kā māmuļa, tā plaukstošā daiļava. Šais svētkos izlīdzināja ķildas un jaunieši saderinājās. Šais svētkos viens otru apciemoja radnieki, kas visu gadu nebija tikušies. Pie ceļojošā kausa vīrs tikās ar savu cīņasbiedru, sieva ar savām jaunības rotaļu biedrēm, meitene brīvi satika savu mīļāko. Bērniem bija, ko mieloties un lēkāt. Vai kāds brīnums, ka visi šos svētkus jau iepriekš izbaudīja priecīgās gaidās un ka līgodziesmas atvieglota sirdis?

Tikko iestājās svētā krēsla, virškaitis piestiprināja pie garas kārts sveķotu mucu un to aizdedzināja. Tā bija zīme svētku sākumam. Tūlīt no visiem kudurēm, ozolzaru un ziedu vainagiem puškojusies, ikviens saime devās uz draudzīgo gaismu, tāpat arī tālumnieki no birzs, kur tie bija apmetušies. Gājiens priekšgalā soļoja raga pūtējs un somu dūku spēlmanis vai arī stabulnieks. Gājienam sekoja rati, piekrauti ar alu un medalu – tas vārda tiešā nozīmē bija upuris prieka dievam, lai vairotu lielā pulka līksmību. Kam nekā cita nebija, ko nest, tas nesa vismaz klēpi smaržīgu jāņuzāļu, lai kādam draugam sagādātu mīkstu sēdekli.

Tikko brālīgā tauta bija sapulcējusies, priesteris iesāka slavasdziesmu, kam pievienojās viss pulks, un pateicība dievībai izplūda priecīgās skaņās. Starplaikā sievas bija sagatavojušas mielastu, un bagātie un nabadzīgie vienkopus nometās zālē. Puiši un meitas nenocietās ilgi, lai sāktu dejojot. Arī bērni gāja rotaļās. Skanēja somu dūkas – un varbūt nekur citur pasaulē nebija tik daudz vispārēja prieka kā tādā līgonaktī visā plašajā zemē.

Dejas, dziesmas, no rokas rokā sniegtie kausi, liega čalošana, ko vēl skais-tāku vērtā gadalaika krāšņums, mijās viens ar otru, līdz pirmie saules stari vēstīja, ka jāšķīras. Ar draudzīgu rokas spiedienu, stiprināti brālības jūtās, līgobērni atgriezās ikdienā.

Priesteri un dižciltīgie nolaupīja latviešiem visus dievus un svētkus, tikai mīlestības un prieka dievu tie nespēja pavisam atņemt. Liekas, paši mūki juta, ka to prasīt būtu par daudz. Svētkiem viņi atļāva palikt, tikai, ziemeļu Amora vietā liekot Jāni Kristītāju. Gandrīz visas veco līgosvētku paražas turpmāk veltīja

šim jūdu anachorētam, un tad to vairs neuzskatīja par bezdievību. Tagad latviešu svētku dziesmas daudzina viņa vārdu, bet piedziedājums tomēr bijis jāatstāj par godu prieka dievībai. Piemēram, kāds tagad dzied:

Ai, Jānīti, Dieva dēlis,
Ko tu vedi vezumā?
Meitām vedu zīļu rotu,
Puišiem caunu cepurītes,

un ļaužu pulks tad priecīgi piebalso: „Līgo, Jānīti, līgo!”

(Tagad līgosvētkos prezidē dzimtkungs. Viņš saņem parastos groziņus mīlastam un par to dod dažas mucas plāna alus. Sk.: *Latvieši*, 56. lpp.)

Redzam, ka vārds „līgo” latviešiem ir tas pats, kas grieķiem bija „Jo, Evan Evoe”. No šī latviešu vārda atvasināti daži zīmīgi teicieni viņu valodā, piemēram, „līgot” un „līgaviņa”. Pirmais vārds nozīmē augstākā mērā pacilāti gaviļēt, un otru puisis vēltī savai meitenei, gribēdams viņu sevišķi mīļi uzrunāt. Nezinu neviena attiecīga vārda vācu valodā. „Prieka dievībiņa” gan atbilstu jēgai, bet neizteic vārda „līgaviņa” sirsnīgumu.

Tādu gandrīz nepārtulkojamu vārdu latviešu valodā ir daudz. Zinātnes un mākslas terminu ziņā tā ir trūcīga, bet viena no bagātākām ar vārdu gleznām un, lai izteiktu jūtas. Skaņu atdarināšanu latviešu valoda paveic nepārspējami. Ja kāds dzīvnieks vai kāda parādība ar kaut ko īpatnēju ierosina fantaziju, to izsaka vārdā. Vēl joprojām lapsu sauc par brāli pelēksvārci, lāci par tēvocī platkāji, vilku par mežalaupītāju jeb spulgaci (pēc vilka spīdīgajām acīm naktī), ziemeļblāzmu par garu kāviem utt.

Latviešu vienkāršā daba brīvi uztver visas dabas parādības, viņu dzīvā fantazija gandrīz pati no sevis atrod izteiksmi, kas kultūras tautu dzejniekiem ir ar pūlēm jāsameklē. Latviešiem šai ziņā palīdz viņu valodas daiļskanība. Gandrīz katru vārdu viņi var nobeigt ar patskani, un vairums viņu deminutīvu beidzas ar „īte” un „iņa”, kā daudzi italiešu vārdi ar „etto” un „ino”. (Italietis no sava deminutīva var izveidot vēl otru, bet latvietis to var izveidot vēl trešajā un pat ceturtajā pakāpē. Tā no vārda brālis — mazs brālis ir brālītis, mazs brālītis ir bālulītis un bāluliņš. Par to sk. *Stendera gramatikas* 51. lpp.)

Arī nevienā citā tautā, izņemot latviešus, tik bieži negadās, ka runātājs, pašam negribot un nezinot, runā pantos. Redzam, ka darba *Dzīvesgājumi augšupejošā līnijā* autors [Teodors Hīpels, sk.: Theodor Gottlieb Hippel, *Lebensläufe in aufsteigender Linie*] pareizi raksta: „latviešu valoda ir jau pa pusei dzeja” (sk. 1. daļu, 72. lpp.).

Ar tādu valodu, tādu apdāvinātību un tādu mītoloģiju, kāda bija latviešiem, dzejnieku viņiem nevarēja trūkt. Visi dziedāja, visi dzejoja. Tomēr viņiem bija arī savi dziesminieki, ko sauca par vaidelošiem un singenošiem, kas reizē bija arī

priesteru palīgi. Svēto biržu paēnā viņi ļaudis mācīja un sniedza tiem gara veldzi. Bija trīs galvenie dzejas veidi. Dziesmas (lietuvieši saka: giesmes) bija dzeja ar nopietnu, pamācīgu saturu, kā arī ķaŗadziesmas. Ziņģes, ko lietuvieši sauc par dainām [Daina], bija priecīgas dziesmas, un raudas [Raudes] – skumjas jeb kap dziesmas [Klag- oder Grabgesänge]. No visa tā saglabājies ļoti maz un tikai veco dižciltīgo dzimtu archīvos. (Turpmāk varbūt kādas no tām publicēšu, starp citu Artena un Daruna grabesanu [Grabaesana], uzvaras dziesmu pēc Sāzmemes jūŗaslaupītāju atvairīšanas, kā arī slavasdziesmu Imandam [Ymand], kas nodūra bīskapu Bertoldu.) Šo dziesmu bojā eju izskaidro latviešu vēsture.

Tam, ka mūki pasludināja latviešu dievus par velniem un latviešu paraŗas un dziesmas par noziedzīgām, bija drausmīgas sekas. Ja kādu latvieti vai igauni pienāca, šīs paraŗas piekopjot un dziesmas dziedot, senākos laikos viņu sadedzināja uz sārta, vēlākos laikos viņu pēra pie baznīcas. Bieŗi vien kādas senas dziesmas nodziedāšana bija iegants bargam sodam. Nodomāto mēŗķi ar to sasniedza. Tauta, kuŗai liek nīst to, kas tai bijis godājams, ir pakļauta drausmīgam spiedienam. Tai atņem vienīgo balstu – tās augstsirdīgo un cēlo senču piemiņu, un savas nelaiimes un smago ierobeŗojumu izjūtā tai drīz jānogrimst apspiestībā. Viņiem nolaupīja viņu vēsturi. Kur tādos apstākļos lai rastos spars darboties laimīgākas nākotnes dēļ? Nospiesti un apmāts latvietis nesa tagadnes nastas kā vērsis jūgā, un drīz viņam sāka likties, ka tāpēc viņš radīts.

Tikko šai tautai uzvēla dzimtbūšanas slogu, tā aplūsa. Tās ģenijs raudā-dams aizbēga. Ilgi – jau pusi gadutūkstoša šis ģenijs velti gaida laimīgākus laikus, kas tam ļautu atgriezties. Kas tautā vēl saglabājies no labākiem laikiem, ir sīki fragmenti, nenozīmīgas mīlestības dziesmas un mīti. Šķiet, ka pēdējos bija seno tautas skolotāju galvenais spēks. Lai lasītājs pats varētu secināt, atstāstīšu vienu no tiem, kas vēl saglabājies.

„Kad Pērkons”, tā reiz dzirdēju kādu aklu sirmgalvi stāstam savam mazdēlam, „radīja zemi, Pīkols ar skaudību vēroja, ka viss ir ļoti skaists un labs. Viņam nepatika vispārējā laime, un viņš tad radīja meŗalaupītāju (vilku). Viņš tam deva stiprus kaulus un zobus, biezu kažoku un vienmēr tukšu vēderu. Tikai dzīvību savam radījumam Pīkols nespēja iedvest. Tādēļ viņš devās pie Pērkona un teica: ‘Draugs, tu esi radījis tik daudz skaistu lietu. Ļauj arī man prieku kaut ko radīt. Šis mans dēls ir neglīts, bet man viņš tomēr būs mīļš. Dod viņam dzīvību.’ Pērkons pasmaidīja: ‘Tu vēlies postu manām aitiņām’, viņš teica, ‘bet šis nejaucenis būs iemesls, lai bagātnieki paēdinātu daudz nabadzīgo, un daudzi bāriņi kļūs gani: lai viņš dzīvo!’” Godājamais sirmgalvis stāstam nepievienoja nekādu pamācību, bet bērni kļuva domīgi un, droši vien, pamācību atrada – kaut mākslas kritiķis par šo stāstu nebūtu sajūsmināts.

Latviešu dziedājumi, no kuŗiem saglabātas tikai atbalsis, ir trīs dažādu veidu. Pirmais veids ir jau minētie fragmenti, parasti divas vai trīs rindas bez

atskaņām. Tās tautā dzīvo vairāk kā parunas nekā dziesmas. Tajās piemin diev-dēlus, saulesmeitas, zemesdievus utt. Kādu gaŗāku dziedājumu vairs nevar no šiem fragmentiem savirknēt. Kas vēlas iepazīties ar seno latviešu dzejas mākslu, tam jāstudē tas, ko viņu apspiedēji nejausības dēļ nav iznīcinājuši.

Otrs veids ir dzejoļi, kam vācu cilme. Cienījamais prāvests Stenders gribēja ietekmēt viņam uzticētās draudzes locekļu garu ar vairāk izglītotu nāciju ražojumiem. Viņš īsti veiksmīgi pārtulkoja daudz vācu dziesmu latviešu valodā. Tās iesakņojās turīgākajos apvidos, un ceļotājs bieži vien ir patīkami pārsteigts, dzirdot latviešu ganumeitu pie sava ganāmpulka dziedam pazīstamu melodiju un, latviešu drānās ietērtu, kādu jauku Veisa vai Heltija dziesmiņu. Man pašam bieži gadījies piedzīvot šo prieku. Tomēr šie ražojumi, kaut labi veidoti, vairāk liecina par latviešu valodas lokanību, bet ne par tautas garu. Tas tikai vēl patvēries daiļavu mutē, dziedot vārdus un melodiju. Vidzemes Parnasā ir tikai mūzas, bet nav neviena Apollona. Vīrs un jauneklis, pat sieva, mēmā nopietnībā nes naidīgā likteņa nastu. Tikai meitenei tās vieglākās nastas dēļ palicis pietiekami spara, lai ar jaunības dzīvo izjūtu spētu vīt rozes ērkšķu vainagā.

Meitas ir tautas dzejnieces. Ar to raksturots viņu dziedājums. Gandrīz visas dziesmas veltītas šī dzimuma lielajām lietām: mīlestībai, bildinājumam, kāzām. Vai arī tās ir kāda pārdzīvojuma vai draiskulīgas, reizēm arī rūgtas, noskaņas īsi izpaudumi, ātri uz mesti un pārejoši. Tauriņi, kas jautrā saules gaismā uzlido un nākošos mirkļos pazūd. Parasti tādai dziesmai ir tikai divas līdz četras rindas, ko monotoni nodzied vienkāršā melodijā un ko noslēdz koris ar pamattoņa oktāvā gaŗi vilktu Ū! Sastopamas tomēr arī gaŗākas dziesmas, ko bieži dzied. Te minēšu abu veidu piemērus, kaut nožēloju, ka varu sniegt tikai to saturu, nevis atveidot to sākotnējo tīkamo naīvitāti.

Bildinājuma dziesma

Baltā meitu māmuliņa,
Dod man savu malējiņu,
Magonītes daiļumiņu,
Sila bites čaklumiņu.

Dod, māmiņa, man meitiņu
Tētiņami priecāties.
Es tai pirkšu zīda sagšu
Sidrabiņa ielokiem.

Pie māmiņas sērsti brauksi,
Zīda mice galviņā.
Ne vairs viena sērsti nāksi —
Līdz būs mātes mazdēliņš.

Ja meitiņu man nedosi,
Es nomiršu žēlabās.
— Raksim tevi rožu dārzā
Zem rozīšu saknītēm.
Tur nāks meitas svētu rītu
Rozītēmi pušķoties. —
Labāk, baltā māmuliņa,
Dod man savu malējiņu.

Līgavas dziesma

Sidrabota zīle dzied
Kuplas liepas zariņā.
Tādu vēsti zīle dzied:
Tev, māsiņa, tautas jāja.
Trejdeviņas tautas jāja,
Simtiem bērū kumeliņu.
Man galviņa nesukāta,
Vainadziņis nerotāts.
Steidzies, māsa, pušķotiesi,
Māmuliņa palīdzēs.
Māmuliņa nepušķoja —
Asarāmi nevarēja.
Lai pušķoja māršaviņa,
Tā par tevi neraudāja.
Māršaviņa nepušķoja,
Ienaidiņa turēdama.
Pušķo mani, māršaviņa,
Nu es iešu tautiņās.
Šķirti mūsu tīrumiņi —
Nu vairs naida neturam.

Ka māršām bija iemesls ķīvēties, liecina sarkastiskā dziesma, ko bieži dzird dziedam:

Ai tu, manu bāleliņu,
Kam vēl tāda līgaviņa?
Sunīts bļodu izmazgāja,
Kaza šķina kāpostiņus!

Koris: Ō!

Šādos sarkasmos parādās ievērojamas improvizācijas spējas, pielāgojoties jebkuņai situācijai.

Tā reiz kāda dižciltīgā dēls kopā ar savu skolotāju ciemojās latviešu kāzās. Viņam bija mugurā saskādu kažoks, kas parasti pašūts ar visām sesku astītēm. Tikko viņš ienāca istabā, tā kāda draiskulīga meitene sāka dziedāt:

Mūsu ciema junkurami

Žurku astu kažociņš.

Koris: kažociņš.

Drīz tas pats par runci kļūs,

Mūsu peles plucinās.

Koris: plucinās.

Nevaru atturēties nepieminējis dzirdēto nostāstu, kas vairāk liecina par latviešu humoru nekā sarūgtinājumu. Kādā krogā zemnieki strīdējās par to, vai propaganda ir kāds darbs. Beidzot aiz galda kāds piecēlās, kam aiz kuplās bārdas un matiem tikko varēja saredzēt degunu un acis, un teica „Mulķi, ja propaganda būtu darbs, tad mums muižā jau sen būtu jaunas klausas”.

Jau pieminētā jaunava tai pašā vakarā apdziedāja kādu pavāju puisi, kas strīdū bija uzbrucis viņas spēcīgajam mīļākajam, bet saņēmis pērienu:

Zaķīt's spēra bāliņami

Ar pakaļas kājiņām.

Es gribēju glābti skrieti,

Aiz smiekliemi nevarēju.

Vēl dažas patīkamākas dziesmas:

Bišu dziesma

Nekas iet par bites godu:

Miglā zeltu salasa,

Saulītē sēdēdama,

Zelta kroni darina.

Mazas bites, lielas bites

Medus sūnas šūdināja.

Mazā māsa, lielā māsa

Labas bija tautietim.

Agrais cīrulis

Cīrulīti, dziedātājs,

Kam tik agri ieradies?

Laukus, pļavas sniegs vēl klāj,

Nav vēl jēri ganībās.

Cīrulīti, piesargies,

Vanadziņis lidināja.

Zelta ratos kungi brauc –

Bēgsim abi, cīrulīt!

Veimārā

Merķelis

DAINU IETEKME LATVIEŠU MODERNAJĀ DZEJĀ

Indra Gubiņa

Nevar izsīkt Daugava. . .
Straume nevar stāt.
Mūsu tauta savu sirdi
Nevar izdziedāt!

Tā ir teicis Leonīds Breikšs,¹ kas nu jau aizgājis mūžībā. Un, cik pareizi ir šie vārdi, to mēs zinām visi, jo latvju tauta vienmēr ir dziedājusi un dzied. Tautasdziesma, šie vienkāršie četrriindu panti, ko mēs saucam arī par dainām, vairāk vai mazāk ir mūs visus audzinājusi.

Latviešiem nebija ne grāmatu, ne skolu pat vēl tad, kad Rietumeiropas literātūra, sevišķi dzeja, bija jau augstā literārā līmenī. Tautasdziesmas radās dzīvē, attiecīgajam darbam vai gadījumam sacerētas, pārņemtas, iegaumētas un tālāk sniegtas, radot variantus un pastāvot gadu simtus. Stingrais pants, vienkāršā, taču daiļā valoda šo saglabāšanu veicināja, jo latvietis „kuņu darbu padarīja, tam dziesmiņu nodziedāja”. Latvietis nodziedāja dziesmiņu ne tikai darbam, bet vai katrai dabas parādībai – saulei, mēnesim, puķēm, arī savas dvēseles izjūtām latvietis nodziedāja dziesmiņu.

Mums ir tautasdziesmas par bēdām, par tikumu, par daiļumu. Šeit man ļoti gribētos uzsvērt, ka latvietim ir arī valodas daiļums, ko mēs tagad tik bieži aizmirstam.

Ja atceramies, ka mūsu modernā dzeja pastāv tikai ap 130 gadu, tad redzam, ka, salīdzinot ar pārējās pasaules literātūru, mūsu modernā dzeja ir ļoti jauna. Bet gandrīz visi dzejnieki visos laikos ir smēlušies no latvju dainām, ir meklējuši tur gan tematiku, gan valodu, gan daiļuma un tikuma izpratni.

Latvju dainās mēs tagad varam ieiet kā mājās, jo mēs jau vairs nedzīvojam tai vidē, kas toreiz bija. Latvju dainās mēs atrodam to, ko saucam par tautas tradīcijām, ko mēs pieņemam kā tikai savu un kas palīdz mums veidoties tālāk kā latviešiem. Dainas atspoguļo toreizējo laiku, un, kaut gan mēs visi tagad esam vairāk vai mazāk pilsētnieki, sevišķi pašreizējie dzejnieki, un nedzīvojam tādos apstākļos kā toreiz, tomēr nekas tur nav lieks arī mums.

Pašlaik, kad modernā literātūra ar savu modernismu vai varbūt ar internacionālismu cilvēku bieži vien samulsina, viņš, pasaulē nācis, sāk skatīties, kur tad ir saknes, sāk meklēt tautasdziesmu. Kad Kanāda 1967. gadā svinēja savu simtgadu pastāvēšanu, Kanādas laikrakstos žurnālisti ar lielu lepnumu rakstīja, ka Kanādai ir 540 tautasdziesmu. Lai mēs padomājam, ka Krišjāņa Barona pierakstīto tautasdziesmu ir 35 789, bez tam vēl 182 000 variantu. Padomājiet,

kas mums ir par bagātību. Nav daudz tādu tautu, kužām būtu pierakstīts tik daudz tautasdziesmu.

Kā tad ir ar rakstīšanu? Andrejs Johansons savā literātūras vēsturē raksta, ka par varbūtējiem [latviešu] rakstiem priekš vācu ienākšanas ir izteiktas vairākas hipotezes, kužas zināmā mērā varētu balstīt valodnieku konstatējumi, ka tādi jēdzieni kā: burts, raksts un rakstīt ir veci latviešu vārdi — pie tam modernā, ne tikai izrakstīšanas nozīmē. Taču nedz daudzinātie senprūšu karogi, nedz raksti senajās koklēs šai ziņā nevar dot nekādu skaidrību, jo tos neviens nav atšifrējis.²

Jā, kā tad senie latvieši rakstīja? Te kāds dzejolis, kas ir rakstīts Latvijā (dzejnieks Jānis Peters) par rakstiem:

Ko, bāliņi, tu darīji
Vidu dienu siliņā?
— Bitītēm namu daru,
Līdz zemīti rakstīdams.

No šīs tautasdziesmas autors iziet tālāk:

Ieraksti, ieraksti, draveniek, kokos,
iegriez pa rētai, pa krustiņam stumbrā,
tā, lai tie kaimiņi nesajauc,
kur tavas bites, kur viņu bites —
jums bišu koku mežā tik daudz.

[— — — — —]

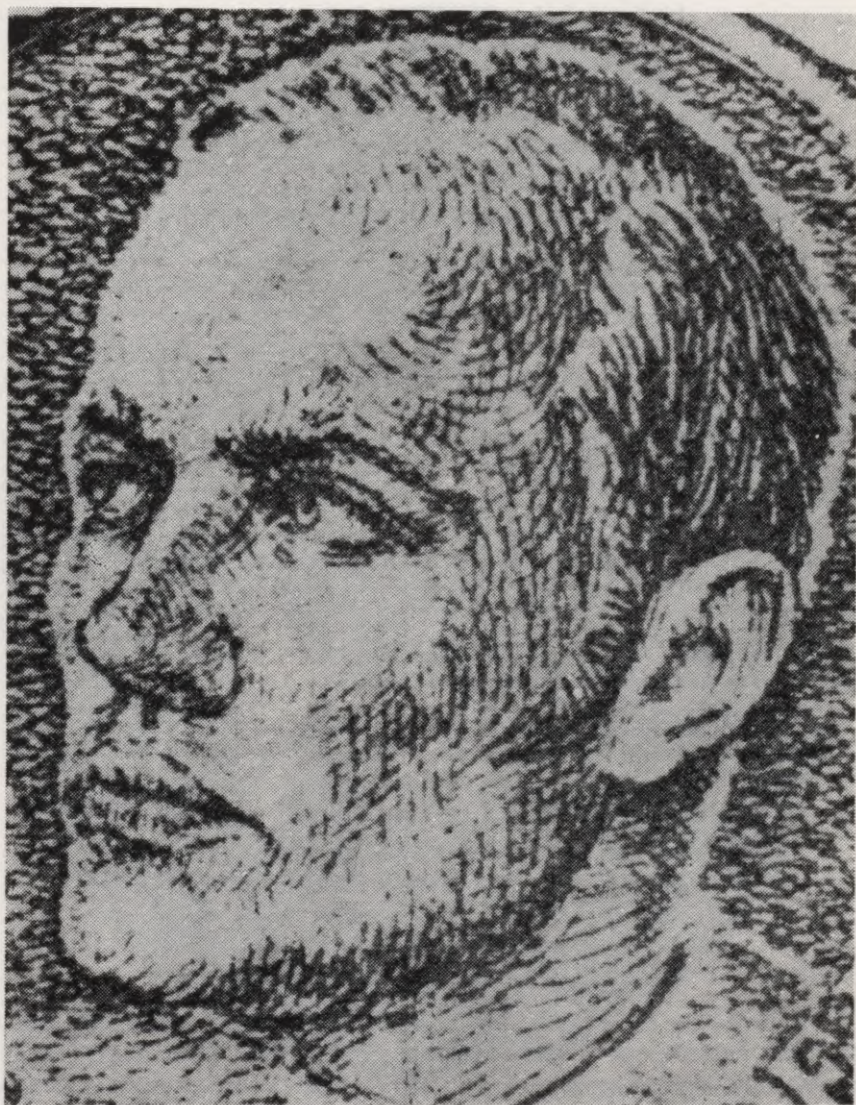
Senvīrs, tev dīvainas ugunis acīs —
ja nu tu ozolā dzejoli manu,
visu mūsējo dzejoļus cērt?

Ja nu tu dainas un teikas, kā prazdams,
pirmajā grāmatā — biškoku grāmatā,
„Pirmās grāmatas” serijā dzel?

Draveniek, draveniek, acīs tev uguns.
Kur tu to uguni, draveniek, smel?

Ies gadu simti, ies dravenieki,
rakstītas kamanas puteņos skries,
rakstītās aprocēs, rakstītos gredzenos
saule un mēness atstarosies.

Senvīri, uzrakstiet debesu kalnus,
zalkti un zirdziņi uzrakstiet. —
Pirms spēsīm pierakstīt tautas dziesmu
latīņu burtiem un grāmatā,

LEONĪDS BREIĶŠS

Zīmējis Ernests Ābele

lai jūsu dvēseles, dzejnieku dvēseles,
ozolu stumbros un kamanās zied.

Lai zied uz šķīvja un krūzes, un krāsns,
lai zied uz stabules, vairogā spīd.
Vajaga, vajaga visu, kam tic,
uzrakstīt, uzrakstīt, uzrakstīt. —

[— — — — —]³

Tautasdziesma, pirms tā bija uzrakstīta latīņu burtiem un grāmatā, tomēr dzīvoja, ierakstīta latviešu sirdīs. No dainām izauga tautas atmodas laikmeta dzeja. Tai sekoja tālāk mūsu dzejas augšana un veidošanās. Kad mūsu dzejniekus ietekmēja gan Rietumeiropas kultūra, gan klasiskā dzeja, gan arī vienu otra darbi, radās laikmetīga saaugšana, savstarpēja ietekme un sadzīvošana, kādas mums, pašreizējiem dzejniekiem, nav.

Ne mums, pa dažādām zemēm dzīvojot, sastapties ar mūsu senču rakstiem un viņu dzīves pēdām, ne savstarpēji sadzīvoties. Mums nav tautas, nav dzīvās valodas un nav sentēvu dzīves ritma. Bet mums ir dainas — tāda bagāta grāmata un avots, no kuŗa var dzert un neatdzerties. Dainās sastopam latviešu sētu, ģimenes siltumu, tautiskās izdarības, tautas dzīvesziņu, asprātību, smieklus, bēdas, visu to tālo darbošanos un dzīvošanu, kuŗā mēs gribētu būt daļa, bet nevaram būt.

Mūsu dzejnieki dainās atrod krāšņu valodu, to, ko sen mēs vairs pilsētu dzīvē nelietojam. Kā Fricis Bārda saka:

Kad lasu senās mīlās tautas dainas,
Kur katra lietiņa kā zeltā mirdz,
Man brīžam acis satvīkst asarainas
Un vieglās sērās saldi pagurst sirds.

Cik daudz tur skaistuma — tik vienkārša un svēta,
Cik dziļi sirdī katris vārdiņš skan!
Šķiet pasaule, kā nekad neredzēta,
Un tomēr viss tik tuvs, tik zināms man!

[— — — — —]⁴

Šī tuvība var rasties tikai, dainās iedzīvojoties. Ko nozīmē tautasdziesmas, to zinām tikai tie, kas ar tām augām, kas tajās sastopam savas tautas dvēseli. Sveštautietis, kaut arī iemācītos mūsu valodu, nespētu šo dvēseli atrast, ja nebūtu ar to kopā skanējis.

Mūsu pašreizējā dzejā šeit trimdā sasaukšanās un atsaukšanās uz dainām jau ir daudzu dzejnieku darbos. Piemēram, Aina Zemdega kādā dzejolī saka:

FRICIS BĀRDA

Zīmējis Kārlis Miesnieks

[- - - - -]

pamosties
cirsmā,
uz skanīgām malkas šķilām
spēlējot *Tec, saulīt*

[- - - - -]⁵

un mums nav vajadzīgi nekādi tālāki paskaidrojumi. Mēs dzirdam šo dziesmu.

Vai arī Gunārs Saliņš saka:

[- - - - -]

Vienā sienāža lēcienā esi augšā pie mums:
spied visiem rokās
svaigas puķes un zāles
un, „Div’ pļaviņas es nopļāvu” dziedādami,
taisnā līnijā
ejam pa gaisu lejup
uz Saulrietu mājām.

[- - - - -]⁶

Rita Gāle, piemēram, paņēmusi dažas tautasdziesmu rindas, kas dod brīnišķīgas ainas:

Ārā ir ziemas vakars.
Mēs redzam rītu.
Mēs redzam ziedošu
Jāņu rītu.
Ai, tēvu zemīte,
tavu daiļumiņu!

Ārā šalc pilsēta,
mēs
klausāmieš bangojam jūras.
Trešais dēls laivu dara,
simtu jūdžu skrējējiņu.
Divi simti naksniņā?
Kā tiksī majās?

[- - - - -]⁷

Šis jautājums – kā tiksī majās? – skan cauri visai mūsu trimdas literatūrai.

Mēs zinām, ka tautasdziesmas saglabājušās vismaz no 11. gadsimteņa, tātad cauri mūsu tautas nebrīvības grūtajiem laikiem, un mēs varam tikai apbrīnot to bagātību un garu, kas ļāva tās saglabāt, veidot un uzturēt dziesmās.

Dziesmas patiešām latviešiem ir bijušas varens ierocis. Apspiestības laikos tās saglabāja valodu un tautas tikumu, un šo nozīmi mūsu dainas nav zaudējušas arī tagad.

Lai tikai padomājam, kā mums trūktu, ja mums nebūtu šo dziesmu. Mūsu modernā dzeja, kas sākās tikai tautas atmodas laikmetā, tātad apmēram pagājušā gadsimteņa vidū, tieši izauga no dainām. Modernos pantos tā atainoja tautas senatni, un mēs varam pievienoties Auseklim, kad viņš *Beverīnas dziedonī* sauca

„Tautu izglāba dziesmu gars!” Šis pats dziesmu gars ir tas, kas pašlaik ved tautu kopā no malu malām dziesmu svētkos. Man gribas pieminēt dziesmu dienas Gotlandē, kas tiešām pierādīja, ka tautai šis dziesmu gars ir tuvs, mīļš un ka tas dzīvo.

Anna Brigadere šī gadsimta sākumā rakstīja:

Tautas dziesma, brīvā dziesma,
Cauri vergu laikiem gaŗiem
Gāja tuvā ugunsliesma
Priekšā tautas dziŗiem gaŗiem.

Tātd tautasdziesma ir tā, kas vada arī vadītājus, kas palīdz arī tiem augt un veidot tautu tālāk.

Tautas atmodas laikmeta dzejnieki gan ideālizēja agrāko tautas pagātni un uzbūra savā dzejā vienreizēju krāšņumu. Ar šīm dzejām viņi pašu tautu, toreiz apspiesto zemnieku tautu, it kā pieveda pie akas, kuŗā ir dzidrš un veselīgs ūdens. Pamazām tauta pati savās dziesmās ieraudzīja un atrada to lielo bagātību, kas ļāva tai iekļauties citu kultūras tautu kultūrālā dzīvē. Jānis Akurāters rakstīja:

Ak, dziesmas, manas tautas dziesmas,
Kas daiļāks vēl virš zemes gan?
Es visu savu tautu dzirdu,
Kad viņas bezgalība skan.
Tur bāŗi raud, tur birzes šalko,
Tur varens „līgo” paceļas,
Tur aizjāj kaŗavīri braši,
Tur ābeļziedi līdinās.
Nāk dziesmai līdzi mirdzēšana
No gaišo dienu senatnes.
Kā dūja dvēsele tad ceļas,
To dziesmu spārni viegli nes.

Un apmēram pēc pusgadsimta šo pašu domu par dvēseli, ko dziesmu spārni nes, atbalso jauns dzejnieks, rakstīdams:

Nesauciet atpakaļ tautiskā jūtībā
pastalu, bērīšu, spļarklu vasaras!
Dvēsele — mūŗīgā dzirnakmens grūtība,
tur — tautas gaviles, tur — tautas asaras.⁸

Laiki jau mainās. Nav svarīgi, vai mēs tagad valkājam pastalas un prievītes, bet svarīga ir dvēsele, tautas sava „es” apzināšanās.

Mēs zinām, ka tautas atmodas laikmetā modās šī tautas dvēsele. Tā dzēra no dainām tīrās skaņas, stiprinājās, un dzejnieki, ne politiķi, pirmie izauklēja

bīvās valsts ideju. Šai ziņā jāpiemin Rainis, kas ar saviem darbiem, moderni literāri augstvērtīgiem darbiem gan formā, gan saturā, piegāja pie dainām vai, pareizāk, iegāja tajās tik dziļi, ka tauta šos darbus varēja tā īsti uztvert un saprast, jo tajos tauta ieraudzīja pati savu dvēseli.

Tā Raiņa *Daugava* spēcīgi ietekmēja mūsu tautas vēsturi un rezultātā sajūmināja vai sarūgtināja tautu tik tālu, ka tā tiešām cīnījās par savu patstāvību. Un arī nesēn Gotlandes dziesmu dienās, kad redzējām Raiņa *Daugavu*, vai ik rinda atbalsojās dvēselē, it kā tā būtu rakstīta šim laikam.

Rainis ar saviem darbiem dzīvoja cauri mūsu literātūrai un dzīvo šodien. Viņš ir paņēmis tautasdziesmas simbolu un, kā pats saka, vecu dziesmu ietērpis jaunās skaņās. Mēs zinām ir vecās, ir jaunās skaņas.

Savu *Pūt, vējiņi!* turpinādams *Daugavā*, Rainis ir teicis:

Domādams aizmirsos,
Ieskanēja sena dziesma:
Pūt, vējiņi, dzen laiviņu,
Aizdzen mani Kurzemē!

Kā lai dzina Kurzemē?
Nava tādas Kurzemītes:
Izbradāja, izravēja,
Izārdīja, iznēsāja.

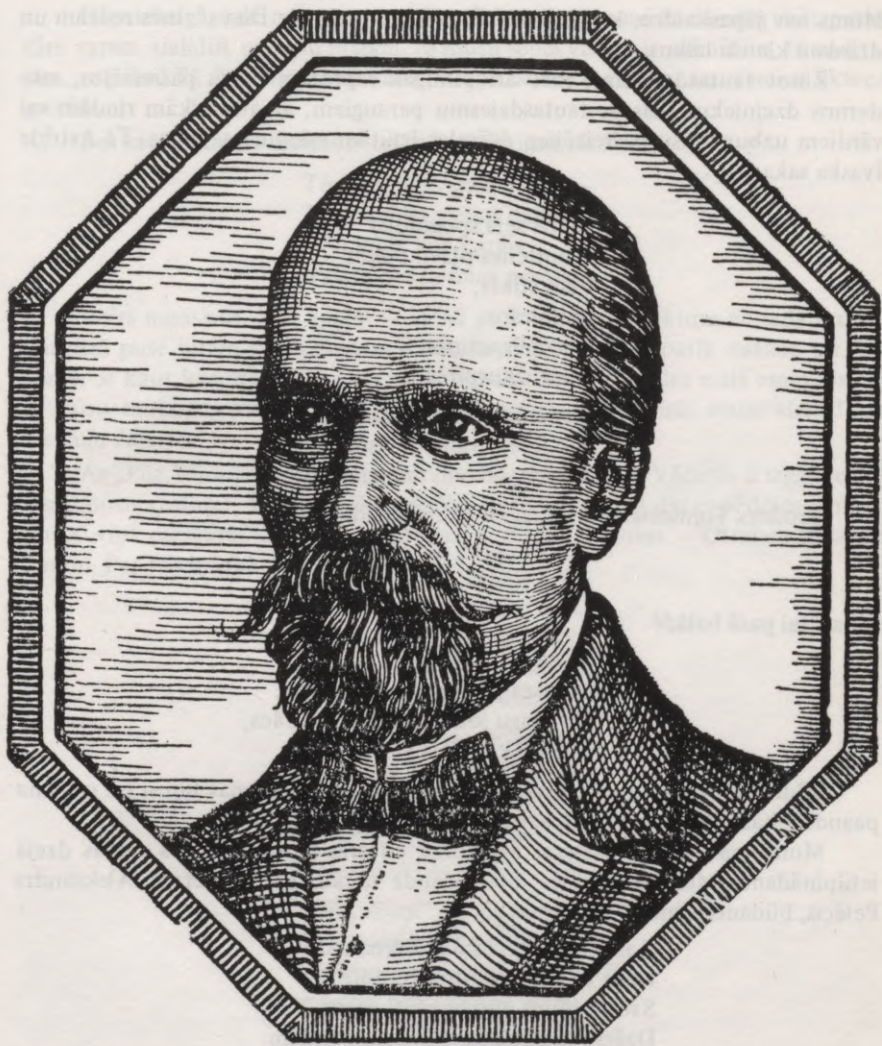
[— — — — —]

Kur tā pati kurzemniece?
Kur meitiņa, malējiņa?
Kurzemniece velēnās,
Malējiņa verdzībā.

Tik dzirdēju, vārnas ķērca:
Svešas dzirnas miltus maļ,
Kaulus maļ, miesas maļ,
Samaļ pašu malējiņu.

Kad pūtīs mūsu vēji?
Kad līgos mūsu laiva?
Kad brauks mūsu saules dēli
Pēc tās mūsu Kurzemītes. 9

Latvietis, kas pazīst tautasdziesmas, zina, kas ir melnā čūska, kas miltus maļ. Zina, kas ir kurzemniece, kas solīja, bet nedeva. Varbūt tādēļ Raiņa darbiem īsti tuvu var pieiet tikai latvietis, jo tikai latvietis tā īsti var izprast simboliku, kas tajos ietverta. Un tā ir tā pati simbolika, ko mēs atrodam tautas dainās.

JĀNIS RAINIS
Zīmējis Arnolds Mazītis

Mums nav jāpaskaidro, ko nozīmē „Ej, saulīte, drīz pie Dieva”, mēs redzam un dzirdam klausu laikus.

Zinot tautasdziesmas, mēs arī pilnīgāk saprotam mūsu pašreizējos, modernos dzejniekus, kas ar tautasdziesmu paraugiem, ar atsevišķām rindām vai vārdiem uzbuļ mūsu pašreizējām dvēseles izjūtām raksturīgas ainas. Tā Astrīde Ivaska saka:

[- - - - -]

mana seja spoguļojas
dzimtenes pļavu puķēs
zem stikla,
gaiļpiešos,
bezdelīgactiņās,
dzegužkurpītēs.

Bet mēs nerasniedzam,
pār ūdeni vairs nerasaucam,
tekam, tekam, napanākam.¹⁰

Teodors Tomsons savā „Raganu kalna balādē” saka:

Melna čūska ilgi mala.
Sirdi slēdza akmenī [. . .]

vai arī tai pašā balādē:

Sniegi sniga, putināja.
Ļauna vara pāri spēku sirot nāca,
Jaušot baigu joda nakti, meži krāca,
Div' bāliņi kaŗā jāja [. . .]¹¹

Tādi div' bāliņi mums allaž kaŗā jājuši, jo latviešiem nav bijusi vēl neviena paaudze, kas būtu izdzīvojusi, savu bāleliņu kaŗā nesūtīdama.

Mums nav sīki jāizklāsta, ko domā autors, tautasdziesmas rindas dzejā ietilpinādams. Mēs jūtam, mēs jūtam daudz vairāk. Tā, piemēram, Aleksandrs Pēlēcis, būdams Sibīrijā, raksta:

Kaut tak beidzot bāŗabēŗnam dotu,
Kaut to dainu dotu sidraboto.
Svešos dūņu purvos grūti grimt.
Dzērve klie dz pēc dzimtām debesīm.

Savā *Pūt, vējiņi!* Rainis teicis – kad ir gaidīts un cerēts, kad gribas tikt mājās:

No dziesmām laivu, skaņām vēju taisām,
Ar ilgu brāļiem kopā sasēduši,
Uz tālām sapņu mājām aizlidojam.¹²

Un vienalga, kur mēs esam, ar šīm dziesmām, ar mūsu dainām mēs patiešām varam aizlidot uz tēvu mājām, jo mūsu senči visiem ir nākuši no, tā sauktajām, zemēm. Tā *Pūt, vējiņi!* kā kāda likteņdziesma ir vijusies cauri mūsu likteņa gaitām.

Bet savā *Daugavā* Rainis ir teicis ļoti zīmīgus vārdus:

Tēviem bija vienas bēdas,
Tēviem bija vienas dziesmas,
Dēli klīda kur kuņķais,
Vairs tās dziesmas nesaskan. 13

Vairs nesaskan. Mēs zinām – vienā pusē ir dziesmas, kuņķas nepatīk mums. Un otrā pusē jūrām mēs dziedam dziesmas, kas varbūt nepatīk dažiem tur. Un tomēr ir kaut kas, kas mūs visus sien, vienalga, kuņķa pasaules malā esam, un tās ir mūsu tautasdziesmas. Un šis pats „Pūt, vējiņi!” skan visās malās vienādi, ar vienādu žēlumu.

Ar „Pūt, vējiņi!” pašreizējais Latvijas dzejnieks Ojārs Vācietis ir izgājis cauri visai mūsu vēsturei. Tas ir garāks dzejolis, bet šeit minēšu dažus pēdējos pantus, kuņķos viņš pieskaņās tieši mūsu vēstures pēdējam posmam – Otrajam pasaules kuņķam. Par to viņš raksta tā:

Atkal liktens bungas uzsit,
atkal viņam ņirdzīgs spīts:
vienam stobrs uz vakarpusi,
otram ņemts uz grauda rīts.

„Pūt, vējiņi” vienāds sķietas
tiem, kas abās pusēs ņimst. . .
Divas laivas stāv uz vietas
un pat arī varbūt – grimst.

[— — — — —]

„Pūt, vējiņi”, skani saldi,
kaut tavs mūžs pēc nāves salts, —
neviens skangals tā nav skaldīts,
neviens pīslis tā nav malts.

Pūt, vējiņi, cik ir dūšas, —
ne tik viegli masti lūst,
pūt, vējiņi, kamēr pūšas,
kamēr buras ir, kur pūst.

[— — — — —]

Tā ir tautas sirdsapziņa,
un tai mūžam tādai būt —
pūt, vējiņi, dzen laiviņu,
pūt, vējiņi, pūt. . .¹⁴

Jo mēs dziļākā bijībā noliecamies pie mūsu tautas gara pūra, pie dainām, jo dziļāk iemīlēsim gan savu tautu, gan savu valodu, gan savu tēvuzemi. Bet ir paaudzes, kas pārāk daudz neinteresējas par savu gara pūru, un par tādiem Imants Ziedonis saka:

Un pret savu tautasdziesmu var tikai savējie,
un pret savas tautas dziesmu cits nevar it neviens,
jo cits nezina, kā bārenis pie ābeles stāvēja
un kāds no tiem laikiem mūs kopā sien pavediens.

Neviens cits nezina, kā ābelei birst balti ziedi un bārenīte slauka asaras. Ir jābūt latvietim, lai to izjustu.

Un visvairāk latvieši savā zemē tagad pasaka ar tautasdziesmām, jo svešnieks tās nesaprot. Jānis Norvilis komponējis skaistu dziesmu, kuŗā ir izmantots tautasdziesmas un kādas jaunas autores teksts. Šai tekstā ir teikts:

Uz akmeņa malku cirtu.
Tā spītsgrība manā tautā
Kā pati pasaule veca.

Un tālāk viņa saka:

Pirms aizšalc vilnis,	Nes ūdens uguni
Pirms klājas migla,	Novadiem cauri —
Pirms zeme ņem savu tiesu —	Tautas dziesmu. ¹⁵

Tā tad tautasdziesma ir tā uguns, ko ūdens nevar izdzēst. Tā ir tā dziesma, kas mūs visus sien kopā un kas palīdz mums būt tautai.

Tā latviešu dzeja, kopš tās sākuma laikiem, smeļas un dzīvo kopā ar tautasdziesmu, atdzīvinādama senos motīvus, simboliku, mācīdamās un mācīdama valodas daiļumu un tautas dvēseles saprašānu.

Laiki mainās. Mainās pieeja, bet ir kaut kas mūžīgs, kas paliek, un divi dzejnieki, abi dzimuši trīsdesmitajos gados, bet katrs dzīvodams savā krastā, ir pateikuši par mūsu tautasdziesmām apmēram vienu un to pašu. Latvijā Jānis Peters saka tā:

Pasaule griežas, drūp akmens, nāk tēraudi,
dzimst jaunas dzejas, un nav tur ko vaimanāt.
Vectētiņ, neraudi, neraudi, neraudi —
dzimtene paliek un asinīs nemainās.¹⁶

Un Austrālijā dzejnieks, kas praktiski tur ir izaudzis, Kārlis Ābele, saka:

Domas svešas nevairies, nenāvēs tās latvju dvēslī –
bagātāku padarīs.

[– – – – –]

Domas jaunas, neparastas – skaistas, svešas domas
jaunus, dzīvus dīģus latvju dvēslē sēs kā daudzkārt sēja;
dainu skaidros saules vārdus jaunas domas neslāpēs.

Latvju dvēse nezudīs, svešā zemē mainoties:

[– – – – –]

un iepriekš:

Tuvas sirdis daļa manis – daļa viņu esmu;
vecvectēvu dainu balsis dvēslē skan;

[– – – – –]¹⁷

Šīs dainu balsis skan mūsu dvēselē, un mēs, svešās malās augušie, skolojušies rakstnieki, no tām smeļam savu gudrību, savu dzīvesziņu un caur dainām varam ieiet tajā dzīvē, kuŗu, kā es teicu, mēs normāli nevaram dzīvot.

Tālāk seko dažas manas dzejas, kas ir radušās tieši dainu ietekmē. Māte man uzdāvināja visus dainu sējumus, un vēl līdz šim brīdim es domāju, ka tā ir skaitākā dāvana, ko viņa man deva pūrā līdz.

Tomēr varu

Pie Daugavas krasta vai straumes
sen kā nevaru noliekties
vai plūstošam vilnim atspulgu atstāt.
Bet tomēr varu no mūsu dziesmām
kā ūdenspilnām riekšavām
Daugavas zintis un veldzi
mūžīgai augšanai smelt.

Pie savas tēvu zemes
sen vairs nevaru noliekties
vai soli tās zaļajā zālē spert.
Bet caur dainām kā apburtiem vārtiem,
ar mūsu senču saules un gudrības vārdiem
tomēr varu savas tālās tēvu zemes
mūžīgo spēku dzert.¹⁸

Dziesmas, kas mums nāk līdz, mūs allaž ietekmē, un es domāju, ka katram kāda dziesma saistīsies ar kādu notikumu un kļūs tuvāka nekā citas. Man tāda tuva dziesma ir „Tumša nakte”.¹⁹

Tumša nakte

Tumša nakte, zaļa zāle —

Dziesma, kā avotam tīram
tev pārlicos pāri un dzeņu,
dzeņu gaismu no rasainās tumsas
un tavām liegajām skaņām,
kas aizšūpo mani gadsimtiem gaŗām
un sasien ar viņiem, tiem bāleliņiem,
kas, kumeļus ganot, kur guni un dzied
to dziesmu par nakti un zāli.
Un es klausīties varu, līdz jūtu —
pie viņiem daļa no manis
caur rasu un miglu patieŗām brien.

Valodas daiļums tur glāŗta
kā smilgas līgaini smalkas,
kā avots mazgā un veldzē,
līdz acis top skaidras un redz
pagāŗtnes sensenāŗs dienas
kā tieŗu tagadnes brīdi,
kurā dvēŗselei tverties,
mazgāŗties tīrai un dzīvot.

Un es kopā ar tevi,
manu senču naksnīgā dziesma,
iebrienu rasā, iebrienu strautā,
iebrienu upē, iebrienu jūrā,
brienu caur miglu, kur aicina tāle,
satinos tajā, tā aijā un saudzē —
tā dziesma mīļā —
tumŗa nakte, zaļa zāle.

Mums ir tas skaistais vārdiņŗ „balts”, ar ko mēŗ tik daudz izjūtam un saprotam, ko nevar citāŗ valodāŗ pāŗtulkot un ko varbūt bez daināŗ mēŗ īŗti neizjustu.

Ābeles vietā

Ābele līgojas vējā
ziedos balta, balta.
Saviļņo āboliņŗŗ pļavā
vasaras briedumā — balts.

Bāreņi asaras gauŗas
birdina allaŗiņ — baltas;
tautu meita dod kreķlu
savam pļāvējam — baltu.

INDRA GUBIŅA
Zīmējis Ojārs Bīskaps

Dzīve aizvilņo dainās
balta pat sūrākās dienās.
Viļņojas gadsimtiem ilgi,
caur zemi spraucoties melnu,
lai paliktu pagātnes ziedā.

Tas, kam zeme, kam pļavas,
tas, kam dziesma un koks,
paliek mūžsenā ritmā,
tautas ābeles izlolots.

Mēs — ieķērušies mākonī baltā,
velkam to zemē
ziedošās ābeles vietā.²⁰

Es ar dziesmām izaugu, un bija dziesmas, kuŗas mana māte dziedāja vai kuŗas es dzirdēju, un man likās, ka tās ir rakstītas tieši man, jo mēs ģimenē bijām trīs māsas.²¹

Trīs māsas.

Trīs jaunas māsas —
par tām dzied dziesmas,
un pasakas stāsta,
bet vienmēr tā trešā, tā jaunākā —
tai jāpaliek mājās,
tai jādodas līdzi,
tai jānogrimst Daugavas dziļumā.
Reizēm tai sola zeltu un princi,
gudrību, daiļumu — riekšavām!
Visu tai trešai, tai jaunākai!

Kad augdama augu,
kā pavediens vīts
vizošs un smalks
šīs dziesmas dziedātās —
visur man līdz.
Mēs bijām, mēs taču bijām
māsas trīs!

Bet jaunība aizrit, pusemūžs jau klāt.
Cik ilgi gaidīt, ko sagaidīt?
Šķiet, princis ir nedomā jā! —
Un dzīve pūru citādu nes,
ne tādu kā dziesmās, ai nē, nemaz!
To zinu, to redzu!
Jo trešā māsa —
tā esmu es.

Bet kāds tad ir mans mūžs?

Mūžs

Mūžs kā sagša aužas:
sākumam latviskie raksti,
Latvijas linu meti,
mātes zinīgi tīti,
stipri un izturīgi.

Tajos tagad sitas
svešzemju raibās dzijas,
rudeņi, vasaras, ziemas,
bērni un mīlestības
tinas un vijas,
pārtrūkst un sienas —

veidojas raksts.

Arī tas labs.

Dienas kā atspoles šaudās,
krāsa pie krāsas guļas
un aužas, mūža audums
ritmiski gaŗāks aužas.
To neizārdīt, to nepārveidot.
Tik cerēt, ka varēsim pabeigt
atkal ar latviskiem rakstiem,
kuŗus tik vienā zemē
saule un ūdens prot rakstīt.²²

Un uz šo zemi, kur palika mani sākuma latviskie raksti, esmu vienmēr tiekusies. Un vienalga, cik ilgi esmu šeit dzīvojusi, manas mājas palika tur.

Ap sešdesmitajiem gadiem es rakstīju dzejoli:

Ja es būtu saules stars,
tad uzsēstos okeana vilnim
un pārsūpotos tur pāri,
kur rīta rasā spoguļojas
manas bērņības tīrais prieks.
Kā sarkanās pīladžu ogas
šavērtu kopā un nesātu kaklā kā krelles.
Šajā krastā man vaicātu ļaudis:
Kas tā par košu, dīvainu rotu?
Kur tādu var dabūt? Kur tādu var pirkt?
Es pasmaidītu varbūt,
un neteiktu viņiem nekā.
Jo bijušam skaistumam vārdu jau nava,
un par tādu cenu rotas nepērk nekur.
Bet man to neprasīs neviens,
jo nekad es nekļūšu saules stars,
kas ar vilni var pārsūpoties
tur pāri.

¹ Leonīds Breikšs, „Dziesmu Daugava”, *Svēts mantojums* (Lībekā 1948), 24. lpp.

² Andrejs Johansons, *Latviešu literātūra* (Stokholmā 1953), 3. lpp.

³ Jānis Peters, „Mans bišu koks”, *Jaunā gaita* 84 (1971), 31. lpp.

- ⁴ Fricis Bārda, „Latvju dainas”, *Dziesmas un lūgšanas dzīvības kokam* (Rīgā 1938), 261. lpp.
- ⁵ Aina Zemdega, *Egles istabā* ([Kopenhāgenā] 1968), 8. lpp.
- ⁶ Gunārs Saliņš, „Lidojums”, *Melnā saule* ([Bruklinā] 1967), 64. lpp.
- ⁷ Rīta Gāle, „Piektdienas vakars skolā”, *Atkala* ([Bruklinā] 1977), 82. lpp.
- ⁸ Jānis Peters, „Nedz lādēs, nedz rijās, nedz sendienu prievītēs”, *Latviešu dzejas antoloģija* VII, 2 (Rīgā 1979), 184. lpp.
- ⁹ Jānis Rainis, *Raksti* VIII (Vesterosā 1953), 113–114. lpp.
- ¹⁰ Astrīde Ivaska, „Šis sīkais troksnis”, *Ziemas tiesa* (Šīpenvilā 1968), 36. lpp.
- ¹¹ Teodors Tomsons, *Salta elpa* (Eslingenā 1947), 102–103. lpp.
- ¹² Jānis Rainis, *Raksti* I ([Vesterosā] 1952), 10. lpp.
- ¹³ Jānis Rainis, *ibid.* VIII, 82. lpp.
- ¹⁴ Ojārs Vācietis, „Pūt, vējiņi”, *Jaunā gaita* 125 (1979), 41–42. lpp.
- ¹⁵ Vijas Gunes dzejoli citē Rofls Ekmanis, *Jaunā gaita* 136 (1981), 66. lpp.
- ¹⁶ Jānis Peters, „Nedz lādēs, nedz rijās”, 185. lpp.
- ¹⁷ Kārlis Ābele, *Saule viena* ([Vesterosā] 1966), 104. un 106. lpp.
- ¹⁸ Indra Gubiņa, „Tomēr varu”, *Dziesma, tevī esmu* (Bruklinā 1979), 7. lpp.
- ¹⁹ *Ibid.*, 8. lpp.
- ²⁰ *Ibid.*, 10. lpp.
- ²¹ *Ibid.*, 9. lpp.
- ²² *Ibid.*, 23. lpp.

VAI DAINAS VĒL IETEKMĒ MODERNO DZEJU?

Anda Kučere

Jo mazāk mūs' paliek,
jo tīrāk skan mūsu daina
(pēdējie latvieši būs koklētāji!),
bet – tā būs mana un tava vaina,
ja viņa apklusīs.

Valdis Krāslavietis¹

Latvju dainu krājumu lielie sējumi parāda latviešu tautu kā neapšaubāmi izcili dzejisku tautu. Ja no agrākiem gadsimtiem mums mantojumā mutvārdiem tālāk nodota tāda tautas dzejas bagātība ar tik izteikti dziļu tautasziņas kodolu, tad šī tautas dzeja norāda uz latviešu dvēseles neapslāpējamo tieksmi saskaņāt daiļo, apdziedāt ikdienas dzīves parādības – gan pozitīvās, gan negatīvās – parādot ļoti attīstītu aistētikas un ētikas uztveri kā pamatīpašību tautā.

Ar tautas atmodas laikmetu, rodoties jaunai mākslas dzejas tradīcijai, kas kultivēja latvisko, tā laika dzejnieki ļoti pamatoti griezās pie tautasdziesmām, lai gūtu iedvesmi gan tematikā, gan valodā. Radās tautasdziesmu – dainu atdarinājumi.

Šādi pirmie meklējumi apzināti radītā literātūrā mums, protams, tagad var likties naīvi un neizdevušies, kaut arī radās darbi ar paliekamu vērtību, piemēram, Pumpura *Lāčplēsis* – viens no spēcīgākiem latvisko mītu tēliem. Tai laikā trūka pētījumu par mūsu folkloru, it sevišķi par dainām un to struktūru, tāpēc dainu atdarinājumi dzejā ir neveikli un neatbilst gadsimtos izveidotajiem stingrajiem dainu uzbūves likumiem. Tie bija it kā tautasdziesmas, bet neskanēja kā tādas. Mazāk apdāvinātam dzejniekam bija tendence ieslīgt provinciālu „tautas pantiņu” ražošanā.

Rainis 1888. gadā jau varēja irōnizēt par šādām „aiz biežas lietošanas nodedētām tautiskuma frazēm”² un par savu radošās mākslas saukli ņēma: „Veca dziesma jaunās skaņās”. Esot jāņem dainu jēga, bet jārod tai jauna izteiksme. Saistība ar dainu pasauli latviešu dzejniekam tomēr vajadzīga. Senisku formu, tautasdziesmu pantmēru Rainis attaisnoja tikai tad, ja dzejā ceļ augšā tautas senatni un pārvērš to simbolos.³ Ar to Rainis it kā atzina Pumpura, Lautenbacha uc. dzejas virzienu. Pats viņš it sekmīgi radīja „tautasdziesmu” tekstu *Daugavai*.

Arī Edvarts Virza augsti vērtēja dainas. Viņš vēlēja visiem dzejniekiem ar tām uzmanīgi iepazīties, jo latviešu tautasdziesmās parādoties rases gars un vienīgi pareizie dzejiskās radīšanas principi.⁴ Viņš tomēr brīdina: „Ne dainas imitēt ir mūsu pienākums, tik dzejas metodi no tām būs paņemt mums”.⁵

Kopš 19. gadsimta beigām latviešu dzejradē izveidojās divi virzieni, kas abi izmantoja tautasdziesmas.⁶ Pirmais centās ieviest jaunas dzejas formas, darinot

jaunas sistēmas, lietojot tautasdziesmu elementus. Te visoriģinālākais noteikti bija Jānis Medenis ar viņa dzejas metriem, kam pamatā tautasdziesmu daktils un trochajs. Medeņa dzejas valoda arī bija ļoti bagātīgi papildināta no tautasdziesmu leksikas, kā arī ar viņa dzimtās puses — Malienas vārdiem, visumā ļoti latviska, lauciniēciski tautiska. Medeņa metri bija ģeniāls jauna virziena meklējums, stingri sakņots tautasdziesmu pantmēros. 1935. gadā Jānis Rudzītis varēja teikt: „Cerams, ka viņam [Medenim] būs sekotāji”⁷ Tomēr modernajā dzejā, kas atteicās no stingrajām metrikas prasībām, pārejot brīvākā pantā, neradās vairs dzejnieki ar tik elegantu tautas dzejas metrikas lietojumu. Medeņa metri palika kā vienreizīgs mēģinājums.

Otra virziena dzejnieki atteicās atdarināt tautasdziesmu elementus un tai vietā iedvesa tautasdziesmu izteiksmes garu savā dzejā. Tas redzams Skalbes, Brigaderes, Lazdas, Ādamsona un Virzas paša darbos. Te tautasdziesmas dod dzejai it kā zemapzinīgu latvisku apgarojumu. Tas, kaut grūti izmērījams vai uzrādāms, lielākā vai mazākā mērā būs manāms katra izteikti latviska dzejnieka darbos.

Nevaru te iedomāties labāku piemēru, kā Zinaīdas Lazdas dzejoļa „Saule” rindas:⁸

Dzied birztala šalkodama;
Sapņojot dvēsele staigā,
Sudrabā ziedēdama.

Šais trijās vienkāršās rindās izpaužas daudz tautasdziesmu stila elementu — vispirms raksturīgās leksikas lietošana — skaistais vārds „birztala” nebūs sastopams runas valodā; dabas parādību vai abstraktu jēdzienu personifikācija — te birztala „dzied” un dvēsele „staigā”, staigā „sudrabā ziedēdama”, un „sudrabs” ir viens no visvairāk iemīļotiem epitētiem tautasdziesmās. Arī te dzejā redzam, tā saukto, „centrifugālo” tautasdziesmu pieeju, ko definējusi Dr. Vaira Freiberga, t. i., uzmanība koncentrēta vienā punktā, bieži izceļot kādu detaļu, kuŗa tad pārstāv visumu.⁹ Lazdas dzejoļa rindās ar šo sudrabaino dvēseli šalcošās, dziedošās birztalas ietvarā var saprast latvisko īpatni sava tautiskuma harmoniskā vidē.

Ērika Ādamsona dzejā arī latviešu folkloras motīvi izraudzīti ar dziļu izjūtu un pēc tam tiem dota jauna, skanīga forma, reizē veclaicīga un moderna, piemēram, dzejolī „Dažreiz tik skaisti suņi rej”¹⁰

Dažreiz tik skaisti suņi rej,	Līdz pašai debess pamalei,
No mājas kad uz māju rej	Kas nosēta ar zvaigznājiem
Pār druvām, kas zem mēness briest.	Kā zirņu ziediem zeltainiem!

Un Kārlis Skalbe raksta („Bērna sapņi”):¹¹

Sapņu garās, zilās eglēs	Dziļi sudrabainā lejā
Zelta čiekuriņi skan.	Zvaniņš dzisdams san un san. [...]

ZINAĪDA LAZDA
Zīmējusi Ērika Šternberga

Baltas zvaigžņu meitenītes
Zilas miglas govīs gana,

Kam zem platām, lēnām krūtīm
Plakans vaŗa zvaniŗš zvana.

1942. gadā, recenzējot Veronikas Strēlertes sakārtoto latvju jaunākās dzejas antoloŗiju, Jānis Rudzītis jau var teikt: „No formālā viedokļa – galīgi izbeigusies tautas dziesmu metriskās struktūras tieša imitācija. Taču tautas dziesmu forma, elementi palikuši, un tie iekļāvušies jaunās kombinācijās. Arī šai gadījumā kā interesantākā parādība jāmin Medeŗa metri.”¹²

Ar jauno, iejūtīgāko pieeju tautas dzeju izmantojot dzejas jaunradē, ir jau ieiets latviešu dzejas modernajā laikmetā, ko ar saviem darbiem neapŗaubāmi ievadīja Aleksandrs Čaks trīsdesmitajos gados. Tā latvju dainu ietekmes sākums modernajā latviešu dzejā īstenībā nav sākums, bet gan loŗisks turpinājums, kas būtiski saista latviešu oriŗināldzeju ar lielo tautasdziesmu mantojumu un ir tā atvasinājums. Attīstot latviešu moderno dzeju, mūsu dzejnieki nav izolējušies no ārpauses, bet gan apzināti, gan neapzināti meklējušies visas pasaules kultūras tautu dzejas bagātībā, mācoties no labākā, bet iekrāsojot savus darbus ar latvisko. Ne visu dzejnieku darbos šī latviskā ietekme ir tik izteikta, bet arvien nāk jauni tautasdziesmu gara paudēji.

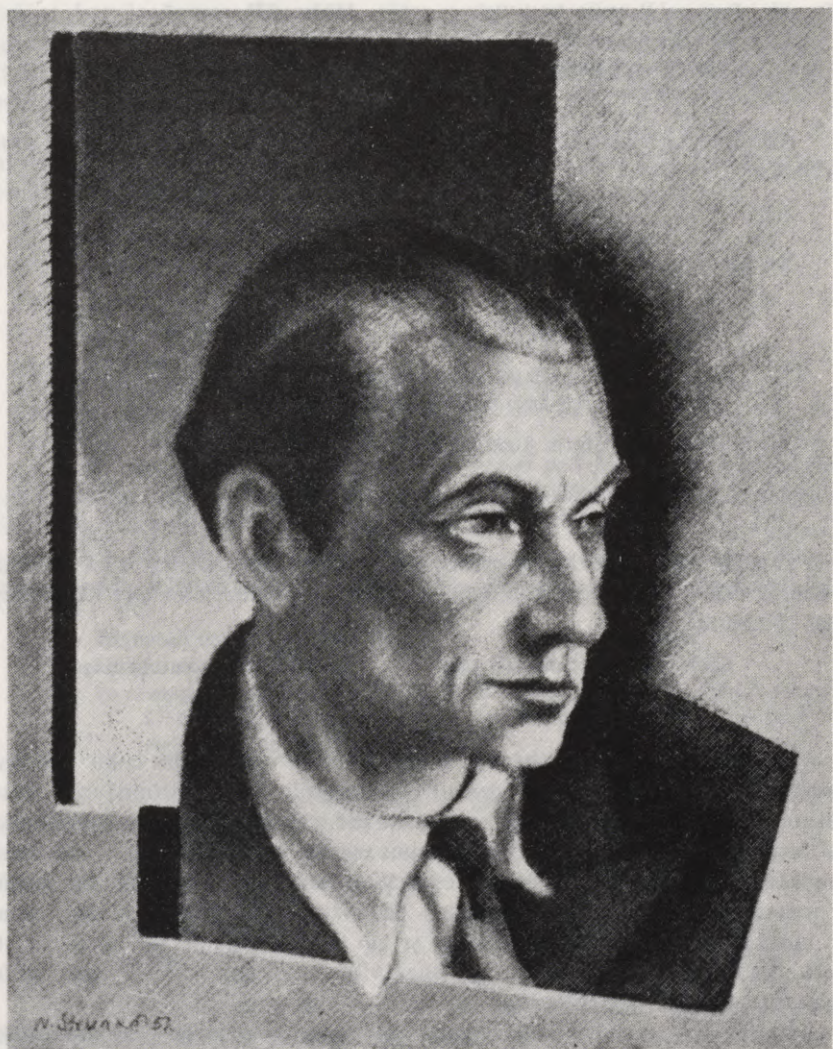
Ar Otrā pasaules karŗa draudu, ar bēŗļu laika iestāŗanos tautā radās spējŗ patriotisms. Dzīvības un nāves cīņiŗā latviskais tiek izjūsts dārgāks, tuvāks. Instinktīvā reakcijā dzejnieki atgrieŗas pie dainām, pie paŗas latviskuma dvēseles. Uzticība latviskajam jāparāda ar vienkārŗāku dainu formu dzejā; šis nav laiks jaunu izteiksmju meklēŗanai. Dzejnieki runā vienkārŗā, sirsnīgā dainu valodā.

Visredzamākais šai patriotiskajā dzejā kā pravietis ir Andrejs Eglītis ar tik spēcīgu, kaislīgu dzeju, ka pat vienkārŗi tautasdziesmu pantu atdarinājumi viņam nekad neklūŗ banāli. Tie skan īsti un dzidri latviski. Ar kantātes *Dievs, Tava zeme deg* tekstu 1943. gadā Eglītis pirmo reizi savā dzejā pievērŗas tautasdziesmu metriskās struktūras un stila elementiem.¹³

Sirmie tēvi, sirmās mātes,
Dievu mīļi lūgsimies –
Visu mūŗu vēji pūta,
Lai stāŗ mūŗa vakarā.
Nerimstiet, karŗa pulki.
Vēl nav miera tēvzemei.
Lai redz acis Dieva sauli
Spoŗi, spoŗi norietot;
Lai redz jauni ozoliņi
Vēl spoŗāku uzlēcot.

Atstāŗ katru melnu celmu
Simdiem zelta atvasēs.
Sirmie tēvi, sirmās mātes,
Dievu mīļi lūgsimies –
Skuju ceļu smiltainē,
Tēvu zemi pagalvī.
Lai es guļu, kur es guļu,
Ka tik tēvu kalniŗā.
Dievs, Tava zeme deg!

Eglītis pastiprina tautas uzticību dainām un to spēku un izturību, ko tauta var dainās rast („Izlaidis savu dziesmu esmu”):¹⁴

ANDREJS EGLĪTIS
Zīmējis Niklāvs Strunke

trūkst Latvijas, savas tēvuzemes, vides – iedvesmotājas. Un dzejnieki atkal griežas pie dainām, pie būtiski latviskā, pie mūsu dzīvesziņas pūra. Tautasdziesmu sējumi grāmatu plauktā dzejniekam ārpus Latvijas ir kā fiziski un garīgi tvergama latviskā dvēsele.

Valdis Krāslavietis, nesaudzīgs svešuma latviešu truluma kritizētājs, cīnās ar draudu, ko jūt vērstu pret mazo latviešu saujīgu citas – lielās, lepnās – tautas vidē („Lielām tautām ir viss?”): ²⁰

Mums, lielām tautām, ir viss:
mums ir lieliskas dziesmas. . . [. . .]
jums –
tikai latviešu dainas –
dziesmas gadusimteļiem vecas.

Mums, lielām tautām, ir viss: [. . .]
Kas mazām tautām to dos? –

– Laidiet mani uz zemi,
kur norās baskāji gani dzied –
uz tēva novadiņu,
kur sīkākie kadiķīši
sidraba ziediņiem zied!
Uz balto dainu zemi
kājām gatavs es iet.

Doma par zemi ir sakausējusies ar šīs zemes apdziedājumu, ar dainu. Dainotā Latvija ir tā, ko dzejnieks jūt sevī kā to, ko nav ieņēmusi un neapspiež liela vara. Dainotā Latvija ir brīva dzejnieka iztēlē.

Indras Gubiņas dziedājumā latvietis ārpus Latvijas ir bārabērns. Viņai ir dzejoļu cikls „Bāru dziesmas”, starp tām dzejolis „Manas tautas dziesmas”: ²¹

Tās manas tautas dziesmas,
kas bērzu lapās un rasā trīc,
ko nesu un nesu sev vienmēr līdz:
Sveša zeme, sveši ļaudis,
sveša skan valodiņa.

Saujā nesu salocītu
savas zemes magonīti.
Kad paveģu plaukstu – dziesmas skan;
gan jautras, gan skumjas – bet skan!

Vai latvieša dziesma patiesām visizturīgākā svešumā? Lalitai Muižniecei – jā! („Latviešu ganiņš pasaulē”): ²²

„Man patīk spāniski runāt,
angliski rakstīt un
latviski – dziedāt . . .”
latviski dziedāt. . .

par jaunību, kas nenāks vairs,
par Kurzemes dzērājpuiši,
par Daugavas abiem krastiem,
varbūt. . .

Kamēr dziesmas skan, latvietis vēl uztur savu identitāti. Dzejnieces uztverē latviskā dziesma ir kā dainota neiespējamība:

[. . .] es redzēju jūriņāi
ajājā

uz akmeņa uguntiņu
ajājā

Vērojam daudzus piemēros, ka dzejnieki nepūlas vairs dainas atdarināt, runāt dainu valodā, bet runā par dainu pašu svarīgumu, par reālu situāciju, dod

sabiedrisku vērtējumu. Modernā dzeja mēdz bieži būt ļoti lietišķīga. Arī Ausmai Jaunzemei dziesma ir atslēga: 23

dziesma
par čūsku jūras vidū,
kas maļ sarkanos asins miltus [. . .]
spītīgā dziesma izvilka mūs no purviem,
spītīgā dziesma izvilka mūs no vilku piekautiem mežiem;
tautietis klausījās dziesmu maltuvē,
bārenīte dziedāja raudošai ābelei,
dziesma atsauca pelītes saldu miegu [. . .]
spēks ir zobenā, bet zobena vēzējs krīt,
dziesma nekrīt.

Šie dzejnieki ir trimdas latviešu jaunatne – uzauguši ārpus Latvijas. Viņiem ir svarīga sava latviskā esamība, viņi apzinās tās trauslumu, lielo spiedienu, kas draud apslāpēt, pazudināt. Atkal un atkal dzejnieki jūt dainās spēku, pretlīdzekli svešajam.

Kārlis Ābele, dēvēts par „trimdas jauniešu ‘šaubītāju paaudzes’ pārstāvi” (Jānis Rudzītis),²⁴ brīdina („Saule viena”):²⁵

neiestiedz, negrimsti,
pasaules klaidoni,
svešzemju ikdienas sekļajā laimē.
[. . .] līdz ar domām jaunām, svešās zemēs rastām,
seno dainu skaidrie saules vārdi skan.

Tāds pats šaubītāju paaudzes pārstāvis, mūsu sabiedrības truluma šaustītājs Olafs Stumbrs aizmirstas tikai Jāņu vakarā – tad viņam dainas skan dzejā ar dziļu smeldzi:²⁶

„Pavadāmi Jāņu dienu
līdz viņiemi kalniņiem . . .”
bet tais kalnos un tais kalnos
vēl ugunis priecīgi dzirksteļo,
un puiši, un stundas, un papardes sadeg
meiteņu spītīgos pirksteļos.
„Aiz viņiem kalniņiemi
līdz pašai jūriņai”
un pie jūžas, pie tās pelēkās jūžas
ardievas vēlam.

Jaunie dzejnieki nejūt nekādu konfliktu starp visjaunākā stila meklējumiem dzejā un senajām dainām. To atbalsis kā dzirksteles bārstās vismodernākajā dzejā. Jānis Rudzītis saka par Gunāra Saliņa *Melno sauli*: „[. . .] Saliņš

šoreiz pierāda, cik dziļi latvisks var būt modernais sirreālists. Tas parādās nevien dainu citātos un imitācijās, kas lieliski iekļaujas sirreālistisko gleznu ģirboņā, bet arī dabas izjūtā, ilgās pēc dabas un iespējā ar savām iedomām rakties latviešu gara pilskalnā līdz pašiem pamatiem [. . .]”²⁷

Tāpat tas ir ar Andreju Irbi. Te viņa dzeja, daina ļoti modernā tērpā („Par sidraba birzīm”):²⁸

Neticu,
    ka viņa,
                    kas caur sidraba birzi gāja,
no vien vien zariņa nosidraboja.
Ticu gan,
    ka viņam,
                    kas visu mežu līdz zemei nocirta,
kaut kur
    birtin
                    bira
                    sidrabnauda,
līdz viņš pats nosidraboja.
Bet mežs
    vēja kaņepēs asiņo
                    sarkans
visu cauru atvasaru.
Lec nu, mana tautu meita,
pa celmiņu celmiņiem!

Vai te mēs neredzam Raiņa saukli „Veca dziesma jaunās skaņās” neapšaubāmi sekmīgi realizētu pēc vairāk nekā deviņdesmit gadiem?

Dainu ietekme ir ļoti manāma ne tikai dzejā vien. Arī mūzikā tā ir svarīga – ne vien trimdas jaunie komponisti: Mežaraups, Gedulis, Aldiņi, Beloglāzovs, Akerberga uc., bet arī Latvijā „paši visjaunākie latviešu komponisti (piem. Plakidis, Vaskis u. c.) arī ļoti mīl latviešu tautasdziesmu”.²⁹

Kas notiek ar dzeju Latvijā pēc kara? Tāpat kā uz latviešiem mītnes zemēs brīvajā pasaulē, Latvijā pārtautošanas spiediens ir liels. Tas ir bīstamāks, jo neatkarības tikai no latviešiem pašiem un viņu tautiskās pašīvitātes – padomju varas iekārtā rusifikāciju aktīvi veicina. Bieži vien vieglākais ceļš ir tai padoties. Jaunais dzejnieks Pāvils Johansons, ieskatījies abās latviešu tautas pašreizējās pasaulēs, spriež („Rīga libre”):³⁰

mūsu šodiena guļ kā laipa
starp divām ellēm –
abās pusēs laizām
asimilācijas saldo medu

Mēs atkal redzam latviešu tautas pastāvēšanu apdraudētu, un latvietis jau gadsimtiem ilgi ir pierādījis, ka, jo grūtāk viņu apspiež, jo sīvāk viņš iekarst pretestībā. Tautas radītājs gars neapsīkst. To var uz kādu laiku aplusināt — tā Latvijā no Otrā pasaules kara laika līdz sešdesmitajiem gadiem valdīja gandrīz pilnīgs klusums literātūras jaunradē, bet, kad apstākļi kļuva labvēlīgāki, it sevišķi dzejā nāca klajā krājums pēc krājuma.

Kā jau pierādīja trimdas dzejnieku reakcija kara laikā un pēcraža nedrošajās dienās, kad latvietība ir apdraudēta, dzejnieki vēl spēcīgāk darbos tiecas pēc izteiksmes, kas spētu apstiprināt uzticību un pieķeršanos latviskumam. Trimdā šai laikā patriotiskā dzeja bija lielā mērā latvju dainu iekrāsota. Dzejnieks visiesāk runāja ar tautu dainu valodā.

Tāda pati reakcija spilgti redzama pašreizējā okupētās Latvijas dzejnieku dzejā. Kopš sešdesmito gadu beigām vērojami ļoti izteikti folkloras elementi izteiksmē, vairāk gan ņemti no dainām. Tie izpaužas daudz dažādos veidos un pakāpēs, bet dzejnieki katrs pratis atrast oriģinālu izteiksmi — dažam ir tikai ļoti latvisks dzīves skatījums, tā kā mēs to tik sekmīgi redzējām Lazdas, Skalbes un citu darbos vēl pirms kara. Ir arī tautasdziesmu parafrāzējumi, ir izmantota senatnīga valoda, arī dainu ritmi. Bieži dzejnieks citē tautasdziesmu kā moto un tad runā par pašreizējās dzīves parādību, kas atspoguļo folklorā jau sastapto.

Jāspriež, ka okupētās Latvijas dzejnieki ir pievērsušies folklorai, lai apstiprinātu savu latviskumu, lai dotu lasītājam tautai cerību, ka latviskais pastāv, nezūd, nav pazudināms apspiežot. Pagaidām tas ir vēl pieļauts izteiksmes līdzeklis, jo oficiāli atsevišķo republiku tautiskās vērtības ir jāuztur.

Izsekojot latviešu dzejas gaitām no tautas atmodas laikmeta, redzam, ka dainu ietekme vienmēr ir bijusi svarīga. Definējot modernā dzejas posma sākumu ar Aleksandra Čaka ienākšanu latviešu dzejā, redzam, ka šis arī bija tieši tas laiks, kad dzejnieki sāka ļoti prasmīgi izmantot dainas kā dzejas sastāvdaļu. Veids, kā dainas izpaužas, ir mainījies, pielāgojies vispārējai dzejas attīstībai; arī šīs parādības intensitāte ir svārstīga. Novērots, ka dainu un citu folkloras elementu parādīšanās literātūras jaunradē ir inversā attiecībā ar tautas labklājību. Jo tautai iet grūtāk, jo vairāk tai nepieciešamas seno tautas garamantu krātuves. Tādēļ arī mūsdienu modernajā dzejā redzam tik spēcīgu dainu ietekmi.

Neapšaubāmi jāsecina, ka dainu ietekmei latviešu modernajā dzejā nav skaidra sākuma un nekādā ziņā arī ne beigu. Tā ir bijusi pastāvīga, mainoties tikai līdzekļiem un intensitātei, bet nekad īsti neizzūdot. Latviešu dzejnieks vēl aizvien turpina atgriezties pie dainām, lai apstiprinātu savu latviskumu.

Nevaru pievienoties Jāņa Sarmas teiktajam *Archīva* ceturtajā sējumā 1964. gadā: „[...] liekas, ka [...] varētu secināt, ka arī turpmāk dainām nebūs ietekmes latviešu modernajā literātūrā”.³¹

VĒRES

- ¹ Valdis Krāslavietis, „Daina”, *Jaunā gaita* 117 (1978), 1. lpp.
- ² Jānis Andrupis, „Baltiešu literatūra pasaules spogulī”, *Ceļa zīmes* 54 (1974), 356. lpp., atsaucoties uz Raiņa darbiem: „Mazie dunduri” un „Apdziedāšanās dziesmas”.
- ³ Kārlis Dziļleja, „Atmiņas par Raini”, latvju mēnešraksts *Laiks* 3 (1946), 59. lpp. Dziļleja citē sarunu ar Raini pēc *Krauklīša* izrādes Valmierā 1921. gadā, kad sarunā Rainis teicis: „Bet, cik tālu tā ir sena dziesma, tai vajadzīga arī senatnīga forma”. Sk.: Jānis Rudzītis „Latviskais latviešu dzejā”, *Starp provinci un Eiropu* ([Vesterosā] 1971), 142. lpp.
- ⁴ Jānis Rudzītis, *Raksti*, sak. Ofelija Sproģere ([Vesterosā] 1977), 43. lpp.: „Virza [...] runā par staigāšanu savas rases pēdās, lai dzejnieku darbi ‘krāsotos mūsu zemes krāsās’”.
- ⁵ *Ibid.*, 44. lpp. Rudzītis citē teikumu Virzas *Kopoto rakstu* II 302. lpp.
- ⁶ Jānis Andrupis un Vītauts Kalve, *Latvian Literature* (Stockholm 1954), 196–197. lpp.
- ⁷ Rudzītis, *Raksti*, 867. lpp.
- ⁸ *Zinaīda Lazda*, sak. Valdemārs Kārklīšs un Kārlis Rabācs (Čikāgā 1963), 55. lpp.
- ⁹ Vaira Freiberga, „Dzejiskā iztēle latvju dainās”, *Jaunā gaita* 127 (1980), 9. lpp.
- ¹⁰ Ēriks Ādamsons, *Gaišā cilvēka dziesmas*, sak. Irma Cēbere (Annarborā 1973), 44. lpp.
- ¹¹ Kārlis Skalbe, „Bērna sapņi”, *Dzīvā dzeja*, sak. Andrejs Johansons ([Stokholmā] 1955), 153–154. lpp.
- ¹² Rudzītis, *Raksti*, 234. lpp.
- ¹³ Andrejs Eglītis, *Dievs, Tava zeme deg* (Dānijā 1948), [5–6.] lpp.
- ¹⁴ Andrejs Eglītis, *Audiet mani karogā sarkanbaltisarkanā* (Bruklinā 1972), 58. lpp.
- ¹⁵ Zinaīda Lazda, *Saules koks* ([Stokholmā] 1956), 56. lpp.
- ¹⁶ *Ibid.*, 66–67. lpp.
- ¹⁷ Pēteris Aigars, *Draudzīgais tālums* (Londonā 1952), 9. lpp.
- ¹⁸ Kārlis Dziļleja, *Starp diviem krastiem* ([Vesterosā] 1964), 47. lpp.
- ¹⁹ Vaira Freiberga, „Trimdas psiholoģija”, *Jaunā gaita* 112 (1977), 49. lpp.
- ²⁰ Valdis Krāslavietis, *Ar laika degļi* (Torontō 1962), 62. lpp.
- ²¹ Indra Gubiņa, Gunārs Janovskis, *Paskaties kļavā* ([Bruklinā] 1974), 85. lpp.
- ²² Lalita Muižniece, *Žuburu rota* (1970), 49–50. lpp.
- ²³ Ausma Jaunzeme, *Akmens maize* (1975), [28.] lpp.
- ²⁴ Kārlis Ābele, *Saule viena* ([Vesterosā] 1966), Jānis Rudzītis „Kārlis Ābele”, [4.] lpp.

²⁵ *Ibid.*, 107–108. lpp.

²⁶ Olafs Stumbrs, *Vāveres stunda* (Annarborā 1970), 103. lpp.

²⁷ Rudzītis, *Raksti*, 703. lpp.

²⁸ Andrejs Irbe, *Bez gulbjiem un bez sniega* (1977), 30. lpp.

²⁹ Imants Sakss, „Skaņas un atskaņas”, *Jaunā gaita* 121 (1978), 49. lpp.

³⁰ Pāvils Johansons, „Rīga libre” [dzejas plakāts] (1973?).

³¹ Jānis Sarma, „Ziņģes un dainas”, *Archīvs* IV (Melburnā 1964), 147. lpp.

JĀNIS CIMZE UN DZIESMU ROTA

Viktors Bendrups

Jānis Cimze (1814–1881), būdams daudzpusīgi izglītots pēdējais paaugstinātais, Valkas skolotāju seminārā lielu vērību pievērsa mūzikai. Viņa enerģiskās darbības rezultātā Vidzemē radās daudz mūzikāli izglītotu skolotāju – diriģentu, kas veicināja strauju koru darbības uzplaukumu, dibinot dziedāšanas biedrības un korus. Taču, augot koru skaitam, arvien vairāk bija jūtams dziesmu repertuāra trūkums, kas savukārt traucēja dziedāšanas biedrību un koru attīstību. Vāciski orientētā Latviešu draugu biedrība 1845. gadā izdeva latviešu valodā tulktu dziesmu krājumu *Dziesmiņas latviešu bērniem un jaunekļiem skolā, mājā un laukā, dziedamas uz vienas un arī uz vairāk balsīm*. Tajā bija sakopotas lielāko tiesu sentimentālas ziņģes un garīgas dziesmas. Tās izplatījās tautā un uz laiku it kā pat apklusināja latviešu tautasdziesmas.¹

1870. gadā Vidzemes skolotāju sapulcē Turaidā Kronvaldu Atis dedzīgā runā aicināja vairāk pievērsties latviešu valodai un latviešu dziesmai, uzskatot to par līdzvērtīgu vācu valodai un vācu dziesmai. Sapulcē izskanēja doma par latviešu tautasdziesmu vākšanu un harmonizēšanu, uzticot šo darbu Jānim Cimzem.² Latviešu tautasdziesmu melodijas daudzus gadsimtus bija saglabājušās gandrīz vienīgi tautas atmiņā. Tagad sākās pirmais sistematiskais latviešu tautasmelodiju vākšanas darbs, un par sī darba centru un sirdi kļuva Jānis Cimze. Meldiju vākšanā lieli nopelni bija Cimzes skolotāju semināra bijušiem audzēkņiem, jo viņiem bija tautasdziesmu pierakstīšanai nepieciešamā mūzikālā prasme. Tautasmelodiju vākšanas darbs guva atsaucību, un meldijas Cimzem sūtīja arī svešas personas.

Jānis Cimze prata latviešu tautasdziesmā saskatīt tās lielo māksliniecisko vērtību. Ar lielu apbrīnu Cimze runā par tautasmelodiju bagātību un skaistumu. 1871. gadā Cimze raksta, ka tautasdziesma ir visu dziesmu sakne.³ „Ja nu skatās uz latviešu meldiņiem, tad jābrīnās, kur mūsu vectēvi ņēmuši tādu smalku mēr-auklu. . . Te likumi piepildīti, par ko biezas grāmatas mēdz sarakstīt.”⁴

J. Cimzem folklorista darbā vēl nebija tie zinātniskie principi, kādi pēc gadiem divdesmit bija Jurjānu Andrejam. Tikai retai dziesmai var atrast piezīmi, no kurienes tā nākusi. Cimzes galvenais mērķis bija savākt iespējami vairāk labu melodiju, lai tās varētu apstrādāt un atdot atpakaļ tautai.⁵ Viņš arī domāja, ka dziesmu krājumā „jāsatiek daudz dziesmu, lai ļaudis ar tām iepazītos. Pēcāk var brāķēt.” „Vai tauta uzskatīs tās par savu īpašumu un teiks: ‘tās ir kauls no maniem kauliem, tā ir miesa no manām miesām, to jau redzēsim’.”⁶

Savāktās tautasmelodijas bija jāapstrādā, un Cimzi sāka nodarbināt jautājums par latviešu tautasdziesmu harmonizēšanu. *Dziesmu rotas* priekšvārdā viņš raksta: „Kā bija palikt ar latviešu tautas dziesmām? Vai tās pavisam jāatmet, kā tauta pati darījusi? Vai jāuzņem tādas pašas plikas un kailas, vienā balsī dziedamas, kā vecos laikos dziedāja? Vai gaidīt, kamēr kādam vēl nezināmam komponistam patiksies viņas uz 4 balsīm likt? Bija redzams, ka pēc maz gadiem nebūs no latviešu veciem melodiņiem ne jausmas. Te nevarēja kavēties. Vecu vecie izklīdušie melodiņi bija jāsalasa kopā un jālūko izlietot uz 4 balsīm priekš vīriem un jaunekļiem.”⁷

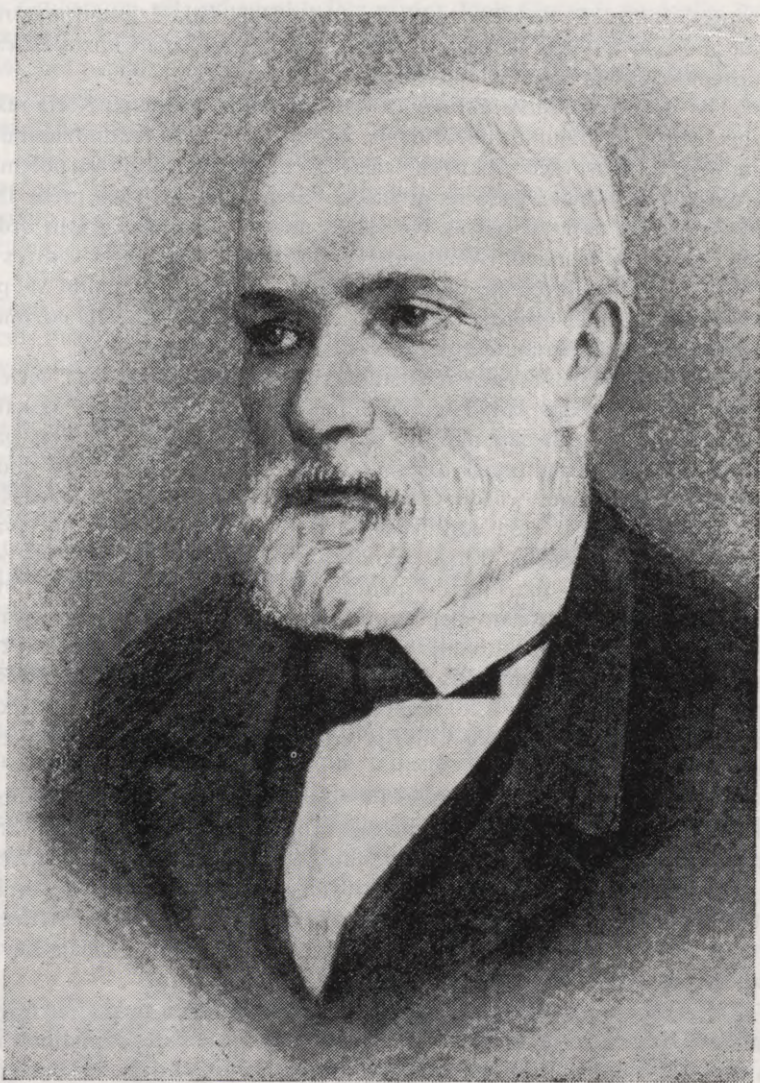
Bija arī pienācis laiks domāt par dziesmu krājuma izdošanu, ko tik ļoti gaidīja dziedāšanas biedrības un koŗi. Divu gadu intensīva darba rezultātā jau 1872. gadā iznāca Jāņa Cimzes sakārtotais dziesmu krājums, kam viņš deva nosaukumu *Dziesmu rota*. Krājumam ir divi daļas vienā sējumā. I daļā – „Dārza puķes” ir sakopotas vācu komponistu dziesmas vīru koŗiem latviskā tulkojumā un II daļā – „Lauka puķes” latviešu tautasdziesmas vīru koŗiem. Var jautāt – vai, nosaucot latviešu tautasdziesmas par „Lauka puķēm”, Cimze tās ierindoja nekopto, mazāk nozīmīgo dziesmu skaitā?

Dziesmu rotas II daļā ietilpst 85 latviešu tautasdziesmas (starp tām bija iekļuvušas arī ziņģes un neīstas tautasdziesmas) un 5 tosti. Jānis Cimze devis apdares 59 dziesmām, Dāvids Cimze 19 dziesmām, un citi autori apdarinājuši 12 dziesmu. Nō šī krājuma populārākajām Jāņa Cimzes tautasdziesmu apdarēm minamas: „Bārenīte”, „Kur tad tu nu biji, āzīti manu?”, „Kur aug mana līgaviņa?”, „Teci, teci, kumeliņi”, „Cekulaina zīle dzied” uc. Dāvida Cimzes labākās apdares ir: „Divi sirmi kumeliņi”, „Līgo laiva uz ūdeņa”, „Seši mazi bundzenieki” un citas.

Dziesmu rotas II daļas iznākšana bija sākums latviešu tautasdziesmas uzvaras gājienam, jo visos tā laika latviešu vīru koŗos mācīja krājumā uzņemtās tautasdziesmas, kas guva lielu atsaucību un ātri izplatījās tautā. Tautasdziesma, kuŗas meldija radusies tautā, četrbalsīgā salikumā atkal bija atgriezusies pie tautas un iemantojusi tās cieņu.⁸

Šim krājumam, kuŗam vēlākos gados sekoja vēl citas daļas, ir ļoti liela nozīme latviešu koŗa kultūras attīstībā, un līdz ar to tas uzskatāms arī par latviešu profesionālās mūzikas sākumu, jo šeit pirmo reizi sastopamies ar latviešu tautasdziesmu harmonizējumiem.⁹ Ar *Dziesmu rotu* iesākās jauna pakāpe arī latviešu tautas mūzikāli aistētiskā audzināšanā. Laikā no 1872. līdz 1884. gadam pavisam iznāca astoņi *Dziesmu rotas* krājumi.

1874. gadā iznāca III daļa – „Lauka puķes” vīru koŗiem, kuŗā ievietotas 125 četrbalsīgas apdares. Šai daļā ir arī daudz nelatvisku dziesmu un ziņģu. Ziņģes latviešu tautā bija ieplūdušas kopš 18. gadsimta beigām, gan Vecā Stendera, gan citu viņa sekotāju latviskā žargonā tulkotas vācu sentimentālas

JĀNIS CIMZE

(Anonima autora zīmējums)

mīlas ziņģes, romances un vācu tautasdziesmas. Daļu šāda dziesmu materiāla, sajaukta ar īstām latviešu tautasdziesmām, parādījās arī Jāņa Cimzes *Dziesmu rotas* pirmajos „Lauka puķu” publicējumos.

Pēc III daļas iznākšanas *Baltijas vēstnesī* parādījās Baumaņu Kārļa raksts, kurā viņš kritizē šo krājumu, norādīdams, ka šeit ar latviešu tautasdziesmu nosaukumu ievietotas arī vācu un krievu dziesmas. Šis raksts izraisīja asu polemiku, kas turpinājās vairāk nekā gadu un atbalojās latviešu un pat vācu presē. Izveidojās divas pretēju uzskatu grupas. No vienas puses – Baumaņu Kārlis, Ādolfs Alunāns, Varaidošu Zanders (Aleksandrs Vēbers), no otras puses Cimzes aizstāvji – 17 Vidzemes skolotāji, mācītājs Neilands un bīskaps Ulmanis. Šai polemikai, kurā ne vienmēr ievēroja pieklājības robežas, tomēr bija liela nozīme, jo tā izvirzīja principiālu jautājumu par to, kas ir latviešu tautasdziesma.

Baltijas vēstnesī 1875. gadā ar virsrakstu „Kas ir tautas dziesma?” ievietots Varaidošu Zandera raksts, kurā izteiktas domas šai jautājumā. Pretēji uzskatam, ka tautasdziesmas ir „tās dziesmas, ko tauta dzied”, Varaidošu Zanders izsaka domu, ka jāizpētī katras tautas dziesmu raksturs un īpatnības. Viņš dod arī tautasdziesmas definīciju: „Tādu dziesmu, pie kuŗas radīšanas un dziedāšanas visa tauta dalību ņēma, kuŗa uzglabājas tautas mutē, ilgāku laiku no tēva un mātes uz bērniem pāriedama, kuŗas pirmo sacerētāju tautas atmiņa vairs nezin daudzina, kuŗa tautas dzīvi mums patiesi parāda, kāda tā īstenībā ir, tādu dziesmu mēs, latvieši, saucam par ‘tautas dziesmu’”. Ar šo rakstu polemika beidzās, un līdz ar to tika noskaidrots jautājums par to, ka ne viss, ko tautā dzied, ir īsta tautasdziesma. Šīs polemikas ietekme atspoguļojas tālākajos *Dziesmu rotas* krājumos, jo Cimzes pieeja attieksmē uz tautasdziesmām kļuva kritiskāka.¹⁰ Tā deva skaidrāku kritēriju arī nākošiem latviešu tautasdziesmu melodiju vācējiem.

1875. gadā iznāca *Dziesmu rotas* IV daļa „Lauka puķes”, kurā sakopotas 88 dziesmas jauktajiem koŗiem četrbalsīgā salikumā, starp tām 14 D. Cimzes apdares. Daudz melodiju ņemtas no *Dziesmu rotas* II un III daļas. Ar *Dziesmu rotas* IV daļas iznākšanu bija radīts repertuārs latviešu jauktajiem koŗiem, kuŗu līdz tam vēl bija ļoti maz, un tajos lielā pārsvarā bija vīru balsis. Attiecīgais repertuārs deva ierosmi jaukto koŗu attīstībai, kas savukārt veicināja sievietes iesaistīšanu sabiedriski kultūrālos pasākumos.¹¹

1875. gadā iznāca arī *Dziesmu rotas* V daļa – „Dārza puķes” ar 60 vācu komponistu dziesmām jauktajiem koŗiem, kā arī I un II daļas papildināts izdevums otrā iespaidumā. 1876. gadā iznāca *Dziesmu rotas* VI daļa, kas bija veltīta skolabērniem (otrais izdevums 1879., trešais 1880. gadā). Tajā bija četras nodaļas, no kuŗām pirmajā bija ievietotas latviešu tautasdziesmas divbalsīgā un trīs-balsīgā salikumā. Visas meldijas bija ņemtas no iepriekšējām *Dziesmu rotas* daļām.

Zīmīgs un vēl šodien aktuālus vārdus Jānis Cimze ir ierakstījis šīs daļas priekšvārdā: „Caur biedrībām un svētkiem dziedāšana var izplaukt, zaļot un ziedēt, bet pamats un sakne ir un paliek skola. Tikai caur skolām izzudīs mēmās rīkles, negēlīgās dziesmas un tā neglītā dziedāšana, ko vēl dažu reizi šur tur, diemžēl, dzirdam.”¹²

1884. gadā, jau pēc Cimzes nāves, iznāca *Dziesmu rotas* VII daļa „Lauka puķes” un VIII daļa „Dārza puķes”. Šīs daļas sakopojis Jānis Neilands no Cimzes atstātiem materiāliem. VII daļā ievietotas 40 apdares, no tām 34 četrbalsīgā salikumā jauktajiem koņiem un 6 divbalsīgā salikumā.

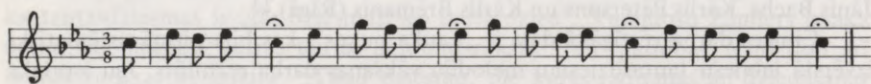
1914. gadā *Dziesmu rota*, paplašināta un pārstrādāta, iznāca divos sējumos ērģelnieka Jāņa Sērmūkšļa redakcijā – atsevišķi jauktajiem un vīru koņiem. Sērmūkšlis bija veicis paplašināšanas un pārveidošanas galveno darbu, tāpēc arī šo izdevumu nereti mēdz saukt par J. Cimzes - J. Sērmūkšļa *Dziesmu rotu*. Šo izdevumu līdzstrādnieki vēl bija Jānis Neilands (Valmierā), Indriķis Zīle (Tērbatā), Jānis Bachs, Kārlis Pētersons un Kārlis Brēmanis (Rīgā).¹³

Cimzes darba vērtīgākā daļa ir „Lauka puķes”, kas bija pirmā sistēmatiski izvērstā latviešu tautasdziesmu melodiju vākšanas darba rezultāts. Jau iepriekš minēta Cimzes nekritiskā pieeja tautasdziesmu izlasē. No visām „Lauka puķēs” ievietotajām dziesmām apmēram 200 ir latviešu tautasdziesmas, bet pārējās meldijas (pārveidotas vai nepārveidotas) pieder pie citu tautu (sevišķi vācu un krievu) folkloras un ziņģu repertuāra. Tās ātri ieviesās tautā, kas, protams, neveicināja labas gaumes attīstību, un vēlākajiem mūzikas darbiniekiem vēl ilgi vajadzēja pret to ietekmi cīnīties.¹⁴ Tomēr tas neaizēno Cimzes nopelnus, jo viņš bija pirmais latviešu tautasdziesmu apdarinātājs. Šāds tik īsā laikā koņos ieplūdināto tautasdziesmu apdažu daudzums radīja koņū repertuārā īstu apvērsumu, nostiprināja koņus un izveidoja to nacionālos pamatus.¹⁵

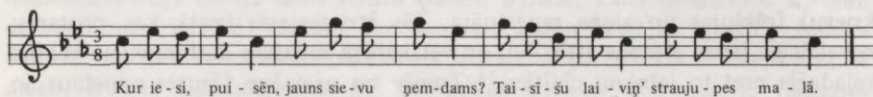
Jāņa Cimzes tautasdziesmu apdares ir parasti veidotas četrbalsīgā, retāk trīs balsīgā salikumā, ar melodiju augšējā balsī. Harmonizējumi ir vienkārši, lietojot vertikālo paņēmienu, kur bieži harmonizēta „nots pret noti” – parastais korāļu harmonizācijas veids. Daudzās dziesmās ik pēc divi taktīm likta fermāta, kas neatbilst ne tekstam, ne arī melodijas raksturam, piemēram:¹⁶

Brā - ļa zel - ta lī - ga - vi - ņa Sēd aiz gal - da rau - dā - da - ma,
sēd aiz gal - da rau - dā - da - ma, ka - ro - dzi - ņu rak - stī - da - ma.

Ja salīdzina Jāņa Cimzes pirmo un vēlāko krājumu apdares, ir vērojams progress, un arī atsevišķās balsis ir individuālizētas. Pirmajās apdarēs atsevišķām balsīm nav gandrīz nekādas patstāvības, bet vēlāk mēģināts izcelt vienu vai otru balsi. Tā kā savu mūzikālo izglītību Jānis Cimze bija ieguvis Vācijā, viņš bieži neizprata latviešu tautas mūzikas nacionālās īpatnības, un viņa apdarēs nereti sastopami latviešu tautasdziesmai sveši paņēmieni. Ne vienmēr Cimzem ir izdevies atrast pareizu melodijas ritmu. Nereti viņš lietojis latviešu tautas mūzikai svešo uztakti, ar to pilnīgi sagrozot melodiju un vārdiem izveidojot nepareizu akcentējumu. Latviešu tautas dzejai ir izveidojusies stingra likumība pantmērā – tā pazīst tikai krītošo pantmēru – trochaju un daktilu, tāpēc melodijai jāsākas smagajā taktsdaļā, t. i., bez uztakts. Lai gan šāds melodiju ritms viegli labojams, tas savā laikā ļoti traucēja koŗu diriģentus sīs dziesmas izprast kļūdaini sakārtoto akcentu dēļ. Sevišķi skaidri tas redzams dziesmas „Kur iesi, puisēn” apdarē, kas ievietota *Dziesmu rotas* II daļā:¹⁷

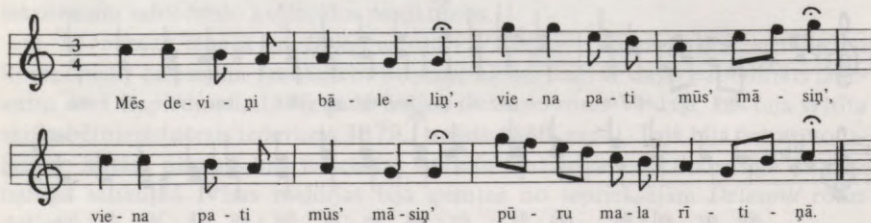

Vajadzētu būt:

Piemērs rāda, cik neloģiski sakārtotas vārdu uzsvērtās zilbes pirmajā gadījumā – mūzikas akcenti neatbilst vārdu akcentiem. Otrā gadījumā teksta uzsvērtās zilbes atbilst mūzikas akcentiem – tās ir pret smagajām taktsdaļām.

Svarīgs ir arī taksmēra jautājums. Latviešu tautasdziesmās ir ļoti liela taksmēru bagātība. Bez parastā taksmēra ir arī jauktais taksmērs. Cimze visas melodijas bez izņēmuma iekļāva vienkāršā un saliktā taksmērā, pilnīgi ignorējot jaukto taksmēru, izlīdzoties ar fermātām un tā jo vairāk tuvinoties korāļveida harmonizējumam. Dažās dziesmās viegli atšifrēt jaukto taksmēru, piemēram:¹⁸

Šo melodiju viegli iedomāties latviešu tautsdziesmās bieži sastopamajā $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ taktsmērā:

Mēs de - vi - ņi bā - le - liņ', vie - na pa - ti mūs' mā - siņ',
 vie - na pa - ti mūs' mā - siņ' pū - ru ma - la rī - ti - ņā.

Tomēr nav iespējams atšifrēt visas dziesmas, kuŗām Cimze būtu pārveidojis taktsmēru. Daudzas, kas Cimzes krājumos bija publicētas pirmo reizi, tādas arī iegāja tautā, tāpēc grūti spriest, vai tās agrāk dziedātas savādāk.

Pēc mūzikologu uzskata, Cimze nav ievērojis arī latviešu tautsdziesmas tonālās īpatnības un pārveidojis toņkārtas pēc vācu tautsdziesmas parauga. Viņa harmonizācijas paņēmieni lielā mērā raksturīgi vācu tautsdziesmām, bet ne vienmēr piemērojami latviešu tautasmelodijām. Tas tomēr saprotams, jo Cimze mācījās vācu skolā un iepazinās vienīgi ar vācu tautsdziesmu apdarēm. Ievērojot to, mēs varam saprast, kādēļ viņa harmonizācijās ieviesās kļūdas, par kuŗām runāja vēlākie mūzikas darbinieki.

Jānis Cimze pievērsās tautsdziesmai laikā, kad folkloristika kā zinātne tikko sāka veidoties. Bija vajadzīgs dažādu tautu un vairāku paaudžu mūziķu darbs, lai pamazām izstrādātu folkloras zinātnes principus. Tādēļ tikai vēlākie mūziķi — Jurjānu Andrejs un Emīls Melngailis, balstoties uz folkloristikas sasniegumiem, varēja atklāt latviešu tautasmūzikas būtiskās īpatnības.¹⁹

Cimzem nebija arī profesionāla komponista meistarības. Viņš bija spiests uzsākt darbu, kam viņš pilnībā nebija ne teorētiski, ne arī praktiski sagatavots. Tautsdziesmas vajadzēja harmonizēt, lai tās derētu daudz balsīgiem kuŗiem un veicinātu kuŗu kultūras attīstību.

Lielais darbs, ko Jānis Cimze veicis latviešu tautsdziesmu melodiju vākšanā un harmonizēšanā, pilnīgi aizēno ieviesušās kļūdas un nepilnības. *Dziesmu rotā* ievietotās dziesmas izraisīja strauju kuŗu kultūras pacēlumu, kuŗa pirmā augstākā virsotne bija Pirmie vispārējie dziesmu svētki — Cimzes darba vainagojums. No 16 atskaņotajām dziesmām deviņas bija Jāņa Cimzes un viņa brāļa Dāvida Cimzes harmonizētas latviešu tautsdziesmas. Pirmo reizi Rīgā latviešu tautsdziesma ieguva tik spēcīgu skanējumu, pārsteidzot klausītājus ar savu skaistumu.

Dziesmu rota bija arī kāpiens ceļā uz augstākām tautsdziesmu apdares formām, ko izveidoja tālākie komponisti, savā meistarībā sasniedzot pilnību.

VĒRES

¹ Dzidra Bērziņa, „Jānis Cimze”, *Latviešu mūzika X*, sast. Arvīds Darkevics un Ludvigs Kārklis (Rīgā 1973), 93. lpp.

² Klements Mediņš (sast.), *Latviešu kora literatūra* (Rīgā 1970), 8. lpp.

³ Lija Krasinska, „Pirmie latviešu mūzikas darbinieki”, *Latviešu mūzikas vēsture I* (Rīgā 1972), 175. lpp.

⁴ Lidija Lūse, „Jānis Cimze un viņa laikmets”, *Latviešu mūzika VI*, sak. Arvīds Darkevics un Ludvigs Kārklis (Rīgā 1967), 140. lpp.

⁵ Bērziņa, *op. cit.*, 97. lpp.

⁶ Lūse, *op. cit.*, 143. lpp.

⁷ *Ibid.*, 142. lpp.

⁸ Mediņš, *op. cit.*, 9. lpp.

⁹ Bērziņa, *op. cit.*, 94. lpp.

¹⁰ *Ibid.*, 94–96. lpp.

¹¹ Mediņš, *op. cit.*, 10. lpp.

¹² *Ibid.*

¹³ Jānis Cimze, *Dziesmu rota*. Izlase, sast. Jēkabs Vītoliņš (Rīgā 1973), Jēkaba Vītoliņa [„Ievads”], 7. lpp.

¹⁴ Lūse, *op. cit.*, 143. lpp.

¹⁵ Vītoliņš, *op. cit.*, 9. lpp.

¹⁶ Mediņš, *op. cit.*, 14. lpp.

¹⁷ Krasinska, *op. cit.*, 178. lpp.

¹⁸ Mediņš, *op. cit.*, 13. lpp.; Bērziņa, *op. cit.*, 102. lpp.

¹⁹ Lūse, *op. cit.*, 141. lpp.

TAUTASDZIESMU PUBLICĒJUMI ŽURNĀLĀ DZEIVE

Elvīra Latiša

Šī darba uzdevums bija noskaidrot, vai latgaliešu dialektā izdotajā žurnālā *Dzeive* piecdesmitajos gados publicētās tautasdziesmas bija pirmpublicējumi, vai arī jau agrāk publicēto dziesmu atkārtojumi.

Dzeive savas gaitas sāka 1948. gadā Vācijā. Galvenais redaktors sākumā bija Leonards Latkovskis ar Ontonu Rupaiņu (Antonū Rupaini), Joņu (Jāni) Klīdzēju un Vladislavu Lōci kā palīgiem. Žurnāls bija veltīts literātūrai un audzināšanai, bet jo sevišķi latgaļu problēmām. Tādā kārtā latgaļu vēsturi un literātūru, kā arī latgaļu jeb augšzemnieku dialektu žurnālā pētīja un iztirzāja ar citu vērienu nekā tas ir parasts latviešu periodikā.

Vēlāk žurnālu izdod Zviedrijā ar Miķeli Bukšu kā galveno redaktoru, bet L. Latkovskis un V. Lōcis paliek redakcijas kollēģijā. *Dzeivi* turpmāk vēlti zinātnei un literātūrai. Abi, prof. L. Latkovskis un mag. phil. M. Bukšs, ir pievērsuši daudz uzmanības Latgales valodai, senču paražām un tikumiem, un viņu tautasdziesmām. Šai sakarā Latkovskis 1957. gadā publicēja rakstu virkni ar nosaukumu „Filologijas materiāli”, kur viņš ietilpinājis „Tautas dzīsmes uzraksteitas 1950. godā pēc vacu cylvāku atmiņas”. Pārbaudot konstatēju, ka šajā un citās virknēs *Dzeivē* publicēto dziesmu liela daļa ir varianti vai arī tieši tādas pašas dziesmas, kādas atrodamas E. Melngaiļa *Latviešu muzikas folkloras materiālu* (turpmāk: *LMFM*) I un II daļā, kas izdotas 1951. un 1952. gadā Rīgā, bet kuŗu dziesmas pierakstītas jau daudz agrāk, dažas pat 1900. gadā Pēterpilī un citur.

1956. gadā ar virsrakstu „Folklorā” *Dzeives* 23. numurā ievietotas „Tautas dzīsmes nu Aļberta Pleiša dzīsmu komuļa” un „Zīdi, zīdi, rudzu vōrpa (Nu Vladislava Bojāra tautys dzīsmu vōceles)”, tad seko virkne: „Nu J. D. latgaļu tautas dzīsmu krōjuma”. Šī virkne turpināta žurnāla 24. un 25. numurā. Tad 27. numurā ir jau iepriekš minētās „Tautas dzīsmes uzraksteitas 1950. godā pēc vacu cylvāku atmiņas”. Pēc tam seko 31. numurā „T[aj]utas dzīsmes nu Annas Salmanoviča kuņdzes dzīsmu komuļa” – šī virkne nobeigta *Dzeives* 32. numurā, kas izdots 1958. gadā.

Tautasdziesmas, „Nu Aļberta Pleiša dzīsmu komuļa”, kas iespiestas *Dzeivē* 1956. gadā, visas ir atrodamas A. Švābes, K. Strauberga un E. Hauzenbergas-Šturmas rediģētā krājuma *Latviešu tautas dziesmas* (turpmāk *LTDz*) 2. sējumā, kas izdots Kopenhāgenā 1953. gadā. Alberta Pleiša teiktās divdesmit trīs dziesmas ir sādas *LTDz* dainas (divi trešdaļas no tām tieši latgaļu dialektā): 37658, 37648, 37651, 3153, 3156, 37682, 3193, 37717, 3246, 37702, 3195, 3330,

37745¹, 37736, 37766 un 3399, 37767, 37769, 37777, 37804, 37765, 37778, 3471, 37849.

Posma „Zīdi, zīdi, rudzu vōrpa (Nu Vladislava Bojāra tautys dzīšmu vōcles)” pirmāi un otrāi dziesmai līdzīgs teksts atrodams *LMFM* II, 60. lappusē (344. meldīja, pierakstīta 1926. gadā Rīgā). Trešās dziesmas: „Vedit mani, kur vazdami” pirmā panta variants arī atrodams tai pašā grāmatā, 242. lpp. (1474. meldīja, pierakstīta 1931. gadā Rēzeknē).

Nākošām sešām dziesmām: „Vedit mani, kur vazdami, Par upeiti navedīt!” utt., „Vedit mani, kur vazdami, par tilteņu navedīt!” utt., „Kō tu verīs, kō tu gaidi, Muna jaunō leigaveņa?” utt., „Maņ natryukst te sōļa maizes; Tu tai mīli nadzeivoji!” utt., „Iš i, išu atpakali – Pi tim sovim bōlelenim” utt., „Škeirīs, škeirīs tu tautīti, Lauž laulobu gredziņteņu!” utt. atbilstošu tekstu neizdevās atrast. Tomēr iespējams, ka, pamatīgāk pārbaudot publicētos tautasdziesmu krājumus, arī to varētu sameklēt.

Dziesma:

Maņ natryukst te sōļa maizes;
Tu tai mīli nadzeivoji!
Tu tai mīli nadzeivoji!
Mīlu vōrdu narunoji!

līdzinās gaŗas dziesmas nobeigumam *LTDz* XI sējuma 299. lpp. (33618. dainas trešajam variantam), kas nobeidzas ar:

Man netrūka sāls, maizītes,
Tu pats mīļi nedzīvoji.

Nākošā tautasdziesmu virkne ir „Nu J. D. latgaļu tautas dzīsmu krōjuma”. Nav izdevies noskaidrot, kas J. D. ir (varbūt Dimants?) un vai viņa latgaļu tautasdziesmu „krājums” kaut kur iepriekš būtu publicēts. Tas, ka dziesmas numurētas pēc kārtas, liekas norādām, ka tās eventuāli varētu būt bijušas jau agrāk publicētas, tāpēc šīs dziesmas ar iepriekš minētiem avotiem nav salīdzinātas un nav tālāk pētītas.

Latkovska rakstā „Filologijas materiali” *Dzeives* 27. numurā (1957. g.) ir trīs dziesmas „uzraksteitas 1950. godā pēc vacu cylvāku atmiņas”. Šeit salīdzināts dziesmu pamatteksts, bez piedziedājumiem, izņemot, ja piedziedājums ir dainas sākumā.

No Latkovska rakstā minētās pirmās dziesmas „Kas maņ beja nadzeivōti” *LTDz* I sējuma 103. lpp. atrodams tikai šīs dziesmas divas pirmās divrindas (36294. daina): „Kas man vaļas nadzeivuot, Bruoļa gūvu naganēt? Bruoļa gūvis lāni ēde, Pate veju vainuciņus.” Toties tās pilnīgs teksts publicēts kā koŗa dziesma jau agrāk – sk. Franku novada dziesmu dienu rīcības komitejas izdevuma *Dziesmas jauktiem koriem* (Fišbachā 1946), 179. lpp. – ar Alfrēda Feila mūziku.

EMĪLS MELNGAILIS

Valerija Zosta šaržs

Dzeivē (pierakstīta 1950. g.)

Publicēta 1946. gadā

1) Kas maņ beja nadzeivōti, brōļa gūvu naganeiti!	Kas man bija nedzīvoti, Brāļa govju neganīt?
2) Brōļa gūvis lieni ēde, poša veju vaiņuceņu.	Brāļa govis lēni ēda, Pati viju vainadziņu.
3) „Vaiņuceņa vejiejeņa, Kur vaiņuka lūku liki?”	Vainadziņa vijējiņa, Kur vainaga loku lik’?
4) „Es pakōru līpeņā i, lai vej cyta vejiejeņa.	Es pakāru liepiņāi, Lai vij cita vijējiņ’.
5) Lai vej cyta vejiejeņa da cytam i rudiņam;	Lai vij cita vijējiņa Līdz citami rudeņam.
6) da cytam ir rudiņam i, da šaidam i laiceņam”.	Līdz citami rudeņami, Līdz šādami laiciņam.

Otra dziesma tai pašā rakstā ir „Ejme, ejme, mōseņas, pa upeites molu”. Šo dziesmu Melngailis pierakstījis jau 1940. un atkal 1941. gadā, atzīmējot trīs dažādas meldijas (sk. *LMFM* II, 52., 63. un 250. lpp. – 289., 369. un 1531. meldija).

Latkovska pierakstītā
versija (1950. g.)

Melngaiļa 1940. g. Vecākos pierakstītā
versija (*LMFM* II, 63. lpp. 369. meldija)

1) Ejme, ejme, mōseņas, pa upeites molu!	1) AEmæ, æmæ, moseņis, pa upeitis molu.
2) Viņā pusē upeites auga apeineiši.	2) Tymā upis molā auga apeineiši.
3) Paškynu apeiņu zaļu da smōrdeigu.	3) Paškynu apeiņu zaļu da smordeigu.
4) Padareju aļteņu soldonu da gordu.	
5) Gaideju svōteņu bogotu da skaistu.	

Latkovskis piezīmē, ka „Variantā pādejais panteņš skan: Sapraseju cīmeņu jauku da meilu.”

LMFM II, 52. lpp. ir 1941. gadā Nautrēnos pierakstītā 289. meldija ar neatskīrīgu tekstu, no kā atzīmēta gan tikai pirmā divrinda. Tā paša krājuma 250. lpp. ir 1531. meldija (pierakstīta 1941. gadā Atašienē) ar šādu tekstu:

1) ĀEima, æima, moseņis,
da upeitys molis.

2) Vinu pusi upeitis,
Tamā leiceitī

5) Padarieju jalteņu
Soldonu do gordu.

3) Auga japeineiši
Smordeigi do zaļi.

4) Paškinu apeigu
Smordeigu do zaļu,

Daina „Ejme, ejme, mōseņas” pazīstama Jēkaba Graubiņa apdarē jauktajam korim, publicēta arī vidusdialektā.

Trešā dziesma Latkovska rakstā ir „Gaismeņa ausa”. Melngailis šo dziesmu pierakstījis vairākās vietās dažādos gados. Piemēram, *LMFM* II, 25. lpp. (138. meldija) ir viena rinda, pierakstīta 1928. gadā Rīgā, bet tai pašā lappusē ir arī 1940. gadā Rēzeknē pierakstītā dziesma (146. meldija) ar 12 pantiem. Šeit tās salīdzinājums ar *Dzeivē* publicēto:

Latkovska pierakstītā versija (1950. g.)   Melngaiļa pierakstītā versija (1940. g.)

Gaismeņa ausa, sauleite lēce.	pyrmajā sōdā kyukoj zagūze,	Gaismeņa ausa, Sauļeite lēcæ.	Pyrmējā dorzā Kyukoj dzaguze.
Jaunais i puisķyns zyrgu sadlova.	ūtrajā sōdā syť laksteigola,	Jaunais puisķyns Zyrgu sadloja,	Utrejā dorzā Syť laksteigola.
Zyrgu sadlova, gryuš' nūsapyute:	trešajā sōdā sēd jauna meita.	Zyrgu sadloja, Toļi dumoja.	Trešējā dorzā Sied jauna meita.
„Jōšu es, jōšu uz lelu cīmu,	Teť zagūzeite, ōryski bārzi;	Jošu, as jošu Uz lelu cīmu,	Teť, dzaguzeite, Oriski barzi.
uz lelu cīmu, uz jaunu meitu”.	Teť, laksteigola, malnōs upines;	Uz lelu cīmu, Uz jaunu meitu.	Teť, laksteigola, Malnos upinys.
„Teť, jaunais puseit, trejs sōdi priškā:	Teť, jaunō meitiņ, sveša puseite.”	Teť, jauns puisķyns, Treis dorzi priškā:	Teť, jauno meiteņ, Sveša puseite.

LMFM II, 11. lpp. (28. meldija) ir Melngaiļa 1929. gadā Nirzā pierakstītā versija ar 13 pantiem un ievada piedziedājumu „Voi agri, agri gaismeņa ausa”:

Gaismeņa ausa, sauleite lēcæ.	Jošu, as jošu Uz lelu cīmu,	Pyrmijā dorzā Syť laksteigola.	Teť, laksteigola, Malnas upinys,
Jaunais puisķyns zyrgu sadloja,	Uz lelu cīmu, Uz jaunu meitu.	Utrijā dorzā Kivkoj zaguze.	Teť, zaguzeite, Voiriski barzi,
Zyrgu sadloja, toļu dumoja.	Teť, jauns puisķyns, Treis dorzi priškā:	Trešijā dorzā Sied jauna meita.	Teť, jauna meita, Sveša puseite,

13) Sveša puseite,

Toļi tautēgi.

Vēl agrāk — 1900. gadā Pēterpilī Melngailis bija pierakstījis garāko no visiem variantiem ar 19 pantiem (*LMFM* II, 41. lpp., 236. meldija):

Gaismeņa ausa, Saulēite lēcāc.	Jauna meiteņa Jo napazyna.	Pymajā sodā Dzaguze kyukoj.	Tev, jauna meiteņ', Borga moteica.
Jaunais pušķinys Zyrgu sadlova.	Jo napazyna, Lobdinu deve.	Utrajā sodā Syt laksteigola.	Borga moteica, Grozna moseica.
Zyrgu sadlova, Gryuš' nusapyute,	Lobdinu deve, Par meilu sauce,	Trešajā sodā Meiteņa raud.	Zam tovom kojom Atslagas svide.
Gryuš' nusapyute, Osoras slauka.	Par meilu sauce, Gradzinim meja.	Tev, dzaguzeite, Pūriski barzi.	Atslagas svide, Bordži lomova.
Joja jys joja Iz jaunu meitu.	Tev, jaunais pušķins, Trejs sodi priškā:	Tev, laksteigola Malnas upynes.	

No iepriekšējiem daudz neatsķirās Melngaili 1941. gadā Makašēnos pierakstītais variants ar 12 pantiem (*LMFM* II, 150. lpp., 907. meldija).

1941. gadā Šķilbēnos Melngailis pierakstīja vēl vienu variantu. Tam tikai 5 panti, bet dziesma ir pirmajā personā, kamēr visas iepriekšējās bija trešajā personā (sk. *LMFM* II, 114. lpp., 672. meldija):

Voi agri, agri sauļeite lēcāc.	Sauļeite lēcāc, Kojēnis ovu.	Kojēnis ovu Toļi dumovu,	Toļi dumovu Iz svešu pusi.	Iz svešu pusi, Iz jaunu meitu.
-----------------------------------	---------------------------------	-----------------------------	-------------------------------	-----------------------------------

Visatsķirīgākais variants, drīzāk jau cita dziesma, kaut gan daļēji līdzīga iepriekšējām, pierakstīta 1941. gadā Kaunatā (sk. *LMFM* II, 33. lpp., 192. meldija):

1) Voi jagri, jagri Gaismeņa jausa, Gaismeņa jausa, Saulēite lēcāc.	3) Ilgi dumova Uz garu ceļu. Tev, jauna meita, Treis sodi priškā:	5) Trešojī sodā Siež jauns pušķinys, Golvu sukova Smolku grebeņi.	7) Kur muna meilo Yudini nese, Atgoja meilo Smeļti yudini.
2) Tei jauna meita Golvu sukova, Golvu sukova, Ilgi dumova.	4) Pyrmeajā sodā Kyukoj zaguze, Utrojī sodā Syt laksteigola.	6) Palaide dyumeņis Pa garu ceļu. Plovoite mateņi Pa dziļom jyurom.	

Pēc visa iepriekšējā var spriest, ka dziesmas „Gaismeņa ausa” variants, ko 1950. gadā pierakstīja un 1957. gadā *Dzeivē* publicēja Latkovskis un viņa kollēgas, nav šīs dziesmas pirmpublicējums. Jāatzīst gan, ka nedz *Dzeives* redakcija, nedz Latkovskis nekur nav minējuši, ka attiecīgās dziesmas agrāk nav publicētas. Pārpratums rodas paskaidrojuma dēļ: „[. . .] uzraksteitas 1950. gadā pēc vacu cylvāku atmiņas”. Zēl, ka cerība atrast kaut ko jaunu šai gadījumā bija velta.

Nākošā tautasdziesmu virkne ir: „T[a]utas dzīsmes nu Annas Salmanoviča kuņģdes dzīsmu komuļa”. Vairums šo dziesmu arī jau bijušas publicētas, bet dažas neizdevās atrast iepriekš minētajos avotos, tāpēc iespējams, ka tās varētu būt arī pirmpublicējumi. Tomēr, tā kā nav bijis iespējams pārbaudīt Manteifela izdotos kalendārus un viņa latgaļu tautasdziesmu pielikumus pie šiem kalendāriem, kā arī nav pārbaudīti visi tautasdziesmu krājumi, kuŗos ir publicētas latgaļu tautasdziesmas, tad nevar droši apgalvot, ka šīs dainas nav bijušas nekur citur publicētas.

Pirmā dziesma šai virknē: „Tev mōseņ zeile vēsti niasia” atrodama *LMFM* II, 61., 101., 146., 190. un 212. lappusē. Agrākais pierakstīšanas datums ir 1924. gadā. 61. lappusē pierakstītais variants (355. meldija), pierakstīts 1941. g. Rēznā, ir īsāks nekā Salmanoviča kundzes teiktā vai dziedātā daina. Tā teksts ir šāds:

1) Moseņ, zeile ziņi nese, it tautomi atsaceit,	3) Tautys tevi ryudynosi, Cik dineņis maldynosi.
2) Tu zeileitis naklausieji, Aj tautomi sadariej’.	4) Tu sacieji raudodama: Laidit mani iz mameg’.
5) Tysmu nakšu nazabeidu, Iz mamegu nutecieju.	

LMFM II, 101. lpp. pierakstītajam variantam (578. meldija, dziedāta 1941. gadā Varakļānos) ir tikai 2 panti:

1) Tei zeileite viesti nese, tauteņomi atsaceiti.	2) As zeileitis naklausieju, ar tautomi saderieju.

Tā paša sējuma 190. lappusē pierakstītajai dainai (1161. meldija, pierakstīta 1924. gadā Līvānos) ir jau 15 pantu, bet tai ir tikdaudz atšķirību no Salmanoviča kundzes dziesmas, ka pēc pirmajiem diviem pantiem tā ir jau tikpat kā cita dziesma. Gaŗākais šīs dziesmas variants ar 18 pantiem „Tev, mos’, zeile viesti nese” (1291. meldija, pierakstīta Zvirgzdenē) atrodams tā paša sējuma 212. lpp. Šis variants apvieno visus iepriekš minētos šīs dainas variantus, kaut gan arī te ir atšķirības no iepriekšējiem gan vārdu ziņā, gan izloksnē.

Nākošā dziesma „Upines, avišys” atrodama *LMFM* II, 99. lpp. (563. meldija, pierakstīta 1941. g. Varakļānos), kur gan no šīs gaŗās dziesmas ir minēti tikai divi panti:

1) Aivikšas, upinys yudiņš apjieme.	2) Mani jaunu tavs, momega pi veira atdeve.

Tā paša sējuma 143. lpp. ir jau daudz gaŗāks variants („Upineitys, aiviksteņis”, 852. meldija, pierakstīta 1932. g. Lubānā) ar 16 pantiem, kas gan ir citādā

kārtībā, tomēr atbilst tai pašai dziesmai. — Dainu „Ai mōseņ, mōseņ kū pada-rēji?” nav izdevies iepriekš minētajos krājumos atrast. Tā varētu arī būt publicēta pirmo reizi, bet, lai to apgalvotu, būtu jāpārbauda vēl daudz avotu.

Ceturtnā dziesma Salmanoviča kundzes virknē — „Gaismeņa ausa” — ir jau minēta iepriekš. Piektā — „Pa kam var pazeit avīšu kryumu” līdzīga, lai gan daudz īsāka nekā abas pagārās dainas, kas minētas *LTDz* II, 228. un 229. lpp. (5179. un 5180.). Abas dziesmas sākas: „Pa kam var paz'eit avīšu/avīkšu kūku?”. Salmanoviča kundzes dziesmai pierakstītas tikai 8 rindas (īstenībā tikai četras), kamēr 5179. dainai ir 16 rindu un 5180. dainai — 37 rindas. No šīs dainas Melngailis (1941. g. Kaunatā) pierakstījis tikai vienu rindu (sk. *LMFM* II, 38. lpp., 220. meld.), resp. 2 rindas (1929. g. Ciblā — *ibid.*, 228. lpp., 1403. meld.).

„Svāģera meitiņa dzaltonim motim” bijusi pierakstīta jau 1900. gadā Pēterpilī (sk. *LMFM* II, 42. lpp., 241. meldiju). Melngaiļa pierakstītajā versijā šī dziesma sākas: „Ku tei meiteņa dzaltonim motim”.

Nākošā dziesma — „Aiz azara bolti bārzi” ir populāra tautasdziesma. Sevišķi iemīļota ir Pēterņa Barisona apdare jauktajam korim, kas publicēta vairākos korā dziesmu krājumos. No nākošām 13 dziesmām, kas publicētas 1958. gadā *Dzeives* 32. numurā, tikai dažas izdevies uziet citos avotos. Piemēram, pirmā — „Kō Tanclov tu veris”, liekas, nav ietilpināta iepriekš minētajos tautasdziesmu krājumos, bet otra — „Ēdi, ēdi tu Geleit” ir līdzīga diviem variantiem, iespiestiem *LTDz* VI, 213. lpp. (56839. dainas 2. un 4. variantam, kas abi uzrakstīti Varakļānos). Tie ir sādi:

Ēdi, dzēri, tu Pīteri,
Svīd pa lūgu drupaneņas!
Tova bryute aiz lūdžeņa,
Gaida tovu drupaneņu.

Ēdi, ēdi, tu Gelīt,
Svīd pa lūgu drupaniņas!
Stuov aiz lūga cīma puīš
Drupaniņu gaidīdami.

Kā redzams, Salmanoviča kundzes četrinda ir ļoti līdzīga abām nupat minētajām dainām, un to var uzskatīt par vēl vienu pamatdziesmas variantu.

Trešā dziesma šai virknē — „Juleitei i mōseņai” ir *LTDz* VI, 391. lappusē minētā 57548. daina, kas uzrakstīta vidusdialektā Ogresgalā. Te abi teksti:

Juleitei i mōseņai
Dzeļžim grīzti motu goli.
Koč jī beja dzeļžim grīzti
Vuts pa vērsu braukalej.

Jūļitei, māsiņai,
Matu gali dzeļžiem griezti;
Kaut gan mati dzeļžiem griezti,
Uts pa virsu braukuļoja.

Nedz ceturto, nedz arī piekto dziesmu nav izdevies atrast kur citur pierakstītu, bet sestā atkal ir 56998. dainas 1. variants (*LTDz* VI, 226. lpp.):

Dzeivē

Myusu gola pōnōksneicys
 Kai mogonys platējōs.
 Viņa gola pōnōksneicys
 Kai rogonys kratējōs.

LTDz

Myusu gola ponuoksnīcas
 Kai mogonas platījuos;
 Viņa gola ponuoksnīcas
 Kai rogonas kratījuos.

Septīto dziesmu – „Tei Stepceite bagaturka” nevarēju citur atrast, bet ar „Čī čī i Aneit” izdevās jau labāk. Melngailis to pierakstījis 1924. gadā Rēzeknē (sk. *LMFM* II, 55. lpp., 310. meldiju):

Dzeivē

Čī čī i Aneit
 Tō tev i vajag
 Kam vedī Vituli
 Zam lozdu kryuma.
 Ōzeiši, kazenis mizenis grauze,
 Aneite Vituļam muteitis deve.

LMFM

- 1) Čī – čī, Anneit, tu tev i vajag,
 Kam vedī Joneiti zam lozdu kryuma.
- 2) Ti tev riksteņi, ti kudulegi,
 Še zaļa zoleite pasaviļati.
- 3) Kazeņa, ozeits, mizeņu grauze,
 Anneite Joneišam muteitis deve.

Devīto dziesmu: „Atsasāda Apaleite Pošā golda galeņā Ka varātu vairōk ēst Vairōk likt i ozutē” neizdevās citur publicētu atrast. Desmitai dziesmai – „Tanclovam i garys ūsys” ir līdzīgas apdziedāšanās dziesmas, bet tās nav tik tuvas, lai vienu varētu nosaukt par otras variantu. Piemēram, *LTDz* VI 350. un 358. lpp.:

Jānīšam gaŗas kājas	Jānīšam griezti mati	Svuot'eņgam raibas ac's'
Kā tam purva stikānam;	Kā tam Rīgas kucēnam;	Kuo munam v'ēršukam.
Stikānam piederēja,	Kucēnam piederēja,	V'ēršukam pīdarā,
Jānīšam nepieder. (20235)	Jānīšam nepieder. (20237)	Svuot'eņgam napīdar. (20334)

Kā redzams, Salmanoviča kundzes dziesma: „Tanclovam i garys ūsys Kai tam mysu starostam Starostam i pīstōvēja Tev Tanclov i napīstōv ” varētu būt iespiesta pirmo reizi. Tāpat, liekas, ir arī ar abām nākošām dziesmām:

Lai bej gryuti, kam bej gryuti	Tu Ontōn i lobs cylvāks
Puišim gryuta dzeivōšana:	Es tev slykta navēleju
Kū aršona, eceišona,	un Symtu dīnu symtu nakšu
Nakt' uz meitom teceišona.	Pylnu sveitu vutu, plakšu.

Beidzot pēdējā dziesma atkal ir līdzīga 20099. dainas variantam (sk. *LTDz* VI, 339. lpp.):

Kur Aneit i zoles jēmi
 Ar kū byudus maļavot
 Rēzeknē i kabakā
 Vaca žyda kadakā.

Kur, muoseņ zuof'es jēmi,
 Ar kū byudus maļavuot?
 Rēziknē, kabakā,
 Vaca žīda kadakā.

No visa iepriekš minētā varētu secināt, ka lielais vairums latgaļu žurnālā *Dzeive* 1–33. nr. (1948–1958) ievietoto tautasdziesmu ir noteikti iepriekš publicēto dainu varianti. Galvenā starpība ir tā, ka šie varianti ir latgaļu dialektā, kamēr agrākajos publicējumos šīs dainas parasti atrodamas vidusdialektā vai leļzemnieku izloksnēs.

Protams, ne visas tās tautasdziesmas, ko neizdevās atrast *Latviešu tautas dziesmu* I–XI sējumā vai E. Melngaiļa *Latviešu muzikas folkloras materialu* I un II daļā, uzskatāmas par pirmpublicējumiem. Tomēr dažas no tām tādās varētu būt. Ja arī ne kā pamatdziesmas, tad kā īpatnēji varianti, jo sevišķi Salmanoviča kundzes teiktās tautasdziesmas, varētu būt tiešām pirmo reizi iespiestas tā, kā tās parādās *Dzeivē*.

Abi, prof. L. Latkovskis un mag. phil. M. Bukšs, ir žurnālā pievērsuši lielu uzmanību kā augšzemnieku dialektam, to bieži izskaidrodami atsevišķos rakstos, tā arī senču paražām, tikumiem un tautasdziesmām. Vairāki raksti žurnālā piemin grūtības, kādas sekoja 1865. gada „drukas aizliegumam”. Latgaļu bērnus tad mācīja lasīt slepus pie mātes ratiņa, vai arī ar lielu piepūli un bažām viņiem sarunāja „zakonneicas” jeb „direktorkas”. Šīs „direktorkas” bijušas sievas, kas palepus gājušas no mājām uz mājām, riskējot ar personisko drošību, bet tomēr centušās, cik vien varēdams, ielauzīt bērnus lasīšanā. Ar šo sievu un mājaslaužu neatlaidību bērni iemācījās lasīt latgaļu izloksnē, pirms viņi gāja krievu skolā – sk. A. Novickis, „Leiksnas pogosta skola”, *Dzeive* 14 (1954), 5. lpp.

Vēl lieli panākumi tautas apgaismošanā, pamācībā un uzjautrināšanā bija teicējiem, vai, kā Anna Dimanta viņus sauc, tautas dziesminiekiem. Tie palīdzēja uzturēt tautai možu garu un reizē arī klausītājus pamācīja un uzjautrināja. Kā Anna Dimanta saka: „Cauri visiem tumšajiem drukas aizlieguma laikiem pašu latgaļu tautas dziesminieki pārnesa tautas gudrību no paaudzes uz paaudzi. Viņi mācījās no tautas garamantām, attīstot savu dzejas mākslu; tie bija lieli dziedātāji, runātāji un stāstītāji, iecienīti visās godībās. Viņi bija grāmatnieki, daudzintāji un arī ceļojoši skolotāji un tulkotāji” („Latgales tautiskā atmoda”, *Akadēmiskā dzīve* 19, 1977, 29. lpp.).

Starp citiem tautas dziesminiekiem Dimanta piemin arī Joņu Saliniku (1837–1919), kas bijis ļoti iecienīts un spējīgs teicējs. Šo pašu Joņu Saliniku (Jōnu Saliniku) apraksta arī Latkovskis rakstā „Tautas dzejniki” (*Dzeive* 16,

DZĪVE

1973 Jūlijs —
augusts

120

VI Sējums
Volumen

Piters Migliniķis

J. Trūpa zīmējums. Tuša.

PĪTERS MIGLINĪKS
Zīmējis Jōgs Trūps

1954, 16. lpp.). Jons Saliniks arī bijis pazīstams kā Saliniku Dziediņš un bijis Latkovska vecāsmātes brālis.

Rakstā „Tautas dzejnīki” minēts, ka tādām teicējam kā Saliniku Dziediņam bija ļoti nepieciešama laba atmiņa, skanīga, stipra un ausij patīkama balss, bet tikpat svarīgs bija liels dziesmu kamols. Tadeušs Puisāns raksta („Latgales problēma Latvijas vēsturē”, *Jaunā gaita* 129, 1980, 12. lpp.): „[. . .] dziesmās un dziedāšanā tika izteikta visa [tautas] dzīves gudrība, tikumi, sociālās attiecības starp individiem un ģimenēm. Tautasdziesmas saistīja indivīdu pie zemes, pie dzimtās mājas un novada, tautasdziesmas saistīja cilvēku pie darba un dabas. Tautasdziesmas sveica bērnu dzimstot, pavadīja to augot un teica pēdējos atvadu vārdus kapa malā. Tautasdziesmas un dziedāšana bija neatņemama dzīves sastāvdaļa, izceļot labo un nopeļot slikto, žēlojot bāreņus, bet nopeļot ienaidniekus un kungus.”

No visa iepriekš teiktā var redzēt, ka tautasdziesmas ir bijušas cienītas un izplatītas Latgalē ne tikai kā laika kavēklis, bet arī kā veids, kā tautas ilgi krātās gudrības nodot tālākajām paaudzēm. Kad „drukā aizliegums” atņēma Latgales latviešiem grāmatas, tad viņiem vēl palika tautasdziesmas; tās neviens likums nespēja skart.

AVOTI UN LITERĀTŪRA

Dzeive, red. L. Latkovskis un V. Lōcis, 1–33 ([Vācijā] 1948–1958).

Latviešu tautas dziesmas I–XI, red. A. Švābe, K. Straubergs, E. Hauzenberga-Šturma (Kopenhāgenā 1952–1956).

Emīlis Melngailis, *Latviešu muzikas folkloras materiāli I, II* (Rīgā 1951).

Anna Dimant[a], „Latgales tautiskā atmoda”, *Akadēmiskā dzīve*, red. M. Rozentāle uc., 19 ([Mīneapolisā] 1977).

Tadeušs Puisāns, „Latgales problēma Latvijas vēsturē”, *Jaunā gaita*, red. L. Zandbergs, 129 (Hamiltonā 1980).

LĪDZĪBAS UN ATŠKIRĪBAS STARP DAINĀM UN PASAKĀM

Ilze Ziedare

Savā pamatkonstitūcijā dainas un pasakas ir ļoti līdzīgas, jo abi folkloras žanri rodas vienādā veidā — kā tautas kopīgās poētiskās daiļrades izteiksme. Spriedumu, ka atsevišķās dainas vai pasakas ir sacerējusi „tauta kopīgi” nevajaga pārspīlēt, iedomājoties, ka visa tauta piedalās katras dainas vai pasakas komponēšanā. Drīzāk pieņemama teorija, ka tautas daiļdarbam oriģināli bija kāds individuāls autors, bet izplatīšanās procesā tas ir zaudējis autora individuālītātes pazīmes. Darbs, ceļodams no mutes mutē, pārmainās, pie kam, A. Švābes vārdiem runājot: „[. . .] šo dažādo destruktīvo un konstruktīvo procesu nolūks ir atņemt autora darbam katru individuālītāti un to tipizēt saturā un formā, izlietojot dziesmu repertuāra tradicionālos poētiskos līdzekļus.¹ Beigu rezultātā tātad rodas „anonims tautas gara produkts”.²

Kaut A. Švābe un E. Dunsdorfs apraksta specifiski dainu radīšanu, šī teorija liekas attiecināma arī uz pasakām (t. i., neieskaitot iespējamu svešu pirmietekmi). Kā dainas rodas, vienam dziedot vai teicot vairākiem klausītājiem, tā arī pasakas rodas, vienam stāstot vairākiem. Un kā dainām, tā arī pasakām, lai tās tradētu tālāk, ir jābūt tautai patīkamām, jāatbilst tautas gaumei.

Tomēr pasaku radīšanā ir kāds svarīgs atšķirīgs faktors. Pasakas savas ne-saistītās formas dēļ vairāk pakļaujas brīvai fantāzijai un tā arī savā pamatidejā ir vairāk internacionālas nekā formālizētās dainas. Tautu līdzīgie materiālie (un savā ziņā arī ģeografiskie) apstākļi bieži rada līdzīgas idejas, kā arī cerības un ideālus. Tā arī pasaku motīvi var pārceļot no vienas tautas otrā. Pasaku motīvu tālu ceļošanu folkloristi jau sen atzinuši.³ Kaut oriģinālos avotus grūti, pat neiespējami norādīt un par tiem zinātniekos ir domstarpības, daudzām latviešu pasakām ir pavisam līdzīgas formas citās, īpaši radu, tautās.⁴

Sāds konstatējums tomēr nerunā pretī iepriekš minētajai radīšanas teorijai. Kaut motīvi būtu ieceļojuši vai pat veselas pasakas aizņemtas, lai tās pastāvētu tautas atmiņā, tām jābūt tautai tīkamām, tautas daiļrades izteiksmei piemērotām. Nevar tādēļ aizņemtās pasakas raksturot kā nelatviskas, jo nebūtu domājams, ka viss latviskais ir specifiski oriģināls. Bez tam latviskuma jēdziens tagad varētu būt arī citāds nekā tas izpaužas vairāku pasaku motīvos.

Sava līdzība ir arī jautājumā par dainu un pasaku radīšanas laiku. Abi folkloras paveidi atspoguļo lielākā vai mazākā mērā vēsturiskus faktus. Ir norādījumi uz senākiem laikiem vairākos veidos. Pirmkārt tie izpažas tiešos minējumos, piemēram, 52578. dainā, kurā zemnieki izrāda sašutumu par zemes mērīšanu,⁵ vai 53087., kur ķezizara vīrs iet karot, iegūstot siekiem zelta un dālderu.⁶ Otrkārt par

to liecina novecojušos formu lietošana fonetikā, morfoloģijā un sintaksē.⁷ Arī daiļradē atspoguļotajā sacerētāju nostājā, mentalitātē var atrast liecinājumus par senajiem laikiem, piemēram, sadzīves pasakās, kur kungi ir bieži parādīti kā vientieši vai arī saskarē ar velnu, tāpat dainās, kas liecina par kungu lielajām prasībām feodālajā iekārtā, piemēram 31298. dainā un līdzīgās.⁸

Pētniekiem ar labām vēsturiskām vai lingvistiskām zināšanām iespējams no šādu veidu norādījumiem gūt dažus datējumus par dainu vai pasaku rašanās laiku. Piemēram, dainas, kur pieminētas latviešu kaŗavīru bruņas, varētu attiecināt vismaz uz četri simti gadu ilgu posmu, jo pēc citiem vēsturiskajiem norādījumiem ir konstatēts, ka latviešu kareivji ir valkājuši bruņas.⁹

Ir gan jāievēro, ka pasakas un dainas ietilpst mutvārdu tradīcijās, kas pakļautas maiņām. Teicēja atmiņas nepilnības dēļ bieži rodas paviršības detaļās, īpaši, ja tās dziedātājiem vai stāstītājiem kļuvušas svešas. Tā, piemēram, kaut 32138. daina ir pierakstīta (tuvāk nenoskaidrotā vietā) kā: „Pate māte savu dēlu Kaŗavīru sataisīja: Apvilcuse brūnus svārkus Piejož zaļu zobeniņu”, varētu būt, ka šī daina ir pārvērtības piemērs un vārda „brūnus” vietā jālasa „bruņu”. Dainas un pasakas ir polichroniskas, stāstītāji un dziedātāji ir apvienojuši vairāku vēstures posmu elementus.

Noteiktas formas trūkuma dēļ pasakas ir stiprāk pakļautas maiņām atmiņas nepilnību dēļ, jo dainu stingrā forma vairāk pasarga archaismus. Tā kā īpaši pasakas, bet arī dainas ir viegli pārmainīt, izlaižot ko vecu un piemetinot ko jaunu, bieži ir grūti noprast, kas tiešām ir oriģinālā veidā pārnācis no senākiem laikiem un kas ir pārnākot sagrozīts. Šo neskaidrību dēļ pētniekiem ir vairāk jāpaļaujas uz datu subjektīvu izpratni, kas, protams, bieži dod tikai subjektīvus, nevis definitīvus rezultātus.

Ja dainu un pasaku radīšanas veids ir līdzīgs, tad arī to rašanās vieta un iemesli, kādēļ tās radušās, nevarētu stipri atšķirties, jo latviešu pasakas un dainas ir vienas tautas daiļrades izteiksme. No romantiskā viedokļa tas nozīmētu, ka dainas un pasakas rodas kā tautas mākslinieciskās tieksmes izpausme. Turpretim no praktiskā viedokļa varētu teikt, ka tās radītas, lai atvieglotu grūto un vienmuļīgo lauku dzīvi. Tuvāk patiesībai nonāksim, apvienojot abus viedokļus. Gaŗie ziemas vakari noteikti bija īpaši labvēlīgi izdomu bagātai pasaku stāstīšanai, bet varbūt stāstīšana bija pat nepieciešama, lai pakavētu gaŗo laiku. Kaut dainu funkcija daļēji bija ar dziedāšanu atvieglināt smago darbu, daļēji to radīšana noteikti bija pavisam spontāna prieka izpausme.

Abi daiļrades žanri – kā dainas, tā pasakas – centrējās zemnieku ikdienas dzīvē. Pat brīnumu pasakās parasti ir neapšaubāma saskare ar zemnieku dzīvi – piemēram, varonis, kas tālu ceļo un veic visādus brīnumus, parasti ir vienkāršs lauku zēns. Dainās var sīki iepazīties ar lauku sētas iekārtu un zemnieku darbiem un paražām. Arī pasakās parādīta zemnieku dzīve, kaut bieži stāstījumā

fantazijā attālināta – īpaši sadzīves pasakās, bet arī dzīvnieku pasakās, kur dzīvnieki bieži pārņem cilvēku funkcijas.

Savā praktiskajā izteiksmē dainas un (mazāk reālā veidā) arī pasakas apraksta apkārtni, kuņā tās rodas. Šāds konstatējums liekas pats par sevi saprotams, bet no tā tālāk izraisās cits vairāk spekulatīvs konstatējums, ka dainas un pasakas ne tikvien atspoguļo to radīšanas vietu, bet arī pašus radītājus. Abi daiļrades paveidi ļauj tagadējam lasītājam ieskatīt radītāju – tautas dzejnieku, viņa centienus, uzskatus, ideālus. Kā jau norādīju, folkloru radot, tauta patur atmiņā tikai to, kas tai patīk. Tādēļ jāsecina, ka tas, kas ir palicis, ir raksturīgs tautas gaumei. Tā arī pasakās un dainās parādās stingri morāli vērtējumi. Tas, ko tauta uzskata par „labu”, izceļas tikumiskā pārliecībā abos folkloras žanros vai varoņu tipos pasakās. Varoņi ir gudri, veikli, izdarīgi, taisnīgi. Zemniekiem jābūt strādīgiem, tikumīgiem. Ļaunums vienmēr parādās kā slinkums, muļķīgums, varmācība.

Pasaku garākās formas dēļ varoņu (arī antivaroņu) tipi var pilnīgāk izveidoties. Starp tiem galvenie ir: stiprais puisis, bārenīte un trešais dēls. Tomēr arī dainās stipri uzsvēta tikumības un netikumības izpausme, piemēram 6719. dainā. Pasakās „labums” tiek atalgots, „ļaunums” sodīts, piemēram, varmācīga kunga vai vagara pārmācīšanā. Arī pasakās, tāpat kā dainās, parādās tikumības cildinājums, piemēram pasakā „Stelles”: „Kad raunēniešu vēveži žigli auž, tad stelles saka: ‘Šķiņķi gaļas, klaiņu maizes, – šķiņķi gaļas, klaiņu maizes!’ Lēni aužot: ‘Bads bijis, bads būs, – bads bijis, bads būs!’”¹¹

Pasakās un dainās atspoguļotie ideāli un centieni vispār ir ārkārtīgi pozitīvi. Tikumība uzsvēta par ļoti vēlamu, bet netikumība nopelta. Pasakās taisnība un labums uzvar ļauno, un labais vēl bieži saņem atalgojumu.

Dainās un pasakās parādās arī citas tautas īpatnības, parādās tradīcijas, paražas un ticējumi. Piemēram, svētkos dziedātās dainas izskaidro sīkumos daudz seno paražu un ticējumu. Jāņuzālēm, piemēram, bija daudz funkciju – sākot ar vienkāršu pušķošanu (53281. daina), līdz auglības veicināšanai (32373.) un raganu atbaidīšanai (53456.). Ticējums par papardes ziedēšanu Jāņu naktī arī ir ļoti interesants, jo papardes nemaz nezied.¹²

Pasakās atspoguļojas līdzīga māņticība. Tur parādās vilkači, sumpurņi, milži un citi briesmoņi. Ka ļaudis ticējuši šādu nevēru eksistencei, liekas nenoliedzams,¹³ kaut sākums šiem ticējumiem nav droši zināms – tie varēja rasties vai nu sakarā ar patiesām dabas parādībām vai vēstures faktiem. P. Šmits raksta, ka stāsti par sumpurņiem, punduņiem, un citiem cilvēka veida briesmoņiem varētu būt pārņemti no senajām tautām,¹⁴ kamēr nepazīstamu briesmoņu – brīnumvēru (pūķu) motīvi varēja rasties pēc kāda liela, nepazīstama fosila skeleta atklāšanas.¹⁵

Meklējot liecinājumus par mītoloģiskiem ticējumiem, parādās interesanta atsķirība starp dainām un pasakām. Kaut pasakās bieži minēts Dieviņš jeb

„baltais vīriņš” un īpaši velns, citas dievības, salīdzinot ar dainām, parādās maz. Dainās toties, kaut velns minēts relātīvi daudz mazāk, latviešu dievības ir sīki aprakstītas, īpaši galvenās — Dievs, Laima un Māra. Liekas interesanti, ka latvisko dievību ietekme pasakās parādās maz, jo dainās tās liekas zemniekiem īpaši tuvas, bieži pieminētas un pat deklarētas kā mūža pavadoni.¹⁶ Dainās arī izpaužas senās pagāniskās reliģijas un kristietības sinkrētisms — sk., piemēram, 36594. dainu.¹⁷

Šādi fakti varbūt liktos apliecinām, ka dainās senākie jēdzieni saglabājušies ilgāk, vai, no otras puses, ka pasakas ir stiprāk pakļautas svešu elementu ietekmei (pagānisms ir senāka parādība nekā kristietība). Tuvāk pētījot, šādus konstatējumus var apsvērt, ja grib pierādīt, kā P. Šmits to dara, ka „[...] pasaku motīvs var uzglabāties tautas mutē par ilgiem gadu tūkstošiem, kamēr veselas pasakas ir padotas lielākām pārmaiņām”.¹⁸ Šmits saskata saskaņu starp latviešu un daudzām seno kultūras tautu pasakām. Piemēram, motīvi par brīnumainiem ceļojumiem ar pārcelšanos pāri ūdenim, kas noved vai nu aizsaulē, vai brīnumu zemēs, var būt atvasināti no seno babiloniešu un ēģiptiešu folkloras.¹⁹

Pasakas un dainas arī konkrēti apraksta savus radītājus — izskatu, apģērbu, sociālo stāvokli, bagātību, nabadzību, grūtumus, jautrību — piemēram, 31186. daina. Pasakās apraksti reti ir tieši. Tie no tekstiem ir jāizlopa, veltījot vērību neizceltajam stāstījuma fonam un izprotot stāstītāju situāciju un viņu mentālītāti. Piemēram, ja pasakās kungs parādīts kā varmāka vai muļķis, jāsecina, ka stāstītāji, kā arī viņu klausītājiem neieredzēja savus kungus, ja viņi tos tik ļoti izsmēja.

Tā pasakās un dainās atspoguļojas tautas vispārējā nostāja — zemnieku attieksmes pret kungiem, gan paklausība un bijība, gan dažkārt nicinājums un pat naidis. Vērojamas zemnieku attieksmes pret darbu, iešanu kaŗā, dievbijību. Vērtējumi, protams, nav vienpusīgi, piemēram, var atrast kā dziļu ticību un bijību pret baznīcu, baznīckungu, tā arī piemērus, kur baznīca un mācītāji ir stipri nonicināti. Mainīgo subjektīvo vērtējumu dēļ ir grūti vispārināt spriedumu par zemnieku nostāju, jo tiklab individuālā gaume un pieredze, kā arī cits laika posms varēja radīt kontrastus. Piemēram, svešnieki vienā laika posmā var būt bijuši apdraudējums un attiecīgi aprakstīti ar naidu, kamēr citos laikos tos varēja uzskatīt ar bijību vai ziņkāri kā bagātības un kultūras nesējus.

Kaut grūti spriest par attieksmēm pret mainīgām parādībām, zemnieku vispārīgajās aistētiskās izjūtās var saskatīt zināmu konsekvenci. Kaut nerātnās dziesmas bieži izplūst bezgaumībā un pasakās atbaidīgā vardarbība un nesaudzība liekas tēlota ar prieku, citi teksti apliecina lielu cieņu un mīlestību pret dabu. Dainās dabas skaistums dažkārt aprakstīts aizkustinoši poētiski,²⁰ kamēr pasakās dabas novērojumi var būt pārsteidzoši rūpīgi (tā pasakā „Ezis un zaķis” novērots, ka ežiem „tādas zaķa ūsiņas pie lūpām”) — norāde uz aistētisku jūtīgumu.

Pasakas aistētiskā ziņā liekas trūcīgākas nekā dainas. Tomēr ir jāievēro, ka daudz, kas moderno lasītāju šausālo, varbūt ir seniskās morāles atspoguļojums. Kaut mums žēl nabaga vilciņu vai lāciņu, jāatceras, ka agrāk vilki un citi mežadzīvnieki bija reāli draudi saimniecībām. Tā visu naidnieku pieveikšana un nogalināšana bija slavējama, jo senāko sabiedrību valdība mazāk apsargāja, individam bija jā rūpējas par sevi pašam. Pasakas ar briesmu elementiem tātad liekas ļoti cilvēcīgas, jo tajās atspoguļojas zemnieku prieks, ka vismaz izdomā draudi novērsti un zaudējumu radītāji vai naidnieki vai nu izmuļķoti, vai iznīcināti.

Līdz šim uzsvērtā pasaku un dainu līdzība. Starp abiem daiļrades žanriem tomēr ir lielas atšķirības. Visvairāk tie atšķiras formas ziņā. Dainas ir lielāko tiesu trochaja četrriņķas. Valodai tātad jābūt koncentrētai, lai kādu domu vai aprakstu varētu izteikt tik mazā apjomā. Vārdi mēdz būt vienkārši, maz lieto saikšus, tā radot lakonisku iespaidu.²¹ Dainu mazvārdība tomēr nenozīmē, ka tās ir vispārīgākas, nepieskaņoties jūtu, pārdzīvojumu vai domu niansēm. Kaut lietots minimāls vārdu daudzums, dainās var būt dziļas iejūtas elementi, ļaujoties uz klausītājos radītām iztēles asociāciju virknēm. Piemēram, 1095. daina (uzrakstīta Raņķos): „Pirtiņā ieiedama, Cieti vēru pirtes durvis; Zina Dievs, mīļā Māra, Vai iziesu, neiziesu.”

Kaut praktiskā ziņā šī daina apraksta tik vienkāršu darbību kā pirts durvju aizvēršanu, klausītājs, kam kaut cik pazīstamas senākās Latvijas lauku paražas, noprot, ka te runa nevis par pirts durvīm, bet par mātes apņēmību akceptēt nezināmo likteni – vai viņai palikt dzīvai dzemdībās, vai ne.

Ir jāuzsver, ka, lai asociāciju virknējums, attēlu ķēdes vispār iedarbotos, klausītājiem un sacerētājiem jābūt ar vienādu pieredzes un valodas bāzi. Dainas tādēļ ir izteikti latviskas, jo mazvārdība stingri ierobežo svešu klausītāju dainu izpratni. Tādēļ ir arī ļoti grūti sekmīgi tulkot dainas citās valodās. Pasakās toties mazvārdība nav stāstījuma galvenā īpašība. Tajās stāstītājs ar izpušķotiem attēliem var ciešāk vadīt klausītāju iztēli. Pasakām tātad šai ziņā iespējams izplatīties pāri nāciju robežām.²²

Dainu pantiņu īsums arī ietekmē valodas izteiksmi – vārdi bieži iespiesti nedabiskās gramatikas formās. Kaut dažkārt dainas liekas īpaši negramatiskas, un varbūt var daļēji vainot teicēja neveiklību, iegrozot vārdus ritmā, jāatceras, ka tas, kas modernajam latvietim liekas nepareizs, varbūt senāk bija gluži pieņemams. Jāiegaumē, ka latviešu rakstuvaloda izveidojās tikai pavisam nesen – 19. gadsimtenī, un ka pat 20. gadsimtenī zinātniekos bija domstarpības, noskaidrojot valodas „pareizības” un „nepareizības”. Tā arī senākajās dainās parādās visādu dialektu variācijas, kas varētu būt arī tikai tagad mazāk parastas vārdu un izteicienu formas. Tāpat jāņem vērā, ka dainās atspoguļojas vēsturisks senums, tātad tajās jāparādās arī gramatiskam senumam. Dainu stingrā forma un meldijas pasarga gramatiskās formas, kuŗas lingvisti atzīst par eksistējošām senatnē. Tā

dainās bieži dzird seno instrumentāli, kā: zilis ziedis, nevis: ziliem ziediem. Dainās var arī bieži sastapt šķietami svešus vārdus. Liela daļa šo vārdu ir arhaiski – novecojušies. Vai nu mainījies šo vārdu jēdziens, vai tie aizstāti ar citiem (piemēram, senie daudzuma un gaļuma mēri), vai arī tie ir vienkārši aizmirsti, vārdu funkcijai kļūstot nevajadzīgai – piemēram, seno rīku vārdi.

Pasakās senās valodas formas sastopamas tikai reti. Mutvārdu atstāstījumos nesaglabājas tādas detaļas kā vārdu izvēle vai gramatiskās formas. Kaut arī dainas ir komunicētas mutvārdiem, to forma un it īpaši meldija²³ lielā mērā pasarga detaļas no zuduma. Pasaku valoda ir pilnīgi neierobežota, tā plūst gluži kā vienkāršs stāstījums, dažreiz iespraužot jokus vai nepieklājīgas frazes un bieži parādoties idiomatiskiem izteicieniem (piemēram – suns stiepa prom, „ko nagi nesa”,²⁴ vai – velns (dzēris alu) „pievilcies kā dublis”)²⁵ Pasakās ir arī interesanti citu valodu atdarinājumi (piemēram, žīdu žargona – pasakā „Par brīnum lielo gaili”) un citi novirzieni no stardartizētās valodas – dialektu formas un nelatvisku vārdu lietošana.

Būdamas ietilpinātās normālā stāstījuma valodā, pasakas ir izplatījušās tālāk un mainījušās vairāk nekā dainas. Brīvā stāstījuma dēļ tās parasti ir garākas nekā dainas. Garākā forma dod iespēju pasakām attīstīties kā literāras prōzas darbiem. Kaut pasakas nevar vērtēt vienā līmenī ar individuāla autora daiļprōzas darbiem (stāstītājiem nav uzrakstīta teksta, kas nodrošinātu kvalitatīvi attīstītu valodas plūsmi), var tomēr saskatīt līdzību starp pasakām un daiļprōzu. Pasakas var attīstīt galvenos tēlus, lai izveidotos noteikti tipi. Tā pasakās vienkāršais lauku puisis bieži parādās kā varonis, kam ir visādas labas īpašības. Viņš parasti cīnās pret kādu spēku – vai nu šķietami pārāku cilvēku (kungu, bagātu saimnieku), briesmoni vai velnu. Pretspēki ir stipri un ļauni, bet nekad tie nav varonim nepārvarami. Tiem trūkst vai nu izturības, vai apķērības, vai arī viņus uzvar vienkārši viņu ļaunuma dēļ. Pasaku tēli tomēr nesasniedz daiļprōzā izveidoto individuālu raksturu līmeni – kā ļaunie, tā labie ir stiprā mērā stereotipi.

Stereotipie raksturi un nereālā mijiedarbe neapšaubāmi pārnēs pasaku darbību simbolikas laukā. Gribas jautāt, kādēļ latviešiem patika attēlot, ka mazs ganu zeņķis var pieveikt visus briesmoņus. Tas varbūt tādēļ, ka grūtās dzīves un biežās apspiestības dēļ tautai patika vismaz fantazijā sevi saskatīt kā pretspēku ar spēju uzvarēt. Šādu interpretāciju varētu uzskatīt par pasakas simbolikas visvienkāršāko izskaidrojumu. Tomēr zinātniekiem šais jautājumos ir domstarpības. Daži ar marksistisku interpretāciju saredz, ka pasakas atspoguļo (apspiestas) zemnieku tautas faktisko pārākumu par tās apspiedējiem un tās tieksmi cīnīties par taisnību.²⁶ Citi uzsvē pasaku didaktiskās īpašības, vai nu propagandējot labuma un tikumības pārākumu par ļaunumu, vai vispār pamācot nākamās paaudzes, kā dzīvē ieteicams uzvesties. Var būt arī freidiska, kā arī metafiziska, reliģiska un cita veida interpretācija.²⁷

Dainās noteikti tipi neparādās. Tās vairāk attiecas uz zināmu laiku un vietu, bieži ietilpinot satīru par individuālu personu vai saimi, ļaužu raksturojumus vai novada savādību aprakstus. Pasakas toties gandrīz vienmēr vispārina kā tēlus, tā gadījumus un vietas (ar dažiem izņēmumiem – piemēram, pasakā „Zemgales ķēniņa meita Skaistīte” un variantos): „Priekš daudz gadu simteņiem Daugavmalā [. . .] vai „Sen-senos laikos pārvaldīja Zemgali [. . .]”.²⁸

Tā kā dainās noteikti tipi neparādās, to simbolika izvēršas citāda nekā pasaku. Dainu simbolika ir ciešā sakarā ar jau minēto mazvārdību un iztēles asociācijām. Tā, kaut daina apraksta zināmā mērā prozaisku darbību, klausītājiem to var pārnest filozofiskā, idejas līmenī. Dainas izraisa arī simboliskas asociācijas, ietilpinot tautai pazīstamus tēlus, kas uztverami dažādos aspektos. Tāds objekts ar iespējami dažādu konnotāciju ir jaunavas vainags, kas simbolizē ne tikvien jaunavas būtību vispār, bet arī viņas tikumību.

Tādēļ, ka pasakas brīvā stāstījumā izplūst, tās ir daudz grūtāk definējamas nekā dainas. Tām trūkst formālu literāru robežu. Liekas, ka jebkuŗš atstāstījums, kas atbilst tautas gaumei, varētu būt tautas pasaka. Tā arī pasaku krājumos ir ietilpināti gan garī stāstījumi, gan arī pavisam īsi, īsi dialogi un pat tikai pantiņi. Formas trūkuma dēļ pasakas nereti arī nav konsekvantas. Tematikā tās dažkārt svārstās, iesākot ar vienu ideju un pārejot uz citu, pirmo pavisam aizmirstot. Tā, piemēram, pasaka „Lapsa par nabagu”²⁹ kaut pauz ideju, ka lapsa ir slīpēta gudriniece, pāriet no iesāktās ubagošanas temas uz trauslu kamanīņu temu, kas, liekas, notiek tikai stāstītāja fantazijas aizraušānās dēļ.

Nenoteikto robežu dēļ pasakas ir arī daudz vairāk pakļautas sveštautu ietekmei nekā dainas. Par to liecina pasaku motīvu vispārējais internacionālisms. Mutvārdiem atstāstītās pasakas var pārklūt pāri daudzām robežām, kas izskaidro pasaku līdzību.³⁰ Modernajos laikos grāmatu izplatīšanās vēl stiprāk veicinājusi pasaku internacionālismu. Šis internacionālisms izskaidrojams ar to, ka pasaku raksturīgais elements ir fantazija, kas nevar aprobežoties ar savu nacionālo apkārtni. Fantazijas lietošana pasakās liekas svarīgs faktors atšķirībā no dainām, jo dainas raksturo tiešs apraksts, kamēr reta ir pasaka, kuŗā neietilpst kādi brīnumi vai maģija.

Atšķirība abos folkloras paveidos vēl ir tā, ka dainas uzsver praktisko dzīvi, bet pasakas brīnumus. Fantazijas elements pasakās tomēr nav jāpārspīlē. Kas tagad pasakās parādās kā tīra izdoma (piemēram, briesmoņi, milži, sumpurpi), kā jau minēts, varētu būt tālas atmiņas no senākiem laikiem. Tā arī pasaku vardarbība, brammanība mums liekas sveša un pat dažkārt negaumīga egoistiska fantazija. Tomēr, atceroties, ka tā varētu būt senākās mentālītātes atspoguļojums, šī vardarbība un brammanība vērtējama citādi. Pasaku fantazijas pārdabiskie elementi varētu būt lielā mērā tikai pārspīlējumos slēptas seno laiku reālās parādības.

No otras puses, arī dainās ir pāsteidzoši daudz fantazijas. Tā bieži lietota, aprakstot ikdienas parādības.³¹ Mītoloģiskās dainas arī varētu uzskatīt par fantazijas augli, īpaši, ja tās detalizēti ilustrē latviešu ticējumus.³² Ir arī vairākas dainas, kuŗu teksts iztēles ziņā ļoti līdzinās pasakām.³³

Tātad, salīdzinot dainas un pasakas vispārējos vilcienos, pārsteidz, cik tomēr abi daiļrades veidi ir līdzīgi. Kaut galveno atšķirīgo elementu — formu (un ar to saistītos faktorus) viegli atdalīt, detaļas bieži ir līdzīgas. Tā arī abiem folkloras žanriem ir vispārējas literārās īpašības, kā personifikācija, piemēram, pasakā „Kāss un drudzis”³⁴ un 32278. dainā,³⁵ un hiperbolas (piemēram, Dzirciemā uzrakstītājā 32908. dainā³⁶), kuŗās saskatāma līdzība ar pasakām raksturīgajiem retoriskiem pārspīļējumiem.

Vērtējot dainas un pasakas, liekas, ka pasakas jāaizbildina, mēģinot pārliecināt modernos klausītājus par to vērtību tautas kultūras mantojumā. Par dainām neviens nav jāpārliecina, tās ir jau slavēt slavētas. Ar E. Dunsdorfa vārdiem runājot: „Ka dainu vērtība ir pārlaicīga, atzinuši arī daudzi nelatviešu eksperti. Šo atzinumu nemaz nevajaga — ikviens, kam ir drosme atšķirt kādu latvju tautasdziesmu sējumu, neatvairāmi nonāk mūsu dainu emocionālā ietekmē un aistētiskā baudījuma suģestējošā varā.”³⁷

Par pasakām vispārējos Latvijas kultūras pētījumos ir daudz mazāk teikts. Tās ir zināmā mērā noraidītas ar tādu nostāju kā A. Spekes piezīmē: „[. . .] the Latvian tales [. . .] are not as national or original as [. . .] the folksongs.”³⁸ Pasaku vērtība ir jāmeklē to motīvu oriģinālajā latviskā apstrādājumā. Vairas Freibergas vārdiem runājot, latviskums jāmeklē „[. . .] ne tik daudz saturā, kā stilā, valodas īpatnībā un izteiksmes krāsainībā”.³⁹ Jākonstatē, ka pasaku nesaistītājā formā ir apspēlta vērtības, kas dainās liekas skaidrāk saskatāmas.

Beidzot dainu un pasaku līdzība redzama to zinātniskajā nozīmē. Pasakas un dainas ir bagāts avots dažādām pētījumu nozarēm. Rodas tomēr jautājums un šaubas par to, cik savākie un uzrakstītie teksti ir uzticami un reprezentatīvi. Latviešu daiļrades pētniekiem rodas problēma tāpēc, ka folkloras krāšana ir sākta tikai relatīvi vēlu — 19. gadsimtenī, faktiski mutvārdu daiļrades posma beigās. Tas nozīmē, ka zinātniekiem ir grūti spriest par šo folkloras veidu attīstību.

Ir arī jāapšaubā sakrāto tekstu autentiskums un, cik tie ir reprezentatīvi. Ir zināms, ka teksti nebija sakrāti no visiem Latvijas novadiem vienādi, tāpat liekas dabiski apšaubīt iesūtītāju, norakstītāju un kārtotāju rīcību vākšanas darbā. Katrā krāšanas pakāpē var ne tikai pagadīties cilvēciskas kļūdas, bet var būt arī tīši grozījumi, jo krāšanas nolūks ir vienmēr bijis savākt tikai „īstus” tautas daiļdarbus, par ko, protams, var spriest tikai subjektīvi. Piemēram, Barona laika krājēji dainas par Jēzu Kristu uzskatīja par nelatviskām un tātad „neīstām”. Tādēļ tās arī maz ietilpinātas krājumos,⁴⁰ kaut faktiski tās varēja būt vairāku

Vilis Ciesnieks

TEIKA

gadsimteņu vecākas nekā citas dziesmas, piemēram, tās, kas apraksta attīstītu muižas sistēmu.

Tomēr par „īsto” latviešu tautas daiļdarbu konstatēšanu varbūt nevajadzētu daudz raizēties. Krājēju subjektivitāti ir iespējams zināmā mērā kontrolēt pēc variantiem un citiem norādījumiem. Bet pārmērīga kontrole varbūt arī nav vajadzīga, nedz arī tā ir iespējama. Abu veidu folkloras šarms taču pamatojas uz spontānā cilvēcisko īpatnību svaiguma, kas atspoguļojas kā dainās, tā pasakās, un cilvēka rakstura īpatnības nav ierobežojamas ar formulām. Šis paradokss, ka dainas un pasakas, kaut gan ceļojušas no mutes mutē un tā noapaļotas, iegūstot visas tautas raksturu, tomēr paturējušas individuālītātes svaigumu — abiem daiļrades veidiem piešķir pārlaicīgu vērtību kā latviešu tautas īpatnību mantojumam. Tā arī pat atsvešinājies modernais latviešu lasītājs nevar palikt vienaldzīgs pret dainām un pasakām, pret dainās atspoguļotajiem raksturiem un viņu dzīves gaitām, kā arī pret jokošanās prieku un fantazijas lidojumu, kas izpaužas tautas pasakās.

VĒRES

¹ Arveds Švābe, „Tautas dziesmu likteņi”, *Latviešu tautas dziesmas I* (Kopenhāgenā 1952), xvi—xvii lpp.

² Edgars Dunsdorfs, „Sievietes un vīrieša dainas”, *Archīvs IV* ([Melburnā] 1973), 101. lpp.

³ Pēteris Šmits sīkāk apraksta pasaku motīvu ceļošanu: „Pasaku izcelšanās”, *Latviešu tautas teikas un pasakas I* (Vēverī 1962), 15. un sek. lpp.

⁴ *Ibid.*, 16. lpp.

⁵ „Pāri pāri par upīti, Pa šo zemes gabaliņ(u); Šī pusē sīvi kungi, Šņoriem zemi izmērīj” (52578, uzrakstīta Sakā).

⁶ „Kas kait, kas kait ķeizara vīram Lustīgam nedzīvot? Ķeizars viņam maizi deva, Pats par lusti kaŗā gāja. Pats par lusti kaŗā gāju Sav’ spēciņu vēdināt. Pretīm nāca jauni puiši, Siekiem naudu mērīdami: Siekiem bēra zelta naudu, Pūriem baltus dālderīšus” (53087, uzrakstīta Krotē).

⁷ Sk. piemērus: Velta Rūķe, „Par tautasdziesmu valodu”, *Archīvs IV* (1973), 54. un sek. lpp.

⁸ „Kādēļ mani bāleliņi Tik nabagi palikuši? Kungi prasa lielu tiesu, Smilgas auga tīrumā.”

⁹ Dunsdorfs, *op. cit.*, 48. lpp.

¹⁰ „Es negribu p: aisties, Kamēr dzīva dzīvodama, Ne miegam, ne darbam, Ne ļaudiem valodām.”

- ¹¹ Šmits, *op. cit.*, 419. lpp.
- ¹² Hermanis Rātfelders (Rathfelders), „Lettische Traditionen in Johannisliedern”, *Acta Baltica XII* (Königstein im Taunus, 1973), 233. lpp., 20. vērē.
- ¹³ Sk., piemēram, nenosakāmā vietā uzrakstīto 32492. dainu: „Tiesa tiesa, ne melni Vecu ļaužu valodiņa: Jāņa nakti meitas gāja Raganās, vilkacēs”.
- ¹⁴ Šmits, *op. cit.*, 39. lpp.
- ¹⁵ *Ibid.*, 49. lpp.
- ¹⁶ „Ej, Laimiņa, kur iedama, Nāc pie manis pāriedama, Palīdz manu grūtu mūžu Vieg-lumā darināt!” (9178, uzrakstīta Vietalvā un Āronu Matīsa 1888. gada krājumā).
- ¹⁷ „Pokuleits molku cierte, Ar ku pierti kurynuot; Svāta Muora pierti slauka, Sliksnī kuojas atspāruse (36594, uzrakstīta Viļakā).
- ¹⁸ Šmits, *op. cit.*, 31. lpp.
- ¹⁹ *Ibid.*, 72–73. lpp. Kaut Šmits piemin tikai seno babiloniešu brīnumaino ceļojumu stāstu piemēru, šis motīvs senlaikos bija plaši izplatīts Tuvajos austrumos, piemēram sumēriešu Gigameša eposā.
- ²⁰ „Sudrabota upe tek Caur zaļaju priedulāju; Sudrabs tek tekumā, Zelts pa virsu vize-nāja (lidenāja)” – 31012. dainas 3. variants, uzrakstīts Suntažu Ozolmuižā (sk. arī 31014. dainu ar variantu uc.).
- ²¹ Piemēram: „Ventinieku meitu dēļ Slika manis kumeliņš; Pilni krauļi piesēduši Ven-tinieku zeltenišu” (30023, uzrakstīta Kuldīgas apriņķī).
- ²² Vaira Freiberga ļoti kodolīgi aprakstījusi asociāciju teoriju savā rakstā „Dzejiskā iztēle latvju dainās”, *Jaunā gaita* 127 (1980), 9. lpp.
- ²³ Rūķe, *op. cit.*, 60. lpp.: „Meldija [. . .] atsvaidzina atmiņu un sarga senisko izteiksmi, pat stingrāk nekā pantmēra schēma”.
- ²⁴ Šmits, *op. cit.*, 319. lpp.
- ²⁵ Šmits, *op. cit.* XI (Vēverlī 1968), 75. lpp.
- ²⁶ Šāda nostāja parādās okupētās Latvijas zinātnieku rakstos; sk., piemēram: Ojārs Ambainis, „Ievads”, *Latviešu tautas pasakas* (Rīgā 1956), 12. lpp.
- ²⁷ Vaira Freiberga sniedz īsu, bet kodolīgu apskatu par dažādu pasaku simbolikas interpretāciju rakstā „Latviešu tautas pasakas”, *Pa dejas ceļu* 50 ([Sidneja] 1980), 22–23. lpp.
- ²⁸ Šmits, *op. cit.* II (Vēverlī 1963), 157., 163. un 168. lpp.
- ²⁹ Šmits, *op. cit.* I, 285–287. lpp.
- ³⁰ *Ibid.*, 27. lpp.
- ³¹ Piemēram priekos: „Metat mani, metējiņi, Līdz mēnešam nemetat: Mēnešami asi ragi, Noraus manu vaiņadzīgu” (32284, uzrakstīta Gaujienā) vai, grūtus darbus vieglinot –

„Ar kaķīti maltu gāju, Līgaviņu taupīdams. Velc, kaķīti, tu stiprāki, Tev ir bomis mugurā” (7939, uzrakstīta Gaujienā).

³² Piemēram: „Lēni lēni Dieviņš brauca No kalniņa lejiņā, Netraucēja ievas ziedu, Ne arāja kumeliņ” (33683, uzrakstīta Secē) vai: „Ko, Pērkon, tu domāji, Uz zobena atspiedies? Vai tu gribi pekles tumsu, Vai zemīti saskaldīt?” (33701, uzrakstīta Cesvainē).

³³ Piemēram, brīnumu pasakai līdzinās daina: „Kalējs kala jūrmalā, Dzirkestel's sprāga debesīs. Salasīju dzirkestelītes, Nokalos zobentiģu, Es nocirtu Jodam kaklu Ar dzirksteļu zobentiģu” (33731, uzrakstīta Ventspilī), kamēr sadzīves pasakām līdzinās daina: „Lai bēdā vells par kungu, Es par kungu nebēdāju, Es samīnu kunga galvu Zem kumeļa kājiņām” (31389, uzrakstīta Valmierā).

³⁴ *Latviešu tautas pasakas* (Rīgā 1956), 116. lpp.

³⁵ „Lieldieniņa liela sieva, Tā atnāca tukšu roku; Miķelīts mazs vīriņš, Tas atnāca pilnu roku.”

³⁶ „Vai Jānīti, Dieva dēls, Tavu kuplu cepurīti! Visi meži ēnejāsi Apukš tavu cepurīti.”

³⁷ Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1600–1710* ([Stokholmā] 1962), 444. lpp.

³⁸ Arnolds Spekke, *History of Latvia* (Stockholm 1951), 68. lpp.

³⁹ Freiberga, „Latviešu tautas pasakas”, 21. lpp.

⁴⁰ Edgars Dunsdorfs, „Dainas par Jēzu Kristu”, *Zīle* ([Stokholmā] 1965), 238–245. lpp.

FOLKLORA OKUPĒTAJĀ LATVIJĀ

Edgars Dunsdorfs

1. Dainu akadēmiskais izdevums

Sākot ar 1979. gadu, Rīgas apgāds Zinātne sācis izdot *Latviešu tautasdziesmu* akadēmisko izdevumu, ko izdošanai sagatavojuši Latvijas PSR zinātņu akadēmijas Andreja Upīša valodas un literatūras institūta darbinieki. 1979. gadā iznāca 1. sējums 15 500 eksemplāru metienā ar nosaukumu „Darba dziesmas”, kaut sējuma sākumā ievietots 1240 dziesmu par dziedāšanu un dziesmām pašām. 1980. gadā iznāca 2. sējums tai pašā metienā kā pirmais (par 3. sējumu sk. 134. lpp.).

Visa paredzētā izdevuma plāns minēts 1. sējuma xvi lpp. Pirmie četri sējumi būšot veltīti darba dziesmām: 1. sējumā pamatsaturs – darbs druvā, pļavā un maltuvē, bet kā ievads visiem sējumiem nodaļa par dziesmām. 2. sējumā: lopu kopēja darbs, apgērba un pūra darināšana. 3. sējums būšot veltīts darba un dabas nesaraujamai saistībai, 4. sējums – gadskārtu dziesmām. Pēc šiem it kā darbam veltītajiem sējumiem 5. sējumā būšot sociālo attieksmju dziesmas, kur cilvēku attieksmes būšot skatītas kā šķiru cīņa (sic!).

Tālākie sējumi būšot veltīti sadzīves dziesmām, tās kārtojot atbilstoši attiecīgo svinību gaitai. Dīvos sadzīves dziesmu sējumos būšot bērnu dziesmas – par bērnu audzināšanu, vecāku un bērnu attieksmēm, brāļiem un māsām, bārbērniem un ģimenes īpašumu. Trīs sējumi būšot veltīti jauniešu dziesmām, tur ietilpinot arī precību dziesmas. Trīs sējumi paredzēti kāzu dziesmām. Izdevumu noslēgšot sējums par vīru un sievu, vecumu, slimību un nāvi.

Pēc plāna redzams, ka viss izdevums aptver kādus 14 līdz 15 sējumus un, ja tāpat kā līdz šim iznāks pa vienam sējumam gadā, viss akadēmiskais izdevums iznāks tikpat daudz gadu laikā.

1973. gadā šī raksta autors izteica šaubas, vai solījumu izdot dainu akadēmisko izdevumu jebkad realizēs, kamēr vien pastāvēs boļševiku režīms (sk. *Archīvs IV*, 1973, 42. lpp.). Kaut pirmie trīs sējumi iznākuši, šīs šaubas vēl joprojām pastāv, ņemot vērā bēdīgo pieredzi ar Jāņa Endzelīna *Latvijas vietvārdu* izdevumu, kas aprāvās ar ū burtu 1961. gadā.

Izdevuma mērķis ir publicēt visas savāktās dainas. Lai to iespētu, paredz lietot tipologošānu ar pamatdziesmu un variantiem saīsinājumos, kādus jau lietoja Krišjāņa Barona un Folkloras krātuves izdevumos. Akadēmiskajā izdevumā paredz šo agrāko publicēšanas metodi izveidot tālāk (sk. 1. sējuma xvii lpp.). Par pamatvariantu principā uzskatīs „attiecīgā tipa vispopulārāko tekstu”, t. i., kam lielākais pierakstu skaits. Atkāpe no šī principa ir, ka kādām dziesmām var būt vairāki pamatvarianti, tāpat pie pamatvariantiem pieskaita arī dziesmas, kam

uzrakstīts tikai viens teksts. Vēl izdevuma kārtotāji atšķir dziesmu versijas, variantus un pielīdzinātus variantus. Par versiju definēti varianti, kas atšķiras ar būtisku satura niansi vai ar valodisko vai poētisko formu (xviii lpp.). Par variāciju definēti varianti ar satura, leksiskām un sintaksiskām atšķirībām. Par pielīdzinātiem variantiem nosaukti varianti, kam atšķirība tikai fōnētikā vai morfoloģijā. Pielīdzināto variantu teksti izdevumā nav publicēti.

Dziesmas apzīmētas ar signātūru. Tajā minēts, vai dziesma uzrakstīta Kurzemē (signātūra sākas ar K), Zemgalē (Z), Vidzemē (V), Latgalē (L), nezināmā vietā (N), Lietuvā (Lt), Igaunijā (Ig) vai Krievijā (Kr). Šiem apzīmējumiem parasti seko ciparu serija, bet par to lasām (xviii lpp.): „Signatūra dod iespēju rādītāju sējumā atrast tuvākas ziņas par dziesmu pierakstīšanas vietu, laiku, teicēju un pierakstītāju vai iesūtītāju”. Salīdzinājums rāda, ka lietoti tie paši cipari kā no 1955. līdz 1957. gadam Rīgā izdotajā triju sējumu izlasē *Latviešu tautadziesmas*. Tātad sīs skaitļu signatūras ir pilnīgi izstrādātas, tādēļ nav attaisnojams, ka pētnieki, kas vēlas publicētos sējumus izmantot, to pilnībā varēs tikai tad, kad būs publicēts pieteiktais rādītāju sējums. Vienīgais šifrs, kam dots atšifrējums, minēts 1. sējuma [xiii] lpp.: „Krājumā iestrādātie teksti, kas ņemti no K. Barona „Latvju dainām”, apzīmēti ar šifru LD pirms dziesmas numura”. Paskaidrojums viegli pārprotams, jo ar vārdiem „dziesmas numurs” nav domāts akadēmiskā krājuma dziesmas numurs, bet gan Krišjāņa Barona krājuma dziesmas numurs.

Jānožēlo, ka atmesta praksē ērti lietojamā Krišjāņa Barona un Latvijas patstāvības laikā Folkloras krātuves lietotā dainu vienlaidu numerācija. Jānožēlo arī, ka akadēmiskā krājuma sastādītāji ir atkāpušies no Krišjāņa Barona izstrādātās dainu klasifikācijas shēmas. Jau 1825. gadā ievērojamais vācu dejnieks Johans Volfgangs Gēte ieteica dainas (gan, rakstot par lietuviešu dainām) kārtot pēc cilvēka mūža rituma (sk.: E. Dunsdorfs, „Latviešu kultūras atblāzma astoņpadsmitā gadsimtenī Vācijā”, *Archīvs* II, 105. lpp.). Neatkarīgi no Gētes Krišjānis Barons, rūpīgi apsvēris, par galveno dainu kārtošanas principu pieņēma cilvēka mūža ritumu. Barons šo shēmu nereālizēja konsekventi, un akadēmiskā izdevuma kārtotājiem ar to bija dota iespēja Barona shēmu ievērojami uzlabot. Tai vietā Barona shēmu paredzēts realizēt tikai pēdējos sējumos un vēl daudz nekonsekventāk nekā Barona klasifikācijā. Ar to, ka akadēmisko izdevumu sāk ar, t. s., darba dziesmu sējumiem (pirmo sējumu tomēr pēc Barona parauga iesākot ar dziesmām par dziesmām), saprotams, ir maksāti mesli okupantu ideoloģijai.

Ir interesanti lasīt akadēmiskā izdevuma pirmā sējuma ievadā pieņemtās klasifikācijas sistēmas pamatojumu (sk. xvi–xvii lpp.). Par vēlamāko klasifikācijas principu sastādītāji uzskatījuši vēsturisko klasifikāciju pēc dainu vecuma. Tomēr, konstatējot dainu polichronisko raksturu, no tā bijis jāatsakās. Lai

tomēr no vēsturiskā principa kaut ko saglābtu, pilnīgi patvaļīgi par vecākajām dziesmām uzskatītas darba dziesmas. Smagā formulējumā šī doma izteikta šādi: „[...] akadēmiskā tautasdziesmu izdevuma pamatā ir funkcionāli tematiskais grupējums, kas ļauj sistematizēt tautasdziesmas pēc galvenā idejiskā satura, tematisku ciklu ietvaros iezīmēt dziesmu sakaru ar darbu vai sadzīves ierāžām, parādīt atsevišķus žanra paveidus kā īpatnējas struktūras. Dziesmu kārtojumā par primāro te izvirzīts tautas vēstures un sabiedriskās psiholoģijas princips, kā senākās izceļot darba dziesmas ar sekojošām sociālo attieksmju un cilvēka mūža gaitu dziesmām. Šāds kārtojums vistiešāk atsedz dziesmu sociālo būtību un nozīmi, bet nodaļu ietvaros izveidotie dziesmu tipi ļauj izsekot ne tikai izteiksmes formu daudzveidībai, bet arī to vēsturiskajai attīstībai.”

Jāsaka, paldies Dievam, ka schēma nav pamatota ar citātu no Marksa, Engelsa, Staļina un Ļeņina rakstiem, kā to okupētajā Latvijā vēl nesen mēdza darīt. Tomēr liekas, ka, dodot prioritāti darba dziesmām, ir maksātas nodevas režīmam, kaut gan ievada xi lpp. lasām: „[Dziesmu] lielākā daļa saistīta ar gadskārtu svētku vai ģimenes godu ierāžām un būtiski iekļaujas svinību norisē kā to organiska sastāvdaļa. Citas izmantotas audzināšanas nolūkos, vēl citām ir tīri estētiska nozīme.”

Te nu deklarācijā ir skaidra pretruna ar to, ko dziesmu izdevēji īstenībā dara. Tāpat izdevēji nonāk pretrunā ar savu kritiku par R. Klaustiņa 12 sējumu *Latvju dainu* izdevumu: „Pakārtojot to [izdevumu] atsevišķiem apcerējumu kompleksiem, saskaldīts „Latvju dainu” monolītais cilvēka mūža tēlojums” (1. sējums, xv lpp.). To, ko izdevēji atzīst par peļamu Klaustiņa izdevumā, viņi paši tomēr dara, acīm redzot, lai glaimotu režīmam.

Vēl vēlēšanās patikt režīmam ir konstatējama 1. sējuma ievadā (viii lpp.), runājot par dainu vākšanas vēsturi: „Taču tautas daiļrades sižetu un motīvu plašums un mākslinieciskās formas savdabība īstēni atklājās tikai tad, kad ar krievu zinātnieku un zinātnisko iestāžu atbalstu sākās sistemātiska latviešu folkloras apzināšana un iedibinājās noteiktas līnijas latviešu folkloras, arī tautasdziesmu vākšanā, krāšanā un publicēšanā”.

Krājuma sastādītāju tendence iezīmējas ne vien ar visa krieviskā cildinājumu, bet arī ar skaidri saskatāmo nolūku mazināt Krišjāņa Barona lomu dainu vākšanā un kārtošānā. Tā, kaut arī pirmais akadēmiskais tautasdziesmu sējums sākas ar dainām par dainām un dainošanu, tāpat kā Barona krājums, tomēr akadēmiskajā izdevumā mēģināts par katru cenu demonstrēt, ka iets cits ceļš. Akadēmiskā izdevuma pirmā dziesma ir Krišjāņa Barona 38. daina, turklāt to neapzīmējot ar solīto LD šifru. Tikai trešajai akadēmiskā izdevuma dziesmai ir pielikts apzīmējums LD 38¹. Barona krājuma pirmā daina ir nobīdīta par 1110. dziesmu, atkal bez LD apzīmējuma. Vispār no akadēmiskā izdevuma 1240 dainām par dziesmām un dziedāšanu šifrs LD ir tikai 60 dziesmām vai

variantiem. Te vēl jāpiezīmē, ka Krišjāņa Barona krājumā šai grupā bija 1052 dainas (neskaitot tās, kas pievienotas ar numura atkārtojumu), Folkloras krātuvē vēl bija savāktas 785 šī žanra dziesmas, tātad kopā 1837. Akadēmiskā izdevuma mazākais skaits izskaidrojams ar to, ka dainas par dziesmām un dziedāšanu iedalītas arī citās grupās, piemēram, tās var sagaidīt arī bāru dziesmās. Arī pirmā sējuma citās nodaļās un otrā sējumā ir dziesmas par dziedāšanu un dziesmām. Liekas, ka akadēmiskajā izdevumā ar LD apzīmētas tikai tās dainas, ko Krišjānis Barons ievietojis savā krājumā un kam bija tikai viens vai nedaudzi iesūtītāji. Turpretim, ja bija daudz iesūtītāju, tad šifrs LD nav lietots. Kāds šādam pieejam būtu attaisnojums, paliek akadēmiskā izdevuma noslēpums.

Atkāpšanās no Krišjāņa Barona dainu kārtošanas principa vēl vērojama tai ziņā, ka apakšnodaļās Barons dainas kārtoja alfabētiski pēc pirmā vārda pirmā burtā. Saprotams, mehāniskais kārtošanas princips nav visai labs, bet tas tomēr labāks nekā, virkņējot dziesmas bez jebkāda principa. Atkāpšanās no Krišjāņa Barona sarūpētā izdevuma notikusi arī, atmetot „dainu” nosaukumu un tā vietā šīs īpatnējās latviešu kultūras liecinieces nosaucot par tautasdziesmām. Tas sevišķi jānozēlo, jo termins „dainas” ir ieviesies starptautiskā folkloras zinātnē. Rodas aizdomas, ka te atkal lieks mēģinājums izdabāt krieviem, tulkojot krievu „narodnyja pesni” nosaukumu. Ar šo maiņu notikusi atgriešanās pie 1807. gadā mācītāja Gustava Bergmana lietotā „Volkslieder” nosaukuma.

Jānis Rudzītis jau 1960. gadā pirmais iepazīstināja brīvās pasaules lasītājus ar dainologa Kārļa Arāja kandidāta darbu 1959. gadā. Arājs bija salīdzinājis 6000 iespiesto dainu ar oriģināliem dainu skapī (sk.: Jānis Rudzītis, „Krišjāņa Barona darbs”, *Archīvs* IV, 1973, 75. un sek. lpp.). Viņš, tāpat kā pirms viņa Arveds Švābe, bija konstatējis, ka Barons dažkārt dainas ir grozījis. Iespējams, ka šāds grozījums ir bijis ar LD 679. dainu, kas akadēmiskajā izdevumā apzīmēta ar 4522. numuru un kurai nav pievienots LD. Barons to publicējis šādi: „Man tautiņas rudzus deva, Ūdenī mērcēdami; Es samalu dziedādama, Tautām kaunu padarīju”. Akadēmiskajā izdevumā atšķirās dziesmas pirmā rinda: „Man tautiņas malti deva”. Šai dainai Baronam ir arī variants, bet akadēmiskajā izdevumā neviena varianta nav.

Arāja pārbaudītajās nodaļās ap 10–15 procentiem dainu Barons mainījis stilu un 1–5 procentiem mainījis saturu. Tā kā šifrs LD nav pievienots daudz lielākam dainu procentam, liekas, ka šifra nepievienošana akadēmiskajā izdevumā nebūs izskaidrojama ar to, ka Barons dainu tekstus grozījis. Nebūs arī tā, ka tikai 60 dainas akadēmiskā izdevuma pirmajā nodaļā ir tās, kas publicētas Barona krājumā nodaļā „Dziesmas un dziedāšana vispārīga tautas manta”. Vienīgais izskaidrojums tāpēc ir cenšanās mazināt Krišjāņa Barona nopelnus. Interesanta nekonsekvence vēl ir, ka konstatētajos 60 gadījumos, kad šifrs LD lietots, apzīmējums reizēm ir LD I, reizēm LD (bez liekā norādījuma uz pirmo sējumu).

Abos līdz šim publicētajos sējumos ir neparasti daudz iespiedumklūdu, kas minētas pievienotā vaļējā lapā. Līdz ar to akadēmiskā izdevuma lietotājiem pirmais izdevums ir pamanītās iespiedumklūdas izlabot.

Kas tad ir darbinieki, kas uzsākuši darbu gar tautasdziesmu akadēmisko izdevumu? Vispirms jākonstatē, ka visiem paredzētajiem sējumiem ir kopēja redakcijas kollēģija ar atbildīgo redaktoru un katram sējumam vēl sava atsevišķa redakcijas kollēģija ar savu atbildīgo redaktoru. Turklāt pirmajam sējumam bija divi atbildīgie redaktori. Daži kopējā izdevuma redaktori ir arī atsevišķo sējumu redaktori.

Visu sējumu redaktori ir: A. Ancelāne, K. Arājs, A. Breidaks, A. Grigulis, V. Hausmanis, J. Kalniņš (atbildīgais redaktors), E. Kokare un V. Samsons. No tiem pirmā un otrā sējuma redaktori nebija A. Grigulis, V. Hausmanis, J. Kalniņš un V. Samsons, kuņģi tātad, liekas, ir kaut kas līdzīgs godaredaktoriem. Pārējie kopējā izdevuma redaktori bija arī pirmo divu sējumu redaktori. Bez tam starp pirmā sējuma redaktoriem bija vēl O. Ambainis un J. Rudzītis (abi atbildīgie redaktori), un V. Greble. Otrā sējuma redaktoros bija O. Ambainis un V. Greble, bet nebija J. Rudzītis. Otrā sējuma atbildīgā redaktrise bija A. Ancelāne.

Abu sējumu zinātniskā vadītāja bija E. Kokare. Sējumiem minēti arī sakārtotāji. To skaitā ir redaktori: O. Ambainis, A. Ancelāne, K. Arājs un bez tam R. Drīzule, J. Rozenbergs un J. Rudzītis, otram sējumam vēl E. Melne un B. Reidzāne.

Iepazīsimies vispirms ar godaredaktoriem (avots *Latvijas PSR mazā enciklopedija*). Arvīds Grigulis (dz. 1906) ir zināms komunistu partijas darbinieks, beidzis Latvijas universitātes tautsaimniecības nodaļu (1937. g.), strādājis par ierēdni, bijis kreiso dzejnieku grupas „Trauksme” loceklis. Padomju okupācijas laikā no 1945. g. Latvijas valsts universitātes darbā, 1949–1962 docents (literātūrzinātnē).

Viktors Hausmanis (dz. 1931), arī komunistu partijas biedrs. Beidzis Latvijas valsts pārdarboģisko institūtu (1954) un PSRS zinātņu akadēmijas aspirantūru pasaules literātūras institūtā Maskavā (1957). Pēc tam Latvijas zinātņu akadēmijas līdzstrādnieks.

Atbildīgais redaktors Jānis Kalniņš (dz. 1922), protams, arī komunistu partijas biedrs. Beidzis Latvijas valsts universitātes filoloģijas fakultāti (1951), filoloģijas zinātņu kandidāts (1958). Bijis laikraksta *Cīņās* literārais līdzstrādnieks (1948–1956), pēc tam Zinātņu akadēmijas valodas un literātūras institūta līdzstrādnieks un no 1963. gada direktors.

Vilis Samsons (dz. 1920) arī ir komunistu partijas biedrs. Beidzis Rēzeknes skolotāju institūtu (1940), bet pēc kara Augstāko partijas skolu (1946) un Sabiedrisko zinātņu akadēmiju Maskavā (1949). Bijis mācībspēks Latvijā partijas skolā un Latvijas valsts universitātē. No 1950. līdz 1960. gadam okupētās

Latvijas izglītības ministrs. Vairāku padomju izdevumu redaktors Latvijā. Bijis arī vairāku Augstākās padomes, t.s., sasaukumu deputāts un citos partijas amatos.

No šo četru vīru biogrāfijām izriet, ka tautasdziesmu izdevuma redaktoru amats viņiem ir tikai sinekūra un ka viņi tam izraudzīti sargsuņu lomā. Pārējiem galvenajiem redaktoriem ir zināšanas folkloras zinātnē. Alma Ancelāne (dz. 1910) beigusi Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultāti (1940) un ir daudzu publikāciju autore latviešu folklorā. 1956. gadā ieguvusi filoloģijas zinātņu kandidātes gradu par latviešu mīklu pētījumiem. Starp citu piedalījies arī 1955–1957. g. izdotās latviešu tautasdziesmu izlases sastādīšanā.

Kārlis Arājs (dz. 1929) kā folklorists pieminēts jau iepriekš sakarā ar viņa darbu, salīdzinot Barona publicējumus ar iesūtījumiem. Sastādījis trīs krājumus *Latviešu tautas pasakas* (1964–1967), arī tautas anekdotu krājumu.

Elza Kokare (dz. 1920) arī ir komunistu partijas biedre, ar ko, jādomā, izskaidrojams, ka viņa ir saukta par izdevuma zinātnisko vadītāju. Tomēr viņa ir arī folkloriste, beigusi Latvijas valsts universitātes filoloģijas fakultāti (1949), filoloģijas zinātņu kandidāte (1956) un vada Zinātņu akadēmijas valodas un literatūras institūta folkloras sektoru. Speciālizējusies sakāmvērdos. Publikācijas atbilstošas partijas vēlmēm. — Par A. Breidaku *Mazajā enciklopēdijā* ziņu trūkst.

No atsevišķo sējumu redaktoriem minams Ojārs Ambainis (dz. 1926), kas piedalījies pasaku krājuma sastādīšanā un publicējis pārskatu par pasaku vākšanu. Vilma Greble (dz. 1906) okupācijas pirmajos gados bijusi vidusskolas skolotāja, 1951. gadā beigusi Latvijas valsts universitātes filoloģijas fakultāti, filoloģijas zinātņu kandidāte (1956). Publicējusi pētījumus sevišķi bērnu folklorā. Piedalījies *Latviešu tautasdziesmu* izlases sakārtošanā.

Par līdzstrādniekiem ir zināms tikai, ka Rita Drīzule (dz. 1921) ir publicējusi rakstu par latviešu precību ieražām. Ar savu rakstu *Latvijas PSR zinātņu akadēmijas vēstīs* 11/160 (1960): „Sabiedrisko attiecību atspoguļojums latviešu bāru dziesmās” viņa dokumentējusi, ka vāji pārzina pirmsokupācijas avotu edīcijas (sk. 23. un 24. vēri). Viņa vēl publicējusi rakstu „Par motīvu un tēlu īpatnībām latviešu bāru dziesmās”, *ZA vēstis* 11 (1959).

Pirmā sējuma otrs atbildīgais redaktors — Jāzeps Rudzītis (dz. 1928) beidzis Latvijas valsts universitātes filoloģijas fakultāti (1952), filoloģijas zinātņu kandidāts (1958). Kandidāta darbs: „Latviešu folklorā Raiņa drāmaturģijā”. Sagatavojis A. Pumpura *Lāčplēša* zinātnisko izdevumu.

Līdzstrādnieks Jānis Rozenbergs (dz. 1927) publicējis rakstus folkloras jautājumos, piemēram, „Humors un satira latviešu klasiskajās tautasdziesmās par muižu un feodālo kungu”, *ZA vēstis* 11 (1959).

Latviešu tautasdziesmu akadēmiskajam izdevumam paredzētā sakārtošanas sistēma nav redaktoru izstrādāta. Tā paredzēta jau Emmas Andersones 1949.

gadā izdotajā brošūrā *Latvijas folklorā* vidusskolas 8. klasei, ko apstiprinājusi Latvijas PSR izglītības ministrija (sk. 7. un sek. lpp.).

Tur lasām, ka darba motīvs ir viens no visnozīmīgākajiem tautasdziesmu motīviem. Pēc tam atsevišķos posmos raksturotas dziesmas par zemkopību, lopkopību, dravniecību, zvejniecību, medniecību, mājas darbiem. Tālākajā posmā Andersone ietilpina dziesmas par sabiedriskajām attieksmēm, kas raksturojot šķiru pretišķību sadursmes un pretstatus starp darba tautu un mantīgajām šķirām. Sīkāk šis posms iedalīts dziesmās par bajāriem, par saimniekiem un kalpiem, par muižu un vāciešiem, par draudzību ar krievu tautu un citām kaimiņu tautām.

Tad seko posms par sadzīvi un tikumiem, par darba tikumu, māti, brāļiem un māsām, sērdieņiem, precību un kāzu svinībām, par attieksmēm pret vecajiem ļaudīm, par apbedīšanu un bērēm. Pēc tam sekojošā posmā ietilpinātas mītoloģiskās dziesmas, un tad nāk apskats par svētku dziesmām.

Kā redzams, starp Emmas Andersones dainu apskates schēmu un to, pēc kā plānots un sākts izdot akadēmiskais tautasdziesmu izdevums, ir liela saskaņa. Vienīgā atšķirība ir, ka Andersone apskata beigās novietojusi mītoloģiskās dziesmas, kas akadēmiskā izdevuma plānā atsevišķi nav izdalītas, bet svētku dziesmas pēdējā ir paredzētas sadzīves dziesmās.

Kā Andersones schēmā, tā arī paredzamā tautasdziesmu izdevuma schēmā ir uzsvērti marksistu iemīļotie saukļi – darbs, šķiru cīņa, naidis. Tajās izpaužas centieni rādīt materiālistisku pieeju pie dainām, bet dainām raksturīgā daiļuma izjūta un mīlestība pret visu dzīvo radību ir pilnīgi nomākta.

Emma Andersone (dz. 1900) ir, saprotams, komunistu partijas biedre. Viņa beigusi Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultāti (1934), bet okupācijas laikā (1958) ieguvusi filoloģijas zinātņu kandidātes gradu. Darbojusies par literātūrzinātnieci un pedagogi. Pieminētā brošūra – *Latviešu folklorā* ir viņas pirmā publikācija.

Andersones uzskati par dainām ir, acīm redzot, komunistu partijas diktēti. Ar to izskaidrojama saskaņa ar uzskatiem, kādi izpaužas jaunā tautasdziesmu izdevuma sakārtojumā. Ne par velti partijas vīri ir galvenie visa izdevuma redaktori, kaut arī viņi nav folkloristi – komunistu partijas biedram jābūt speciālistam visās zinātnes nozarēs un visos darbos.

Savu ignoranci Andersone starp citu ir dokumentējusi, izskaidrojot vārdu „dieveris” – tie esot „jaunākie brāļi”! (sk. *op. cit.*, 25. lpp.).

Tezes

1) Visnotaļ pozitīvi vērtējams pats fakts, ka beidzot sāk iznākt ilgi solītais akadēmiskais latvju dainu izdevums. Ir pieņemama pamatdziesmas definīcija un variantu saīsinājumu veids.

2) Izdevuma trūkums ir cenšanās patikt okupantiem, kas izpaužas dainu sakārtojumā, atmetot Krisjāņa Barona kārtojuma principu un dainu nosaukumu.

Trūkums ir arī, ka vairumā gadījumu nav norādes uz Barona dainu kodeku un nemaz nav norādīts uz Folkloras krātuves agrāk publicētajām dziesmām (kā tas bija *Latviešu tautasdziesmu izlasē*).

3) Viens no lielākajiem izdevuma trūkumiem ir, ka būs jāgaida uz teicēju, uzrakstītāju, uzrakstīšanas vietas un citu indeku sarakstiem.

4) Krājuma lietotājiem kā pirmais darbs ir ieteicams izlabot daudzās iespiedumklūdas. Var arī šaubīties, vai sējumiem pievienotie iespiedumklūdu saraksti ir pilnīgi.

2. Padomju tautasdziesmu viltojumi

Latvijas PSR zinātņu akadēmija 1953. gadā izdeva Etnografijas un folkloras institūta *Rakstu II* sējumu. Šai rakstu krājumā ievietoti apcerējumi, kas iztirzā folkloras jaunrades problēmas un sniedz arī folkloras ekspedīcijas savāko un citādi iegūto jaunradīto tautasdziesmu paraugus. Rakstos ir pausta doma, ka tāpat kā krievi rada no jauna, tā sauktās, častuškas par aktuāliem notikumiem. tā arī latvieši rada šādas tautasdziesmas. Šo, it kā latviešu jaunradīto, tautasdziesmu tematika ir par kolchoziem, par Staļinu, prieks par gaidāmo komunistisko iekārtu un taml., citiem vārdiem, tās ir tādas, kas pa prātam okupantiem.

Vienu no šiem īpatnējiem piemēriem sniedz pazīstamais mūzikologs Jēkabs Vītoļiņš rakstā „Par teksta un meldijas vienotību latviešu tautas dziesmās” (*ibid.*, 71. un sek. lpp.). Citā ziņā lietpratīgajā rakstā Vītoļiņš paraugam citē arī divas kolchoznieku dziesmas.

Pirmā no tām dziedāta ar kādas jāņudziesmas melodiju, un kolchoznieki tajā aplīgojuši viensētniekus (90. lpp.): „Viensētnieki brīnījāsī, līgo, līgo! Kam tie plaši rudzu lauki, līgo!” Otro kolchoznieku dziesmu esot dziedājusi siguldniece Lība Henzele 1950. gada vasarā Folkloras institūta zinātniskajā sesijā Siguldā un Rīgā. Vītoļiņš raksta: „[...] teicēja vispirms dziedāja tekstu ‘Kolchoznieku rudzi auga’ ar pazīstamo ‘Bandinieka rudzi auga’ meldiju. Bet, kad teicēja šo pašu dziesmu dziedāja pāris nedēļas vēlāk Rīgā, tai bija radusies jauna meldija, kas tuva pirmajai un, jādomā, ir pirmās meldijas patāls variants.”

Vītoļiņš tad sniedz divu rindu nošurakstu ar pierakstīto tekstu: „Kolchoznieku rudzi auga, Kolchoznieku rudzi auga Diža ceļa maliņāi, Diža ceļa maliņā”. Šai citātā ir savs humors, ja atceramies, kas ir „bandinieki”. Bandinieki ir kalpi, kam saimnieks ierādījis gabalu zemes algas vietā. Bandas savukārt ir: kalpam kā alga ierādīts gabals zemes, piemēram, triju pūrvieta tīrums; blaku peļņa; ār-laulībā dzimis bērns; peļņa, ieguvums (sk.: K. Mīlenbacha *Latviešu valodas vārdnīca I*, Rīgā 1922, pārspiedums Čikāgā 1953, 262. lpp.).

Negribēts humors radies ar to, ka šai dziesmā vārds bandinieks aizstāts ar vārdu kolchoznieki. Ir tiešām tā, ka kolchoznieki ir tikai kalpi atjaunotajās

muižās. To vēl pastiprina fakts, ka kolchoznieku piemāju zeme, no kuŗas viņiem jāpārtiek, ir bandas, ne vairāk, ne mazāk.

1955. gadā izdotajā *Latviešu muzikas chrestomatijā* I, ko it kā sastādījis „Latvijas PSR valsts konservatorijas muzikas vēstures pedagogu kolektīvs”, bet kam „Priekšvārdu” rakstījis un ko faktiski rediģējis Jēkabs Vītoliņš, ir ievietotas trīs kolchoznieku dziesmas: 1) „Man uzauga simtu vārpu Viena stiebra galiņāi, Divas dienas kombainieris Tai laukāi sastrādāj’.” 2) „Ai bāliņi, kolchoznieki, Kādi mūsu rudzu lauki!” 3) „Kas kaitēja nedzīvoti dižajāi kolchozā!”

Soli tālāk jau minētajos ZA izdotajos *Rakstos* iet cits autors. Tas ir „prof. filoloģijas zinātņu doktors R. Pelše”. Arī viņš (22. lpp.) citē kādu kolchoznieku dziesmu: „Kas tie tādi diži vīri, Kas miedziņa negulēja? Kas miedziņa negulēja, Kas darbiņu padarīja? Kas darbiņu padarīja, Zeltu bēra apcirkņos? Tie bij mūsu kolchoznieki, Jaunas dzīves veidotāji.”

Arī šī dziesma attēlo īstenību — padomju iekārtā muižās jāstrādā trieciena tempā: zeltu beŗot apcirkņos, par miegu nav, ko domāt. Pelše, saprotams, 1953. gadā izdotajā grāmatā nevarēja atstāt necitētu jaunsacerēto dziesmu par Staļinu (*ibid.*, 23. lpp.): „Paldies teicu Staļinam Par to gudro padomiņu: Kopā iet, kopā celt, Kopā darbu padarīt” un vēl otru (24. lpp.): „Liela zeme, plaši lauki, Nevar vārdus saklausīt, Nevar tautas saskaitīt. Staļins visas apvienojis, Miera zemē pārveidojis.”

KĀ STAĻINS RAKSTĪJA LATVIEŠU „DAINAS”

Reiņa Birzgaļa zīmējums

Kaut ko no apvienotās zemes, resp. citām „brālīgajām republikām” sniedz profesors, fil. zin. doktors V. Sideļņikovs tai pašā rakstu krājumā: „Par tradicionālās tautas daiļrades sacerējumu kritisko atlasī”. Tur lasām (43. lpp.): „Hitlers

nāca, kārodams Raušus, medus maizes. Dabūja viņš zilumus, Punus, vēdergrazes.” Sai Penzas apgabala Poimas sādžā uzrakstītajā častuškā esot dzejī ietērpts Staļina teiciens.

Nav šaubu, ka Penzā dzīvoja ļaudis, kas centās glaimot Staļinam un steigīgi ietērpa pantā viņa teicienu. Tomēr jānozēlo, ka bijuši arī latvieši, kas mēģināja pielabināties okupantiem ar līdzīgiem sacerējumiem. Raksturīgi, ka, paši nespēdami neko sacerēt, šie līdēji tikai pārveidojuši jau esošās dainas.

Saprotams, ka arī Emma Andersone savā iepriekš pieminētajā skolām domātajā brošūrā *Latviešu folklorā* raksta par padomju folkloru. Vairākas lapas brošūrā vispirms veltītas krievu, pēc tam lezginu, kazachu un beidzot arī latviešu padomju folklorai. Citētas šādas it kā tautasdziesmas: „Sev milža spēku krāj, Ar sirdi kvēlu ej Par Savienību dārgo, Par slavu dzimtenei” un, saprotams, nepiemirstot Staļinu: „Iesim gatavi cīņām un briesmām, Iesim, partijas sūtiņi, mēs. Un ar Staļinu sirdī un dziesmās Mūsu šautenes brīvību sēs” (59. lpp.).

Būs interesanti vērot, vai šādi viltojumi arī tiks ievietoti akadēmiskajā tautasdziesmu izdevumā. Staļina godam sacerētās dziesmas pēc viņa nokronēšanas (un Staļingradas pilsētas pārkristīšanas par Volgogradu) būs izņemtas no Folkloras krātuves materiāliem. Turpretim kolchoznieku dziesmas, jādodomā, virredaktori vēlēsies ievietot.

Citāds skats paveras par folkloru okupētajā Latvijā, ja iepazīstamies ar krievu folkloristu pieeju krievu pašu folkloras jautājumos. 1979. gadā Maskavā iznāca neliela grāmatiņa, ko bija sacerējusi Tatjana Sergejevna Makašina krievu valodā: *Latgales krievu folklorā un paražas*. Jau 1976. gadā viņa bija piedalījusies kā līdzstrādniece grāmatā *Krievu iedzīvotāju folklorā Baltijā*, arī apcerot Latgales krievu folkloru. Jāsaka, ka abi šie Makašinas darbi ir aprīnājami zinātniski objektīvi. 1979. gadā izdotajā grāmatā pirmajā nodaļā ir aprakstīta krievu, sevišķi, t. s., vecticībnieku, kā arī baltkrievu un ukraiņu ieceļošana Latgalē agrākajos gadsimtos. Otrā nodaļā raksturota krievu folkloras vākšana Latgalē, trešajā nodaļā – paražas un tautasdziesmas: „kalendāra” dziesmas, kāzu paražas un kāzu dziesmas. Ceturtajā nodaļā apskatītas kopdziesmas, rotaļu dziesmas un častuškas. 1976. gadā publicētajā rakstā Makašina sniedz savāko Latgales krievu tautasdziesmu tekstus un pasakas. Ir pilnīgi saprotams, ka abos darbos nav citēta neviena dziesma par Staļinu, jo tas jau sen aizmirsts un būtu bīstami atmiņas par viņu atjaunot. Tomēr jākonstatē, ka nav citēta arī neviena tautasdziesma, nedz arī pat častuška (kas taču apdzied aktuālus notikumus un parādības) par kolchozu! Vai būtu tā, ka Latgales krieviem kā kungu tautai nav vajadzīgs viltot savas tautasdziesmas, bet latvieši, lai pielabinātos kungiem, jūtas mudināti to darīt?

Liekas, ka šī racionālā krievu folkloristu pieeja tomēr būs zināmā mērā ietekmējusi arī latviešu folkloristus. Tā jau pieminētajā mūzikas chrestomatijā

(Rīgā 1955), ko rediģējis Jēkabs Vītoliņš, ir uzņemtas trīs kolchoznieku „tautasdziesmas”. Turpretim tā paša Jēkaba Vītoliņa kopā ar Liju Krasinsku 1972. gadā publicētajā *Latviešu mūzikas vēsturē* I plašajā apskatā par latviešu tautasdziesmām vairs nav nevienas kolchoznieku dziesmas.

Ir interesanti konstatēt, ka šai grāmatā pamatoti nosodīta vācisko ziņģu iespīšanās Latvijā 18. un 19. gadsimtenī, bet turpat cildināts viss krieviskais. Parasti šī visa krieviskā cildinājumi ir „pievilkti aiz matiem”, lai izpatiktu tagad Latvijā valdošajai šķirai. Tas, ko varētu cildināt, proti, ka krievu folkloristu ietekmē (vismaz citētajā grāmatā) vairs nepiemin viltotās tautasdziesmas it kā tās būtu īsta manta, saprotams, tur vārdos nav pateikts.

3. *Trīs gadi pārmācības namā par īstas folkloras radīšanu*

Kamēr iepriekš citētās latviešu padomju tautasdziesmas ir rupji viltojumi, ko tauta nemaz nedzied, tikmēr okupētajās zemēs vēl mūsu laikos rodas arī īsta folklorā, kas iet no mutēs mutē, kamēr iegūst folklorai raksturīgu slīpējumu. Šī mūsu laikmeta īstā folklorā ir anekdoti. Anekdoti sevišķi plaukst zemēs, kurās valda diktatūra, un diktatūras režīms tos sīvi apkaņo. Tā Padomju savienībā 1966. gada 16. septembrī izdots likums, kas par pretpadomju anekdotu stāstīšanu paredz trīs gadus spaidudarbos. Saprotams, tas anekdotu stāstīšanu neapstur, un par šo likumu pat stāsta anekdotu: čeka par labāko anekdotu izsludinājis godalgu – trīs gadi čekas brīvajā maizē un čekas sagādātā mitekļi.

Arī vācu okupācijas laikā Latvijā stāstīja anekdotus par Hitleru, piemēram – Hitleram gadās nelaieme, ka viņa auto sabrauc suni. Hitlers ir liels suņu cienītājs un sūta šoferi, lai tas atvainojas par suņa nogalināšanu. Šoferis aiziet un nāk atpakaļ tikai pēc krietni ilga laika, turklāt nedaudz iereibis. Hitlers, būdams, pretalkoholiķis, bargi noprasa, kur šis tik ilgi kavējies. Šoferis sasit papēžus un stāsta: „Kad iegāju saimnieka istabā, es pacēlu roku un teicu: ‘Heil Hitler, tas suns ir beigts’. Saimnieks manī noskatījās un jautāja, vai tiešām beigts? Kad es to apstiprināju, viņš priecīgi sasauca visu saimi un tai pavēstīja: ‘Heil Hitler, suns ir beigts’, un tad ar vārdiem ‘Paldies Dievam!’ mani sēdināja pie galda un cēla galdā labākos ēdienus un dzērienus.” Anekdotu dzirdot, ikviens bez kāda paskaidrojuma uztvēra tā puanti un saprata, ko saimnieks bija domājis – ka Hitlers pats ir beigts.

Vai arī stāsts par Musolini, kas, gaidot Hitleru ierodamies ar vilcienu, devis rīkojumu visas dzelzceļa stacijas rūpīgi pārkrāsot, jo uz Itāliju braukšot speciālists – šai anekdotā norāde uz Hitlera krāsotāja amatu pirms nākšanas pie varas.

Kad Rietumvācijā diktatūras vietā nodibinājās demokrātiskā iekārta, lielā mērā aplūsa anekdoti par pašu mājām. Totiesu savu anekdošu stāstīšanas talantu vācieši lika lietā, sacerot anekdotus par tuvāko kaimiņu, to skaitā Austrumvācijas parādībām. Latviešu lasītājiem izlasi no šiem anekdotiem sniedzis Jānis Grīnblats 1971. gadā izdotajā grāmatā *Radio Erivaņa atbild.* Kā ievadā

sakārtotājs norāda, armeņi pazīstami kā jokdaži un joku cienītāji. Tādēļ arī viņiem piedēvēti anekdoti, kas graiza komunistu diktātūru (Erivana ir Armēnijas galvaspilsēta).

Tomēr komunistu apspiestajās zemēs rodas arī īsti anekdoti, jo ne par velti par to stāstīšanu draud bargs sods. Te daži anekdotu piemēri.

No Latvijas apmeklētājiem dzirdēti šādi stāsti: Par pastāvīgo gaļas trūkumu: Strīdū kāds nolamājis otru par cūku. Ļaudis tūlīt sāk pulcēties un stāties rindā cerībā uz labu pirkumu. — Meitenīte jautā mātei: „Māmiņ, ko tas nozīmē — stāvēt rindā pēc gaļas?” — „Meitiņ, tas nozīmē, ka jāstāv rindā pēc pārtikas.” „Māmiņ, es labi zinu, kas ir stāvēšana rindā, bet kas ir ‘gaļa’?”

Par kultūras sakariem: Kāds kultūrsakarnieks pēc atgriešanās Latvijā no ārzemēm stāsta: „Amerikā ir gluži kā pie mums — par dolāriem visu ko var dabūt, bet par rubļiem neko”.

Par Brežņevu: Siguldā, vērojot Gaujas ieleju, tūrists saka: „Paldies Dievam par brīnišķīgo skatu”. Blakus stāvošais tūristu pavadonis norāda: „Tā ne! Sakiet paldies Brežņevam par skaisto skatu.” — Tūrists: „Bet ko Jūs teiksit tad, kad Brežņevs nomirs?” — Pavadonis: „Tad es teikšu — paldies Dievam!” Šo anekdotu lokālizētā veidā stāsta arī Igaunijā — anekdoti, tāpat kā pasakas, mēdz ceļot.

Nepārspējams tomēr ir pantiņš, kas gāja no mutes mutē, kad Latvijā ieradās pirmie sarkanarmieši: „Augšā puļķīts, apakšā muļķīts”. Lai šo spārnoto teicienu saprastu, aplūkosim padomju karavīru cepures kādas okupētajā Latvijā izdotas grāmatas apvāka fragmentā.

„AUGŠĀ PUĻĶĪTS, APAKŠĀ MUĻĶĪTS”

Ne vien Latvijā, bet arī citās okupētajās Baltijas valstīs zeļ šī īstā folklorā, par spīti piedraudētajam sodam.

Tasmānijā izdotajā lietuvju laikrakstā *Baltic News* (1979. gada novembrī un decembrī) atstāstīti šādi Lietuvā dzirdēti anekdoti. „Kādas tautības bija Ādams un Ieva?” – „Saprotams, padomju tautības. Viņiem nebija apgērba, par abiem bija tikai viens ābols, un viņi iedomājās, ka atrodas paradīzē.”

Otrs anekdots: Velns Marksam atļauj 20 sekundes, lai atgrieztos uz zemes un piedalītos televīzijas raidījumā. Markss, nonācis raidāmstacijā, mirkli apdomājas un tad saka: „Visu zemju proletārieši, lūdzu man piedot!”

Trešais Lietuvā populārais anekdots: „Kādēļ Viņņā visi staigā ar atvērtiem lietussargiem, kaut spīd saule?” – „Tādēļ, ka Maskavā patlaban līst lietus”. (Šo anekdotu stāsta arī par Rīgu un Tallinu.)

Zviedrijā dzimušais igauņu Andress Kings (Andres Küng) savā grāmatā *Kas notiek Baltijā* (Ņujorkā 1974), ko no zviedru valodas tulkojusi Milda Kalniņa, vienu nodaļu veltījis anekdotiem (79. un sek. lpp.). Daži piemēri:

„Kāda starpība starp kapitālistu pasakām un padomju pasakām?” – „Kapitālistu pasakas sākas ar ‘reiz bija’, bet padomju pasakas ar ‘reiz būs’.”

„Kur ir labāk pēc nāves – kapitālistu ellē vai padomju ellē?” – „Padomju ellē, jo tur var cerēt, ka pietrūks kurināmā”.

Kinga grāmatas angļu izdevumā (*A Dream of Freedom*, 1981, 134. lpp.) ir vēl šāds anekdots: „Kāda starpība starp kapitālismu un sociālismu?” – „Kapitālismā gadās sociālas kļūdas, bet sociālismā parastās kļūdas ir kapitālkļūdas”.

Okupētajā Igaunijā tauta dara vairāk nekā tikai stāsta pretpadomju anekdotus. Andress Kings savā pieminētajā grāmatā (sk. latviešu tulkojuma 40. lpp., angļu izdevuma 57. lpp.) apraksta, kā 1969. gadā studenti pievienojušies komūnistu demonstrācijai ar plakātu. Uz tā bijis rakstīts: „Talge TAPA KOMUNISTI!”, tulkojumā „Abonējiet Tapas [pilsēta Igaunijā] Komunistu [laikrakstu]”. Vārdu spēle šai plakātā bija, ka vārds „tapa” igauņiski nozīmē arī „sitiet”. Plakātu tātad varēja lasīt arī šādi: „Sitiet komunistus!” Studentus izslēdza no universitātes, kaut viņi taisnojās, ka tikai propagandējuši Tapā izdoto komunistu laikrakstu.

Līdzīgi izgāja 1969. gadā Tartu universitātes studentiem, kas pēc Rietumeiropā populārā saukļa „Yankee go home” parauga demonstrēja ar plakātu „Jānkid Peipsi taha!” (Jeņķus uz Peipsi ezera otru krastu!).

Vēl kāds anekdots. Čruščevs bija ievērojamākais padomju lauksaimniecības speciālists. Apceļojot Igauniju, viņš novēroja, ka: 1) Igaunijā zeme ir ļoti akmeņaina un ka 2) Igaunijā raža ir otrtik liela kā Ukrainas melnzemes rajonā, kur akmeņu nav. Loģiski spriežot, Čruščevs pavēlēja akmeņus Igaunijā novākt un tos izvietot Ukrainas laukos. Čruščevam nomirstot, akmeņu vešanu uz Ukrainu pārtrauca, un tā raža Ukrainā vēl joprojām ir zemāka nekā Igaunijā.

Un noslēdzot – pašu krievu stāstītais anekdots. – Maskavas zooloģiskajā dārzā redzams krātiņš, kur kopā mīt vilks un jērs. Pie krātiņa ir uzraksts: „Tāpat, kā šeit sadzīvo vilks ar jēru, lielā brālīgā saimē draudzīgi sadzīvo padomju tautas”.

Ap krātiņu vienmēr apbrīnā drūzmējas kapitālistisko valstu tūristi. Reiz kādam no šiem tūristiem gadījās sastapt zooloģiskā dārza direktoru, kas bija labā garastāvoklī, jo bija „uzņēmis uz krūts” lieku glāzīti.

„Kā, biedri direktor, jums izdevies panākt šo brīnumu, ka vilks un jērs dzīvo vienā būrī?” jautāja tūrists.

„To panācām ar boļševistisku organizēšanas prasmi”, atbildēja direktors, „vilks ir vienmēr tas pats, bet jērs katru dienu cits!”

Papildinājums apcerējuma pirmajai daļai

Šī *Archīva* sējuma iespiešanas laikā saņemts 1981. gadā Rīgā izdots *Latviešu tautasdziesmu* 3. sējums — „Darba dziesmas” ar apakšnosaukumu „Daba un darbs”. Saturs ir šāds: saule, mēness, zvaigznes; pērkons, lietus, vējš; mežs, savvaļas dzīvnieki un putni; medniecība; dravniecība; meža darbi; upes, ezeri, jūra, zivis; jūrniecība un zvejniecība.

Kā redzams, darba dziesmas vārda tiešā nozīmē šai sējumā ir tikai nodaļās par medniecību, dravniecību, meža darbiem, jūrniecību un zvejniecību. Ir vajadzīga boļševistiska fantazija (vai tāda vispār ir?), lai, piemēram, dainas par Saules meitām un Dieva dēliem (sējuma 37–80. lpp.) uzskatītu par „darba dziesmām”, kaut arī šīs nodaļas sākumā apdziedātas Saules meitas, malējiņas un zīda diegu šķeterētājas!

Trešajā sējumā vēl joprojām ir iepriekš (125. lpp.) minētie „godaredaktori”, bet sējuma paša redaktori ir: A. Ancelāne, K. Arājs (atbildīgais redaktors), A. Bredaks, V. Greble un E. Kokare (kas ir arī izdevuma zinātniskā vadītāja). Tie jau raksturoti iepriekš (126. lpp.). Sakārtotāji ir: O. Ambainis, K. Arājs, M. Berzinska, M. Cielēna, R. Drīzule, M. Lūse, E. Melne, G. Pence, J. Rozenbergs, I. Šmidebergs un M. Vīksne.

Pamanīto kļūdu saraksts vēl joprojām īsti prāvs, bet LD šifrs tikpat skopi atzīmēts kā pirmajos divi sējumos. Tāpat turpinās arī skaitļu mistika par dainu teicējiem un uzrakstīšanas vietu.

Berzinska, Cielēna, Lūse, Pence, Šmidebergs un Vīksne nebija divu pirmo sējumu sakārtotājos. Liekas, ka tie ir jauni darbinieki, jo viņu biografijas nav minētas *Mazās enciklopēdijas* reģistra sējumā 1972. gadā. Darbinieku identificēšanu ļoti traucē okupētās Latvijas paraža atzīmēt tikai priekšvārda pirmo burtu.

LATVIEŠU RAKSTRAUDZIS

Valdis Klētnieks

Redaktora paskaidrojums: Valdis Klētnieks (1905–1968) bija iecerējis plašu darbu ar augšējo virsrakstu. Viņa nodoms bija apzināt un klasificēt visus, tūkstošos skaitāmos, latviešu ornamentus. Viņš paredzēja arī noskaidrot to tautā lietotos un dainās minētos nosaukumus. Darba noslēgumā viņš bija iecerējis noskaidrot, vai latvju ornamentos neslēpjas kāda simbolika (sk.: „Iedalījuma projekts”).

Valdis Klētnieks gadiem ilgi bija vācis datus nodomātajam darbam. Viņš labi pārzināja Latvijas mūzejos savākto materiālu un jo sevišķi, kas par šiem materiāliem bija rakstīts literatūrā.

Būdam Latvijas universitātes maģistrs astronomijā, Klētnieks kā matēmatiķis un kā praktisks darbinieks Latvijas valsts statistiskajā pārvaldē bija ieguvis vajadzīgo rutīnu studijās un praksē, lai veiktu sistematizēšanas un klasifikācijas darbu nepārredzamajā latviešu ornamentu klāstā.

Diemžēl, viņa pārāgrā nāve darbu pārtrauca. Viņš paguva apstrādāt tikai divus ornamentus – saulīti un zvaigznīti. Neapstrādātas palika pārējās deviņas ornamentu grupas (sk. tālāk darba iedalījuma projektu).

Pasāktā darba manuskriptu Valdis Klētnieks deponēja Melburnas latviešu biedrības bibliotēkā. Šeit *Archīvā* publicētie klasifikācijas zīmējumi un apraksti gan jau iespiesti arī A. Ozoliņa apgāda izdoto *Latvju rakstu* III sējumā (1973), ko kā redaktori parakstījuši A. Dzērvīte, R. Legzdīņš, A. Ozoliņš un Z. Liģers (sk. 73. un sek. lpp.). Tomēr zīmējumi tur pilnīgi nevajadzīgi iespiesti ar rasteru un tā kļuvuši neskaidri, bez tam Klētnieka darbam pa starpām iespiesti pie tā nepiederīgi krāsaini ornamentu, tā rakstu saskaldot. Šo iemeslu dēļ Valža Klētnieka darbs *Archīvā* iespiests no jauna tā oriģinālā veidā.

Klētnieka rūpīgais darbs atspoguļojas ne vien viņa raksta vērēs, bet arī viņa zīmējumu dokumentācijā, izsekojot arhαιologu publikācijām un pārējai literatūrai.

Archīva redaktors

IEDALĪJUMA PROJEKTS LATVIEŠU RAKSTRAUDZIS

Pirmā daļa

RAKSTU PUDURĪ

K – krusti

Kš – kāšu krusti, Jumja? zīme, Mārīņa? zīme

U – ugunskrusti

Z – zvaigznītes

S – saulītes, rozītes, lāses, actiņas
 D – dārziņi, rombi, kvadrāti
 Sk – saules koki, Laimas slotas, skujiņas
 Ss – sauļoti stabi
 J – jumtiņi, debess kalni, trijstūri, Jāņa? zīme, līklocis, kāpnes
 M – malu raksti, raibie raksti, sīkie raksti
 P – pārējie raksti – mēnestiņš, zalktis, Ūsiņa? zīme (grābeklītis) uc.

Tautā lietotie rakstu nosaukumi

Dainās atrodami nosaukumi

Simbolu atšifrēšanas mēģinājumi

LATVIEŠU RAKSTRAUDZIS

Pētījums par latviešu ornamenta formām un kompozīciju

Raksti, raksti, skrīverīti,
 No grāmatas grāmatā;
 Tā rakstīja mūs' māsiņa
 No parauga paraugā.¹

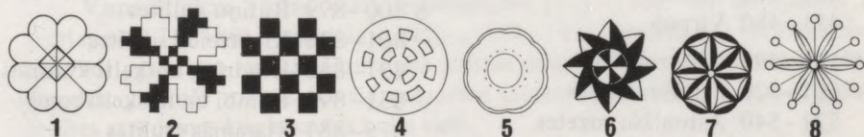
Jo vairāk zīmējam, aužam, šujam, adām, griežam, dedzinām, krāsojam vai kaļam latviešu košos rakstus, jo lielāka cienība un apbrīna mums rodas par latvietēm un latviešiem, kas šos rakstus lietāja un kas tos sacerēja senatnē – bez rūtiņu papīra un bez milimetru mēriem, dūmistabā pie skala uguns vai, staigājot pakaļ ganāmpulkam. Un tomēr saskanīgi ievijas raksts rakstā, visos labākajos paraugos neatstājot nevienas nesaskanīgas un greizas vietas.

Protams, arī tad ir bijuši un rūpīgi glabāti no paaudzes paaudzē savi rakstraudži.² Izmantotas visas iespējas citu košu rakstu nolūkošanai, pat baznīcā pa dievvārdu laiku.³ Blakus šai tradicionālai seno rakstu atdarināšanai notika arī rakstu pārradīšana un jaunradīšana – čaklas tautumeitas pūrā nebija divu vienādu cimdu pāru, un katrā cēres (sprēsliņas) pusē mēdz būt iegriezts citāds raksts,⁴ pat izsmalcinātajām un grūti komponējamām Krustpils novada jostām nav konstatēti divi gluži vienādi paraugi visā novadā.⁵

Tas gan bija iespējams tikai, pilnīgi pārzinot rakstu paveidus un komponēšanas latviskās paražas. Tādēļ jaunākajos laikos, tiklīdz senās paražas vairs tik labi neapzināja un rakstus neizprata, gadās arī etnografiskos, no tautas savāktos, paraugos kļūdainas un pārprastas vietas, kas tomēr samērā viegli atklājamas, salīdzinot ar citiem līdzīgiem rakstiem. Diemžēl, vēl lielākas kļūdas un novirzieni atrodami mūsdienu rokdarbos, kur mēdz saukt par latviskām milzīgas sienassegas un aizkarus, kuņu rakstos nezinašanas vai nevīžības dēļ daudz grēkots pret latviska raksta pamatprincipiem.

Pļaviņā ganīdama,
Villainīti norakstīju.
Kādi ziedi pļaviņā,
Tād' manā villānē.⁶

Latviešu ornamentu mēdz saukt par lineāri ģeometrisku, t.i., ko veido abstraktas taisnas līnijas, pretstatā citur parastajam naturālam dabas atveidojumam, lielāko tiesu augu un dzīvnieku ornamenta veidā.⁷ Šo ģeometriskā raksta jēdzienu divējādi pārprot. Pirmkārt, lineāri ģeometriskais raksts nebūt nav tikai taisnlīniju raksts (tāds dabiski veidojas audumos), bet gan var būt arī līklīniju raksta veidā (piemēram, t.s., cirkuļa saulītes). Otrkārt, mēdz pārspilēt, ka augu un dzīvnieku ornamenta latviešiem nemaz neesot, vai saka, ka tas vismaz neesot latvisks. Un tomēr dažus parastos raksta veidus sauc par skujiņu, saules koku, krūmu, zalkti – visi tie gan jau ir stilizēti ģeometriskās līnijās. Tāpat gluži vai naturāli dabas attēlojumi sastopami ne vien tagadnē uz pūra lādēm un juntu brodiņos, bet arī senos pilskalnos un kapulaukos izraktajās rotās (piemēram, saktas ar zvēru galvām, putnveidīgi piekariņi). Arī tautasdziesmas vairākkārt piemin šo „rakstīšanu no dabas”.⁸

Raksta veids mēdz arī pārveidoties atkarā no materiāla, ko tas rotā, vai tehnikas, kādā rotā. Jo uzskatāmi to rāda saulītes raksts, kur šī saulīte stipri atšķiras⁹ izšuvumos (1. attēls), adījumos (2.), audumos (3.), kalumos (4. un 5.), otējumos (6.), kokgriezumos (7.) un iededzinājumos (8.).

SAULĪTES

Ai, bārene, bārainīte,
Tavu daiļu villainīšu:
Visapkārt sīki raksti,
Vidū saule ritināja.¹⁰

Šeit apvienoti visi tie dažādie raksta paveidi, ko tagad pētnieki uzskata par saulītēm. Ir cits jautājums, vai arī šo rakstu darinātājiem pagātnē tie ir bijuši saules zīmes, jo viņi devuši tiem jo dažādus nosaukumus (sk. tālāk).

Šķirojot raksta paveidus tabulā, ieturēts šāds iedalījums:

S 001–799	Saulītes svītru rakstā	S 100–199	Rozetes, „rozītes”
S 001–099	Lāses, ripiņas, actiņas	101–110	Sešlapes
001–020	Lāses un ripiņas	111–120	Astoņlapes
021–060	Actiņas	121–130	Vairāklapes

131–170	Astoņlapes izšuvumos	631–650	Astoņspieķu riteņi
171–180	Četr lapes izšuvumos	651–670	Dažādas ripas
181–190	Šķeltās četr lapes	671–690	Caurumotās ripas
191–199	Dažādas rozetes	691–699	Rozešu ripas
S 200–399	Stūrainās rozetes	S 700–749	Saulespuķes
201–250	Slīpo krustu rozetes	701–710	Astoņlapes
251–300	Stāvo krustu rozetes	711–720	Četr lapes
301–370	Rombu rozetes	721–730	Sešlapes
371–390	Kvadrātu rozetes	731–740	Dažād lapes
391–399	Skaldņotās rozetes	741–749	Vainagi
S 400–499	Cirkuļa rozetes	S 750–799	Dažādas saulītes
401–430	Sešlapes	751–770	Starainās saulītes
431–440	Astoņlapes	771–790	Apalās saulītes
441–450	Četr lapes	791–799	Citādas saulītes
451–460	Dažādas un nekārtas	S 800–999	Saulītes rūtiņu rakstā
461–470	Rombi	S 800–899	Rūtiņu saulītes
471–480	Virpuļi	801–830	Krustveida saulītes
S 501–599	Lāšu rozetes	831–850	Kvadrāti, nošķelti kvadrāti
501–520	Sešlāšu rozetes	851–874	Rombi un nošķelti rombi
521–540	Astoņlāšu rozetes	875–881	Starainās saulītes
541–570	Dažādas lāšu rozetes	882–899	Lāsainās, galdainās saulītes
571–590	Saliktās rozetes	S 900–999	Ragainās saulītes
591–599	Puķainās rozetes	901–940	Taisniem ragiem
S 600–699	Ripas, riteņi	941–989	Atliektiem ragiem
601–620	Četrspieķu riteņi	991–999	Svītru rakstā
621–630	Sešspieķu riteņi		

Bez tam no saulītēm nav nošķirami arī dažādie „dārziņi” – kvadrāti un rombi ar un bez zariem. Tā kā to ir ļoti liels skaits, tos apskatīsim atsevišķā pudurī.

Lāses, actiņas. Šīs neapšaubāmi ir pats vecākais raksta paveids, jo sastopams jau visnenākajos rotājumos, kādi atrasti latviešu zemē. Lāsei izplešoties, tā kļūst par ripiņu (sal. S 001–007); ja lāses vidū parādās punkts, tā kļūst par actiņu (021); vēl tālāks izveidojums ir koncentriski cedri (aplī, riņķi) ar punktu (022–023) vai ripiņu (042–044) vidū. Lāses un actiņas sastopamas uz briežraga cirvja (011), nažu spalciem (031), ķemmēm (036), gredzeniem (012, 033), aprocēm (035), jostu sprādzēm (057), rotadatām (034, 054), dažādiem piekariņiem (032, 051, 055, 056), jo dažādām saktām (013–015, 026, 052, 053) un vēl daudz citām rotaslietām un darbarīkiem (šeit attēlotie ir tikai daži paraugi) visos

Latvijas novados. Tā atrodama pat kā „tūka acs” uz Alūksnes vīriešu svārkkiem (021). Skaidrs, ka dažos gadījumos lāse tiešām ir saules zīme,¹¹ piemēram, septiņstaru („nedēļas”) ripas saktā (S 026, pilnīgs attēls Z 021), kur posms starp stariem attēlo darba dienu („no saules līdz saulei”). Tomēr visvairāk gan būs to gadījumu, kur lāse lietāta kā vienkāršākais rotājuma elements (punkts) un no lāsēm veidoti citi raksta veidi.

Rozetes. Šīs krāsainās „rozītes” tagadnē (kopš etnografijas žurnāla *Latvijas saule* izdošanas 1923. gadā) visbiežāk mēdz dēvēt par saulītes rakstu.¹² Tās tomēr ir jaunāko laiku darinājums, jo nav grūti saskatīt viņu pirmveidu rozetveidīgajās 12–15. gadsimteņa saktās (101, 102, 111, 112), kādas atrastas dažādos Latvijas novados. Šis pirmveids arī vēl saglabājies līdz mūsu laikiem Lielvārdes līgasvas cepures rakstā (103). Tagadnē šīs rozītes sastopamas kā krāšņš villaiņu raksts Daugavas vidusteces novados – visbiežāk Krustpils sagšās, bet arī Lēdmanes, Līvānu un Dignājas sagšās, Lielvārdes sievu cepurēs un priekšautā (152), Krustpils un Ilūkstes kreklos, kādi bojāti varianti (195–199) arī otēti uz Piebalgas pūra lādes. Citos Latvijas novados šis raksta veids nav sastopams.¹³

Visparastākais rozīšu veids ir astoņlapes (131–170), bet sastopamas arī četrletes (171–180) un šķeltās četrletes (181–191). Samērā reti tās vienkrāsainas, bet parasti to lapiņas pārmaiņus izsūtās divās vai pat trijās dažādās krāsās. Gandrīz vienmēr rozītes ārmalā redzamas saules koka atvases un zari, parasti rozītes atrodamas kupla saules koka vidū.

Stūrainās rozetes. Tās sastopamas slīpo krustu (201–250), stāvo krustu (251–299), rombu (301–370) un kvadrātu (371–390) veidā. Tās atšķiras no parastiem krustiem un dārziņiem tikai ar to, ka: 1) izkrāsotas „rozīšu” veidā (lielākie raksti) un 2) sastopamas saules kokos „rozīšu” vietā. Nav viegli nosaukt, vai stūrainās rozetes ir senatnīgākas par parastajām, vai arī „rozīšu” raksts tā iepatiesies, ka šādā veidā sāks iekrāsot krustus un dārziņus.

Stūrainās rozetes arī sastopamas tikai Daugavas vidusteces novados – sevišķi Krustpils sagšās, bet arī Līvānu un Dignājas sagšās, Lielvārdes sievu cepurē, Ilūkstes aprīņķa galvassegā, Lēdmanes krokautā, Lielvārdes vainagā, Krustpils un Dignājas kreklā, Ilūkstes aprīņķa priekšautā, Jaunjelgavas Biržu divielī un Kaldabruņas rakstraudzī.

*Cirkuļa rozetes.*¹⁴ To precīzai darināšanai nepieciešams cirkulis, kādēļ arī šis raksta veids būs plašāk ieviesies tikai jaunākos laikos, kaut daži paveidi (461 un 474) atrodami jau uz dzelzslaiķmeta saktām. Šo rozešu parastie veidi ir sešlapes (401–430), astoņlapes (431–440) un četrletes (441–450) ar vai bez dārziņa; kā īpaši paveidi sastopami arī rombi (461–470), virpuļi¹⁵ (471–480) un šķēles (456). Visparastākās ir sešlapes, jo to zīmēšana ir visvieglākā (attālums starp lapu galiem vienlīdzīgs riņķa radijā), kamēr dažu citu paveidu konstruēšanai (piemēram, 433, 445, arī 422) vajadzīga jau krietna ģeometriskā veiksmē.

Vairums (ap 65 %) cirkuļa rozešu sastopamas uz vērjamo ratiņu cērēm jeb sprēslīcām, otrā vietā (ap 10 %) nāk kokles, tad tīņu vāki, pūra lādes, klēts durvis, kamanas, krēsls, veļasvāle, arī jostu sprādzes (sleņģenes). Gandrīz visas šīs rozetes (ap 90 %) ir kokgriezumi, tikai paretam otējumi un kalumi. Tātad droši var teikt, ka šī veida rakstu darinātāji bija tikai vīrieši. Cirkuļa rozetes ir lielāko tiesu (ap 90 %) kurzemnieku raksts, pa retai konstatētas arī Vidzemē (Valmieras sprēslīca, Vestienas pūra lāde, Rīgas kamanas, Raunas sakta), Latgalē (Viļānu un Barkavas sprēslīca) un Zemgalē (Reņģes veļasvāle).

Lāšu rozetes.¹⁶ Sīkstā turēšanās pie lāšu rozetēm vislabāk izsekojama saktu rotājumos no dzelzslaiķmeta līdz pat jaunākiem laikiem. Parastākās ir sešlāšu (501–520) un astoņlāšu (521–540) rozetes, bet sastopamas arī citādā lāšu skaitā (541–570), reizēm radot komplicētus lāšu salikumus (571–590), citreiz atkal visa sakta ir it kā lāšu veidojums (519, 535, 547, 548).

Arī lāšu rozetes ir gandrīz vienīgi vīriešu lietāts ornaments, jo tikai retumis vienkāršākie paveidi lietāti kreklu izvilkmumu darbos (502 Krustpils, 504 Zemgales krekļā) un sagšu izšuvumos (534 Alsungas sagšā). Lielākā daļa (ap 80 %) lāšu rozešu rotā metālu – visbiežāk saktas, arī jostu sprādzes un piekariņus. Tās sastopamas arī iededzinājumos kokā (Svētes aluskausā, Rēznas kriju vācēlē) un otējumos uz Smiltenes māla šķīvjiem, tāpat Vidsmuižas skrīņa rotājumos. Lāšu rozetes lietātas visā Latvijā, Kurzemē vairāk nekā citos apgabalos (varbūt tādēļ, ka Kurzemes priekšmetu ornamentu vairāk publicēti).

Ripas, riteņi. Ripa un ritenis ir jau senatnē pazīstami saules simboli.¹⁷ Dažādos izveidojumos tos rotājumiem kopš dzelzslaiķmeta lietā arī latviešu tautas. Mūsu rotājumos sastopami četrspieķu (601–620), sešspieķu (621–630) un astoņspieķu (631–650) riteņi, caurumotās ripas (671–690) un arī dažādas citādas ripas (651–670).

Ripas un riteņi visbiežāk atveidoti metālā – visvairāk saktās, bet arī rotādātās un ripās, piekariņos un apkakļu galos, vēl kādā dzintara rotā. Tagadnē tie parasti sastopami kokgriezumos – uz tīņu vākiem, sprēslīcām, smejamo kausu kātiem, vācēlēm, aužamā šķietiņa, pat kādā Nīcas īpašuma zīmē (658) un otējumā (693), vienkāršākie paveidi arī tāmnieku villainēs (601, 604, 611, 651). Tā šo raksta paveidu savos rotājumos lietā gandrīz tikai vīrieši. Visbiežāk tas sastopams Vidzemē un Kurzemē, paretam arī Zemgalē un Latgalē.

Saulespuķes. Acīm redzamā līdzība izveidojumā un krāsojumā, kāda ir nedaudzajām mūsu ornamentā sastopamām „naturālām” (8 ziedlapas!) puķēm ar agrāk apskatītām rozetēm un cirkuļa rozetēm, liek arī tās uzskatīt cilmes ziņā par „saules” puķēm. Visumā tās ir jaunlaiku darinājumi¹⁸ – vecākais datētais otējums (S 701, Rucavas 1770. gada skapis) ir no 18. gadsimteņa – tomēr kāda četrlapa sastopama jau 14–16. gadsimteņa saktā (717). Parastākās puķes ir

astoņlapes (701–710), četr lapes (711–720) un seš lapes (721–730), bet sastopami arī citādi veidojumi (731–740) un pat vainagi (741–749).

Saulespuķes sastopamas visos Latvijas apgabalos. Visbiežāk tās otētas uz skapjiem, pūra lādēm, sprēslicām, māla šķīvjiem, pat uz krāns un kapu krusta. Sastopamas arī griezumos (kokles, galda sāns, krēsla atzveltnē) un kalumos (saktas, jostu sprādzes). Šķiet, visbeidzot saulespuķes sāk ieviesties izšuvumos (734).

Dažādas saulītes. Šeit sakopotas nedaudzās saulītes, kas neiederējās citos nodalījumos, šķirojot tās starainās (751–770), apaļās (771–790) un citādi izveidotās (791–799). Vecākie paraugi ir saktas, rotadatas un piekari, jaunākie – pūra lāžu apkalumi un izšuvumi.

Rūtiņu saulītes. Audumiem, adījumiem un arī izšuvumiem nepieciešams saulīti pārveidot rūtiņu rakstā. Šādas rūtiņu saulītes¹⁹ dažus paveidus grūti nošķirot no krustiņu rakstiem, kādēļ šeit ievietoti tikai tādi paveidi, kuŗu astoņdaļīgais raksts skaidri rāda līdzību ar rozetēm, stūrīnām rozetēm vai cirkuļa rozetēm. Rūtiņu saulītes arī iecienītas modernos latviskos rokdarbos, un, rotājot lielākus priekšmetus (sienassegas, aizkarus, galdautus), te radusies vajadzība radīt jaunus, lielākus saulītes paveidus. No šiem jaunradītajiem paveidiem šeit uzņemti tikai tādi, kam atrodams skaidras parallēles tautas darinātos rakstos, jo sacerētājiem ne vienmēr izdevies ieturēt no īstiem etnografiskiem paveidiem izlobāmos kompozīcijas principus un tradīcijas.²⁰ Rūtiņu saulītes te šķirotas krustveida (801–830), kvadrātu (831–850), rombu (851–874), starainās (875–881), lāsainās un galdainās (882–899) saulītēs. Visšaurākajai rūtiņu saulītei ir 5, visplatākajai 43 rūtiņas.

Rūtiņu saulītes visbiežāk sastopamas uz kreklīm – 45 % no šeit sakopotajiem paveidiem, kam zināms izlietājums. Tālāk seko mutauti un cimdi (abi 19 %), brunči (7 %), zeķes (5 %) un arī pa sagšai, prievītei un linu audumam. Viskuplākās formas atrodamas uz Rucavas krekla piedurknēm („krūms”) un Nīcas un Rucavas mutautiem.

Visvairāk šis raksts sastopams Kurzemē: Rucavas (34 %) un Nīcas (23 %) novadā, tad seko Kuldīga un Alsunga (11 %) un Bārta (6 %), pavisam Kurzemē 74 %, pie tam Lejaskurzemē vien 63 %, kamēr visā Zemgalē 14 %, bet pārējie 12 % nākuši no Augšzemes un Krustpils novada, kur jo plaši pazīstamas arī izšūtās rozetes. Turpretī agrākajos lībiešu novados šo rakstu nav gadījies sastapt, ļoti reti arī Vidzemē un pārējā Latgalē.

Rucavnieces ar rūtiņu saulīti rotā kreklus un mutautus; nīcēnieces – mutautus, kreklus un cimdus; bārtenieces – kreklus, sagšu un brunčus; alsundznieces – cimdus, zeķes un kreklus; kuldīdznieces – cimdus; zemgaliētes – kreklus, brunčus un cimdus; augšzemietes – cimdus un kreklus (Ilūkste); krustpiliētes – zeķes; lielvārdietes – kreklus; vēl tā atrodama kādā Latgales prievītē.

Ragainās saulītes. Tās ir īpašs rūtiņu saulišu paveids, ko mēģināts saukt arī par mēnestiņu krustu.²¹ Ragainās saulītes dabiski iedalās tādās ar taisniem rāgiem (901–940) un atliektiem rāgiem (941–989); lai paturētu tās visas vienkopus, tabulas beigās pievienotas dažas ragainās saulītes svītru rakstā (991–999). Visšaurākajai ragainajai saulītei ir 9, visplatākajai 35 rūtiņas.

Visbiežāk (47 %) sastopamas uz jostām un prievītēm, tad sagsām (20 %) un cimdiem (11 %), pārējās – uz brunčiem, krekliem, mutautiem, sievu cepures un krokauta. Arī ragainās saulītes visvairāk (60 %) lietā Kurzemē, pie kam Lejas-kurzemē 38 % (Rucavā 22 %, Nīcā 11 % un Bārtā 5 %) un pārējā Kurzemē 22 % (Alsungā 8 %, pārējos novados kopā 14 %). Tad nāk Vidzeme ar 27 % (Lielvārdes jostās vien 24 %, Lēdmanē 3 %), Zemgale ar 11 % un Latgale ar 2 %.

Rucavnieces ar ragaino saulīti rotā sagsās, cimdus, kreklu; nīcēnieces – cimdus un mutautus; bārtenieces – sievu cepuri un brunčus; alsundznieces – sagsās un kreklu; tā vēl atrodama Ķoniņciema, Piltenes, Skrundas, Talsu un Nurmuižas prievītēs, Lielvārdes jostās, Lēdmanes krokautā, Zemgales jostās un brunčos un Latgales cimdos.

VĒRES

¹ R. Klaustiņš un J. Endzelīns, *Latvju tautas daiņas* (turpmāk: LTD) III, 935 un: A. Švābe, K. Straubergs, E. Hauzenberga-Šturma (red.), *Latviešu tautas dziesmas* (turpmāk: LTDz) III, 7186.

² Lielvārdes rakstraudzis izvilkumiem publicēts Dzērvišu darbā *Latviskie baltie izšūrumi* (turpmāk: DzI), 38. un 38A attēlā, 17. un 18. lpp. Sal. arī LTDz III, 39759: „Māmiņ, savas villainītes Loki kuplas, velē baltas! Es, tavās vērdamās, Savas tādas darināšu.”

³ Sal. LTDz III, 6842 un var. Puiši mēdz meitas par šo rakstu lūkošanu piezobot, piemēram, LTDz III, 39737: „Es pakritu ceļmalā Rakstītāma biksītēm; Nākat, visas ciema meitas, No biksēma rakstus ņemt”.

⁴ Sal. E. Grīnvalds, „Latviešu rotājumu tradīcijas koka darinājumiem” (turpmāk: GKD), *Sirojums* 11, 8. lpp.

⁵ Sal., piemēram, divas visai līdzīgās, bet tomēr atšķirīgās Krustpils novada jostas, kas publicētas mēnešraksta *Latvijas saule* (turpmāk: LS) 10. nr. 38. zīm. un žurnāla *Latvju zeltene* (turpmāk: LZ) 11. nr., 4. un 5. lpp., 7. un 8. attēlā.

⁶ LTDz III, 7444.

⁷ Sal.: V. Lamsters, *Ievads latviešu stila vēsturē* (turpmāk: LSV) I, 16. lpp., un E. Paegle, *Latvju rakstu krāja* (turpmāk: PK), 3. lpp.

⁸ Sal. LTDz III, 7444, 7239, 39717, 39732.

⁹ To norādījusi jau A. Dzērviņa mēnešrakstā *Latvju sievietē* (turpmāk: LSv), 1. nr., 15. lpp., gan dodama pa daļai citus piemērus.

¹⁰ LTD III, 3773.

¹¹ Par saules riteni kā „actiņu” sk. LSV I, 30. lpp. un II, 15. lpp.

¹² Sal. PK, 5. lpp., LSv 1. nr., 13. lpp.; V. Lamsters (LSV II, 16. lpp.) to sauc par saules ritulīti (īsteni S 195) un bez tuvāka pamatojuma izsaka domas, ka tam senas tradīcijas mūsu rakstā.

¹³ Kāds šķeltās četrlepes variants (183) uzdots gan par Krustpils sagšas (LSv 4. nr., 27. lpp.), gan Zemgales līgavas segas (LSv 3. nr., 19. un 22. lpp.) rakstu.

¹⁴ Cirkļa rozetes pie saulītēm pieskaitījuši vairāki mūsu ornamenta pētnieki, sal. – V. Lamsters (LSV II, 16. lpp.), A. Dzērvīte (LSv 1. nr., 15. lpp.).

¹⁵ V. Lamsters (LSV II, 16. lpp.) sauc to par līkstaru saulīti, bet uzskata īstenībā par mēness simbolu.

¹⁶ Lāšu rozešu paveidus pie saulītēm pieskaita V. Lamsters (LSV II, LII tabulā) un A. Dzērvīte (LSv 1. nr., 15. lpp.).

¹⁷ Sal. LSV I, 30. lpp. un II, 15. lpp., PK 5. lpp.; sk. arī: E. Brastiņš, *Latvju raksta kompozīcija* (turpmāk: BK), 47. lpp.

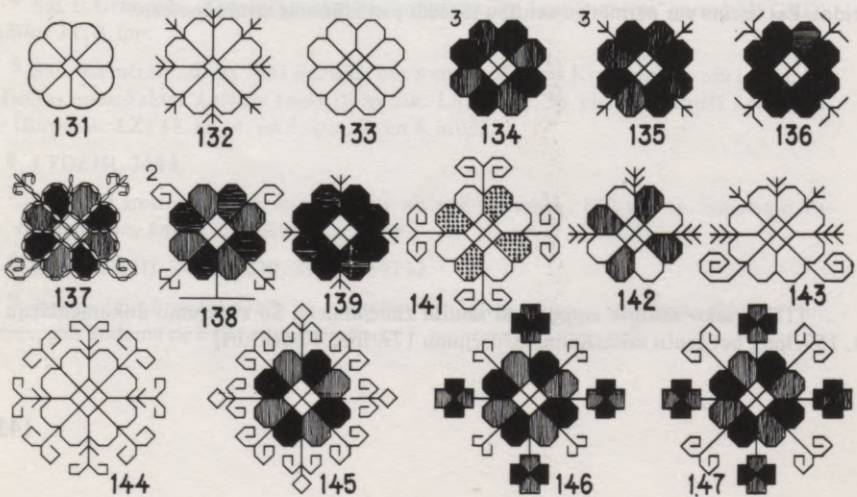
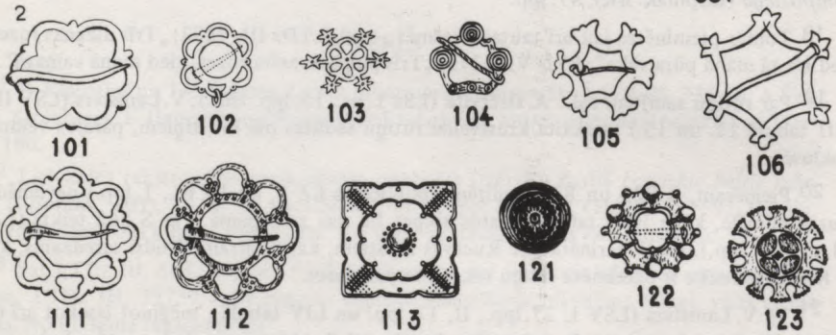
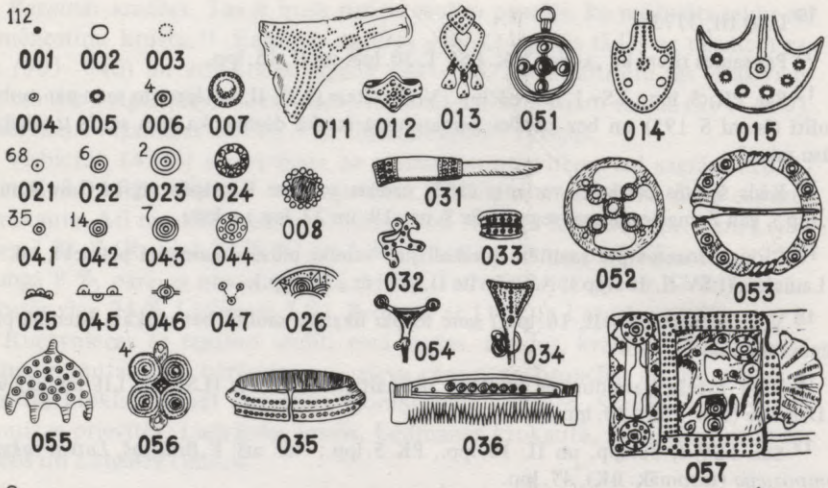
¹⁸ Tomēr pieminētas jau arī tautasdziesmās – sal. LTDz III, 7883: „Trīs dižanas rozes zied Uz tā mana pūra vāka”; LTD VI, 1279: „Trīs puķītes, zelta rozes, zied manā vaiņagā”.

¹⁹ Par rūtiņu saulītēm sal.: A. Dzērvīte (LSv 1. nr., 15. lpp. zīm.); V. Lamsters (LSV II, LIII tabulā 12. un 13.) pieskaita krustveida rūtiņu saulītes pie krustiņiem, pārējos veidus noklusē.

²⁰ Piemēram, S 823 un 824 saulītēm (publicētas LZ 5. un 10. nr., 1. lpp.) nevienādi lauza apmale, kāda īstos tautas rakstos tikpat kā nav sastopama. Par S 862 teiktis (LZ 14. nr., 11. lpp.), ka tā darināta pēc Rucavas rakstiem, kaut katram skaidri saredzams, ka te Krustpils rozīte ir pārzīmēta rūtiņu rakstā, to palielinot.

²¹ Tā V. Lamsters (LSV I, 27. lpp., II, 17. lpp. un LIV tabulā), mēģinot izsekot arī tā cilmei. Viņš tomēr saskata šo mēnestiņu krustu arī S 165 un pat dažos saules koka paveidos, kas liecina par pārmērīgu centību sagādāt pierādījumus savai hipotezei.

[Tālāk seko astoņas lappuses ar saulīšu zīmējumiem. Šo zīmējumu dokumentāciju sk. 152. lpp., bet avotu saīsinājumu atšifrējumu 177. lpp. Redaktors]

148

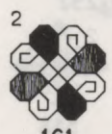
149

151

152

161

162

163

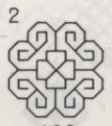
164

191

165

166

169

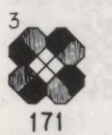
167

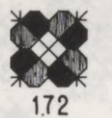
168

170

171

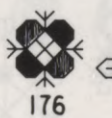
172

192

173

176

177

178

181

195

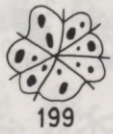
182

183

196

199

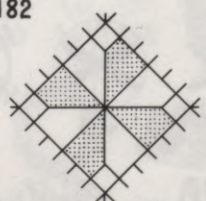
201

202

203

204

212

211

205

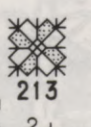
206

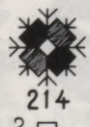
207

216

213

214

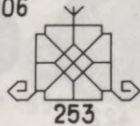
215

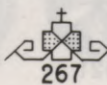
251

252

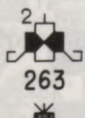
253

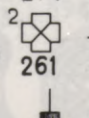
267

265

263

261

222

266

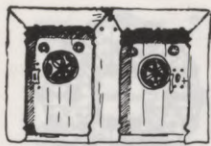

264

262

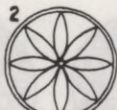

425

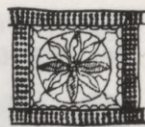
431

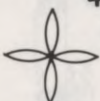
432

433

434

441

442

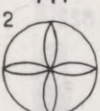
452

451

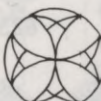
453

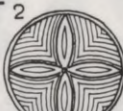
443

444

445

446

455

454

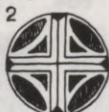
461

462

463

464

473

471

472

501

502

503

504

505

506

507

508

509

510

511

512

513

514

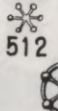
509

510

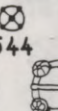
519

512

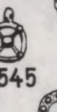
513

544

546

545

548

571

550

521

522

523

524

531

532

533

541

542

543

572

573

534

535

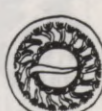
547

549

556

557

551

552

553

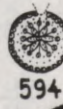
574

575

593

594

558

591

592

554

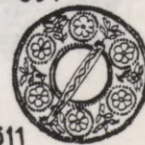
595

555

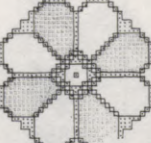

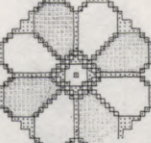

525

511

7	9	11-13	15-17	19-25	33-43
 801	 802	 803	 805	 2 806	 823_
 2 811	 812	 804	 809_	 807	 824_
 815	 3 818	 813	 2 821	 808	 822_
 816	 817	 2 819	 828_	 822_	 862
-	 825_	 836	 2 854	 814	 859_
 827_	 826_	 835	 841_	 856	 861_
-	 831	 833_	 842	 857	 828
-	 832_	 834	 855	 843	
-	 3 851	 852	 853	 858	

7	9	11-13	15-17	19-25	27-43
-	 863	 867	 872	 844	 860
-	 864	 868	 875	 879	 880
-	 865	⁵ 869	² 876	 878	 888
-	 866	 871	 877	 873	 888
 882	 884	 838	 891	 890	 896
 883	 885	 837	 892	 894	 896
 883 ₁	 886	³ 888	 893	 895	 899 ₁
-	 887	 889	 897	 899	 899 ₁
-	 884 ₁	 889 ₁	 898	 895 ₁	

9-15

901

902

903

904

905

906

907

908

991

17-19

909

911

912

913

941

942

971

973

992

21-23

914

915

951

952

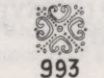
953

954

981

993

25-29

916

955

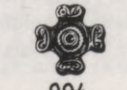
956

957

958

994

31-43

917

959

982

972

974

SAULĪŠU ZĪMĒJUMU AVOTI

- S
- 001 Ķemmes keramikas raksti LSV I: II tab. 1, 2, 3, arī 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 18; senākā dzelzslaikmeta māla trauki LSV I: VI tab. 5, 12; agrā dzelzslaikmeta piekariņš – Zengale, LSV I: VIII tab. 7; apkakļa ripa – Trikāta, LSV I: IX tab. 4; rozetes adata – Rucava, LSV I: XI tab. 8; piekariņš LSV I: XI tab. 15; šķēršu saktas LSV I: XIII tab. 1 (Vidzeme), 2 (Odziena), 8 (Rucava); ripas saktas LSV I: XV tab. 1 (Piltene), 2 (Rauna), 3 (Rauna), 5 (Rauna), 6 (Trikāta); aproces LSV I: XVII tab. 3 (Sunākste), 4 (Sēlpils), 5 (Rucava); vidējā dzelzslaikm. apkaklis LSV I: XX tab. 4 (Piltene); rotadata LSV I: XXIII tab. 2 (Zvārde); stopa sakta LSV I: XXV tab. 3 (Pļavniekkalns); apkaklis LSV I: XXVII tab. 1 (Mežotne); zvēru galvu stopa sakta LSV I: XXXI tab. 1 (Krustpils); spraišļotā stopa sakta LSV I: XXXIII tab. 3 (Klaipēda); manšētaproce LSV I, XXXIV tab. 7 (Taurene); spirālaproce LSV I: XXXV tab. 2 (Annieki); piekariņi LSV I: XXXVII tab. 10 (Jaungulbene), 10a (Dzērbene); jostu apkalumi LSV I, XXXVII tab. 12 (Klaipēda), 13 (Annieki), 16 (Oši), 17 (Auliciems), 18 (Ķeipepe); vēlā dzelzslaikm. apkaklis LSV I: XXXIX tab. 2 (Liepkalne); rotadatas LSV I, XLII tab. 6 (Ķerliņi), 7 (Kurzeme), XLIII tab. 4 (Ziemeļkurzeme); stopa saktas LSV I: XLIV tab. 1 (Jelgavas apr.), 2 (Mērdzene), 5 (Valtaiķi); pakavsakta LSV I: XLV tab. 1 (Ķerliņi); aproces LSV I: XLVI tab. 1a (Aizkraukle), 2 (Līves muiža), 7 (Code), 9 (Aizkraukle), XLVII tab. 4 (Cīrava), 5 (2, 8 – Dundaga); zvēru galvu saktas LSV I, LI tab. 1a (Rīga), 5 (Dobele), 6 (Laidze); aproces LSV I: LII tab. 8 (Vestiena), 9 (Kalsnava), LIII tab. 2 (Kalsnava); gredzeni LSV I: LIV tab. 29 (Code), 34 (Dzelzava), 35 (Galgauka), 37 (Pāle); bronzas vijīņu vainags LSV I: LV tab. 1 (Nītaure); jostu apkalumi LSV I: LV tab. 6 (Kurzeme), 7 (Lielstraupe), 8 (Kazdanga); piekariņi LSV I, LVI tab. 5 (Lēdmane), 13 (Daugmale), LVII tab. 10 (Krimulda); rotas ripas LSV I, LVIII tab. 2 (Ikšķile), 3 (Allaži), 6 (Ludzas apr.), 8 (Aizkraukle); brieža raga cirvis LSV I: LXI tab. 10 (Jaungulbene); iemauktu siksnu daļītājs LSV I: LXII tab. 9 (Talsi); vēsturisko laiku saktas LSV II: I tab. 9 (Dienvidgaunija), II tab. 8 (Bērzaune 14–15. gs.), 9 (Lubāna), 10 (Galgauka), III tab. 1 (Līgatne 16. gs.), 2 (Salaspils), 6 (Bērzaune), IV tab. 4 (Stāmeriene), V tab. 7 (Kazdanga), VI tab. 2 (Jelgavas apr.), 3 (Puze), 4 (Vecsaule), VII tab. 2 (Ludzas apr.), X tab. 2 (Zengale), 3, 20, 23 (Dienvidkurzeme); Alsungas sleņģene LSV II: XIX tab., Piltenes sleņģene LSV II XX tab.; kokles LSV II: XXX tab. 3, 4, 5; aluskausi LSV II: XLVIII tab. 4, 6, 7 (Sunākste); otējums LSV II: LV tab. 11, 32; tīnes vāks LSV II: LXII tab. 1 (Nītaure); šķietīgš LSV II: LXII tab. 11 (Latgale); Kuldīgas briedainā josta MLR IV.
- 002 Agrā dzelzslaikmeta ornaments LSV I: XIX tabula.
- 003 Vēlā dzelzslaikmeta bronzas vijīņu vainags LSV I: LV tab. 2 (Rikopole).
- 004 Kuldīgas briedainā josta MLR IV.
- 005 Pļavniekkalna stopa sakta LSV I: XXV tabula 1.
- 006 Vidējā dzelzslaikmeta krusta adatas LSV I: XXX tab. 3 (Ķeipepe), 4 (Kuldīga); piekari LSV I: XXXVII tab. 7, 8 (Zvārde).
- 007 Vidējā dzelzslaikmeta jostas apkalums LSV I: XXXVII tab. 18.
- 012 16. gs. gredzens LSV II: XVI tabula 4 (Dūre).

- 008 Vēsturisko laiku saulīte metallā LSV II: LII tab. 26.
- 011 Vēlā dzelzslaikmeta brieža raga cirvis LSV I: LXI tab. 10 (Jaungulbene).
- 013 Rucavas dzintara kniepkņeni Lk 13. nr., 29. lpp., 11B attēls.
- 014 Vidējā dzelzslaikmeta stopa saktas pēda LSV I: XXV tab. 3 (Pļavniekkalns).
- 015 Vidējā dzelzslaikmeta stopa saktas pēda LSV I: XXV tab. 1 (Pļavniekkalns).
- 021 Agrā dzelzslaikmeta apkaklis LSV I: IX tab. 3 (Veckalsnava); šķēršu saktas LSV I, XIII tab. 1 (Vidzeme), 4 (Īle); vidējā dzelzslaikmeta rotadata LSV I: XXIII tab. 8 (Tērvete); stopa sakta LSV I: XXV tab. 1 (Pļavniekkalns); aproces LSV I: XXVI tab. 1 (Oši); rotadatas LSV I: 1 (Laidze), 4 (Zlēkas); aproces LSV I: 5 (Ķeipene), 9 (Aizkraukle); vēlā dzelzslaikmeta apkakļi LSV I: XXXVIII tab. 2a (Kosa), 2b (Līves muiža), XXXIX tab. 1 (Baltinava), 4 (Saikava), XL tab. 1 (Kuldīgas apr.); stopa sakta LSV I: XLIV tab. 5 (Valtaiķi); pakavsaktas LSV I: XLV tab. 5 (Ciemalda), 7 (Priekule); aproce LSV I: XLVII tab. 4 (Cīrava); pakavsakta LSV I: L tab. 5 (Vecsaule); zvērgalvu saktas LSV I: LI tab. 2, 2a (Rauna), LII tab. 7 (Raņķi); aproces LSV I, LIII tab. 1a (Kalsnava), 8 (Salaspils); gredzeni LSV I: LIV tab. 17 (Vidzeme), 18 (Piebalga), 19 (Līvāni), 20 (Ainava); jostas apkalums LSV I: LV tab. 10 (Lielvārde); piekariņi LSV I: LVI tab. 7 (Cēsu apr.), 9 (Priekuļi), 14 (Rikopole), 18 (Salaspils), LVII tab. 6 (Visagals), 7 (Daugmale), 8 (Jaunsvirlauka), 15 (Ikšķīle); kaula izstrādājumi LSV I: LXI tab. 3 (Bukmuiža), 5 (Rīga), 9 (Rīga); zobens LSV I: LXII tab. 5 (Rauna); vēsturisko laiku pakavsakta LSV II: I tab. 6 (Ikšķīle), II tab. 5 (Aizkraukle 14–15. gs.), 7 (Rauna 14–15. gs.); stūrainās saktas LSV II: III tab. 5 (Kurzeme), 6 (Bērzaune); gredzena sakta LSV II: VI tab. 4 (Vecsaule); jaunlaiku dzintara saktiņa LSV II: XIV tab. 5 (Rucava); Rucavas dzintara kniepkņeni Lk 13. nr., 29. lpp., 11B attēls; aluskauss LSV II: XLVIII tab. 2 (Svēte); rotājumi LSV II: LV tab. 30, 31, 55; otējums uz krucifiksa LSV II: LXIII tab. 2 (Viļāni); tūka „acs” uz Alūksnes vīriešu svārkkiem Lk 20/21. nr., 54. lpp.
- 022 Vidējā dzelzslaikmeta spraišu saktas LSV I: XXXIII tab. 2 (Ķeipene), 4 (Klaipēda); vēlā dzelzslaikmeta kaula izstrādājumi LSV I: LXI tab. 4 (Preiļi), 6 (Daugmale), 8 (Lielvārde), PK 42.
- 023 Vēlā dzelzslaikmeta pakavsakta LSV I: XLV tab. 3a (Aizkraukle); kaula ķemmitē LSV I: LXI tab. 7 (Rīga).
- 024 Jaunlaiku saulīte metallā LSV II: LII tab. 17.
- 025 Jaunlaiku saulīte metallā LSV II: LII tab. 19.
- 026 14–16. gs. gredzena sakta LSV II: VI tab. 4 (sk. zīm. Z 021), LII tab. 13 (Vecsaule).
- 031 Vēlā dzelzslaikmeta duncis ar kaula spalvu LSV I: LXI tab. 3 (Bukmuiža), GDK 4. nr., 3. lpp., 16. zīm.
- 032 Ikšķīles pakariņš LZ 9. nr., 4. lpp.
- 033 Vēlā dzelzslaikmeta spirālgredzens LSV I: LIV tab. 17 (Vidzeme).
- 034 Vidējā dzelzslaikmeta trijstūru adata LSV I: XXIII tab. 8 (Tērvete).
- 035 Vidējā dzelzslaikmeta aproce LSV I: XXVI tab. 5 (Oši).
- 036 Vēlā dzelzslaikmeta kaula ķemmitē LSV I: LXI tab. 6 (Daugmale).
- 041 Vidējā dzelzslaikmeta aproce LSV I: XXVI tab. 5 (Oši); rotadatas LSV I: XXIX tab. 6 (Bauska), XXX tab. 1 (Oši), 2 (Klaipēda), 3 (Ķeipene), 5 (Zemgale); sakta LSV I, XXXIII tab. 1 (Lubāna); aproce LSV I: XXXIV tab. 4 (Kurzeme); vēlākā dzelzslaikm.

- adatas LSV I: XLIII tab. 3 (Šķērstiņi), 4 (Ziemeļkurzeme); sakta LSV I: XLIV tab. 5 (Valtaiķi), LI tab. 1a (Rīga), LII tab. 1 (Jaunpiebalga), 2 (Sakstagals); aproces LSV I: LIII tab. 1 (Kalsnava), 6 (Talsi), 7 (Talsi); gredzens LSV I: LIV tab. 16 (Odziēna), piekariņi LSV I: LVI tab. 4 (Rauna), 6 (Daugmale), 10 (Ogre), 15 (Galgauska), 17 (Ziemeļkurzeme), LVII tab. 6 (Visagals), 7 (Daugmale), 8 (Jaunsvirlauka), LVIII tab. 2 (Ikšķile), 6 (Ludzas apr.), 7 (Cēsu apr.), 9 (Salaspils), 10 (Dole); iemauktu apkalums LSV I: LXII tab. 9 (Talsi); jaunlaiku sirdsveidīgā saktiņa LSV II: XIV tab. 3 (Zemgale); jaunlaiku saulīte metallā LSV II: LII tab. 18.
- 042 Vidējā dzelzslaiķmeta rotadatas LSV I: XXIX tab. 1 (Laidze), 3 (Bāļas), 4 (Ziēkas), 5 (Krape), XXX tab. 2 (Klaipēda); vēlā dzelzslaiķmeta rotadata LSV I: XLIII tab. 1 (Ciemalda); saktas LSV I: L tab. 6 (Ķerliņi), 7 (Vecsaule); piekariņi LSV I: LVIII tab. 10 (Dole), 11 (Jelgavas apr.), 12 (Mežotne); jaunlaiku saulīte metallā LSV II, LII tab. 22; dzintara saktiņa LSV II: XIV tab. 8 (Liepājas apr.).
- 043 Vidējā dzelzslaiķmeta rotadatas LSV I: XXX tab. 2 (Klaipēda), 4 (Kuldīga), 5 (Zemgale); vēlā dzelzslaiķm. sakta LSV I: L tab. 7 (Vecsaule); rotas ripas LSV I: LVIII tab. 10 (Dole), 11 (Jelgavas apr.), 12 (Mežotne).
- 044 Jaunlaiku saulīte metallā LSV II: LII tab. 23.
- 045 Dzelzslaiķmeta saulīte metallā LSV II: LII tab. 9.
- 046 Vēlā dzelzslaiķmeta važturis LSV I: LVIII tab. 10 (Dole).
- 047 Vēlā dzelzslaiķmeta iemauktu apkalums LSV I: LXII tab. 9 (Talsi).
- 051 Vidējā dzelzslaiķmeta rotas ripa LSV I: XXXVII tab. 7 (Klaipēda).
- 052 Vēlā dzelzslaiķmeta rotas ripa LSV I: LVIII tab. 7 (Cēsu apr.).
- 053 15–16. gs. gredzena sakta LSV II: V tab. 4 (Kursa).
- 054 Vidējā dzelzslaiķmeta trijstūrīga adata LSV I: XXIX tab. 3 (Bāļas).
- 055 Vēlā dzelzslaiķmeta važturis LSV I: LVIII tab. 9 (Salaspils).
- 056 Vidējā dzelzslaiķmeta važturis LSV I: XXX tab. 4 (Kuldīga), 5 (Zemgale), 1 (Oši), XXIX tab. 1 (Laidze).
- 057 Jaunlaiku ādas jostas sprādze LSV II: XXI tab. 2 (Sarkanmuižas pag.).
- 101 12–15. gs. rozešveidīgā sakta LSV II: IV tab. 2 (Kazdanga), 3 (Jūrkalne).
- 102 12–15. gs. rozešveidīgā sakta LSV II: IV tab. 1 (Puze), LZ 9. nr., 4. lpp.
- 103 Sievas cepure LSV II: LI tab. 13 (Lielvārde).
- 104 12–15. gs. stūrīnā sakta – Trikātas Plāņi, LSV II: III tab. 4.
- 105 15. gs. sakta – Bērzpils, LZ 19. nr., 28. lpp., 51. attēls.
- 106 12–15. gs. stūrīnā sakta – Puze, LSV II: III tab. 9.
- 111 12–15. gs. rozešveidīgā sakta – Puze, LSV II: IV tab. 5.
- 112 12–15. gs. rozešveidīgā sakta – Stāmeriene, LSV II: IV tab. 4.
- 113 Slenģenes sprādze Lk 20/21. nr., 52. lpp.
- 121 13. gs. ripas sakta – Mežotnes pilskalns, SLV 22. lpp.
- 122 12–15. gs. rozešveidīgā sakta – Aizpute, LSV II: IV tab. 6.
- 123 Agrā dzelzslaiķmeta ripas sakta – Rauna, LSV I: XV tab. 3.
- 131 PK 48.   132 PK 47.
- 133 PĀ 76.
- 134 Krekla raksts – Krustpils, LZ 11. nr., 3. lpp., 6. attēls; sievas cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., pēdējais vāks; galda sega, LSv 8. nr., 29. lpp.

- 135 Sagša – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 34; villaine II – Krustpils, Dz, starp 240. un 241. lpp.; sagša – Dignāja, LSV II: LI tab. 7.
- 136 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 30.
- 137 Villaine – Dignāja, LZ 14. nr., 3. lpp., 4. attēls.
- 138 Sagša – Lēdmāne, LSV II: LI tab. 8.; sagša – Dignāja, LSV II: LI tab. 9.
- 139 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 31.
- 141 Sedziņa LSV 9. nr., 26. lpp.
- 142 Sagša – Krustpils, LSV 2. nr., 25. lpp., 4A attēls; LSV II: LI tab. 11.
- 143 PĀ 77.   144 PĀ 82.
- 145 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., pēdējais vāks.
- 146 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., pēdējais vāks.
- 147 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 22.
- 148 Villaine – Krustpils, BK IX.
- 149 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 8.; sagša – Lēdmāne, LSV II: LI tab. 10.
- 151 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 33.
- 152 Priekšauts – Lielvārde, DZI 62. lpp., 92. attēls.
- 161 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 32.; galda sega LSV 8. nr., 29. lpp.
- 162 Galda sega LSV 8. nr., 28. lpp.
- 163 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 26. lpp., 5. attēls.
- 164 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls, 1.
- 165 Villaine VI – Krustpils, Dz starp 256. un 257. lpp.
- 166 Krekls – Ilūkste, DZI 82. lpp., 101B attēls; LSV II: LIV tab. 19.
- 167 Spilvens grieztā rakstā LSV 5. nr., 24. lpp., 2. attēls 9.
- 168 Sedziņa Latgales sagšas rakstā LSV 6. nr., 24. lpp., 2. attēls, 25. lpp., 3. attēls.
- 169 Sagšas – Krustpils LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 6.
- 170 A. Dzērvītes kompozīcija Lk 24. nr., pēdējais vāks.
- 171 20. gs. sagša – Līvāni, VAO pielikums; villaine – Krustpils, LZ 11. nr., 2. lpp., 3. attēls; villaine III – Krustpils, Dz starp 248. un 249. lpp.
- 172 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 21.
- 173 Sagša – Krustpils, LSV 2. nr., 25. lpp., 4A attēls.
- 176 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 17.
- 177 20. gs. sagša – Līvāni, VAO pielikums.
- 178 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 24.
- 181 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 15.; villaine II – Krustpils, Dz starp 240. un 241. lpp.
- 182 Līgavas sega – Zemgale, LSV 3. nr., 19. un 22. lpp., 3. un 7. attēls.
- 183 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 23.
- 191 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 27.
- 192 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 13.
- 195 Otēts saulītes motīvs LSV II: LII tab. 49.
- 196 Otēts saulītes motīvs LSV II: LII tab. 39.
- 199 Otēts saulītes motīvs LSV II: LII tab. 47.; pūra lāde – Piebalga, LSV II: LXIII tab. 8.
- 201 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., pēdējais vāks.
- 202 Krokauts – Lēdmāne, BK XXIV.

- 203 Villaine – Krustpils, LS 17/18. nr., PĀ 120, PK 158.
 204 PĀ 125.   205 PĀ 79, PĀ 129.
 206 Sagšas – Krustpils, LSv 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 11.
 207 PĀ 84, PK 52.   211 PK 79.
 212 Sagšas – Krustpils, LSv 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 19.
 213 PĀ 129.
 214 Sagšas – Krustpils, LSv 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 7.
 215 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., pēdējais vāks.
 216 Villaine – Krustpils, Dz starp 240. un 241. lpp.; LS 5/6. nr.
 221 Sagšas – Krustpils, LSv 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 28.
 222 Sagšas – Krustpils, LSv 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 18.
 251 PK 49.
 252 Sagšas – Krustpils, LSv 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 14.
 253 PĀ 78.
 261 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., 31. lpp., 2. attēls 2.; vainags – Lielvārde, Lk 25. nr., 31 lpp., 2. attēls 6.; spilvens grieztā rakstā, LSv 5. nr., 24. lpp., 2. attēls 9.
 262 Sagšas – Krustpils, LSv 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 6, 22; cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., pēdējais vāks; villaine I – Krustpils, Dz starp 240. un 241. lpp.; LS 5/6. nr.
 263 Villaine I – Krustpils, Dz starp 240. un 241. lpp.; LS 5/6. nr.
 264 20. gs. sagša – Līvāni, VAO pielikums.
 265 PĀ 93, PĀ 137, PK 156.
 266 Villaine V – Krustpils, Dz starp 256. un 257. lpp.
 267 Krustiņš audumā LSV II: LIII tab. 47.
 268 Sedziņa LSv 5. nr., 23. lpp., 3. sedziņa.
 269 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., 31. lpp., 2. attēls 2.
 271 A. Dzērvītes kompozīcija Lk 24. nr., pēdējais vāks.
 272 Skujiņas daļa LSV II: LV tab. 63.
 273 Galvassega – Ilūkstes apr., DZI 87. lpp., 105. attēls; no Krustpils sagšu austras kokiem LSv 1. nr., 16. lpp., 32, 52.
 274 Sagšas – Krustpils, LSv 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 26.
 275 Trijstūris audumā LSV II: LV tab. 28.
 281 Villaine II – Krustpils, Dz starp 240. un 241. lpp.
 282 PK 155.
 283 Sagšas – Krustpils, LSv 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 4.
 291 No austras koka LSv 5. nr., 21. lpp., 1. attēls 1.
 292 No austras koka LSv 5. nr., 21. lpp., 1. attēls 1.
 302 Sagšas – Krustpils, LSv 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 9.
 311 Villaine I – Krustpils, Dz starp 240. un 241. lpp.; LS 5/6. nr.
 312 Krokauts – Lēdmane, BK XXIV.
 313 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., pēdējais vāks.
 314 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., pēdējais vāks; no Krustpils sagšu austras kokiem LSv 1. nr., 16. lpp., 34, 35, 36, 47, 53.
 315 No Krustpils sagšas austras koka LSv 1. nr., 16. lpp., 33.
 316 PĀ 94.

- 317 Villaine – Krustpils, BK IX.
- 318 Dvieļa gals – Jaunjelgavas Birži, LKR 16 lp., 2.; PĀ 148.
- 319 Kaldabrunas rakstraudzis LKR 28 lp., 1.
- 321 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 1, 8, 16, 25, 29.
- 322 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 25.
- 323 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 29.
- 324 No Krustpils sagšas austras koka LSV 1. nr., 16. lpp., 37.
- 325 No Krustpils sagšas austras koka LSV 1. nr., 16. lpp., 38, 39, 49.
- 326 No Krustpils sagšas austras koka LSV 1. nr., 16. lpp., 42.
- 327 No Krustpils sagšas austras koka LSV 1. nr., 16. lpp., 43, 51.
- 331 Villaine – Krustpils, BK IX, LS 17/18. nr.; 20. gs. sagša – Līvāni, VAO pielikums, no Krustpils sagšu austras kokiem LSV 1. nr., 16. lpp., 31, 33, 34, 35, 36, 40, 45, 46, 47, 50, 53; Krustpils sagšas LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 11, 14, 17, 21, 22, 30, 31, 32, 34; PK 76.
- 332 Villaine VI – Krustpils, Dz starp 256. un 257. lpp.
- 333 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., 31. lpp., 2. attēls 2.; PK 78, PK 81.
- 334 PK 138; rombs LSV II: LV tab. 50.
- 335 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 5.
- 336 Krustpils villaine I Dz starp 240. un 241. lpp.; Krustpils villaine V Dz starp 256. un 257. lpp.; LS 5/6. nr.
- 342 Krustpils villaine II Dz starp 240. un 241. lpp.
- 343 Krustpils villaine V Dz starp 256. un 257. lpp. 344 PK 84.
- 345 No Krustpils sagšas austras koka LSV 1. nr., 16. lpp. 44.
- 346 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., pēdējais vāks.
- 351 Galvassega – Ilūkstes apr., DzI 87. lpp., 105. attēls; priekšauts – Ilūkstes apr., LKR 25. lp.; no Krustpils sagšu austras kokiem LSV 1. nr., 16. lpp., 9, 18, 29, 39, 43, 48.
- 352 Krekls – Dignāja, LZ 14. nr., 4. lpp., 6. attēls; saules koka sastāvdaļa LSV II: LV tab. 27, 29.
- 353 PK 71. 354 PK 100.
- 361 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 10.
- 362 PĀ 80.
- 363 Apkakles stūra raksts BK XXII, 1.
- 364 Ģeometrisks motīvs – Vietalva, LSV II: LVIII tab. 3.
- 365 Rombi LSV II: LV tab. 48.
- 371 Villaine – Krustpils, LS 17/18. nr.; līkloči izšuvumos LSV 5. nr., 26. lpp. 28.
- 372 Līkloči izšuvumos LSV 5. nr., 26. lpp. 21.
- 373 Villaine – Krustpils, LS 17/18. nr., PĀ 125, PK 158.
- 374 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 20; villaine LS 17/18. nr.
- 375 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 20.
- 376 PK 160.
- 377 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., pēdējais vāks.
- 390 Sienas sega LSV 6. nr., 23. lpp., 2. attēls.
- 391 Villaine – Dignāja, LZ 14. nr., 3. lpp., 4. attēls; līkloči izšuvumos LSV 5. nr., 26. lpp. 8, 20.

- 392 Krustpils villaine I Dz starp 240. un 241. lpp.; Krustpils villaine III Dz starp 248. un 249. lpp.; LS 5/6. nr.
- 393 Krekls – Krustpils, LZ 11. nr., 3. lpp., 6. attēls; līkloči izšuvumos LSV 5. nr., 26. lpp. 27.
- 394 Krustpils villaine I Dz starp 240. un 241. lpp., II turpat, Krustpils villaine V Dz starp 256. un 257. lpp., VI turpat, LS 5/6. nr.
- 395 20. gs. sagša – Līvāni, VAO pielikums; villaine – Dignāja, LZ 14. nr., 3. lpp., 4. attēls.
- 381 Sagšas – Krustpils, LSV 4. nr., 27. lpp., 4. attēls 12; galda sega LSV 8. nr., 29. lpp.
- 382 Sagšas – Krustpils LSV 4, 27. lpp., 4. attēls 3.
- 383 Villaine – Dignāja, LZ 14. nr., 3. lpp., 4. attēls; PĀ 25.
- 384 PK 160. 385 PK 96.
- 386 Cepure – Lielvārde, Lk 25. nr., 31. lpp., 2. attēls 2.
- 387 Villaine – Dignāja, LZ 14. nr., 3. lpp., 4. attēls.
- 401 Saulīte kokā, iegriezta LSV II: LII tab. 33.
- 402 Vārves sprēslīca GKD 5. nr., 2. lpp., 211 zīm., 11. nr., 11. lpp., 31A zīm.
- 403 Pūra lādes priekša – Vestiena 1863, LSV II: XLV tab. 2, LII tab. 45.
- 404 Pūra lādes priekša – Cīrava 1804, LSV II: XLIV tab. 4, LII tab. 41.
- 405 Sprēslīca – Barkava, GKD 9. nr., 13. lpp., 26D zīm.; LSV II: LXII tab. 9; MLR II.
- 406 Saulīte kokā, iegriezta LSV II: LII tab. 32.
- 407 Rakstītas ragavas, pēc Broces, BK XXVIII; LSV II: LII tab. 31.
- 411 Krēsla atzveltne – Nīca, LSV II: XL tab. 3; LII tab. 34; MLR II.
- 412 Tīnes vāks – Renda, kokgriezums LSV II: LXII tab. 2.
- 413 Sprēslīca – Užava, GKD 9. nr., 15. lpp., 28D zīm.; LSV II: LXII tab. 8; MLR II.
- 414 Kursas sprēslīca I MLR II; līdzīgs raksts Zvārdes sprēslīcai GKD 11. nr., 10. lpp., 30A zīm.
- 415 Sprēslīca – Raņķi, GKD 11. nr., 9. lpp., 29A zīm.; Lk 19. nr., 38. lpp., 1. attēls 3.
- 416 Sprēslīca – Sarkanmuiža, GKD 9. nr., 15. lpp., 28E zīm.; Vārves sprēslīca GKD 11. nr., 11. lpp., 31B zīm.
- 417 Sprēslīca – Valmieras pag., LSV II: LXII tab. 7; Kursas sprēslīca II MLR II; līdzīgs raksts arī Vārves sprēslīcai GKD 11. nr., 11. lpp., 31B zīm.
- 418 Sprēslīca – Talsi, GKD 9. nr., 14. lpp., 27L zīm.
- 421 Ratiņa cēre – Nīcas pag., BK XVI, 2.
- 422 Kokles raksts V. V. M. GKD 4. nr., 4. lpp., 18. zīm.; LSV II, XXX tab. 3; līdzīgi raksti Puzes sprēslīcai GKD 11. nr., 10. lpp., 30B zīm. un Vārves sprēslīcai GKD 11. nr., 11. lpp., 31A zīm.
- 423 Ratiņa cēre – Krotas pag., BK XVI, 1.
- 424 Raņķu sprēslīca GKD 11. nr., 9. lpp., 29A zīm.; Lk 19. nr., 38. lpp., 1. attēls 3; Kabīles sprēslīca GKD 9. nr., 14. lpp., 27M zīm.
- 425 Dēļu durvis – Raņķi, LSV II: XLIX tab. 1, LII tab. 38; klēts durvis Skaistas Riņķos (?) GKD 4. nr., 5. lpp., 20. zīm.
- 431, 432, 433 Kazdangas sprēslīca GKD 9. nr., 14. lpp., 27J zīm.
- 434 Alsungas sleņģene LSV II: XVIII tab., LII tab. 25.
- 441 Interpolēts no 431 un 443.
- 443 Kokle Lk 19. nr., 38. lpp., 2. attēls 2, 3.
- 445 Kurzemes sprēslīca GKD 9. nr., 14. lpp., 27M zīm.

- 446 Kokles raksts V. V. M. LSV II: XXX tab. 3.
- 451 Secināts no 452 apakšējā attēla.
- 452 Viļānu sprēsliņa GKD 9. nr., 13. lpp., 26C zīm.
- 453 Kokle GKD 4. nr., 4. lpp., 18. zīm.
- 454 Rendas sprēsliņa LSV II: LXII tab. 6.
- 455 Kokgriezuma raksts GKD 6. nr., 4. lpp., 24C zīm.
- 456 Kokgriezums GKD 5. nr., 2. lpp., 21M zīm.
- 461 Agrā dzelzslaikmeta emaļēta ripas sakta – Rauna, LSV I: XV tab. 2.
- 462 Alsungas sleņģene LSV II: XVIII tab.; Lk 20/21. nr., 52. lpp., 4. attēls 4; Lk 24. nr., 30. lpp., 4. attēls b.
- 463 Kurzemes sprēsliņa GKD 9. nr., 14. lpp., 27F zīm.
- 464 Tīnes vāks – Medze, LSV II: LXII tab. 3; Pērkones pūra tīnes vāks BK XVII, 1.
- 471 Geometrisks motīvs – Tāšu pag., LSV II: LVIII tab. 5; otēts saulītes motīvs LSV II, LII tab. 44.
- 472 Veļasvāle – Reņģe, BK XX, 1.
- 473 Kurzemes sprēsliņa GKD 9. nr., 14. lpp., 27F zīm.
- 474 Vēlā dzelzslaikmeta sudraba sakta BK XX, 2.
- 501 Interpolēts no 502, 508 un 509.
- 502 Saulīšu raksts izvilkuma tehnikā LSV 5. nr., 21. lpp., 1. attēls 2; Lielvārdes kreklis DzI 65. lpp., 94B, C attēls; Lk 25. nr., 32. lpp., 3. attēls 4AB, 5AB; Lielvārdes rakstraudzis DzI 17. lpp., 38. attēls, 18. lpp. 38A attēls; dzelzslaikmeta saulīte metallā LSV II: LII tab. 8; uz Liepājas apr. saktas MLR II; uz Kuldīgas un Alsungas zeltītās dižsaktas MLR IV.
- 503 Kuldīgas zeltītā sagšas dižsaktas MLR IV; uz Alsungas dižsaktas LZ 6. nr., 7. lpp., 15. attēls; saulīte metallā LSV II: LII tab. 21.
- 504 Zemgales kreklis Lk 19. nr., 36. lpp. 13.
- 505 Krustpils sakta LZ 11. nr., 6. lpp., 15. attēls. 506 PK 43.
- 507 Kuldīgas briedainās jostas apkalums MLR IV.
- 508 Dzintara sakta – Rucava, MLR II.
- 509 13–18. gs. gredzena sakta – Ikšķīles baznīca, LSV II: V tab. 2.
- 510 Lielvārdes sakta Lk 25. nr., 34. lpp., 5. attēls 13.
- 511 Rucavas sakta LZ 8. nr., 3. lpp., 4. attēls; Rucavas lielā sakta Lk 13. nr., 29. lpp., 12. attēls.
- 512 14–16. gs. saulīte metallā LSV II: LII tab. 14.
- 513 Agrā dzelzslaikmeta bronzas piekariņš – Rauna, LSV I: X tab. 10.
- 519 17. gs. sakta ar akmeņiem – Līgatnes Ķempji, LSV II: IX tab. 2; ļoti līdzīga sakta – turpat IX tab. 1.
- 521 Interpolēts no 522, 523 un 541.
- 522 Vidējā un vēlā dzelzslaikmeta raksta elements LSV I: XLVIII tab. I.
- 523 Māla šķīvis – Smiltene, MLR III.
- 524 Kuldīgas un Alsungas sleņģene MLR IV.
- 525 Krustpils sakta MLR II.
- 531 Saulīte metallā LSV II: LII tab. 3; saules ritenis LSV I: XIX tab.
- 532 Kriju vāceles vāks – Rēzna, LSV II: LX tab. 6; LII tab. 27.

- 533 PK 103.
- 534 Talsu – tāmnieku sagša LZ 3. nr., 10. lpp., 20. attēls; Alsungas sagša LSV II: LI tab. 6; villaines stūģa raksts BK XXII, 2.
- 535 Agrā dzelzslaikmeta rozešveidīga ripas sakta – Līgatne, LSV I: XV tab. 8.
- 541 Uz Salaspils pakariņu turētāja LZ 9. nr., 4. lpp.
- 542 Māla šķīvis – Smiltene, MLR III.
- 543 Vēlā dzelzslaikmeta caurumota ripas sakta – Vecsaule, LSV I: L tab. 7; PK 45.
- 544 Saulīte metallā LSV II: LII tab. 4; LSV I: XIX tab.
- 545 Agrā dzelzslaikmeta bronzas piekariņš – Rauna, LSV I: X tab. 8.
- 546 Sudraba krekla saktiņa – Kuldīga un Alsunga, MLR IV.
- 547 13–15. gs. gredzena sakta – Jūrkalne, LSV II: V tab. 6.
- 548 Krekla saktiņa – Dienvidkurzeme, LSV II: X tab. 18.
- 549 Burbuļu sakta ap 1400. gadu – Klostere, LSV II: VII tab. 3.
- 550 Sudraba krekla saktiņa – Abrene, MLR IV.
- 551 Bārtas sakta MLR II.
- 552 Krekla saktiņa – Dienvidkurzeme, LSV II: X tab. 23; Rucavas saktiņa Lk 13. nr., 29. lpp., 10. attēls.
- 553 Krekla saktiņa – Zemgale, LSV II: X tab. 2.
- 554 Uz Kuldīgas un Alsungas sleņģenes MLR IV.
- 555 Zemgales sakta MLR II.
- 556 17. gs. burbuļu sakta – Bauska, LSV II: VII tab. 5.
- 557 14–16. gs. gredzena sakta – Tukums, LSV II: VI tab. 5.
- 558 Ģeometrisks motīvs – Latgale, LSV II: LVIII tab. 4.
- 571 Ģeometrisks motīvs – Sakstagals, LSV II: LVIII tab. 1; otēts saulītes motīvs LSV II, LII tab. 40.
- 572 Aluskannas rotājums Lk 19. nr., 38. lpp., 1. attēls 1.
- 573 Skreiņas priekša – Vidsmuiža, LSV II: XLVI tab. 3.
- 574 Sleņģenes sprādze Lk 20/21. nr., 52. lpp., 4. attēls 3; Lk 24. nr., 30. lpp., 4a attēls.
- 575 Kuldīgas un Alsungas sleņģene MLR IV.
- 581 Liepājas aprīņķa sakta MLR II.
- 582 Kuldīgas zeltītā sagšas dižsakta MLR IV.
- 583 Kuldīgas un Alsungas zeltītā dižsakta MLR IV, Lk 22. nr., 32. lpp., 13. attēls; ļoti līdzīga Kuldīgas sakta MLR II.
- 591 Rucavas saktas sīkdaļa LSV II: XIII tab. 1; LII tab. 20.
- 592 Rucavas sakta LZ 8. nr., 3. lpp., 4. attēls.
- 593 Aluskausa sāns LSV II: XLVIII tab. 6.
- 594 Saulīte kokā, iededzināta LSV II: LII tab. 29.
- 595 Aluskauss – Svēte, LSV II: XLVIII tab. 2.
- 601 Villaines stūģa raksts BK XXII, 2.
- 602 Saules ritenis LSV I: XIX tab.
- 603 Agrā dzelzslaikmeta ripas galvas adata – Sausnēja, LSV I: XI tab. 2.
- 604 Talsu – tāmnieku sagša LZ 3. nr., 10. lpp., 20. attēls.
- 605 Tīnes vāks – Medze, LSV II: LXII tab. 4; Pērkonas tīnes vāks BK XVII, 1.
- 606 Agrā dzelzslaikmeta caurumotā ripas sakta – Rauna, LSV I: XV tab. 4.

- 607 Agrā dzelzslaikmeta apkakļa gala ripa – Trikāta, LSV I: IX tab. 4.
- 608 Agrā dzelzslaikmeta riteņa adata – Tērvete, LSV I: XI tab. 11.
- 609 14–16. gs. pakavsaktas gala ripa – Lubāna, LSV II: II tab. 9.
- 611 Talsu – tāmnieku sagša LZ 3. nr., 10. lpp., 20. attēls.
- 612 Agrā dzelzslaikmeta krūšu adata – Klaipēda, LSV I: XII tab. 3.
- 613 Vēlā dzelzslaikmeta rotas ripa – Allaži, LSV I: LVIII tab. 3.
- 621 Vidējā dzelzslaikmeta riteņa adata – Pļavniekkalns, LSV I: XXIII tab. 1.
- 622 Agrā dzelzslaikmeta riteņa adata – Mārciena, LSV I: XI tab. 10.
- 623 Vidējā dzelzslaikmeta riteņa adata – Zvārde, LSV I, XXIII tab. 2.
- 631 14–15. gs. pakavsaktas gala ripa – Bērzaune, LSV II: II tab. 8; LII tab. 11.
- 632 Tautisks mets kabatas portfelim LZ 17. nr., 10. lpp. 633 PK 44.
- 634 Saulīte metallā LSV II: LII tab. 5; saules ritenis LSV I: XIX tab.
- 635 Agrā dzelzslaikmeta riteņa adata – Sēlpils, LSV I: XI tab. 12.
- 636 12–15. gs. saktas piekars – Puze, LSV II: III tab. 3, LII tab. 12.
- 637 Agrā dzelzslaikmeta caurumota ripas sakta – Rauna, LSV I: XV tab. 5.
- 638 Saulīte metallā LSV II: LII tab. 6.
- 639 Agrā dzelzslaikmeta bronzas piekariņš – Rauna, LSV I: X tab. 9.
- 640 Skrundas pagasta vainags LTDz VIII, v lpp.
- 641 17. gs. pakavsaktas caurumota ripa – Līgatnes Ķempji, LSV II: III tab. 1.
- 651 Talsu – tāmnieku sagša LZ 3. nr., 10. lpp., 20. attēls.
- 652 14–16. gs. pakavsaktas ripa – Lubāna, LSV II: II tab. 9.
- 653 Tīnes vāks – Renda, LSV II: LXII tab. 5.
- 654 Vidzemes sprēšlīca MLR II.
- 655 Tāmnieku sprēšlīca MLR II; saulīte kokā LSV II: LII tab. 35.
- 657 Vēlā dzelzslaikmeta rotas ripa – Galgauska, LSV I: LVIII tab. 5.
- 658 Īpašuma zīme – Nīca, SLV 264. lpp.
- 661 Tīnes vāks – Renda, LSV II: LXII tab. 5.
- 662 Vārves vācele GKD 4. nr., 5. lpp., 20. zīm.
- 663 Agrā dzelzslaikmeta ripas sakta – Trikāta, LSV I: XV tab. 6.
- 664 Šķietīņš – Latgale, LSV II: LXII tab. 11, LII tab. 36.
- 671 Krekla saktiņa – Kuldīga un Alsunga, MLR IV.
- 672 13–18. gs. gredzena sakta – Ikšķile, LSV II: V tab. 3.
- 673 Smeļamā kausa kāts – Cēsu pagasts, LSV II: XXXIII tab. 6.
- 674 Smeļamā kausa kāts – Cēsu pagasts, LSV II: XXXIII tab. 5.
- 675 Krimuldas rota LZ 9. nr., 4. lpp.
- 676 Agrā dzelzslaikmeta caurumotā ripas sakta – Dzelzava, LSV I: XVI tab. 8.
- 677 Agrā dzelzslaikmeta caurumotā ripas sakta – Rauna, LSV I: XVI tab. 7.
- 678 Agrā dzelzslaikmeta caurumotā ripas sakta – Latvija, LSV I: XV tab. 7.
- 679 Agrā dzelzslaikmeta caurumotā ripas sakta – Trikāta, LSV I: XVI tab. 6.
- 680 Vēlā dzelzslaikmeta rotas ripa – Cēsu apkārtne, LSV I: LVIII tab. 1.
- 691 Vēlā dzelzslaikmeta caurumotā ripas sakta – Priekuļi, LSV I: L tab. 8.
- 692 Agrā dzelzslaikmeta ripas sakta – Piltene, LSV I: XV tab. 1.
- 693 Saulītes motīvs LSV II: LII tab. 46.
- 701 Skapja durvis – Rucava, LSV II: LVIII tab. 7 (1770. gadā).

- 702 Skapja durvis – Purmsāte, LSV II: LVIII tab. 8.
- 703 Slegģenes sprādze Lk 20/21. nr., 52. lpp., 4. attēls 1; Lk 24. nr., 30. lpp. 4c.
- 704 Izrakstīta krāsns – Viļāni, LSV II: LVIII tab. 6.
- 705 Moderna somiņa ar latvju rakstiem LZ 9. nr., 11. lpp., 32. attēls.
- 706 Galds – Viļāni, MLR III.
- 707 Skapja durvis Anno 1831 – Kurzeme, LSV II: XXXIX tab. 2.
- 708 Pūra lādes priekša – Bērzaune, LSV II: XLVI tab. 1.
- 711 Pēc Smiltenes skapja LZ 15. nr., 12. lpp., 15. attēls.
- 712 Pēc Ilūkstes aprīņa raksta LZ 17. nr., 10. lpp.
- 713, 714 Kokles raksts V. V. M., LSV II: XXX tab. 4.
- 715 Blūze LZ 10. nr., 3. lpp., 13. attēls.
- 716 Blūze LZ 10. nr., 3. lpp., 13. attēls.
- 717 14–16. gs. pakavsaktas rīpa – Galgauska, LSV II: II tab. 10.
- 718 Māla šķīvis – Smiltene, MLR III.
- 721 Krēsla atzveltnē Lk 19. nr., 38. lpp., 1. attēls 6.
- 722 723 Kokles raksts V. V. M., LSV II: XXX tab. 5.
- 724 Pēc Smiltenes skapja LZ 15. nr., 12. lpp., 15. attēls.
- 725 Sprēslīcas otējums – Viļāni, LSV II: LX tab. 5.
- 726 Uz pūra lādes – Kaunata, LSV II: LX tab. 1.
- 731 Kuldīgas un Alsungas dižsakta MLR IV; Kuldīgas sakta MLR II.
- 732 Otēts kapa krusts – Pērkone, LSV II: LX tab. 2.
- 733 Ādas jostas sprādze – Užava, LSV II: XXI tab. 1; LII tab. 24.
- 734 Dvieļa izšuvums – Kapiņi, LSV II: LX tab. 4.
- 741 Pūra lādes priekša 1883 – Ungurmuiža, LSV II: XLV tab. 3.
- 742 Pūra lādes priekša 1862 – Vīpe, LSV II: XLV tab. 4.
- 751 Sagšas mala – Kabile, LSV II: LI tab. 1.
- 752 Sagšas mala – Bārta, LSV II: LI tab. 2.
- 753 Lielvārdes vainags Lk 25. nr., 31. lpp., 2. attēls 8.
- 754 Moderna somiņa ar latvju rakstiem LZ 9. nr., 11. lpp., 32. attēls.
- 755 Pūra lādes apkalums – Turlava, LSV II: LXI tab. 3.
- 756 Pūra lādes apkalums – Tāši, LSV II: LXI tab. 7.
- 757 Agrā dzelzslaikmeta rozetes adata – Rucava, LSV I: XI tab. 8.
- 758 Vēlā dzelzslaikmeta rozetes adata – Ķerliņi, LSV I: XLII tab. 6; 17. gs. saktas piekare – Salaspils, LSV II: IX tab. 3; LII tab. 15.
- 759 Krustpils sakta MLR II; LZ 11. nr., 6. lpp., 15. attēls; sal. Lk 26. nr., 30. lpp. Vidzemes vidienes (?) pakaru sakta.
- 771 Lejaskurzemes krekls LKR 2.
- 772 Paklājs Lsv 8. nr., 27. lpp., 8. attēls.
- 773 Pūra lādes stūris Lsv 10. nr., 27. lpp., 4. attēls.
- 791 Galgauskas rota LZ 9. nr., 5. lpp.
- 792 12–15. gs. stūģainā sakta – Dobeles, LSV II: III tab. 8.
- 801 Bārtas krekls D, MLR II.
- 802 Dignājas cimds Lsv 9. nr., pēdējais vāks; Nīcas mutauts BK XVIII; LKR 6b2; pēc Nīcas kabatas lakatiņa LZ 10. nr., 6. lpp., 24., 25. attēls; Alsungas zeģe LZ 6. nr.,

- pielikums; spilvens Augšzemes dūraiņa rakstā LZ 1. nr., 10. lpp., 19. attēls; zvaigznītes raksts LZ 7. nr., 11. lpp., 29. attēls; PĀ 141; LSv 2. nr., 27. lpp.
- 803 Bārtas sagšas Lk 15. nr., 46. lpp., 28. attēls.
- 804 Rucavas irkotais krekls B1, MLR II.
- 805 Pēc Rucavas krekla LZ 4. nr., 5. lpp., 12. attēls.
- 806 Tamborēta priekškara mežģīne LZ 17. nr., 1. lpp., 17. lpp., H attēls; līdzīgs raksts LZ 17. nr., 7. lpp., G attēls B.
- 807 Pēc Rucavas rakstiem LZ 17. nr., 13. lpp., A attēls.
- 808 Dekorātīva sedziņa LZ 7. nr., 13. lpp., 31. attēls.
- 809 Krūmots krekla raksts LKR 13, 1.
- 811 Alsungas krekla apkakle Lk 23. nr., 27. lpp., 8. attēls; tikla aizkars LSv 9. nr., 22. lpp.
- 812 Bauskas novada cimds LSv 3. nr., 21. lpp., 6.
- 813 Rietumu Zemgales brunči Lk 19. nr., 36. lpp., 19.
- 814 Pēc Nīcas kabatas lakatiņa LZ 10. nr., 7. lpp., 25. attēls.
- 815 Galda celiņš LSv 7. nr., 24. lpp.
- 816 Interpolēts no 815 un 817.
- 817 Nīcas mutauts LZ 18. nr., 3. lpp., 5. attēls; LKR 21b; zvaigznīte LZ 7. nr., 11. lpp., 29. attēls; pēc Nīcas kabatas lakatiņa LZ 10. nr., 7. lpp., 26. attēls.
- 818 1. cimdu raksts – Augšzeme, MLR I; 23. cimdu raksts – Alsunga, MLR I; zvaigznīte, krustiņš audumā LSV II: LIII tab. 13.
- 819 9. cimdu raksts MLR I; zvaigznīte, krustiņš audumā LSV II: LIII tab. 12.
- 821 Sedziņa LZ 11. nr., 7. lpp., 16. attēls; tamborēta sedziņa LZ 8. nr., 1. lpp., 2. attēls.
- 822 Pēc Rucavas raksta LZ 13. nr., 9. lpp., 24. attēls.
- 823 Galda sedziņa LZ 10. nr., 1. lpp.
- 824 Tikla sedziņa LZ 5. nr., 1. lpp., 1. attēls.
- 825 Latgales prievīte PC, 1d; LJP 4.
- 826 Nīcas cimds LZ 16. nr., 15. lpp.
- 827 Alsungas zeķe LZ 6. nr., pielikums.
- 828 Rucavas krekla krūms BK XII.
- 829 Pēc Rucavas raksta LZ 19. nr., 23. lpp., 44. attēls.
- 831 Pēc Kuldīgas cimda LZ 12. nr., 7. lpp., 15., 16. attēls. 832 PĀ 143.
- 833 1. cimdu raksts – Augšzeme, MLR I.
- 834 Lielvārdes krekls LZ 6. nr., 11. lpp., 23. attēls.
- 835 Nīcas mutauts LZ 18. nr., 3. lpp., 5. attēls 1; pēc Nīcas mutauta LZ 13. nr., 4. lpp., 11. attēls; citāds vidus – pēc Rucavas raksta LZ 18. nr., 16. lpp., 26. attēls.
- 836 9. cimdu raksts MLR I.
- 837 Nīcas krekls B, MLR II.
- 838 Rucavas krekls LKR 5, 1; pēc Rucavas krekla LZ 19. nr., 21. lpp., 42. attēls.
- 841 Rucavas krekls A1, MLR II.
- 842 Pēc Rucavas raksta LZ 11. nr., 11. lpp., 22. attēls, 9. lpp. 20. attēls.
- 843 Pēc Rucavas raksta LZ 18. nr., 16. lpp., 26. attēls.
- 844 Nīcas kabatas lakats LKR 11, 2.
- 851 15. cimdu raksts – Alsunga, MLR I; Alsungas cimds LSv 3. nr., 21. lpp. 9; zvaigznīte LZ 7. nr., 11. lpp., 29. attēls.

- 852 Lielvārdes kreklis DZI 71. lpp., 95E attēls; Lk 25. nr., 32. lpp., 3. attēls 10A.
- 853 Pēc Rucavas raksta LZ 19. nr., pēdējais vāks.
- 854 Rucavas kabatas lakats KER; Nīcas mutauts BK XVIII, LKR 6b5.
- 855 Paklājs pēc Nīcas rakstiem LZ 17. nr., 8. lpp., A attēls.
- 856 Spilvens LSV 8. nr., 26. lpp., 5. attēls.
- 857 Spilvens LSV 8. nr., 26. lpp., 5. attēls.
- 858 Tamborēta sedziņa LZ 17. nr., 7. lpp., G attēls C.
- 859 Nīcas mutauts BK XVIII.
- 860 Koka šķīvja intarsija, A. Klētnieks pēc 859.
- 861 Rucavas kabatas lakats KER.
- 862 Pēc Rucavas rakstiem (?) LZ 14. nr., 11. lpp., 16. attēls.
- 863 Svītenes kreklis Lk 19. nr., 34. lpp. 5; LZ 1. nr., 5. lpp., 1. attēls; Bauskas aprīņka kreklis DZI, 84. lpp., 102B zīm.
- 864 18. cimdu raksts – Alsunga, MLR I.
- 865 Bez norādes LSV 1. nr., pēdējais vāks.
- 866 Rucavas kreklis LZ 19. nr., 19. lpp., 38. attēls.
- 867 Cimds LZ 17. nr., pēdējais vāks. 867, PĀ 117.
- 868 Pēc Rucavas krekla LZ 1. nr., 13. lpp., 27. attēls; LZ 13. nr., 10. lpp., 27. attēls.
- 869 Rucavas kreklis LKR 9, 1; LZ 1. nr., 13. lpp., 28. attēls; LZ 10. nr., 4. lpp., 15. attēls; tīkla aizkars LSV 9. nr., 25. lpp., 14. attēls; PĀ 109.
- 871 Krustpils zeķe LZ 11. nr., 6. lpp., 12 attēls.
- 872 Spilvens LZ 10. nr., 11. lpp., 34 attēls.
- 873 Pēc Rucavas raksta LZ 13. nr., 10. lpp., 27. attēls; LZ 1. nr., 13. lpp., 27. attēls.
- 875 Nīcas kreklis LZ 7. nr., 1. lpp., 1. attēls.
- 876 Bārtas brunči LZ 12. nr., 5. lpp., 9. attēls; Lk 15. nr., 45. lpp., 18. attēls 1; rombi, kvadrāti LSV II: LV tab. 53.
- 877 Nīcas kreklis DZI 76. lpp., 97B attēls; Lk 18. nr., 28. lpp., 6c attēls.
- 878 Rucavas kreklis LKR 8, 1. 879 PĀ 122.
- 880 Rucavas kreklis LKR 8, 1; PĀ 122
- 881 Rucavas kreklis LKR 8, 1.
- 882 Samazināts no 884.
- 883 Jelgavas aprīņka kreklis DZI 85. lpp., 104A attēls; Lk 19. nr., 35. lpp., 10.
- 883, Interpolēts no 883, 885 un 886.
- 884 Bārtas kreklis MLR V.
- 884, Interpolēts no 884 un 888.
- 885 Linu audums III, MLR I.
- 886 Ilūkstes kreklis DZI 82. lpp., 101A attēls.
- 887 Tīkla aizkars LSV 9. nr., 23. lpp., 7. attēls.
- 888 Alsungas cimds LSV 3. nr., 21. lpp., 9. attēls; 18. cimdu raksts MLR I; Alsungas dūrainis Ug 4/178. nr., 89. lpp.
- 889 A. Dzērvītes kompozīcija: Zemgales kreklis Lk 19. nr., pēdējais vāks.
- 889 Interpolēts no 889 un 887.
- 890 Austrumu Zemgales galdainie brunči Lk 19. nr., 36. lpp., 17.
- 891 Spilvens pēc Rucavas krekla LZ 1. nr., 10. lpp., 18. attēls.

- 892 Pēc Rucavas raksta LZ 17. nr., 4. lpp., C attēls; 5. lpp., D attēls.
- 893 Sedziņa Nīcas mutauta rakstā LSV 7. nr., 27. lpp., 2. attēls.
- 894 A. Dzērvītes kompozīcija: Zemgales kreklis Lk 19. nr., pēdējais vāks.
- 895 Tīkla aizkars LSV 9. nr., 23. lpp., 8. attēls.
- 895₁ Interpolēts no 895 un 880.
- 896 A. Dzērvītes komponēts Zemgales kreklis Lk 19. nr., pēdējais vāks.
- 897 Blūze LZ 10. nr., 3. lpp., 14. attēls.
- 898 Tamborēts galdauts LZ 13. nr., 13. lpp., 34. attēls.
- 899 Rietumu Zemgales brunči Lk 19. nr., 36. lpp., 19.
- 899₁ Ekstrapolēts no 894 un 899.
- 901 Nīcas dūrainis ADU 15. lpp.
- 902 Rucavas cimdš LSV 11. nr., 25. lpp.
- 903 Nurmuižas prievīte BK XIII, 1; Skrudas prievīte BK XIII, 3; Talsu prievīte MLR III, Piltene LJP 5, Ķoniņciems LJP 4.
- 904 Lielvārdes josta Ia MLR III; Bārtas cepure LSV 12. nr., pēdējais vāks; Zemgales josta Lk 19. nr., 36. lpp. 21; Lk 19. nr., 37. lpp. 24; Rucavas sagša II (puse raksta) Lk 13. nr., 28. lpp., 7. attēls; spilvens pēc Rucavas krekla LSV 1. nr., 19. lpp., 2. zīm. 5.
- 905 Lielvārdes josta Ia MLR III.
- 906 Lielvārdes josta LNT 540. attēls 2, 3, 4, 6, 7, 8; Lk 25. nr., 33. lpp., 4. attēls.
- 907 Zemgales josta II KER, Lk 19. nr., 37. lpp. 22; Lielvārdes josta II, MLR III.
- 908 Galda sega pēc Rucavas rakstiem LZ 12. nr., 14. lpp., 29. attēls.
- 909 Rucavas sagša II Lk 13. nr., 28. lpp., 7. attēls.
- 911 Rucavas villaine LZ 8. nr., 3. lpp., 5. attēls; KER.
- 912 Rucavas sagša II Lk 13. nr., 28. lpp., 7. attēls.
- 913 Rietumu Zemgales brunči Lk 19. nr., 36. lpp. 18.
- 914 Ekstrapolēts no 909 un 912.
- 915 Rucavas villaine KER; LZ 8. nr., 3. lpp., 5. attēls.
- 916 Ekstrapolēts no 912, 914 un 915.
- 917 Tamborēta sedziņa LZ 8. nr., 7. lpp., 18. attēls.
- 941 Rucavas raksts LZ 8. nr., 14. lpp., 35. attēls.
- 942 Sedziņa LSV 5. nr., 22. lpp., 2. attēls.
- 951 Alsungas sagša Lk 23. nr., 28. lpp., 17. attēls; LZ 6. nr., 13. lpp., 27. attēls; mēneštīgu krusts audumā LSV II: LIV tab. 17.
- 952 Alsungas sagša Lk 23. nr., 28. lpp., 17. attēls; LZ 6. nr., 13. lpp., 27. attēls.
- 953 Latgales cimdš LSV 8. nr., pēdējais vāks; PK 140, PĀ 116; mēneštīgu krusts audumā LSV II: LIV tab. 18.
- 954 Alsungas kreklis MLR IV; LKR 26, 2.
- 955 Mets LZ 19. nr., 22. lpp., 43. attēls.
- 956 Nīcas cimdš LZ 9. nr., pēdējais vāks; mēneštīgu krusts audumā LSV II: LIV tab. 16; cimda raksts LZ 4. nr., 10. lpp., 28. attēls.
- 957 Bārtas brunči Lk 15. nr., 45. lpp., 18. attēls 12.
- 958 Sedziņa Nīcas mutauta rakstā LSV 7. nr., 27. lpp., 3. attēls.
- 959 Dekorātfva sedziņa LZ 7. nr., 13. lpp., 31. attēls.
- 971 Pēc Rucavas krekla LZ 10. nr., 4. lpp., 15. attēls.

- 972 Nīcas kabatas lakats LKR 11, 3.
 973 PĀ 117. 974 PĀ 144.
 975 Sienassega pēc Alsungas rakstiem LZ 14. nr., 2. lpp.
 982 A. Dzērvītes kompozīcija spilvenam Lk 23. nr., pēd. vāks; Lk 27. nr., 33. lpp., 5. attēls.
 991 Lēdmanes krokauts BK XXIV; mēnestiņu krusts audumā LSV II: LIV tab. 21.
 992 Mēnestiņu krusts audumā LSV II: LIV tab. 20.
 993 Moderna somiņa ar latvju rakstiem LZ 9. nr., 11. lpp., 31. attēls.
 994 13. gs. rotadata – Mežotne, SLV 105. lpp.
 995 Mēnestiņu krusts LSV I: LXIII tab.

ZVAIGZNĪTES

Es uzsedzu kumeļam
 Zvaigžņu deķi mugurā;
 Mana paša līgaviņa
 Zvaigžņu deķu audējiņa. 22

[Turpmākajā klasifikācijas schēmā zvaigznītes raksta paveidi šķiroti astoņās grupās, kas savukārt iedalītas trīsdesmit deviņās klasēs. Tāpat kā saulīšu, arī zvaigznīšu klasifikācijā lietota decimālā sistēma.]

Šķirojot zvaigznītes raksta paveidus tabulās, ieturēts šāds iedalījums:

Z	001 – 099	Zvaigznīšu pirmsākumi
	001 – 009	Pieciņstūru zvaigznītes
	010 – 019	Sešstūru zvaigznītes
	020 – 029	Septiņstūru zvaigznītes
	030 – 039	Astoņstūru zvaigznītes
	040 – 049	Deviņstūru zvaigznītes
	050 – 059	Sešpadsmitstūru zvaigznītes
Z	100 – 199	Zvaigznītes svītru rakstā
	100 – 179	Oktogrammas:
	110 – 119	Ar tukšu vidu, lāsītēm, stariem
	120 – 129	Ar rombu vidū
	130 – 139	Ar kvadrātu vidū
	140 – 149	Ar stāvo krustu vidū
	150 – 159	Ar gulus krustu vidū
	160 – 169	Ar abējiem krustiem vidū
	170 – 179	Ar zvaigznīti vidū
	180 – 199	Aplī ievilkta zvaigznītes:
	180 – 189	Astoņstūru zvaigznītes
	190 – 199	Pārējās ievilkta zvaigznītes

- Z 200 – 699 Zvaigznītes rūtiņu rakstā
- Z 200 – 299 Zvaigznītes ar nepārtrauktu apmali:
 210 – 229 Ar lāsīti, četrpunktu vai krustiņu vidū
 230 – 249 Ar rombu vidū
 250 – 269 Ar nošķeltu rombu vidū
 270 – 289 Ar kvadrātu vidū
 290 – 299 Ar saulīti vidū
- Z 300 – 399 Zvaigznītes sadalītas ar stāvo krustu:
 310 – 329 Ar tukšu vidu vai lāsīti
 330 – 349 Ar gulus krustiņu vidū
 350 – 369 Ar kvadrātu vidū
 370 – 389 Ar rombu vidū
- Z 400 – 499 Zvaigznītes sadalītas ar gulus krustu:
 410 – 429 Ar tukšu vidu vai tumšu lāsīti
 430 – 449 Ar divkāršu krustu
 450 – 469 Ar divkāršu pildītu krustu
 470 – 489 Ar rombu vidū
- Z 500 – 599 Zvaigznītes sadalītas ar abējiem krustiem:
 501 – 509 Ar tukšu krustiņu vidū
 510 – 529 Ar krustiņu vidū
 530 – 549 Ar rombu vidū
 550 – 569 Ar nošķeltu rombu vidū
 570 – 589 Ar kvadrātu vidū
 590 – 599 Ar saulīti vidū
- Z 600 – 699 Nekārtnās zvaigznītes

Latviskā rakstā zvaigznīte²³ tagad parasti sastopama regulāri ieliekta astoņstūra, t. s., oktogrammas veidā. To jaunlaikos mēdz dēvēt par auseklīti,²⁴ bet senāks nosaukums ir divkāršais lietuvēna krusts,²⁵ rendiniekos to dēvējot arī par ozolu.²⁶

Zīmējot šo astoņstūraino zvaigznīti, to iespējams uzvilkt vienā vilcienā, nemaz neatņemot zīmuli no papīra. Pareizā oktogrammā var ievilkt kvadrātu, pie kam tā visiem stūriem un malu vidiem pieskaņas zveigznītes staru ierobi. Dažādu tehnisku apstākļu dēļ tomēr zvaigznīte ne vienmēr var paturēt šo regulāro oktogrammas veidu, piemēram, rūtiņu rakstā tādu var uzzīmēt tikai 9, 13, 17, 21 . . . , t. i., vispār $4n + 1$ rūtiņu platumā, bet, citādā platumā zīmējot, zvaigznītes staru ierobi nevar aizsniegt vai atkal pārsniedz kvadrāta malas. Tautas sacerētos paraugos šie ierobi ļoti reti pārsniedz kvadrāta malu (sal. tabulā Z 136,

145, 315), jo citādi zvaigznīte pārvērstos par gulus krustiņu. Bet visbiežāk gadās, ka ierobi nesasniedz kvadrāta malas, un tādā gadījumā rakstu par zvaigznīti varētu nosaukt vienīgi tad, ja ierobs sniedzas vismaz līdz zvaigznītes pusstarai, jo ar vēl seklāku ierobu jau rodas stāvais krustiņš.

Tikai ar šādiem dabiskiem ierobežojumiem iespējams zvaigznītes rakstu nošķirt no krustiņa, jo īstenībā zvaigznīte ir it kā līdzsvara stāvoklī starp stāvo un gulus krustiņu. Tāpat svarīgi, lai zvaigznītes stūri būtu asi – tiklīdz tos apstrupina, zvaigznīte pārvēršas pazīstamās saulītes rakstā (sk. Z 513 tabulā). Zvaigznītes staras aizvien ir nesašaurinātas, ir gadījies atrast tikai vienu vienīgu piemēru (Z 609), kur kādā Rucavas kreklā staras ir sašaurinātas.

Šis tehniskais apskats bija nepieciešams, lai pietiekami raksturotu zvaigznītes rakstu, jo trimdas latviešu rokdarbu žurnālos par zvaigznītēm mēdz saukt vīsdāzādākos rakstus – ne vien krustiņus un saulītes, bet pat Rucavas „putniņu” un Nīcas „sunīti”.²⁷

Kamēr audumos un izšuvumos oktogramma ir vienīgais tīrā zvaigznītes raksta veids, tikmēr griezumos, grebumos, otējumos un intarsijās sastopami arī vēl citādi zvaigznītes paveidi (sal. Z 181–194), t. i., parasti gan 8 stūriem, bet paretam arī 5, 6, 12 un 16 stūriem (pēdējās gan tikpat labi var uzskatīt arī par saulītēm).

Īstenībā zvaigznīte ir pastarīte latviešu raksta veidu starpā, jo tā nav atrodamā nevienā bronzas laikmeta vai dzelzslaikmeta rotājumā,²⁸ kaut gan pasaulē oktogramma bija jau sen pazīstama (piemēram, uz Kiklādu salas māla kausa ap 2000 gadu priekš Kristus)²⁹ Latviešu tautām pirmo reizi zvaigznītes raksts parādās uz stūrāinām un gredzenu saktām 12–16. gs.,³⁰ bet tur ir 6, 7, 9 un 16 stūrāinas³¹ zvaigznes (sal. Z 015–051). Paretam parādās arī rēgulāra piecstūru zvaigznīte (pentagramma, drudu krusts) ne vien uz saktām (Z 002) un vecas kuršu kokles (Z 001), bet kā „lietuvēna krusts” arī uz klēts durvīm (Z 191). Šāda veida zvaigznītes saglabājušās uz ventiņu sleņģenēm (Z 011) un kreklu saktām (Z 013) līdz pat mūsu dienām.

Tikai 17. gadsimtenī latviešiem parādās pirmā oktogramma³² metallā (Z 031), bet pagājušajos divi simti gados tā stipri izplatās un kļūst par mūsu audumu un adījumu raksta diezgan parastu elementu un izveidota jau kādos 150 paveidos. Tas bija iespējams tādēļ, ka daudz vietās zvaigznīte ir stājusies agrākā krustiņa vai saulītes vietā.

Zvaigznīšu izplatība

Mēs redzam, ka zvaigznītes raksta viduci nemēdz atstāt tukšu – tur parādās lāsīte (punkts), krustiņš, rombs, kvadrāts, pat saulīte vai otra zvaigznīte. Ārmalā gandrīz visām lielākām zvaigznītēm redzamas saules koka atvases un pat lielāki zari, reizēm ap zvaigznīti parādās krustiņi un mazas saulītes. Pavisam maz ir

zvaigznītes nekārtno rakstu — ar lielākiem pārveidojumiem un apvienojumiem ar krustiņu. Reizēm zvaigznītes staras izkrāsotas līdzīgi saulītei (Z 521, 522). Visšaurākais zvaigznītes raksts ir 9 rūtiņu, visplatākais — 41 rūtiņas plats.

Zvaigznīšu raksts visbiežāk sastopams uz kreklēm — 37 % no šeit sakopotiem paveidiem, kam ir zināms izlietājums. Tālāk seko cimdi (20 %), sagšas (10 %), zeķes, jostas un mutauti (katram 8 %), vēl zvaigznītes sastopamas uz brunčiem, ņieburēm, sievu cepurēm, bet ārpus apģērba — uz sprēslicām, māla podiem, salmu intarsijās. Viskuplākās zvaigznīšu formas atrodamas uz Rucavas krekla piedurknēm un Nīcas un Rēzeknes mutautiņiem.

Ir izteikti uzskati, ka zvaigznīte raksturīga tikai tāmnieku, resp. agrāko lībiešu apvidiem.³³ Mūsu pētījumi rāda, ka šādi uzskati nav pamatoti, jo visvairāk zvaigznīšu raksts sastopams Rucavas novadā — no turienes nāk 20 % šeit sakopoto zināmas cilmes zvaigznīšu, kamēr nākamā vietā (visi ar 14 %) seko Nīcas, Alsungas un Kuldīgas novads, arī Bārtas novads dod savus 8 %. Visumā Lejaskurzemei pieder 44 % un Ziemeļkurzemei 33 % zvaigznīšu, bet Vidzeme (izrādās — tieši ne lībiešu novadi) dod tikai 9 %, Latgale 7 % un plašā Zemgale — 6 %. Kaut arī šiem skaitļiem nevar piešķirt absolūtu nozīmi (trimdā pieejama tikai rakstu izlase, un Kurzemes novadu raksti visai parasti trimdas publikācijās), tomēr var secināt, ka zvaigznīte ir sevišķi iecienīts kurzemnieku raksta veids, lai gan sastopama arī visā pārējā Latvijā.³⁴ Vēl būtu piezīmējams, ka zvaigznīti ar klāt pievienotiem krustiņiem (Z 255–257) gadījies sastapt vienīgi Alsungas un Kuldīgas novadā, turpretī nekārtlais zvaigznītes apvienojums ar krustiņu (Z 603–606) sastopams kā Alsungā, tā arī Lielvārdē un Lēdmanē.

Kamēr rucavietes ar zvaigznītēm rotā gandrīz vienīgi kreklus (zvaigznīte ir pazīstamā „krūma” pašā vidū) un dažus cimdus, nīceniņas to lietā mutautos, cimdus, ņieburā un kreklā, kuldīdznieces — kreklus, villainēs, zeķēs un cimdus, alsundznieces — cimdus, zeķēs, jostās un krekla apkaklēs, bārteniņas — sagšas, kreklus un pat brunču apmalē, krustpiliņas — zeķēs, villainē un lakatiņā, zemgaliņas — jostās un brunčos. Vēl zvaigznītes atrodamas Vecgulbenes un Ezeres cimdos, Rendas un Svitenes kreklus, Rēzeknes mutautā, Lielvārdes kreklā un jostās, Lēdmanes kreklā un sievas cepurē, ventiņu sprēslicā.

No šī pētījuma izriet, ka tautasdziesmās daudzīnātās „zvaigžņu segas” gan nevarēja izskatīties tādas, kā tagad pēc cimdu rakstu parauga darinātās.³⁵ Domājams, tās bija līdzīgas arhαιologu atrastai Sāvienas pagasta 11–12. gs. sagšai, kur zvaigznītes vēl aizstāj krustiņus vai lāsītes.³⁶

²² *Latvju tautas daiņas* II, 2779.

²³ Šādu nosaukumu lietā E. Brastiņš, *Latviešu ornamentika*, M. Siliņš, „Alšvanga”, *Latvju raksti*, 4. lpp., E. Paegle, *Latvju rakstu krāja*, 6. lpp., V. Lamsters, *Ievads latviešu stila vēsturē* II, 16. lpp., A. Dzērvīte, „Latvju raksti”, *Latvju sieviete* 1. nr., 14. lpp. („zvaigzne”).

²⁴ Sal. iepriekš minēto E.Paegles, V.Lamstera un A.Dzērvītes rakstu („auseklis”).

²⁵ Sal. E.Paegles un M.Siliņa rakstu – viņi to dēvē par astoņstūrīgu lietuvēna krustu.

²⁶ Sal. ar M.Siliņa rakstu.

²⁷ Sal.: [A.Zēberga-Rugāja], „Adīts mazas meitenes tērps”, *Latvju zeltene* 7. nr.

²⁸ un ²⁹ Sal.: V.Lamsters, *op. cit.* II, 16. lpp.

³⁰ Sal. *ibid.*, III, VI un X tabulu.

³¹ E.Brastiņš (*Latvju rakstu kompozīcija*, 47. lpp.) kļūdās, uzskatīdams, ka latviešu rakstā nav atrodamas zvaigznītes ar nepāru stūru skaitu. E.Paegle savukārt raksta (*Latvju rakstu krāja*, 6. lpp.), ka, t. s., Dāvida zvaigzne (sešstūru zvaigzne no diviem pārliktiem trijstūriem) nav ieviesies (sk. Z 011). Pareizāk izsakās V.Lamsters, ka tā sastopama retāk par pentagrammu.

³² M.Siliņa izteiktā cerība, ka visās āriešu tautās zvaigznīte tikpat veca kā grieķiem un romiešiem, tikai trūkstot plašākas izziņas – nav attaisnojies nevienā latviešu arhαιologu izrakumā.

³³ M.Siliņš, *op. cit.*

³⁴ To konstatē arī V.Lamsters.

³⁵ Sal. Vecgulbenes cimdu rakstu KER un A.Dzērvītes „Zvaigžņota sega”, *Latvju sieviete* 4. nr., 28. lpp.

³⁶ Sal.: V.Ģinters, *Latviešu tautas tērpa aizvēsture*, 39. lpp.

[Tālāk seko četras lappuses ar zvaigznīšu zīmējumiem. Šo zīmējumu dokumentāciju sk. 175. lappusē un avotu saīsinājumu atšifrējumu 177. lappusē. Redaktors]

001

002

011

014

013

012

015

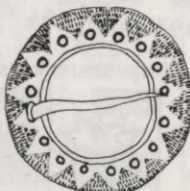
016

041

021

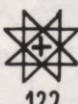
051

042

111

122

123

124

115

126

131

132

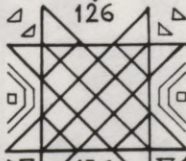
113

134

135

136

141

172

127

144

145

176

151

152

153

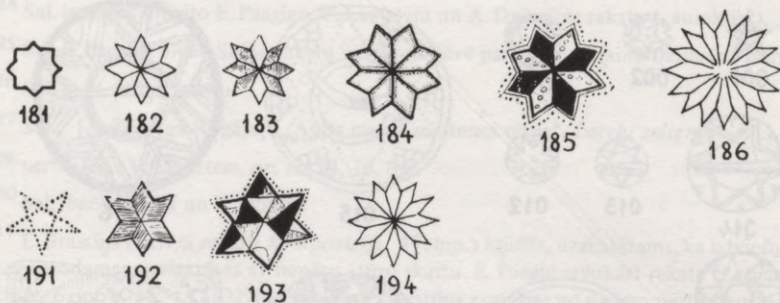
146

165

147

RŪTIŅU SKAITS RAKSTA JOSLĀ

9	11	13	15	17-19	21-23	25-
201	202	203	204	205	207	209
211	212	213 ²	214	251 ₋	294	295
215	232	231	235	234	237	296
210	233 ₋	236 ₋	252 ⁺	238	254	297 ²
274 ₋	239 ³	240 ₋	253	241	255	

9	11	13	15	17-19	21-23	25-
 273	 271	 272	 291	 292	 256	
 276	² 275	 216	 293	 277	 257	298
 311	 312	 353	 355	 315	 313	
 351	 354	 356	 357	 335	 314	336
³ 410	² 411	² 415	 412	 461	 462	
-	 431	 453	 433	 435	 434	339
-	 451	 452	 455	 505	 474	
² 511	² 512	⁴ 513	 514	² 515	 516	
						552
						517

9	11	13	15	17-19	21-23	25-
 501	 502	 503	 504	 518	 337	 525
-	 526	 521	 578	 519	 338	 551
-	 531	 471	 532	 533	 524	 534
-	 571	 574	 575	 576	 577	
-	 572	 573	 603	 604		 553
-	 601	 522	 606	 371	 605	 609
-	 602	 607	 372	 523	 608	

ZVAIGZNIŠU ZĪMĒJUMU AVOTI

Z

- 001 Uzraksts uz senas kuršu kokles, LSV, II: LVII tab. 14; Lestenes zīļu josta 19. gs., LSV II: XVII tab. 3.
- 002 Kuldīgas un Alsungas sleņģene, MLR IV.
- 003 Sleņģenes sprādze – Ziemeļkurzeme, Lk 20/21. nr., 52. lpp.
- 012 Sudraba sakta – Liepāja, MLR II.
- 013 Vīriešu tērpa sakta – Ziemeļkurzeme, Lk 20/21. nr., 53. lpp.
- 014 Krekla saktiņa – Ziemeļkurzeme, LSV II: X tab. 17.
- 015 Gredzena sakta 14–15. gs. – Jelgavas apriņķis, LSV II: VI tab. 2.
- 016 Gredzena sakta 14–15. gs. – Zaube, LSV II: VI tab. 1.
- 021 Gredzena sakta 14–16. gs. – Vecsaule, LSV II: VI tab. 4.
- 031 Zvaigznīte metallā no 17. gs., LSV II, LIII tab. 5.
- 041 Zvaigznīte metallā 14–16. gs., LSV II, LIII tab. 4.
- 042 Stūrainā sakta 12–15. gs. – Kurzeme, LSV II: III tab. 5.
- 051 Gredzena sakta 14–16. gs. – Puze, LSV II: VI tab. 3.
- 111 PĀ 103.
- 113 Krekla raksts – Kuldīga, LKR 10.
- 115 Zvaigznīte kokā, LSV II: LIII tab. 22.
- 122 Alsungas zvaigznīte – *Latvju raksti*, 7. lpp.; LZ 5. nr., 6. lpp.; PK 53, PĀ 100.
- 123 PK 55. 124 PK 58. 126 PK 160.
- 127 Krustpils villaine, Dz starp 256. un 257. lpp.
- 132 Krekla raksts – Kuldīga, LKR 10.
- 134 PK 56. 135 PK 54.
- 136 Sprēsliņa – Ventspils apr., LVS II, LXII tab. 8; MLR II.
- 141 Interpolēta.
- 144 Pēc Nīcas ģieburā raksta, LSv 6. nr.
- 145 Pēc Nīcas ģieburā raksta, LSv 6. nr.
- 146 PK 63.
- 151 Krekla uzplecis – Renda, LKR 17.
- 152 Krekla uzplecis – Renda, LKR 17.
- 165 LSV II: LIII tab. 17. 172 PK 57.
- 176 Sprēsliņas raksts, Lk 19. nr., 38. lpp.
- 181 Zvaigznīte otējumā, LSV II: LIII tab.
- 182 Salmu intarsija, LSV II: LIII tab. 23.
- 183 Salmu intarsija, LSV II: LIII tab. 23.
- 184 Otējums, LSV II: LIII tab. 24.
- 185 Māla krūze (otējums), MLR III; LSV II: LIII tab. 25.
- 186 Salmu intarsija, LSV II: LIII tab. 26.
- 191 Zvaigznīte kokā, LSV II: LIII tab. 29.
- 192 Salmu intarsija, LSV II: LIII tab. 28.
- 193 Brīvas kompozīcijas rotājums (otējums), LSV II: LVIII tab. 2; LIII tab. 30.
- 194 Salmu intarsija, LSV II: LIII tab. 27.
- 201–209 Zvaigznīšu kontūras rūtiņās.
- 210 Interpolēta no 211 un 234.
- 211 PK 161; PĀ 161.
- 212 LSv 2. nr., 27. lpp.
- 213 Krekla raksts – Rucava, LKR 5.
- 214 Krekla raksts – Rucava, LKR 5.
- 215 Aproce – Kuldīga, LKR 29, III.
- 216 Pēc Alsungas dūraiņa, LZ 1. un 3. nr.
- 231 Cimdu raksts – Vecgulbene, LSv 4. nr.
- 232 Cimdu raksts – Kurzeme, LSv 2. nr.
- 233 Zeķu raksts – Krustpils, LZ 11. nr.
- 234 Josta – Zemgale, LZ 19. nr., 6. lpp.
- 235 Interpolēta no 214 un 237.
- 236 Zeķe – Kuldīga, MLR III.
- 237 Sagša – Bārta, Lk 15/16. nr., 46. lpp.
- 238 Cimda kāts – Alsunga, LSv 10. nr.
- 239 Cimds – Vecgulbene, KER; MLR I.
- 240 Zeķes kāts – Krustpils, LSv 3. nr.
- 241 Cimda kāts – Alsunga, LSv 10. nr.
- 251 Loga priekškarīgiš, LZ 9. nr., 8. lpp.
- 252 Pēc Kuldīgas zeķes, LZ 15. nr., 16. lpp.
- 253 Tamborējums, LZ 11. nr., 7. lpp.
- 254 Tamborējums, LZ 11. nr., 7. lpp.
- 255 Alsungas rakstu elementi, LZ 1. nr.

- 256 Krekla apkakle – Kuldīga, MLR IV.
 257 Krekla apkakle – Alsunga, LZ 5. nr.;
 zeķe – Alsunga, LZ 6. nr., pielikums.
 271 Cimds – Kurzeme, LZ 1. nr., 12. lpp.
 272 Brunči – Zemgale, LZ 10. nr., vāks.
 273 Smeldžotā apkakle – Alsunga, LZ
 5. nr.
 274 Apkale – Kurzeme, LKR 28.
 275 Zeķe, cimdi – Alsunga, MLR I, II.
 276 Piedurkne – Rucava, VAP 36/37.
 277 PĀ 106.
 291 Galda celiņš, LSv 7. nr., 24. lpp.
 292 Galda celiņš, LSv 7. nr., 24. lpp.
 293 Tīkla aizkars, LSv 9. nr., 22. lpp.
 294 Pēc Rucavas raksta, LSv 9. nr.,
 25. lpp.
 295 Pēc Rucavas raksta, LZ 13. nr., vāks.
 296 Salmu raksts uz koka, Lk 19. nr.
 297 PĀ 109; Rucavas rakstā, LZ 10. nr.
 298 Rucavas rakstā, LZ 1. un 2. nr., LSv
 9. nr.
 311 Krekla plecs – Svitene, LZ 1. nr.,
 Lk 19. nr.
 312 Cimds, LZ 17. nr., pēdējais vāks.
 313 Krekls – Rucava, LKR 5.
 314 Rucavas krekla motīvs, LZ 19. nr.
 315 PĀ 107.
 335 Tīkla aizkars, LSv 9. nr., 23. lpp.
 336 Tīkla aizkars, LSv 9. nr., 23. lpp.
 337 Pēc Rucavas motīviem, LZ 13. nr.
 338 Skustiņš – Rēzeknes apr., LKR 16.
 339 Kabatas lakatiņš – Nīca, LKR 11.
 351 Interpolēts no 311 un 355.
 353 Interpolēts no 311 un 355.
 354 Izvilkuma darbs, LZ 7. nr., 10. lpp.
 355 Sagša – Bārta, Lk 15/16. nr., 47. lpp.
 356 PK 62.
 357 Pirkstaiņi – Kuldīga, LZ 7. nr., 15. lpp.
 371 Tautisks motīvs, LZ 11. nr., 13. lpp.
 372 PĀ 111.
 410 Cimds – Nīca, LZ 16. nr.; villaine –
 Kuldīga, KER; LSv 2., 5. nr.; PĀ 139.
 411 Cimds – Nīca, LZ 9. nr., pēd. vāks,
 dūraiņi – Rucava, ADU 16. lpp.
 412 Krekls – Bārta, LKR 27; LS 9. zīm.
 415 Brunči – Zemgale, LZ 10. nr.; Lk
 15. nr.
 431 Interpolēts no 451.
 432 Interpolēts.
 433 Krekla uzplecis – Bārta, Lk 14. nr.
 434 Krekla uzplecis – Bārta, Lk 14. nr.
 435 Interpolēts no 432 un 505.
 451 Brunču mala – Bārta, Lk 15/16. nr.
 452 Brunču mala – Bārta, Lk 15/16. nr.
 453 Cimds – Nīca, LZ 9. nr., pēdējais vāks.
 454 Galdauts – Alsungas elementi, LZ
 1. nr.
 455 Interpolēts no 433 un 451.
 461 Mutauts – Rēzekne, LSv 7. nr., 25. lpp.
 462 Mutauts – Rēzekne, LSv 7. nr., 25. lpp.
 471 Josta – Zemgale, Lk 19. nr., 37. lpp.
 474 Interpolēts no 239 un 412.
 501 Interpolēts no 503.
 502 Interpolēts no 503.
 503 Irkots krekls – Rucava, MLR II.
 504 Irkots krekls – Rucava, MLR II.
 505 Tamborēta sedziņa, LZ 17. nr, 7. lpp.
 511 Krekla uzpleči – Nīca, Lk 18. nr., LZ
 7. nr.
 512 Cimds – Ezere, BK XVII tab. 2; pēc
 Rucavas krekla, LZ 15. nr., 15. lpp.
 513 Sagša – Bārta, Lk 15/16. nr.; krekls
 – Kuldīga, LKR 10; krekls – Rucava,
 LKR 7; LZ 19. nr.; Lk 19. nr., vāks;
 sienassega, LZ 8. nr., vāka 2. lpp.
 514 Cimds – Rucava, LSv 3. nr., 24. lpp.
 515 Krekls – Rucava, LKR 7; Lk 19. nr.
 516 Villaine – Kuldīga, KER.
 517 Cimds – Vecgulbene, LZ 14. nr., vāks.
 518 Sedziņa Kuldīgas rakstā, LZ 12. nr.
 519 PĀ 112.
 521 Pēc Nīcas dūraiņa, LZ 2. nr., 16. lpp.
 522 Cimds – Nīca, LZ 9. nr., pēdējais vāks.
 523 Krekls – Rucava, LKR 7.
 524 Sagša – Bārta, Lk 15/16. nr., 46. lpp.
 525 Villaine – Kuldīga, KER; LSv 2. nr.
 526 Interpolēts no 512 un 354.
 531 Interpolēts no 511 un 471.

- 532 Interpolēts no 533 un 576.
 533 Galdauts, LZ 1. nr., 6. lpp.
 534 Krekls – Rucava, KER.
 551 Mutauts – Nīca, BK XVIII tab.; LKR 6b; LSV 2. nr., 27. lpp., 7. nr., 26. lpp.
 552 Pēc Nīcas kabatas lakatiņa, LZ 10. nr.
 553 Kabatas lakatiņš – Nīca, LKR 11.
 571 Kabatas lakatiņš – Krustpils, LSV 6. nr.
 572 Zeķes – Alsunga, MLR III.
 573 Kabatas lakatiņš – Krustpils, LSV 6. nr.
 574 Interpolēts no 571 un 576.
 575 Interpolēts no 571 un 576.
 576 Cimds – Alsunga, MLR I, 23.
 577 Krekls – Lēdmane, LZ 6. nr., 11. lpp.; kreklis – Lielvārde, LZ 6. nr., 12. lpp.
 578 Interpolēts no 355 un 576.
 601 Josta – Alsunga, LJP 6; PC vāks.
 602 Krekls – Rucava, LKR 7.
 603 Josta – Alsunga, MLR III.
 604 Josta – Lielvārde, LNT 250. lpp.
 605 Josta – Alsunga, LJP 1, II.
 606 Sieviešu cepure – Lēdmane, LZ 5. nr.
 607 Josta – Lielvārde, MLR III.
 608 Aproce – Kuldīga, LKR 29, I.
 609 Pēc Rucavas krekla, LZ 10. nr., 17. lpp.

SAĪSINĀJUMI

- ADU – Alla Zēberg[a]-Rugāj[a], *Pati adu – pati valkāju* (Berchtesgādenā 1949).
 BK – Ernests Brastiņš, *Latvju rakstu kompozīcija* (Rīgā 1925).
 Dz – Arvīds Dzērvītis, *Vēsturisko laiku latviešu tautas tērpi* (Rīgā 1936).
 DzI – Aleksandra Dzērvīte, Arvīds Dzērvītis, *Latviskie baltie izšuvumi* (Oldenburgā 1949).
 GKD – Eduards Grīnvalds, „Latviešu rotājumu tradīcijas koka darinājumiem”, *Sirojums* (Grandrepidsā 1954–1956).
 KER – [Milda Korsta], *Etnografisko rakstu paraugi* [Hānavā 1948].
 LJP – M. Lapiņa (izdev.), *Jostas un prievītes* [Veilburgā 1948?].
 Lk – *Laikmets*, mēnešraksts, 13–21 (Mīneapolīsā 1953).
 LKR – [T. Lapiņš, izdev.], *Krekli*. Etnografiski kreklu izšuvumu paraugi. Veilburgā 1947].
 LNT – *Latvju novadu tērpi* (Hamburgā 1951).
 LS – *Latvijas saule*, mēnešraksts, red. Edvards Paegle (Rīgā 1923–1931).
 LSV – Viktors Lamsters, *Ievads latviešu stila vēsturē* I, II (Eslīngēnā 1948–1949).
 LSV – *Latvju sievietes*, mēnešraksts, red. Konstance Miķelsone uc., 1–12 (Mīneapolīsā 1952).
 LTD – Roberts Klaustiņš un Jānis Endzelīns, *Latvju tautas daiļas* I–X (Rīgā 1927–1932).
 LTDz – Arveds Švābe, Kārlis Straubergs, Edite Hauzenberga-Šturma (red.), *Latviešu tautas dziesmas* I–XII (Kopenhāgenā 1952–1956).

- LZ – *Latvju zeltene*, mēnešraksts, [red.] Alla Zēberga-Rugāja, 1-19 (1948–1953).
- MLR – [Indriķis Rožleja], *Mazie latvju raksti* [I] – [IV] (Vēdelē 1948–1949).
- PĀ – Edvards Paegle, *Latvju rakstu ābecīte* (Karlsruhē 1948).
- PC – Edvards Paegle, *Celaine* ([Neiburgā] 1951).
- PK – Edvards Paegle – *Latvju rakstu krāja* ([Vācijā] 1946).
- SLV – N.N. [A. Speke], *Latvijas vēsture* (Stokholmā 1948).
- Ug – *Ugunskurs*, skautu un gaidu izdevums, 4.(178.) un turpmākie n-ri (no 1948).
- VAP – Frīdrihs Vīksne, *Latvisku audumu paraugi* ([Fišbachā] 1949).
- VAO – Frīdrihs Vīksne, „Latviešu audumu ornamentika”, *Latvju žurnāls* 9 (1953).
- V. V. M. – Valsts vēsturiskais muzejs (Rīgā).

PASKAIDROJUMI PAR ZĪMĒJUMIEM

Svītriņu raksti: zīmējumiem, otējumiem, griezumiem kokā, grebumiem metallā, arī dažiem izšuvumiem (svītru dūrieniem un spodršuvumiem).

Rūtiņu raksti: audumiem, adījumiem, arī dažiem izšuvumiem (krustiņu dūrieniem, ielocītam un izvilkuma rakstam). Šī paveida raksti sagrupēti arī pēc aizņemtās joslas platumā (7, 9, 11, 13, 15 utt. rūtiņu plats raksts).

Rakstu paveidi, kas iespiesti melnā krāsā (ja tie bijuši daudzkrāsaini, tad iespiesti melnā krāsā un dažādos svītrojumos), ņemti no publikācijām, kur noteikti norādīta raksta cilme (piemēram, Krustpils zeķu raksts). Rakstu paveidi, kam cilme nemaz nav norādīta (piemēram, E. Paegles *Latvju rakstu ābecīte*), vai arī, ja raksts lietāts modernos rokdarbos, iespiesti lāsaini, t. i., punktēti. Rakstu paveidi, kas pēc analogijas interpolēti vai ekstrapolēti, atstāti balti.

Visi rakstu paveidi numurēti. Atsevišķi numurētas saulītes un zvaigznītes. Tā kā lietāta decimālā klasifikācija, visus numurus sameklēt nevarēs. Vietām numuri ir nedaudz sajauktā secībā, lai taupītu telpu. Sīkais skaitlis raksta kreisajā augšējā stūrī norāda, cik dažādos novados vai avotos šis raksta paveids sastopams. Paveidi, kam šāda skaitļa trūkst, sastapti tikai vienu reizi.

LATVJU ORNAMENTU NOSAUKUMI

Edgars Dunsdorfs

Slavens Berlīnes mākslas vēsturnieks — Mellers van den Bruks (Möller van den Bruck) 1913. gadā rakstīja par igauņu un latviešu mākslu: „Šīs tautas mācījušās no somiem savu teātru un tautasnamu celtniecību uztvert par laikmetisku problēmu. Ar mītisko pamatojumu, ko piešķir igauņu un latviešu architektūrai, gan nevar noslēpt, ka būtībā te ir dekoratīva rotaļšanās. Igauņu un latviešu nacionālā īpašumā ir tikai daži ornamentu. Citādi viņu celtniecības māksla ir eksperiments, bet tomēr vērtīgs, jo tas ir īsts un meklējams taustās uz priekšu” (tulkojumā citēts pēc: Niels von Holst, *Riga und Reval*, Hameln 1952, 70–71. lpp.).

Ja zinām, ka latviešiem atšķirīgu ornamentu skaits sniedzas tūkstošos, tad arī kļūst saprotams, ka Melleram van den Brukam latviešu ornamentu nevarēja palikt nepamanīti. Apgalvojums, ka latviešiem un igauņiem ir tikai daži ornamentu, saprotams, ir negatīvs pārspilējums. Šis pārspilējums raksturīgs autoram, kas dzīvoja laikmetā, kad bija modē mākslu šķirot „augstākajā” un „zemākajā” mākslā.

Latviešu atšķirīgie ornamentu, kā minēts, sniedzas tūkstošos, tādēļ ir saprotams, ka jaunākajos laikos, kad pētnieki (un interesenti) šos ornamentus sāka apzināt, radās vēlēšanās apzīmēt ar nosaukumiem atsevišķos ornamentu tipus. Meklējot ornamentiem vārdus, kaut kā ignorēja tautā lietotos ornamentu nosaukumus, kas bija īstie, vēsturiski pamatojamie ornamentu vārdi. Tai vietā radās atsevišķu interesentu izdomāti nosaukumi, kas to radītājiem likās cēlāki nekā ornamentu īstie vārdi.

Jāsaka gan, ka ornamentu īstos nosaukumus sameklēt ir ļoti grūti. Mūsu dainās šie vārdi minēti reti. Ornamentu krusttēviem tas sagādāja vilšanos, un, nebūdami pētnieki, kas savu priekšmetu pētī *sine ira et studio*, viņi ietulkvoja dainās savā fantazijā radītos ornamentu nosaukumus, un ne vien tos.

Ar ornamentiem latvietes labprāt greznoja savu tērpu un tā piederumus — vainagu, jostu, sagšu. Ornamentu paši par sevi bija saktas un gredzeni. Vīrieši sava tērpa greznošanā bija skopāki. Ar ornamentiem greznoja jostas, zirga iejūga piederumus, kamanas. Vīriešu apģērba piederumus, sevišķi cimdu, ar ornamentiem greznoja sievietes.

Saimniecības piederumus un rīkos vīriešu iegrieztās īpašuma zīmes par ornamentiem nevar uzskatīt, jo tām bija utilitārs raksturs. Sk., piemēram, sešdesmit četras „bošu zīmes” (t.i., īpašuma zīmes) bišukokos Ancē un Popē kādā 1714. gada sarakstā, ko publicējis Augusts Bīlenšteins darbā *Die Holzbauten*

und Holzgeräte der Letten (1907), 207–210. lpp. Kur grebumam šāda utilitāra rakstura nav, bet tas kalpo tikai priekšmeta izdaiļošanai, tur, saprotams, var runāt par ornamentu un arī meklēt tā apzīmēšanai lietoto vārdu. Tā Bīlenšteins raksta, ka Zlēkās bišudravas aizsargdēli un augšējo plauktu greznojot ar ornamentiem, un citē vairākas dainas, starp tām šādu: „Gauži bites noraudāja Vecākā dravenieka; Vecākais dravenieks Izrakstītu doru dēj’.”

Mūsu laikos ar ornamentiem grezno sievietes tērpu, un tiem veltīsim galveno uzmanību.

Vainagi

Meitu vainagi ir divējādi – vienai dienai vai pastāvīgai valkāšanai. Vien Dienas vainagus viņa no puķēm vai zariem. Tos tikai retos gadījumos varēja saglabāt nākošai dienai, pa nakti iemērcot ūdenī.

Pastāvīgāki vainagi bija vai nu pašas valkātājas šūti, vai veikalā, parasti Rīgā, pirkti. Meitu pašu darinātie, bet arī pirktie vainagi bija apsūti ar vizuļiem (sk., piemēram, Barona krājuma 5803. dainu), zīlītēm (rudajām zīlītēm: 5769), zīli zīles galiņā (5795), pērlēm, pie kam pārsteidz, ka pērles vainadziņam kaļ baltu pērļu kalējiņš (5937). Kaltos vainagus dainas bieži raksturo kā zelta un sudraba (6197), arī vara (6204) un pat skārda (5944), kas tagadējā uzverē ir necils materiāls.

Vainags pareizi jāvalkā: „Stalta tēva meita biju, Stalši nešu vainadziņu: Ni uz pieres, ni pakauša, Pašā galvas vidiņā” (6148). Ja vainagu nesā uz pakauša, tā ir slikta zīme: „Vai, tautiet, neredzēji, Ka es augu netikus’? Slābi jostiņ’ i valkāju, Uz pakauša vainadziņ’” (38871, arī 38974). Bet: „Saderēta meita biju, Šķībi nešu vainadziņu, Lai veņas visī ļaudis, Ka es biju saderēta” (6095).

Meita, kas zaudējusi tikumu, vainagu nevalkāja (kas būtu labi jāiegaumē mūsu tagadējām koru dziedātājām un tautasdeju dejotājām). Šis svarīgais meitas apģērba piederums, saprotams, derēja arī maģiskiem nolūkiem: „Šuvu savu vainadziņu Deviņām rindiņām: Lai tek tautu kumeliņis Deviņiem celiņiem” (6111 Pļaviņās). Un vēl izteismīgāk: „Es uzkāpu kalniņai Grozīt savu vainadziņu, Kuŗa puse atspīdēja, Tur aug manis arājiņš” (6179¹).

Pēc teiktā varētu sagaidīt, ka vainagu ornamentiem būs savi īpaši nosaukumi. Vairākās dziesmās tiešām ir sastopami norādījumi uz vainagu ornamentu vārdiem. Tā 5779¹. daina (uzrakstīta Dunalkā) stāsta par melliem mežiem aiz upītes, kur kokiem zeltītas pazares: „No tās vienas pazārītes, Liedināšu vaigadzīnu Priekšāi man zeltu lika, Pakaļāi sudrabīnu, Ik katrāi pusītēi Rīta zvaigzni ar vakara”. Līdzīgi 5932. daina (Priekulē, Liepājas apriņķī) dzied par zelta kroni deviņiem žuburiem: „Priekšā sauli, pakaļāi, Vidū rīta auseklīti, Visapkārti gar malām Rīta zvaigznes ritinām”. Arī 5962. daina (Tāšos) stāsta par vainagu, ko kaļ dimanta kalējiņi: „Priekšā man zeltu lika, Pakaļāi sudrabīņu; Priekšā man saule lēca, Pakaļāi mēnestiņš, Ikkatrāi pusītē Rīta zvaigzne ar vakara”.

Bieži sastopamas dainas, kas min vainagā zelta rozi (piemēram, 6161 Lielvārdē, 6165 Nītaurē, Siguldā, Cēsīs). Reizēm rakstus gan min, bet bez nosaukuma: „Piecu brāļu māsa bija, Pieci raksti vainagāi: Div' bija zelta, div' sudraba, Piekā saule mirdzināja” (6052 Lielvārdē). Reizēm ornamenti ir zarains un krustains (6097 Nītaurē) un tad nāk poētisks turpinājums: „Caur zariem saule lēca, Caur krustiem norietēja”.

Tāpat konstatējam šādus vainaga ornamentu nosaukumus: saule; zvaigzne, sīkāk specificējot: auseklītis, rīta zvaigzne, vakara zvaigzne; zarains; krustains; roze.

Saīdinot uzrakstīšanas vietu dainām, kuņās ir vainaga apraksts, ar vainaga ornamenta veidu attiecīgajā novadā, redzama saskaņa. Tā 6111. daina, kur minētas vainaga deviņas rindas, labi saskan ar Augšzemes daudzrindu ornamentu. Priekulē (5932) un Tāšos (5962) uzrakstītās dainas saskan ar vainagu, ko uzskata par tipisku Skrundas un Aizputes novadam. Saskan arī Nītaurē uzrakstītā 6097. daina ar tajā apvidū parasto vainagu, kaut zarains un krustains ornamenti ir arī citur. Turpretim Lielvārdes tipiskajā vainagā zelta rozi nevar saskatīt, kā minēts tur uzrakstītajā 6161. dainā. 6165. dainas uzrakstīšanas vieta nav precīzi nosakāma, bet arī vispār attiecīgajā apvidū zelta rozi vainagos grūti saskatīt. Visumā tomēr dainu apraksti par vainagu ornamentu labi saskan ar turienes vainagiem.

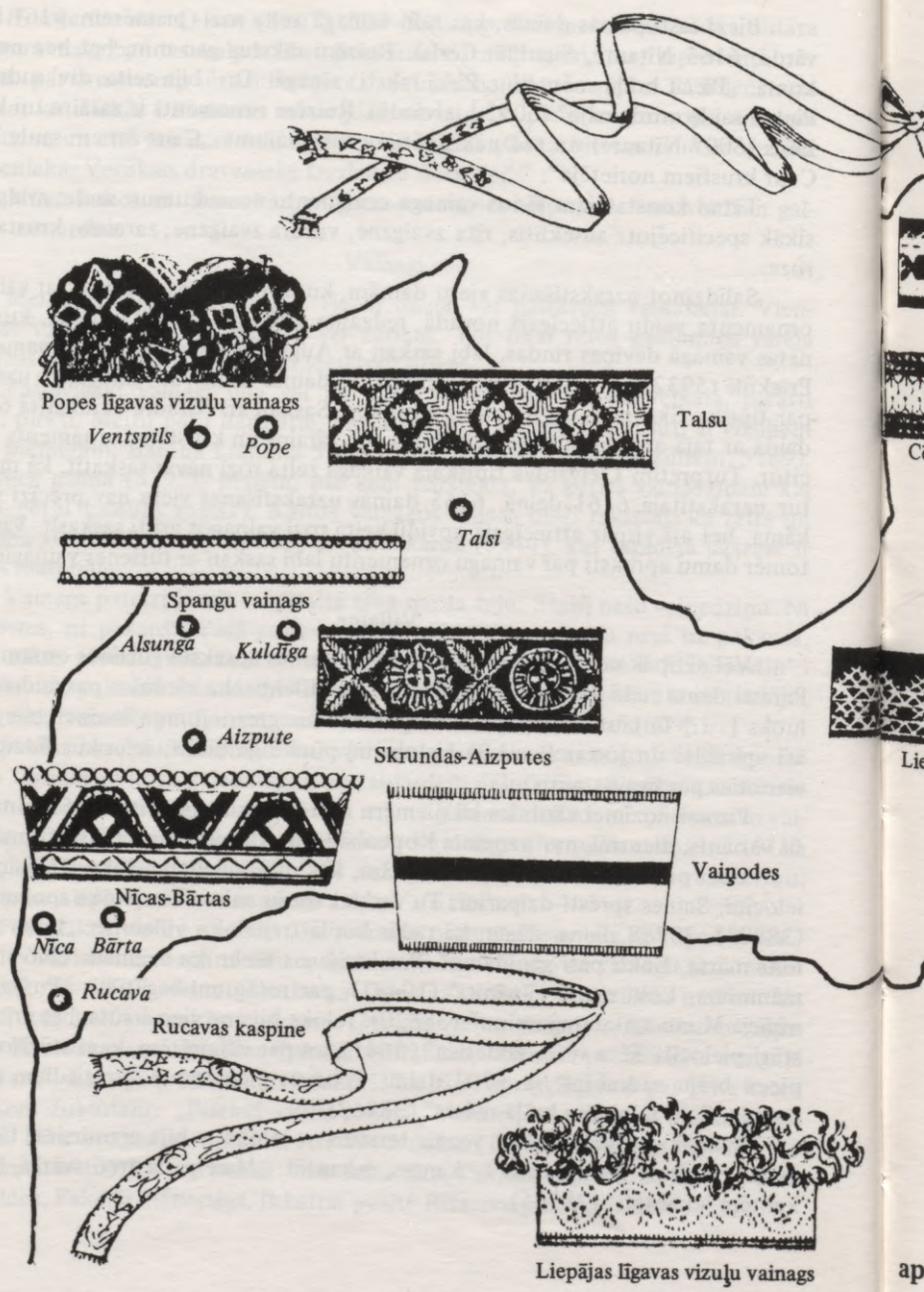
Villaine

Vēl skopāk nekā, runājot par vainagu, dainas apraksta villaines ornamentu. Parasti daina runā par ieloku. Endzelīna un Mīlenbacha vārdnīca paskaidro: „Ieluoks [. . .] 1) tautasdziesmās bieži pieminētais greznojums vilnainei, cimdiem, arī apkaklei un jostai [. . .] 3) [ieloks ir] pūrā ieguldītais; ieluokus līdzināt – vienoties par līgavas pūru”.

Pirmai nozīmei vārdnīca kā piemēru min ieluoku austuvīti 3645. dainā, bet šis variants, diemžēl, nav uzņemts Kopenhāgenā izdotajā dainu pārspiedumā.

Daži piemēri no daudzajām dainām, kas min villaines ieloku: „Māsiņ, tavi ielociņi, Saules sprēsti dzīpariņi; Tu var' iet timšu nakti, Tev ieloka spožumiņš” (38803). 38788. daina stāsta, kā radās kuplā trejieloku villainīte: „Loka māte, loka mārša, Loku pati ganīdama”. Par locīšanas tehniku uzzinām: „No stūrīša, māmuliņa, Loki manu vilnānīti” (10481), par rotājumu bagātību: „Puški, ilūki nūlīcja Munu seiku augumiņu” (38820). Ieloks bija ne vien izsūts, bet arī: „Visi stūrī pielocīti Tēva vecu dālderīšu” (5641), un par villainītēm, kam stūrīšos spīd piecu brāļu sudrabiņš, sk. 5703. dainu. Pēdējais piemērs: „Caur ziediem pļavas neredz, Caur ielokiem brāļa māsas” (38863).

Jaunākajos laikos, kad vecais termins – ieloks – bija aizmirsis, tā vietā radās vulgārais ģermanisms – kantes, iekantēt: „Man pašai treji svārki, Samta kantēm iekantēti” (38795).

Popes līgavas vizuļu vainags

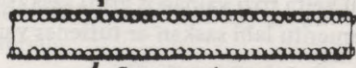
Ventspils

Pope

Talsu

Talsi

Spangu vainags

Alsunga

Kuldīga

Skrundas-Aizputes

Aizpute

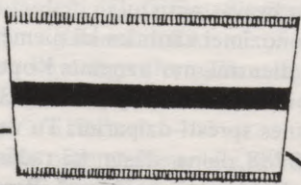
Nicas-Bārtas

Nica

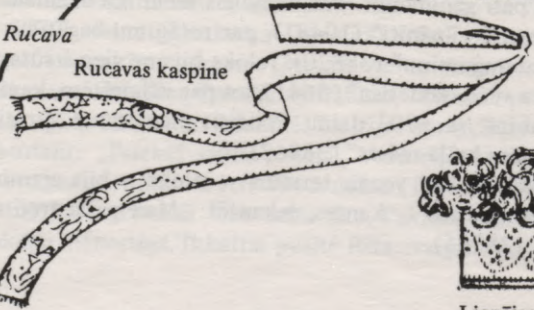
Bārta

Rucava

Rucavas kaspine

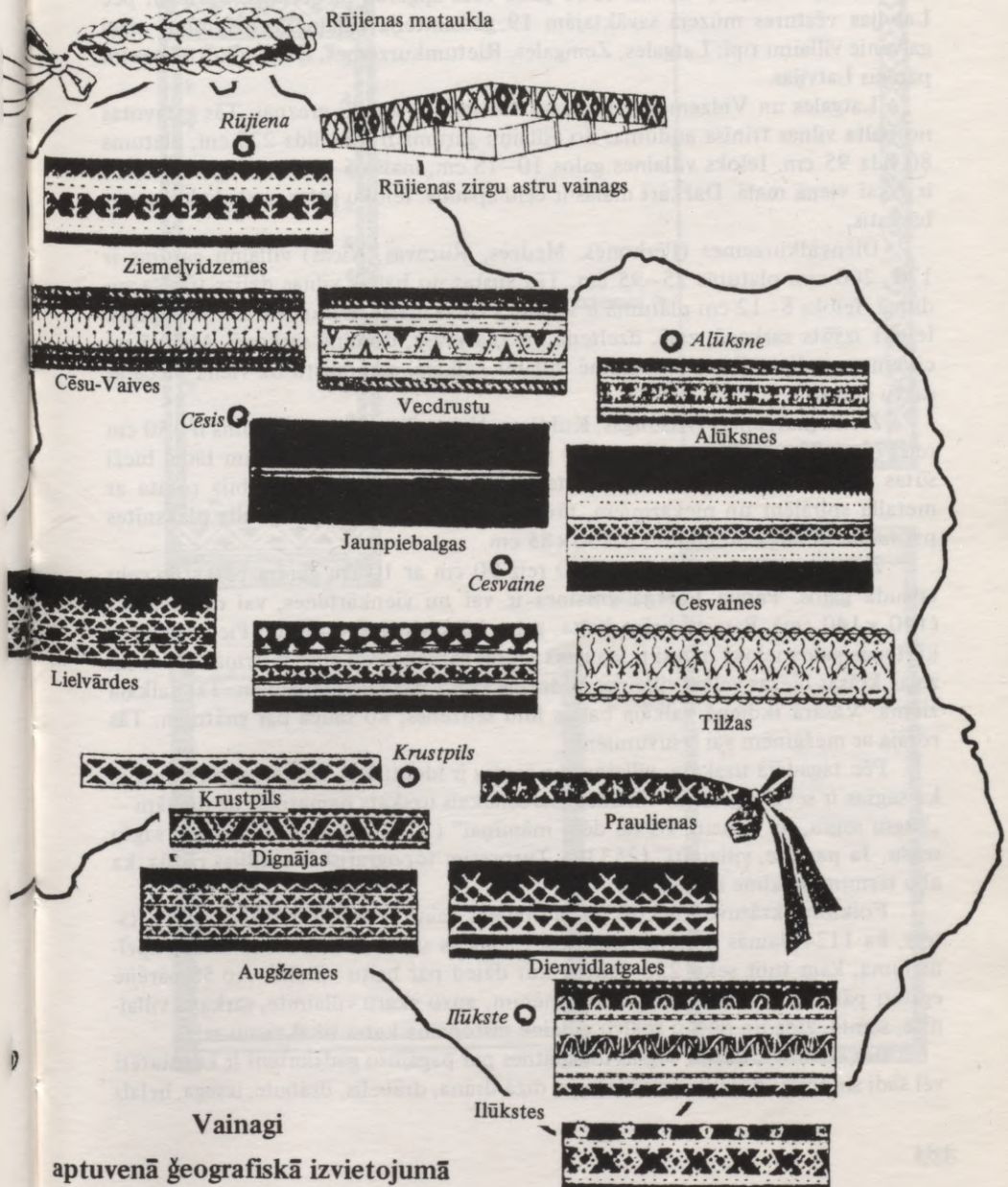

Vaiņodes

Liepājas līgavas vizuļu vainags

Rūjienas mataukla

Rūjiena

Rūjienas zirgu astru vainags

Ziemeļvidzemes

Cēsu-Vaives

Cēsis

Vecdrustu

Alūksne

Alūksnes

Jaunpiebalgas

Cēsvaine

Cēsvaines

Lielvārdes

Tilžas

Krustpils

Krustpils

Praulienas

Dignājas

Dienvidlatgales

Augšzemes

Ilūkste

Ilūkstes

Vainagi

aptuvenā ģeografiskā izvietojumā

Arhαιologi cēluši gaismā latviešu villaines pat no apmēram septītā gadsim-
teņa. Tātad villaine ir vismaz 1300 gadu vecs apģērba piederums. Spriežot pēc
Latvijas vēstures mūzejā savāktajām 19. gadsimteņa villainēm, atšķirāmi pieci
galvenie villaiņu tipi: Latgales, Zemgales, Rietumkurzemes, Dienvidkurzemes un
pārējās Latvijas.

Latgales un Vidzemes pierobežas villaines ir sevišķi greznas. Tās gatavotas
no balta vilnas triniša auduma. Šo villaiņu gaŗums ir 184 līdz 225 cm, platums
80 līdz 95 cm. Ieloks villaines galos 10–15 cm, malās 5–10 cm. Reizēm ieloks
ir tikai vienā malā. Dažkārt malās ir celu apauds. Ieloku galos noslēdz krāsainas
bārkstis.

Dienvidkurzemes (Pērkones, Medzes, Rucavas, Nīcas) villaiņu gaŗums ir
170–200 cm, platums 75–95 cm. Tās austas no baltas vilnas dzijas triniša au-
dumā. Ieloks 8–12 cm platumā ir villaines trijās malās. Bārkstis ir 2–3 cm gaŗas.
Ieloks izsūts sarkanā, zaļā, dzeltenā un zilā krāsā, dominē sarkanā. Atšķirā no
citiem novadiem Dienvidkurzemē villaini valkāja, saspraustu uz viena plecā ar
saktu čupu.

Ziemeļkurzemes (Alsungas, Kuldīgas, Ventspils) villaines lielums ir 150 cm
reiz 75 + 75 cm. Tās tātad relatīvi platākas nekā citos novados un tādēļ bieži
šūtas no diviem gabaliem („divkārtenes”). Ja to apakšējā mala bija rotāta ar
metalla spirālēm un piekariņiem, tās sauca par mēlenēm un metalla plāksnītes
par mēlītēm. Mēleņu lielums ir 130 × 85 cm.

Zemgales villaiņu izmēri ir 200 reiz 90 cm ar 10 cm gaŗām bārkstīm celu
apauda galos. Pārējā Latvijā villaines ir vai nu vienkārtenes, vai divkārtenes
(140 × 140 cm). Parastā krāsa balta, galos bārkstis. Lielvārdē un Piebalgā vien-
kārtenes galos ieloks nereti ir ieautas šauras sarkanas vai zilas svītriņas. Zilas un
zaļas krāsas biezas veltas villaines Vidzemē sauca par kuču villainēm. Tās valkāja
ziemā. Vasarā ikdienā valkāja baltas līnu sedzenes, ko sauca par snātnēm. Tās
rotāja ar meŗģinēm vai izšuvumiem.

Pēc tagadējā uzskata, villaines un saŗšas ir identiskas, kamēr senāk domāja,
ka saŗšas ir sevišķi greznas villaines. Šis senākais uzskats pamatojās uz dainām –
„Saŗšu seŗšu, ne vilnaini Es tai dēlu māmiņai” (25335) un „Ja būs māte, saŗšu
seŗšu, Ja pamāte, villainīti” (25336). Turpretim topografiskās studijas rādīja, ka
abu terminu nozīme ir vienāda.

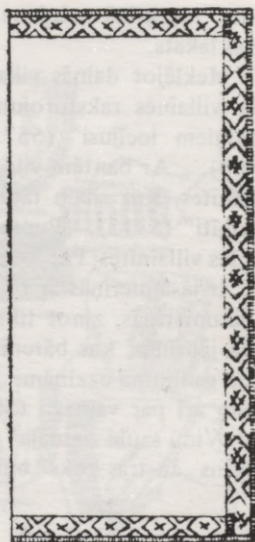
Folkloras krātuvē Rīgā pēc sastādītājiem dainu lietvārdu rādītājiem konsta-
tēts, ka 1124 dainās minētas villaines. Lielākais skaits (263) ir bez sīkāka apzī-
mējuma, kam tūlīt seko 258 dainas, kur dzied par baltu villaini. Ap 50 pārējie
epiteti pārstāvēti mazākā skaitā. Piemēram, auzu skaru villainīte, sarkanā villai-
nīte, samta, zīda un putnu spalvu villaine sastopama katrā tikai vienu reizi.

Bez villaines, kučas, saŗšas un snātnes par pagājušo gadsimteni ir konstatēti
vēl sādi sinonīmi nosaukumi: austene, diŗā drāna, drābelis, drābule, izsega, lielais

Villaiņu tipi

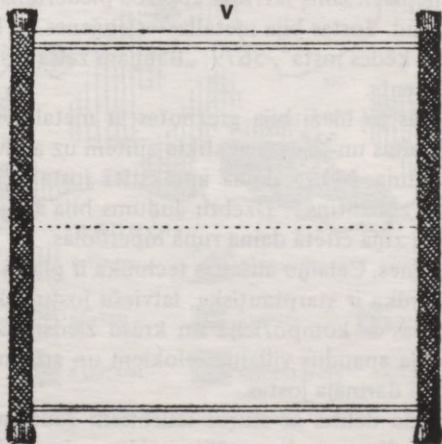
< Latgales

Dienvidkurzemes >

Ziemeļkurzemes

v

Zemgales >

lakats, merģainā mārģene, pamune, pamuve, seģene, skāters, vīkala, vildrāna, vilnas lakats.

Meklējot dainās villaiņu ornamentu nosaukumus, rezultāti ir trūcīgi. Sīkāks villaines raksturojums redzams šādos piemēros: „Zina manas villainītes Ziediņiem locījusi” (5575); „Balta mana vilnainīte, Sarkaniem rakstiņiem” (5588); „Ar bantēm vilnainīte” (5620); „Grib siliņis tā ziedēt, Kā zied manas villainītes, Kur silam tādi ziedi, Kur sarkani dzīpariņi?” (5640); „Stīgām šūtu villainīti” (5715); „Pupiņai raibi ziedi, Man raibāka villainīte” (5718); „Man visādas villainītes; Pēc Ventiņa gaŗi puški, Pēc Kurzemes sīki raksti” (38761).

Ir jāsamierinās ar to, ka dainas nesauc vārdā konkrētos ornamentus ielokā. Ir jāsamierinās, zinot tikai, ka sagšas skaisti aploka (4455), ar mātes meitām kopā jābrīnās, kas bārenītei darināja ielokainu vilnainīti (4477, 4538). Tomēr vienā gadījumā uzzinām: „Kādi raksti mēnesī, Tādi raksti pūriņā” (4865), bet to zinām arī par vainagu (5962). Ir gan arī minēts par villaini: „Visapkārt ziedi zied, Vidū saule vizināja” (17034). Liekas, ka etnografiskajos aprakstos lietotais termins „austas koks” bija īsts, tautā lietots nosaukums.

Nēzdogs

Mūs šeit neinteresē fakts, ka šis vārds dainās ienācis no vācu valodas (Nas-tuch, Nasentuch), jo meklējam dainās tikai ornamentu nosaukumus. 5668¹ daina saka: „Leiši manu nēzdozdiņu Par Daugavu pārsvieduši; Visi četri zelta stūŗi, Vidū saule, mēnesītis”.

Jostas

Vēl 18. gadsimtenī josta bija nepieciešams latviešu apģērba piederums, bet 19. gs. otrā pusē Kurzemē tā jau izzūd. Jostas bija metalla – sleņģenes un ķēžu jostas (sk. 5678. dainu: „Man pazuda ķēdes josta”, 5679: „Bāliņam zelta josta”). Sleņģeni parasti greznoja kalts ornamenti.

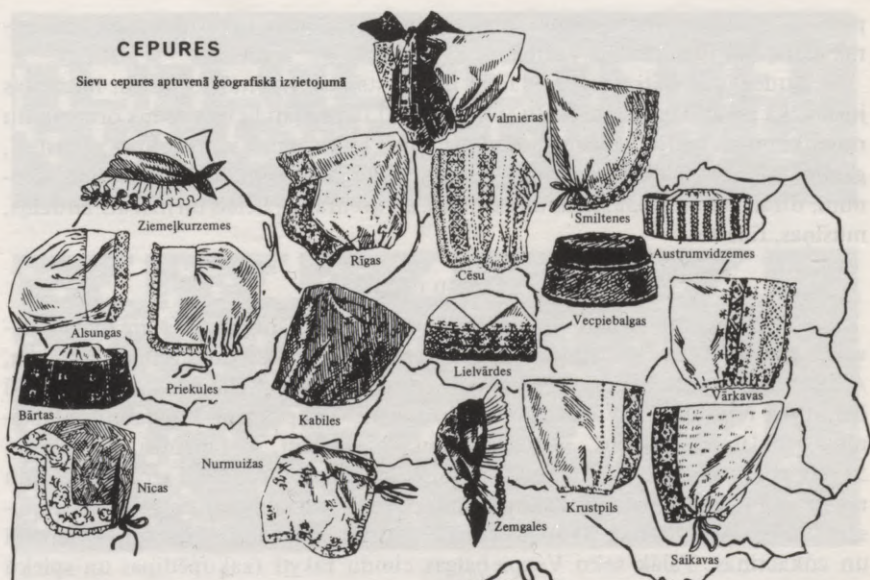
Parastas bija ādas jostas. Arī tās jo bieži bija greznotas ar metalla ornamentu. Tekstiliju jostas bija austas, pītas un izšūtas ar stikla zīlītēm uz auduma. Starp austajām jostām interesi modina 13195. dainā aprakstītā josta: „Trim plau[k]stām dzebru josta, trim asīm zobentiņš”. Dzebru audums bija ar ārā atstātiem audu galiem kā pušķiem. Citā ziņā citētā daina runā hiperbolās.

Austās jostas ir celaines un audenes. Celaiņu aušanas tehnika ir plaši izplatīta visā pasaulē, bet, lai gan šī tehnika ir starptautiska, latviešu jostu rakstos izpaužas latviešu ornamenta īpatnības – kompozīcija un krāsu zieds. Kā jau minēts, Latvijā celu teknikā darināja apaudus villaiņu ielokiem un arī brunču apakšējai malai. Latgalē celu teknikā darināja jostas.

Cels ir 5 līdz 8 cm kvadrātveida dēlītis ar stūŗos iurbtiem caurumiem, kuŗos – vai nu visos četros, vai tikai divos pa diagonāli pretējos – ievēŗ dziju. Komplicētu rakstu jostām (un prievītēm) celus lietoja lielā skaitā. Celu tehnikas

CEPURES

Sievu cepures aptuvenā ģeogrāfiskā izvietojumā

BRUNČI:

	SVĪTRAINI		BĀRTAS, RUCAVAS
	RŪTAINI		ABRENES
	RAKSTAINI		ALSUNGAS
			SVĪTRĀS AUSTS

pamatā ir aušanas un griešanas apvienojums. To tomēr nevar iemācīties no aprakstiem, bet tikai pratēja vadībā.

Audenes ir svītrainas, ziedainas un rakstainas. Ir pītas jostas un mežgotas jostas, kā arī adītas jostas. Jostu (un prievīšu) darinātāji lietoja šādus ornamentu nosaukumus: saulīte, mēness, ziediņi, vilņi, lapas, jumis, cūkactiņas, krustiņi, galdiņi, pusītes, zalktis, spārniņi, jumtiņi, kājiņas, zariņi, vēzīši, ozoliņi, likumiņi, dižais likums, pākstiņas un skujiņas, arī avenradži, lielais un mazais zirdziņš, mušiņas, rīdzītes.

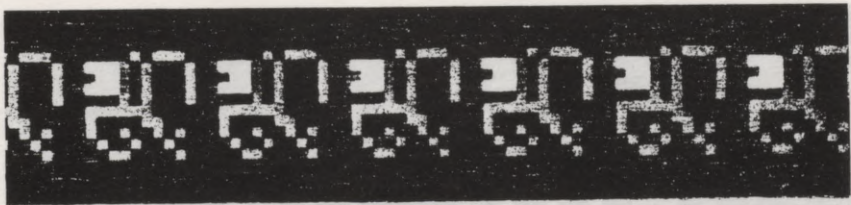
Cimdu raksti

Cimdu rakstu nosaukumi ir dokumentēti Richarda Zariņa greznajā izdevumā *Latvju raksti*, ko trimdā daļēji pārspieda ar to pašu nosaukumu Z. Liģera, A. Dzērvītes un R. Legzdiņa redakcijā trijos sējumos. Sekojošos attēlos no šī izdevuma reproducēti Varakļānu cimdu raksti – 1) puķaiņi, krustaiņi, 2) lapainītes, galdainīši, puķaiņi, 3) rozaiņi, puķaiņi, eglaiņi, 4) lapainīši, ūdensroze, 5) puķaiņi, atslēgaiņi, pōrkstaiņi, krustaiņi, lapaiņi. Reproducēti arī Tirzas cimdu raksti – 1) lielle krustaiņi, kaķupēdaiņi, puķaiņi, salaidņi, mazie galdiņi, 2) mūsaiņi, rakstaiņi, blusaiņi, 3) spēļu raksts, cilpaiņi, spieķaiņi, strīpaiņi, 4) lapaiņi un cūkactiņas. Tālāk seko Vecpiebalgas cimdu raksti (zaķupēdiņas un spieķu raksts) uc. Varakļānos bija arī vēl „greizstaiņu” raksts.

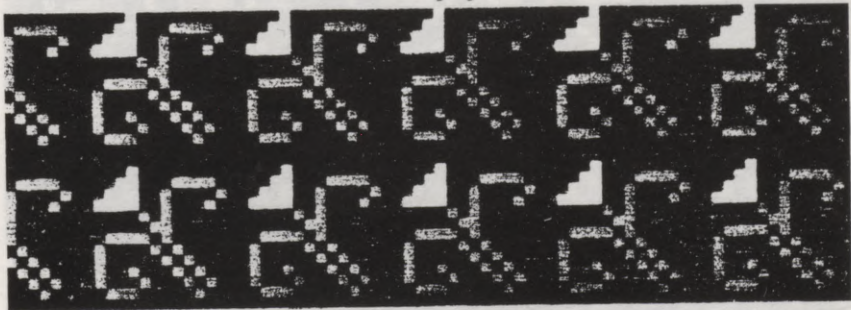
Rokdarbu skolotājas Irmās Lesiņas (dz. Kaminskas, 1905–1966) savāktos cimdu zīmējumus izdeva Kārlis Lesiņš 1970. gadā ar nosaukumu *Latviešu cimdu raksti*. Izdevumā minēti šādi cimdu rakstu nosaukumi: āboliņš ar mītiem, astoņstūru stūrains, atslēgaiņi, biķerīši, blusaiņi, brieža raga raksts, capaiķīši, cilpaiņi, cirvaiņi, cūkactiņas, dālderu rozītes, dižā puķe, eglaiņi, galdiņi, galdainīši, greizais zalktis, kaķpēdiņas, kārtas krustaiņi, krustaiņi, lapaiņi, lapainīši, lapainītes, lielle krustaiņi, lielais raksts, mazie galdiņi, mazie pumpuriņi, mūsīņas, ozolzarū raksts, pārkstaiņi, pakaviņi, puķīte, puķaiņi, rakstaiņi, rozete, rozaiņi, rubeactiņas, salaidņi, saulītes, sešstūru stūrains, spieķaiņi, strīpaiņi, spēļu raksts, šķībais stūris, ūdens rozes, vainaga raksts, važaiņi, zarainīši, ziedaiņi.

Fantastiskie nosaukumi

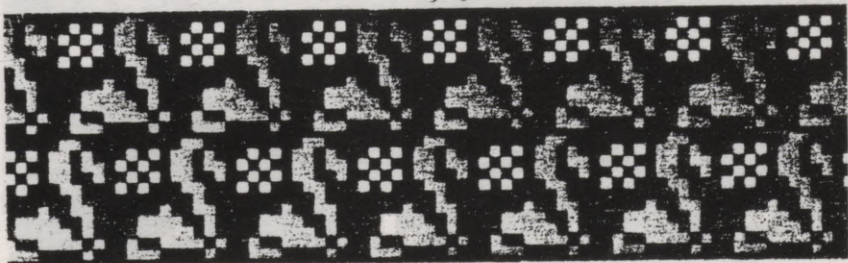
Valdis Klētnieks bērniem rakstītajā grāmatā *Senču raksti* (1963) ir centies dot dažiem rakstiem savus nosaukumus. Grāmatas beigās viņš piemin arī citu autoru dotos nosaukumus. No tiem pilnā mērā atzīstami keramiķa Arvīda Dzērvīša (1897–1942) dabūtie, ap 1925. gadu Lielēzerē kādas 80 gadu vecas māmuļas teiktie nosaukumi (sk. 134. lpp.): puķīte podiņā, mušiņas, spārniņi, krustiņi, likumi, kļavas lapa, zirnīši, četrlapu āboliņš, āboliņš ar mītim, šķībais stūrains, astoņstūru stūrains, sešstūru stūrains, kārtas krustiņi, rozītes, puķītes, kaķa pēdiņa, dižā puķe, zvaigznīte, pakaviņi, liķu krusti (mirušo zeķēm) un puķīte.

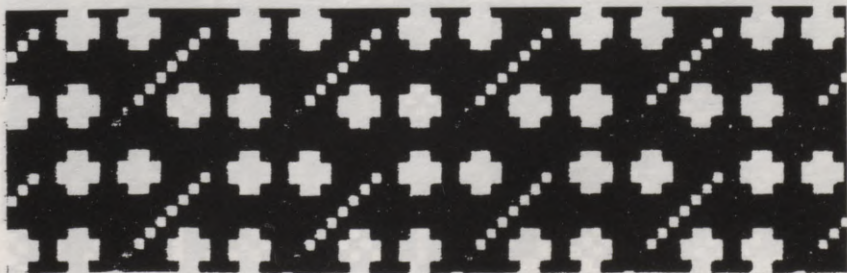
Puķaiņi

Puķaiņi

Puķaiņi

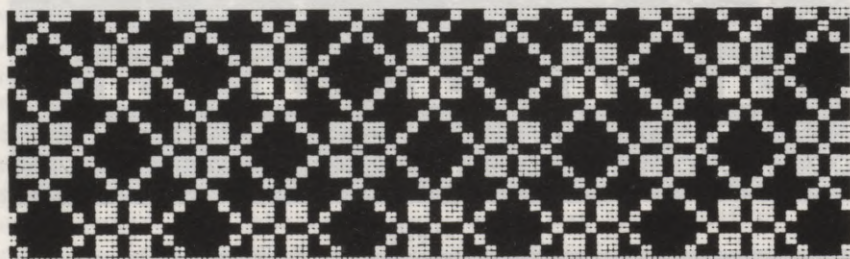

Krustaiņi

VARAKĻĀNU CIMDU RAKSTS

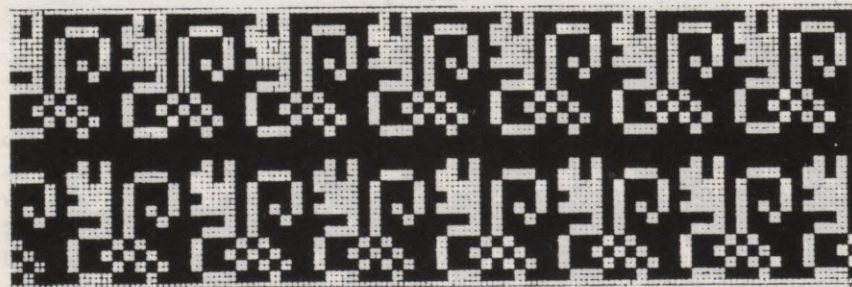
Lapainītes

Galdainīši

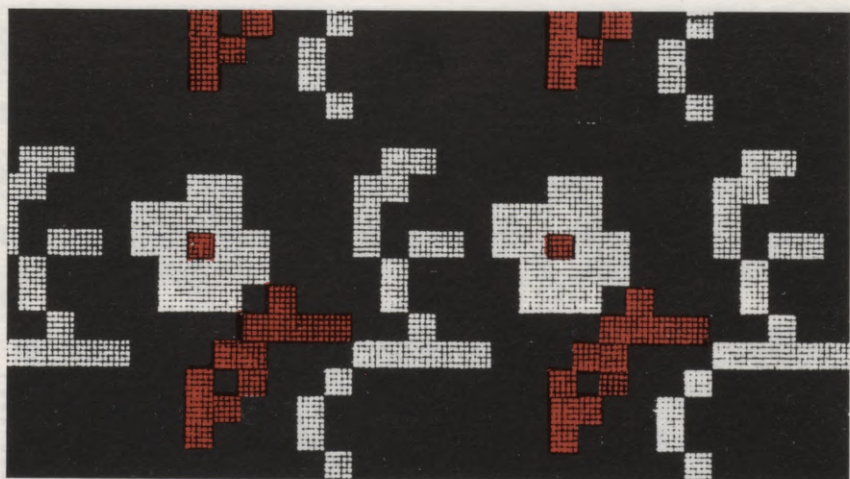

Puķainī

VARAĻĀNU CIMDU RAKSTS

Ūdensroze

Puķaiņi

Eglaiņi

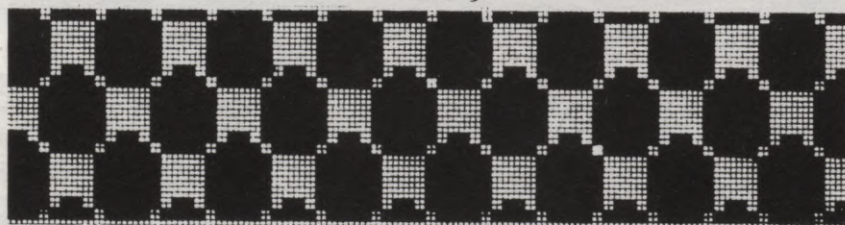
VARAKĻĀNU CIMDU RAKSTS

Puķaiņi

Atslegaiņi

Pōrkstaiņi

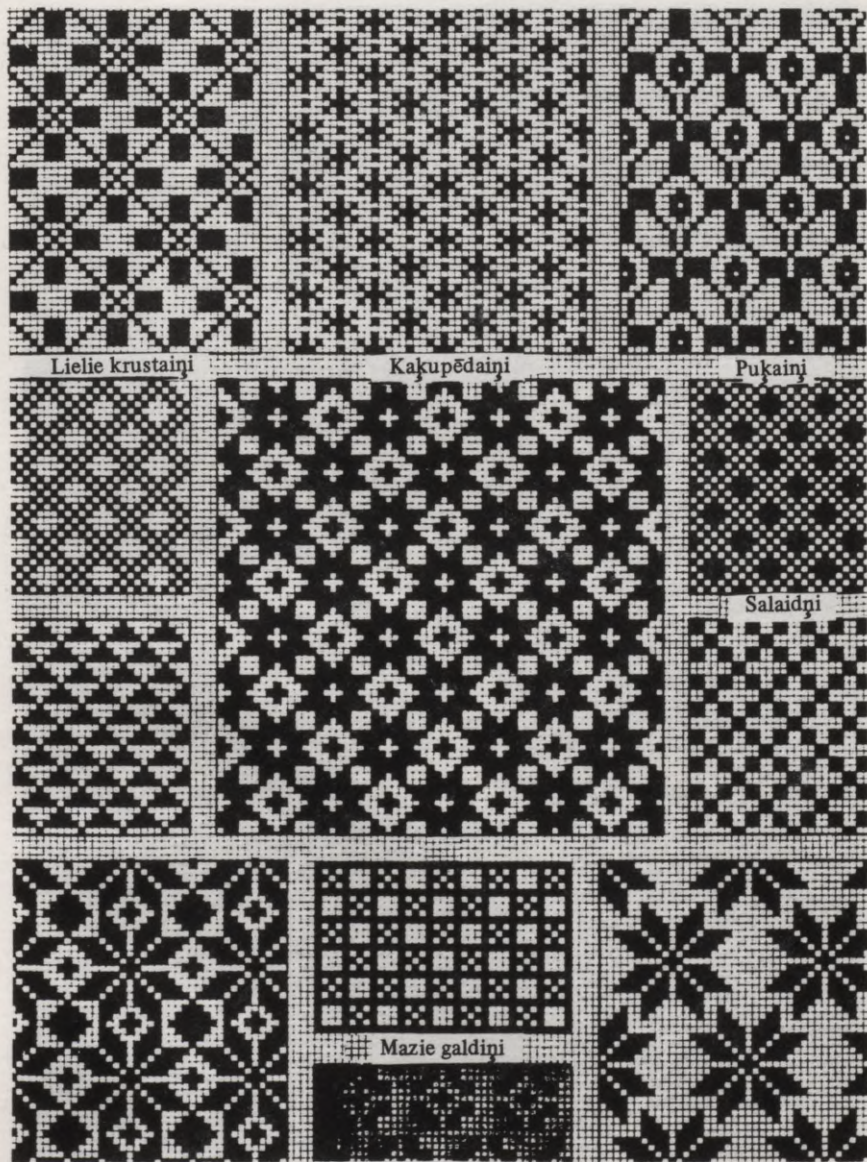

Krustaiņi

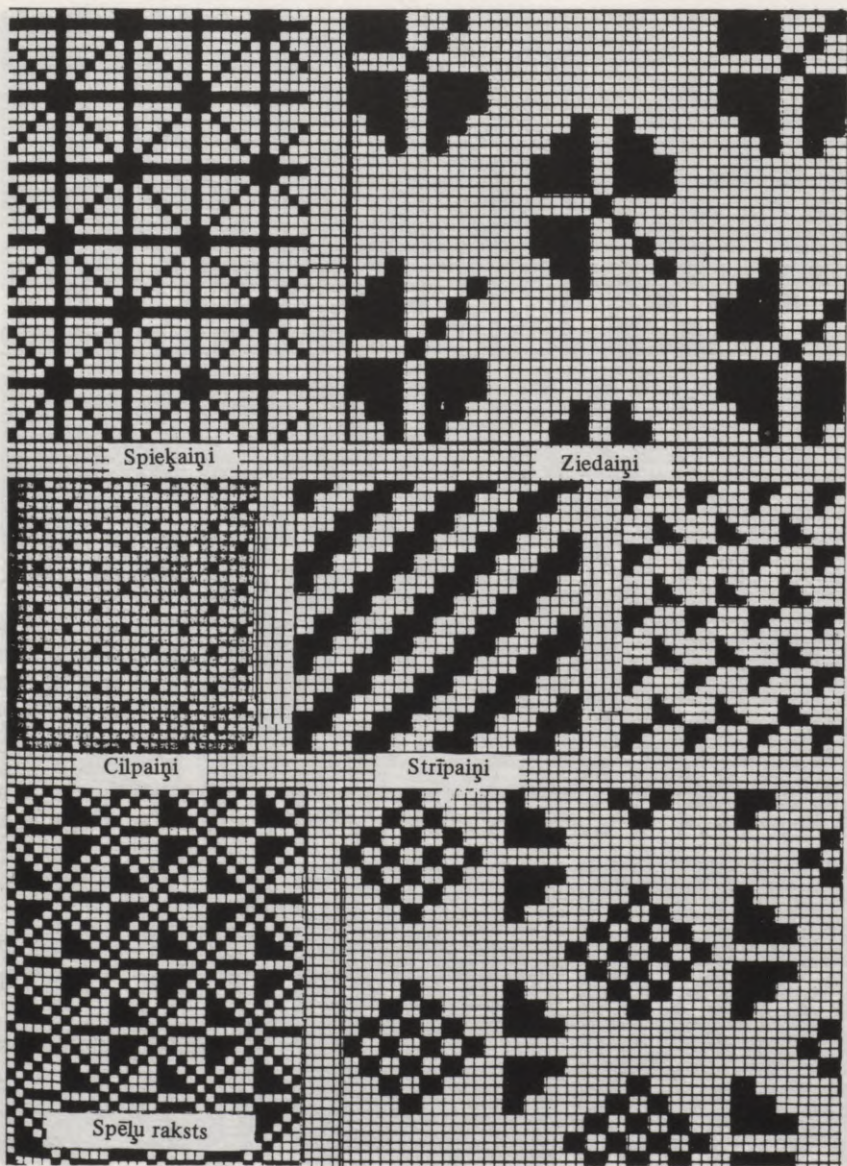

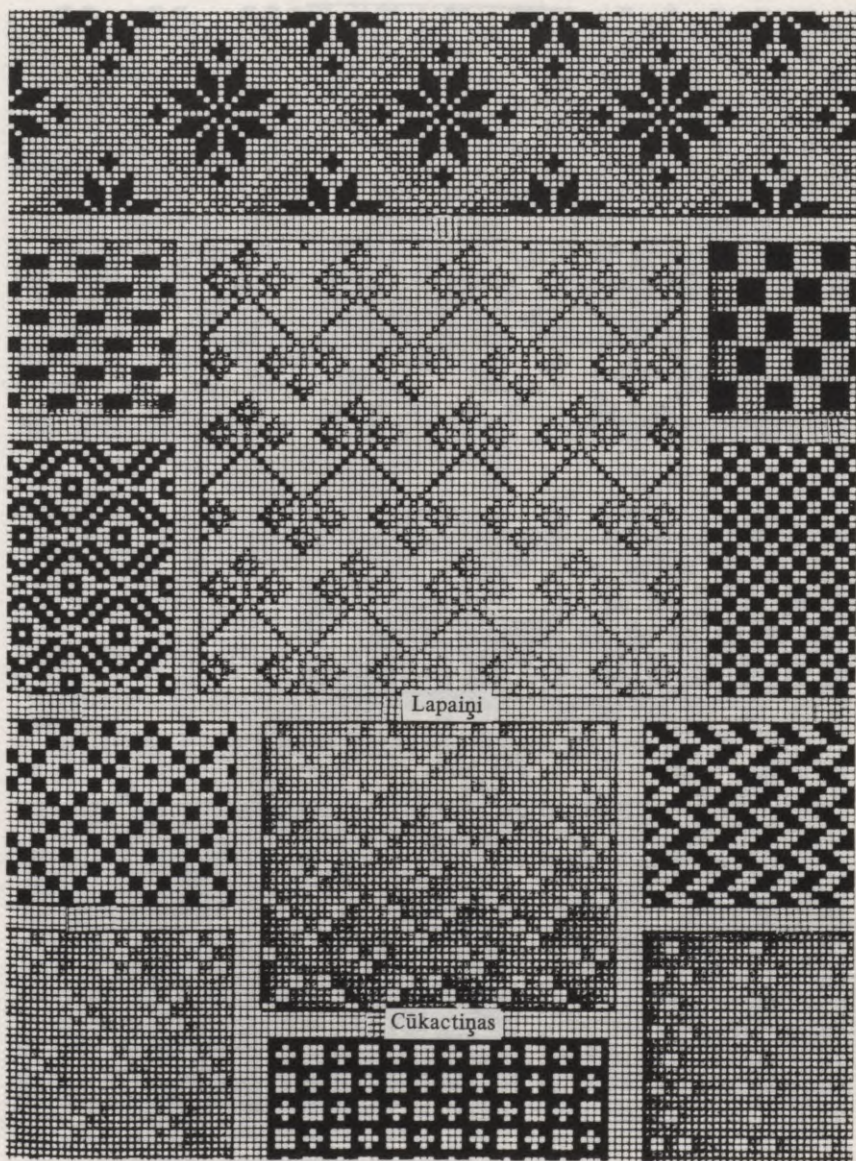
Lapaiņi

VARAĶĻĀNU CIMDU RAKSTS

TIRZAS CIMDU RAKSTS

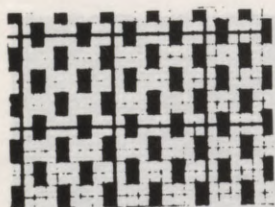

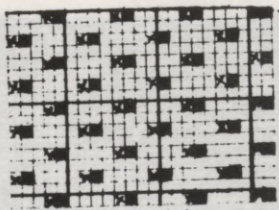
Lapaiņi

Cūkactiņas

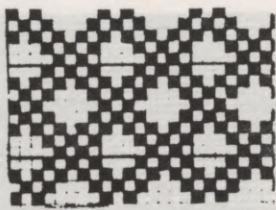
TIRZAS CIMDU RAKSTS

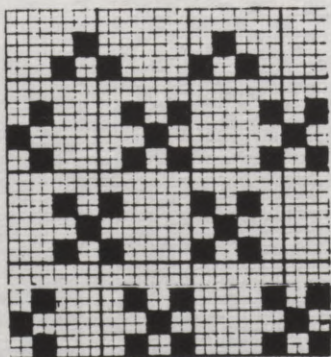
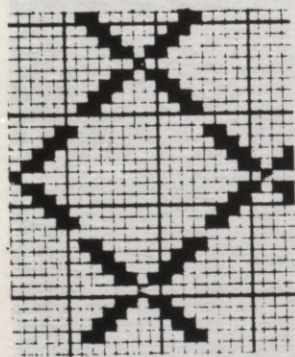
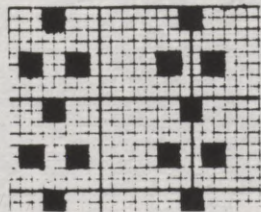
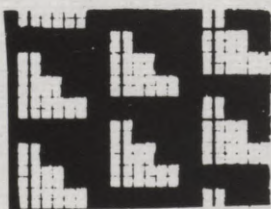
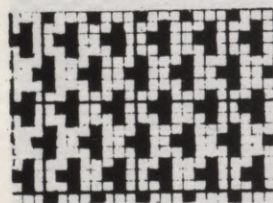
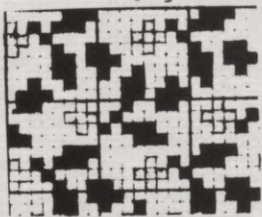
Blusaiņi

Cilpaiņi

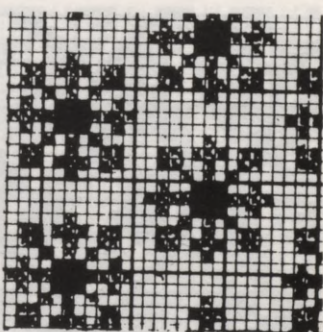
Rakstaiņi

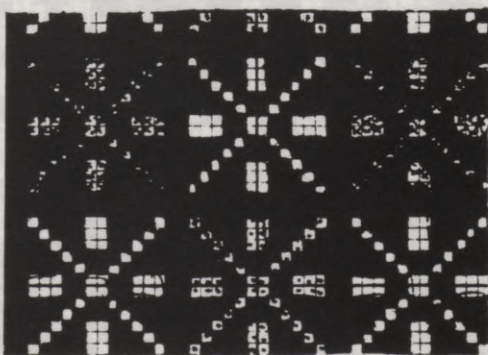
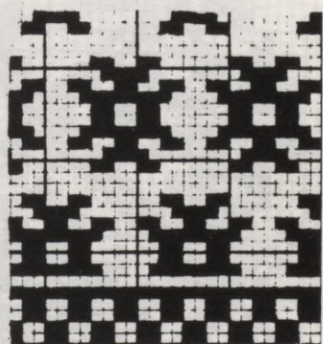
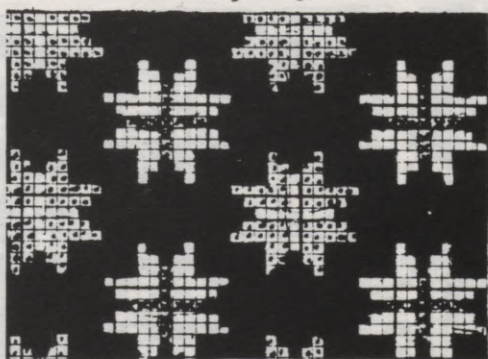
TIRZAS CIMDU RAKSTS

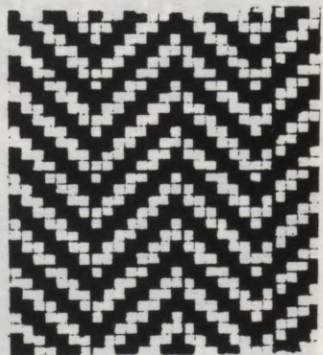
Zaķupēdiņas

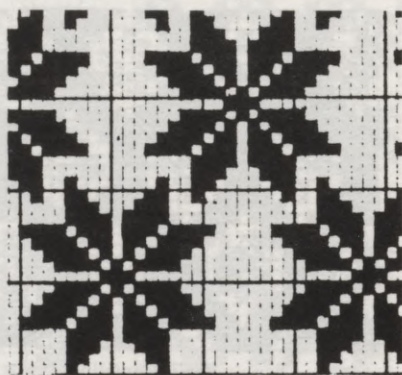
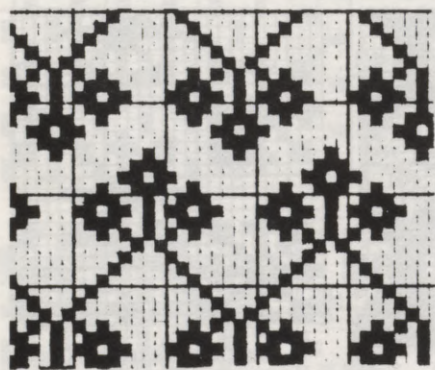
Dāldeņu rozītes

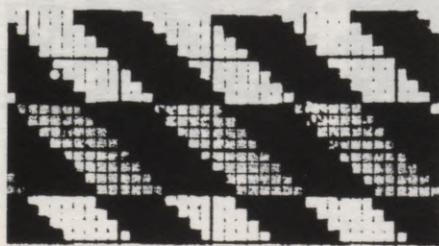
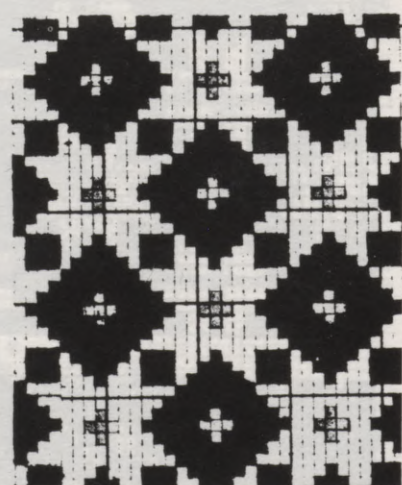
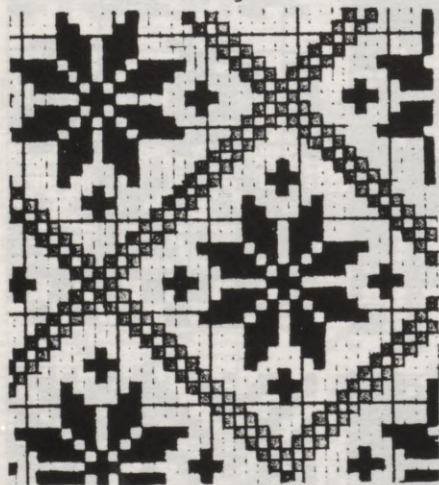
Spieķu raksts

VECPĪEBALGAS CIMDU RAKSTS

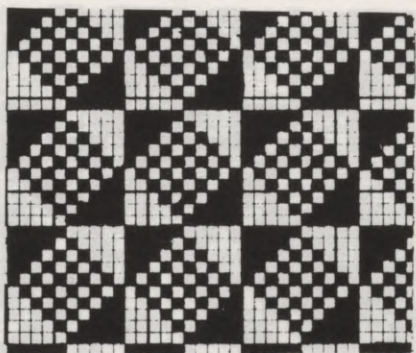

Lapaiņi

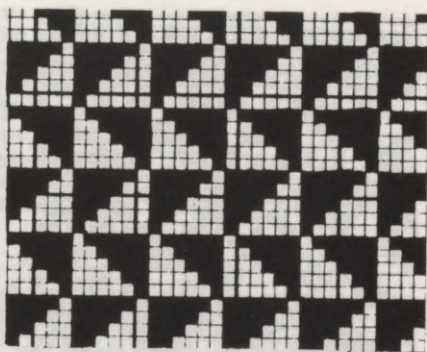

TIRZAS UN VECPĪEBALGAS CIMDU RAKSTS

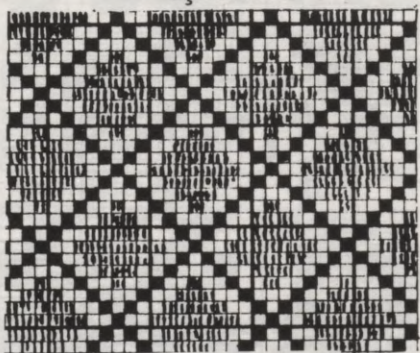

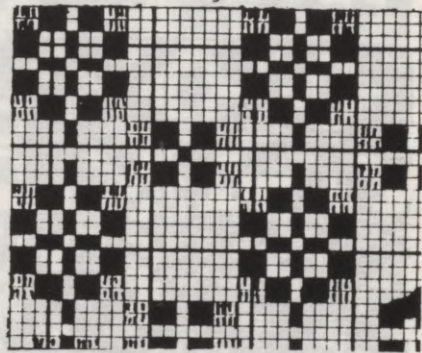
Šķībais stūris

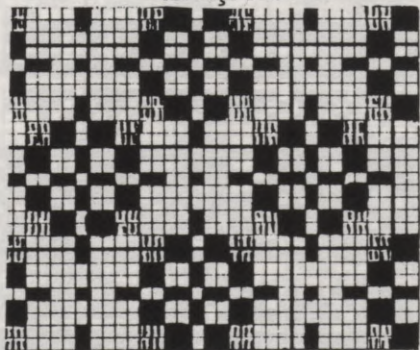
Sešstūru stūrainis

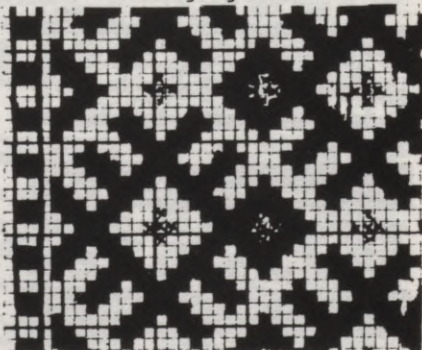
Āboliņš ar mītiem

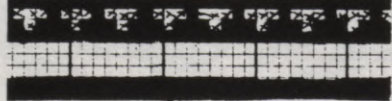
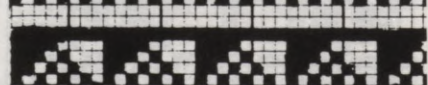
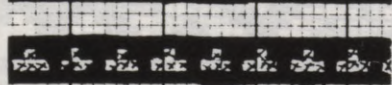
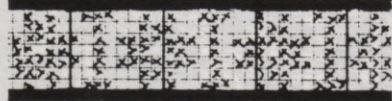
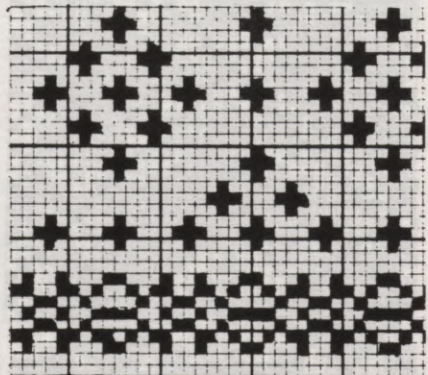
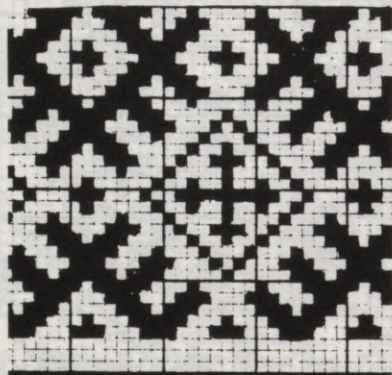
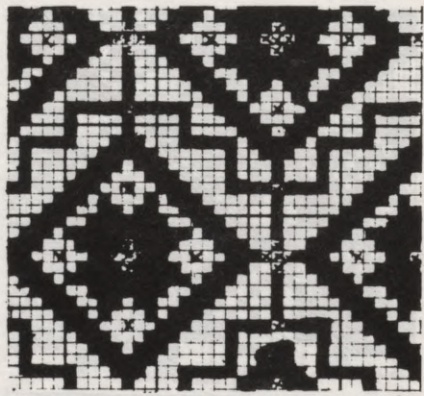
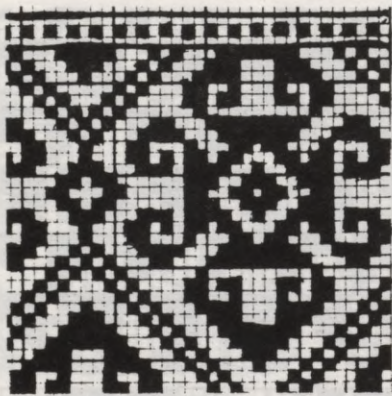
Astoņstūru stūrainis

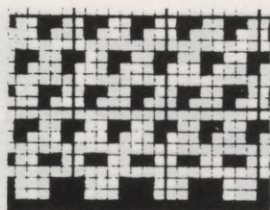
Rožaiņie

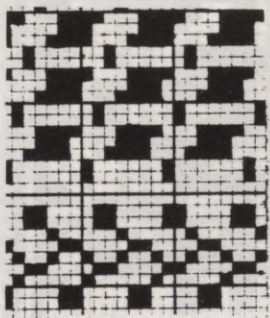
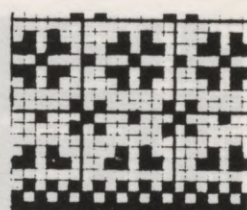
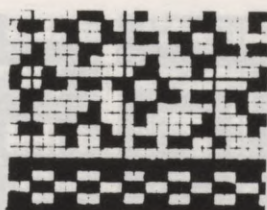
LUBEZERES CIMDU RAKSTS

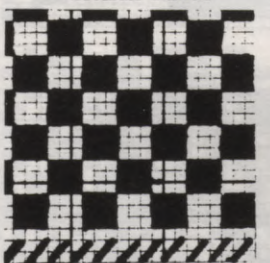
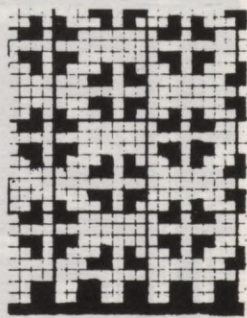
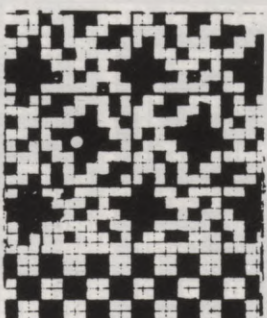
ZEMGALES DŪRAIŅU RAKSTS

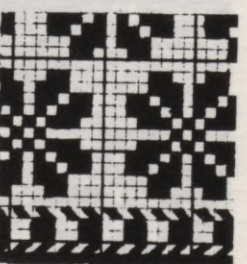
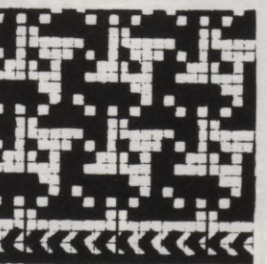
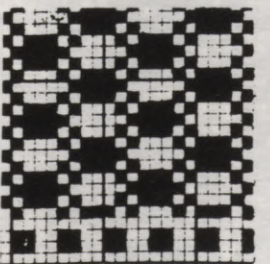
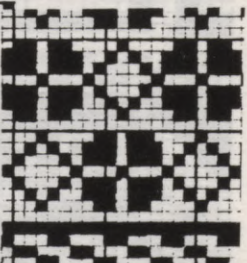
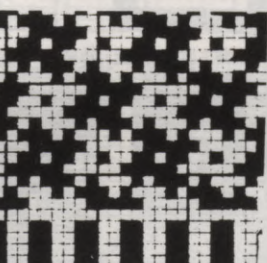
Cūkactiņas

Greizais zalktis

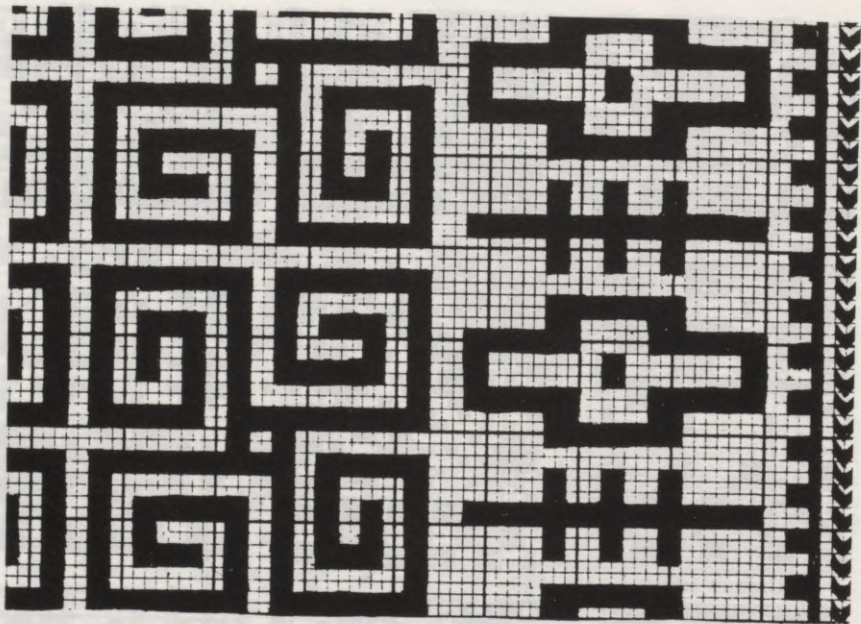

Galdiņi

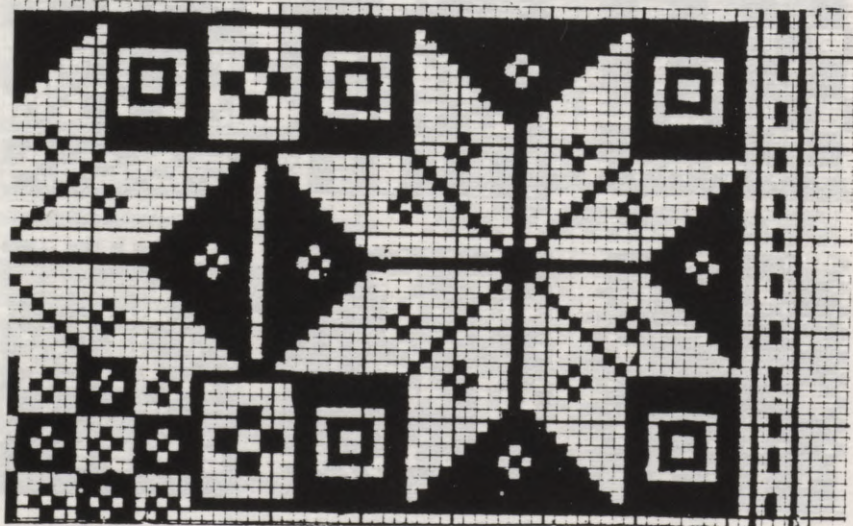

ZEMGALES CIMDU RAKSTS

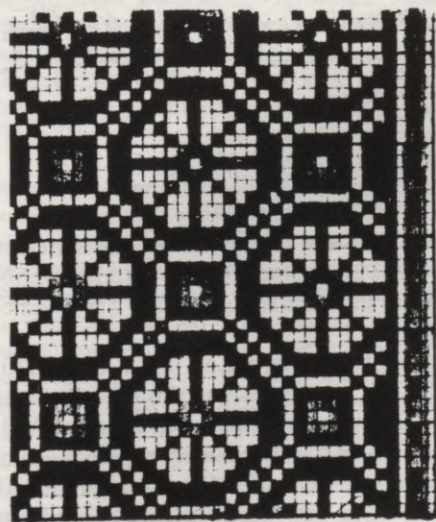
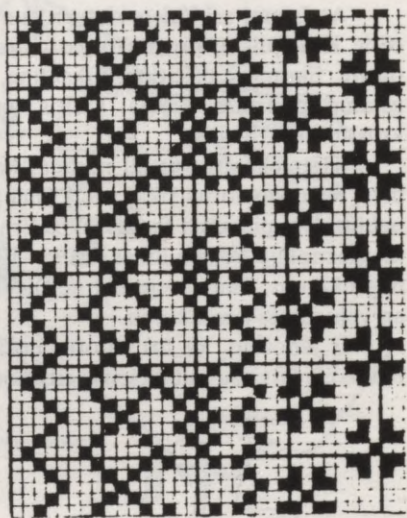
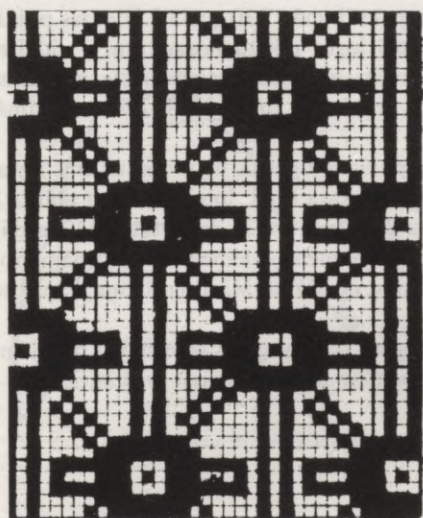
IZRĀDĪTĀJIS: J. KALVIŅŠ

Lielais raksts

AUGŠZEMES DŪRAIŅI

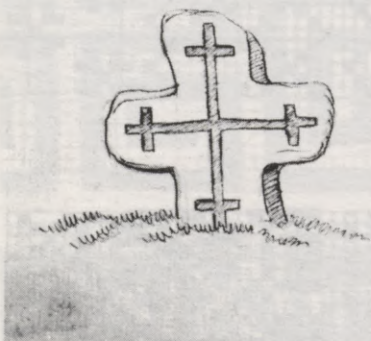

SALDUS CIMDU RAKSTS

Atzīstami arī Valsts vēsturiskā muzeja krājumā 1930. gadā J. Niedras publicētie Krustpils apkārtnes pagastos savāktie jostu rakstu nosaukumi – rīdzīte, pusīte, likumiņš, pākstiņa, cūkactiņa, spārniņi, mušiņas, apaļais raksts, grīdainis, galdiņš, podziņas, kājiņa, kāsītis, zariņš, zirdziņš, ozoliņš, vēzītis, sekumiņš, krustiņš un trijkājis.

Klētnieks arī pareizi norāda, ka populārais ugunskrusta nosaukums uzradies, resp. izgudrots tikai pēc Pirmā pasaules kara (141. lpp.). Totiesu grāmatā nebija vietā pieminēt fantastiskos Ernesta Brastiņa (1892–deportēts 1940. gadā) un gleznotāja Jēkaba Bīnes (1895–1955) „ornamentu elementu” un ornamentu nosaukumus. Tauta nepazīst ne Dieva zīmes, ne Māras, Mārtiņa, Ūsiņa, Jāņa, ne arī veļu zīmes nosaukumu.

Ir jānožēlo, ka šos viltotos nosaukumus daudzina ne vien mūsu bērniem, bet dažās latviešu publikācijās citvalodās ar tiem iepazīstina pat sveštautietišus.

Ein Kreuz von Granit an der Westseite der Kirche zu Lenewarden; es soll der Grabstelle eines alten Ordens Ritters angehören; in soll der Grabstelle eines alten Ordens Ritters angehören.

*Krustukrusts – Latvijas vācu iekārotāju simbols
(Ungerna-Šternberga 1829. gada zīmējums)*

Pie zīmējuma paskaidrojums: „Ein Kreuz von Granit an der Westseite der Kirche zu Lenewarden; es soll der Grabstelle eines alten Ordens Ritters angehören”. Tulkojumā: „Granīta krusts Lielvārdes baznīcas rietumu pusē. Tas apzīmē, jot kāda sena ordeņa bruņinieka kapavietu.”

Kārlis Johans Emanuels Ungerns-Šternbergs dzīvoja no 1773. līdz 1830. gadam. Studējis tiesības un mākslu Vācijā, bija zīmēšanas skolotājs Tallinas domskolā. Laikā no 1810. līdz 1829. gadam vairākkārt apceļoja Igauniju, Vidzemi un Kurzemi, zīmēdams dabasskatus, pilsdrupas, kapakmeņus, ģerboņus uc. (sk.: Jānis Siliņš, *Latvijas māksla 1800–1914 I*, 1979, 139. lpp., kur reproducēts Valkas skats). Šeit reproducētā krustukrusta zīmējuma fotogrāfija glabājas Filipša universitātes mākslas krātuvē Vācijā, un attēls iespiests *Archīvā* ar šīs krātuves (Bildarchiv Foto Marburg der Philipps-Universität) atļauju.

Vietas, kur Broce zīmēja latviešu tautastēpus

PIELIKUMS: JOACHIMS BROCE

Joachims Broce (Joachim Christoph Brotze) zīmējis daudz latviešu tautastēpu astoņpadsmitā gadsimtenī. Viņš dzimis Vācijā, Gerlicā (Görlitz) 1742. g. 12. septembrī, tātad šogad paies 240 gadu no šī ievērojamā vīra dzimšanas. Viņš studēja teoloģiju un filoloģiju Leipcigas un Vitenbergas universitātē un 1768. gadā ieguva filoloģijas maģistra gradu. Tai pašā gadā viņš pārcēlās uz Rīgu. Vispirms viņš darbojās par mājskolotāju rātskunga Fegesaka (Vegesack) ģimenē, bet no 1768. līdz 1783. gadam bija Rīgas liceja subrektors, 1783–1804. g. – konrektors un rektora vietnieks.

No 1804. līdz 1815. gadam viņš bija virsskolotājs Rīgas guberņas ģimnazijā (mūsu literātūrā, nesaprotamu iemeslu dēļ, vienmēr pieminēts tikai viņa konrektora amats). Broce nomira Rīgā 1823. gada 4. augustā. Viņš sarakstījis daudz darbu par Latvijas topografiju, lokālo vēsturi, biogrāfiskiem uc. tematiem. Tomēr no Latvijas vēstures un folkloras viedokļa viņa lielākie nopelni ir zīmējumi, kas pārcieta Rīgas pilsētas rātsnama bojā eju ugunsgrēkā Otrā pasaules kara laikā. Zīmējumi atradās rātsnamā novietotajā Rīgas pilsētas bibliotēkā. Šie zīmējumi sakopoti desmit sējumos, un vienpadsmitais ir reģistra sējums. Broces manuskripti aptvēra 31 sējumu, 2 sējumus viduslaiku zīmogu zīmējumu, vienu sējumu ar topogrāfiskām ziņām par Vidzemi, vienu par Rīgas annālēm un vienu par dižciltīgo un namnieku ģenealoģiju un ģerboņiem. Šis milzu materiāls glabājās Rīgas rātsnamā līdz Otrajam pasaules karam, bet, kas no tā vēl saglabājies, nav zināms. Katrā ziņā ir saglabāts desmit sējumu zīmējumu: *Sammlung verschiedener livländischen Monumente*, bet, vai ir jau iegūta Maskavas atļauja to publicēšanai, protams, nekur nesludina. Bez šādas atļaujas tomēr nekādu lielāku darbu Latvijā nevar publicēt.

Kartogramma rāda vietas Latvijā, kur Broce zīmējis latviešu tautastēpus.

*Astoņpadsmitā gadsimteņa
sieviešu tērps Piebalgā*

(J. G. Herdera institūta
kollekcijā)

Paskaidrojuma tulkojums

Zils. Zaļš. Sarkanās vai zaļās svītras ap rokām. Meitu galvas-
rota ir zilā vai sarkanā krāsā ar
stikla pērlītēm un melna. Sar-
kans [villaines] ieloks, balts
priekšauts.

Piebalgā sievas valkā zila tūka
kazaku cepurītes ar dzeltenu vai
zaļu ieloku, pelēkus vai raibi
austus vamžus un melnus brun-
čus. [Ap pleciem] viņas apmet
balta lina auduma segu. Ap kā-
jām redzamas platas zilas vai
melnas vadmālas apakšbikses.
Matus viņas sapin bizē, no kuņģa
nokarājas sarkana lente. Meitas
ap galvu sien zilu vainagu, kas
apšūts ar stikla pērlītēm. Viņas
valkā arī lielas sudrabā saktas.
Dažas sievas šai draudzē valkā
arī kažokcepures.

Piebalgas sieviešu tērps

Melno krāsu viņas gatavo pašas
no vitriola un lūkiem, gan arī
no melnalkšņu lapām.

RŪJIENAS NOVADA TAUTASTĒRPI 18. GADSIMTĒNĪ

(J.Ch.Brotze, *Monumente* VIII, 8)

BĪRIŅU NOVADA TAUTASTĒRPI 18. GADSIMTĒNĪ

(J.Ch.Brotze, *Monumente* III, 91)

GRIEZE GRIEZA

Piezīmes pie Edgara Dunsdorfa raksta „Bēthovena latviskā daina”

Verners Rinkuss

Viss tas sākās, izlasot *Laika* 1978. g. 20. decembra numurā Pāvila Klāna Ziemsvētku laikā lasāmās piezīmes „Kurzemes dziesmiņas noslēpums”. Bija jālasa arī *Archīva* XVIII sējumā ievietotais Edgara Dunsdorfa raksts „Bēthovena latviskā daina”.

1977. g. novembrī saņēmu no Latvijas mana brāļa Jāņa sūtīto vārdadienas sveicienu *Latviešu tautas mūzika* (izdevējs: Zinātne, Rīgā 1971) Jēkaba Vītolīņa redakcijā, „Bērnu dziesmu cikls” un „Bēru dziesmas”. Mana brāļa piezīme: „Neņem ļaunā, brālīt, ka Tavās pierakstītajās tautas dziesmās ‘Grieze grieza’ un ‘Teters ņēma. . .’ ir pierakstītāja priekšvārdā burts J, tā ir Graubiņa vaina, jo viņš dziesmas sagatavoja nodošanai krātuvē, un Tev jau bija pierakstīts tikai kāds pusducis dainu, jo Tu jau peņķējies ar dzīvniekiem un putniem, citas dziesmas Tevi neinteresēja. . . visas pierakstītās dziesmiņas viņš lika vienā nodalījumā, ar mūsu uzvārdu apzīmētā.”

Vissirsnīgākais paldies nelaiķim Pāvilam Klānam un prof. Edgaram Dunsdorfam par šīs temas – Bēthovena latviskā daina – celšanu sabiedrības priekšā. Žēl, ka mūsu mūziķiem šī lieta ir pilnīgi vienaldzīga. Neesmu presē lasījis neviena komentāra.

1928. gada pavasarī (lietaīnā vasarā) „Grieze grieza” uzrakstīju Mālpils pagastā, mājās pie upītes, netālu no lielceļa. Nav iespējams atcerēties dziedātājas uzvārdu, tāpat māju vārdu. Viņa, cik atceros, sacīja, ka esot pāri par 70, dzīvojot nespējnieku mājā, bet nākot radiem palīgā pastrādāt. Dziesmiņu iemācījusies no mātes. Mēs jau Mālpils apkārtnē dzīvojam ilgi. (Mālpilī uzrakstītā melodija iespiesta Jāņa Cīruļa grāmatā *Dziesmu avots*, kas pārspiesta 1946. gadā Oto Krolla apgādā Augsburgā, 76. lpp.)

Tai pašā pavasarī gadījās vēlreiz dzirdēt „Grieze grieza”, atkal vecas saimnieces dziedātu, Grašu vai Liezēres pagastā. Neatceros ne māju vārdu, ne dziedātājas uzvārdu. Dziedājums un vārdi bija burtiski tādi paši kā Mālpilī. Varbūt bija radniecība ar Mālpils dziedātāju?

Vēlreiz „Grieze grieza” dzirdēju rudens pusē apvidū, ko sauca par Aizkuju (Patkules, Cesvainas pagastā?). Laboju divritenim riepu, šķūnī vecāka sieva lāpīja, kā mēs tos saucām, zirga deķus un paklusām dziedāja „Grieze grieza”. Palūdzu, un viņa nodziedāja visu dziesmu. Te nu bija viens tonis citāds nekā iepriekšējos dziedājumos, arī viens pantiņš vairāk. Šis pantiņš skan:

Grieze grieza rudzišosi,
Paipaliņa pļaviņā.
Grieze grieza maizes klaipu,
Paipaliņa siena vālu.

Mans brālis bija pārbaudījis Folkloras krātuvē esošos ierakstus; nelaimīgā kārtā „Griezei” nogriezta mala, palicis tikai uzraksts: „Mālpils”. Mans brālis Jānis „Grieze grieza” uzrakstījis 1930. gadā Praulienas pagasta „Mauros”. Viņš neatceras, vai dziedājusi Ksenija Bidiņa vai viņas māte. Dziedājums burtiski kā Mālpilī.

1981. g. 26. jūnijā.

AUGSTĀKO IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU MĀCĪBSPĒKI

Kārlis Sātiņš un Valfrīds Osvalds

PAPILDINĀJUMI UN LABOJUMI RAKSTAM *ARCHĪVA XXI SĒJUMĀ*

Kārļa Sātiņa manuskriptu, ko iespieda *Archīva XXI sējuma* 175–257. lpp., Valfrīds Osvalds LAMZA uzdevumā vienkāršotā veidā pavairoja un izsūtīja daudziem interesentiem un kollegām, lūdzot papildinājumus un labojumus. Atsaučība bija laba, bet atbīlžu saņemšana prasīja laiku. Lai nekavētu *Archīva XXI sējuma* iznākšanu, manuskriptu iespieda bez labojumiem. Saņemtie labojumi minēti šeit, norādot uz XXI sējuma lappusi. Datiem par mācībbspēkiem, kas apzināti no jauna, lappuses skaitlis likts iekavās, norādot, kur papildinājumam būtu jānāk.

Datu apzīmējumi: a) dzimšanas datums un vieta, b) iegūtā akadēmiskā kvalifikācija, c) amats mācībiestādē – kad, kur, d) speciālitāte, e) publikācijas, f) biografiskās norādes, g) adrese (ievietots tikai norādījums uz dzīvesvietu angļiskā rakstībā). XXI sējumā iespiestie dati, kas nav labojami, sekojošā sarakstā nav atkārtoti. Ar VO apzīmēti V. Osvalda, ar JL – Jāņa Lielmeža, ar EF – Ernesta Foldāta sniegtie dati, ar aabsd – AABS datora ziņas.

Laipls lūgums lasītājiem iesūtīt turpmākos labojumus un papildinājumus, lai pārņaktu iespējami pareizas ziņas (adr.: Prof. E. Dunsdorfs, 3 Dickens St., Elwood, Vic. 3184, Australia).

178. lpp. ĀBOLIŅŠ, Māris – c) prof. no 1972 g) East Lansing, MI, USA.

178. ĀBOLIŅŠ, Vilis – miris 20. VII 1981 Kanādā.

(178.) ABRICKA, Marija – b) Aiovas (Iowa) U 1969 BA; Amerikas katoļu U Vašingtonā (Kolumbijas apg.) 1975 MA (latīņu val.) c) māc.-sp. Džonsa Hopkina (Johns Hopkins) U Baltimorā, Merilendā (Maryland) d) latīņu valoda f) LG 30, aabsd g) Baltimore, MD, USA.

180. ĀDAMSONS, Kārlis – c) Brauna (Brown) U Providensā (Providence), Rodailendā (Rhode Island) prof. no 1975.

180. ALBĀTS, Pauls – a) 31 XII 1941 Latvijā c) Kornela (Cornell) U Ņujorkas stātā pētn. darbā 1969–1973; Kēza rietumu rezerves (Case Western Reserve) U doc. (assist. prof.) fizikā 1974–1976; pētn. priv. pētn. inst. no 1977 f) VO g) Ridgefield, CT, USA.

(180.) ALFONSO (ALFONZO, dz. GRĪNFELDE), Ludmilla – a) 16. III 1944 b) lic. (biol.) c) prof. Venecuēlas austrumu U (Universidad de Oriente) f) EF g) Cumaná, Venecuēla.

180. ALLAS, Richards – svītrojams (sk. 227. lpp. – pētn. un zinātn.).

(180.) ALTA, Terēze – b) Kolumbijas (Columbia) U Ņujorkā: Ph.D. c) māc.-sp. Kornela (Cornell) U Itakā d) modernās valodas un literatūra f) aabsd g) Ithaca, NY, USA.

180. ANDERS, Edvards – c) Čikāgas U prof. no 1973 g) Illinois, USA.

(181.) APERĀNE (ŠTAUVERE), Dace – a) 19. XII 1953 Vinipegā (Winnipeg), Kanādā b) Ņujorksitijas (City of New York) Hantera (Hunter) koll. 1980 MA (mūz.)

c) Hantera koll. mĀc.-sp. no 1980 d) kompozicija, mūzikas paidagoģija e) vokāli un instrumentāli skaņdarbi f) A XVIII 214 g) USA.

181. ARĀJS, Sigurds – Klarksona (Clarkson) technol. koll. Potsdamā, Ņujorkā nodalģas direktors no 1975.

(182.) AUZIŅA, Baiba – a) 19. X 1943 Rģgā b) Florģdas U Gēnsvilā (Gainesville) 1971 MD c) Florģdas U doc. (assist. prof.) 1975–1976, pēc tam privātp praksē d) anestēzioloģija f) A XIV 268, LG 39 g) Gainesville, FL, USA.

182. BAJĀRS, Laimonis – c) LU doc. 1939–1944; Unras (UNRRA) U Minchenē (München), Rietumvācijā lekt. (fiz. un ķģm.) 1946–1948; Ņujorkas U pētn. darbā 1952–1955, palģprof. (adj. prof.) 1957, pēc tam pētn. darbā privā tuzģ. f) AMWS.

182 BAKŪZIS, Pēteris – c) Brazģlijas U (Universidade de Brasilia) Ārk. prof. (assoc. prof.) no 1970 f) VO g) Brasilia, Brasil.

(183.) BARKĀNE, Antonija – sk.: MILLERE.

184. BERGS, Viktors – c) Maiami (Miami) U Florģdā doc. un Ārk. prof. 1965–1973, pēc tam pētnieks priv. firmā f) VO g) Largo, FL, USA.

(184.) BERNHARTS, Joģua (Joshua BERNHARDT) – a) 21. IX 1893 Cēsģs b) Roģsteras (Rochester) U (ASV) 1916 BA; Dģonsa Hopkina (Johns Hopkins) U Baltimorā 1921 Ph.D. (polģt. ekon.) c) Dģonsa Hopkina U lekt. (polģt. ekon.); Amerikas U (Kolumbijas apģ.) lekt. (ģin. zin.) 1922–1923, pēc tam konsultants valsts uzģ., no 1969 pensijā d) tautsaimniecģba un polģtiskās zinātnes e) publ. f) AMWS g) Chevy Chase, MD, USA.

(184.) BĒRZIŅA, Erna – a) 1914 b) LU 1940 Ārste bērnu slimģbās c) docente (assist. prof.) Kēza rietumu rezerves (Case Western Reserve) U d) bērnu slimģbas f) A XIV 272, aabsd g) Fairview Park, OH, USA.

(185.) BĒRZIŅģ, Andris – a) 13. IX 1937 b) bűvinģeneris un jurists c) mĀc.-sp. Venecuēlas centr. U (Universidad Central de Venezuela) Karakasā (Caracas) lģdz 1975 f) EF.

(185.) BĒRZIŅģ, Pēteris – a) 20. II 1942 Rģgā b) Venecuēlas centr. U Karakasā 1969 (architekts) c) mĀc.-sp. turpat lģdz 1974 d) biroju ēku bűve f) A XIII 188, LG 50, EF g) Venezuela.

(185.) BĒRZIŅģ, Roberts – a) 8. IX 1935 Kalē (Calais), Francijā b) Lilles U (Fédération Universitaire et Polytechnique de Lille) Francijā 1978 D.Sc. (mat.) c) Lilles U mĀc.-sp. (maģtre-assistant) d) matēmatika f) JL g) Lille, France.

(185.) BĒRZIŅģ, Valdis – b) Masaģusetsas (Massachusetts) technol. inst. Kembridģā (Cambridge), ASV 1975 BS (ģiz.), MS (datorģin.), dipl. elektrotechn. c) Minesģtas (Minnesota) U doc. (assist. prof.) datorģin. no 1980 f) LG 50, VO g) Minneapolis, MN, USA.

(185.) BEZKOROVAINIJS, Anatols (Anatoly Bezkorovainy) – a) 11. II 1935 Rģgā b) Ćikāģas U (ASV) 1956 BS; Iģinoģas (Illinois) U Ćikāģā 1956 MS, 1960 Ph.D. (biokģģm.) c) pētn. privā tuzģ. 1960; Iģinoģas U medic. koll. doc. 1962, Ārk. prof. 1967 d) biokģģmija e) publ. f) AMWS g) Chicago, IL, USA.

186. BILZĒNS, Gunārs – a) 1929 f) VO.

(186.) BLAUMANIS, Otis (Rűdolfo) – a) 22. III 1939 Rģgā b) Dģonsa Hopkina (Johns Hopkins) U Baltimorā, ASV 1965 BA, 1970 Ph.D. (ģiziol. un bioģģz.) c) Merilendas (Maryland) U medic. fak. Kolledģpārkā (College Park) doc. (ģiziol.) 1970 d) ģiziolģģija, bioģģzika e) publ. f) LG 54, AMWS g) Baltimore, MD, USA.

(186.) BLOKMANIS, Andris – a) 4. X 1940 Rīgā b) Melburnas (Melbourne) U Austrālijā 1965 MB, BS c) Britu Kolumbijas (British Columbia) U Vankuverā (Vancouver), Kanādā klīnikas prof. f) A XIV 275, LG 54 g) Vancouver, BC, Canada.

187. BLUĶIS, Uldis – a) 19. II 1933 Jelgavā c) Bruklinas (Brooklyn) koll. Ņujorkā māc.-sp. no 1960, ārk. prof. no 1970 f) JL.

(187.) BLŪMENTĀLE (VIDIŅA), Ausma – b) Minesōtas U 1959 MD c) māc.-sp. Pitsburgas (Pittsburgh) U un Veinas (Wayne) stāta U 1963–1980 d) patoloģiskā bioķīmija e) publ. f) A VII 108, XIV 275, LG 55.

(187.) BLŪMFELDE, Ruta – sk.: KUNDZIŅA.

187. BOLŠAITIS, Pēteris – c) arī Venecuēlas zin. pētn. inst. inženierzin. un datoru centra vadītājs no 1975.

(187.) BRASTIŅA (FRĪDENBERGA), Dagmāra – a) 1932 b) Pitsburgas (Pittsburgh) U 1959 DDS un BS (humān. zin.) c) Pitsburgas U ārk. prof. (assoc. prof.) no 1972 f) A XIV 276, LG 57, VO g) Pittsburgh, PA, USA.

190. CAKULS, Pāvils – c) Mekmāstera (McMaster) U Hamiltonā, Kanādā doc. (assoc. prof.) medicīnā no 1979.

(190.) CELITĀNS, Gerards – a) 1. II 1937 Rīgā b) Ņusautvelsas (New South Wales) U Sidnejā, Austrālijā 1959 BS, 1964 Ph.D. (kodolķīm. un radiāc.) c) pētn. darbā valsts uzg. Austrālijā 1963–1964; Hairemas (Hiram) koll. Ohaiō, ASV ārk. prof. (ķīm. un fiz.) 1966–1967; Florīdas Atlantikas U Bokaretonā (Boca Raton) pētn. 1967–1968; Teksasas (Texas) U Sanantonio māc.-sp. 1968, viesprof. Toronto U Kanādā 1968 d) biofizika, kodolfizika e) publ. f) A XV 157 (jālabo priekšvārds), LG 66, AMWS g) San Antonio, TX, USA.

191. CELMIŅŠ, Aivars – pēc 1961 pētn. (mat.) ASV armijas ballistikas labor., no 1966 lekt. Delavēras (Delaware) U Ņuarkā (Newark) f) VO.

(191.) CELMS, Jānis – b) Ph.D. c) Minesōtas (Minnesota) U asist. (vēst.) f) VO.

(191.) CERS, Alfons – a) 1897 b) Latvijas konservāt. kompoz. klasi c) Katoļu semin. ASV māc.-sp. e) publ.; BJ 3582 f) A VI 141 g) USA.

(192.) ČEVERS, Benedikts – a) 27. VII 1907 Varakļānos b) LU 1937 mag. iur.; Otavas (Ottawa) U Kanādā 1953 MA (filoz.) c) Otavas U māc.-sp. e) publ.; BJ 1895 f) A VIII 268, XI 253, LG 70.

192. DABARA (DAPKUS), Zita – c) Depōla (De Paul) U Čikāgā māc.-sp. (krievu val.) 1962–1968; Virdžīnijas (Virginia) U Šarlotesvilā (Charlottesville) privātdoc. (acting assist. prof.) 1968–1972, doc. (assist. prof.) 1972–1975, pēc tam skolotāja vidusskolā f) VO.

192. DAMBRĀNE (STELPE), Verēna – c) Kepitala (Capital) U Kolumbusā (Columbus), Ohaiō (Ohio) māc.-sp. 1956–1970, prof. no 1970 f) VO.

(193.) DANENBERGS, Pēteris – a) 17. IX 1942 Rīgā b) Kēza (Case) technol. inst. Klīvlendā (Cleveland) 1964 BS; Dienvidkalifornijas (Southern California) U Losandželosā (Los Angeles) 1967 MS (ķīm.); Kalifornijas U Santabarbarā (Santa Barbara) 1970 Ph.D. (ķīm.) c) Dienvidkalifornijas U doc. (bioķīm.) un vēža pētn. darbā no 1978 d) enzīmu ķīmija e) publ. f) A XV 262, LG 72, JL.

(193.) DAUNINGA (DOWNING, dz. DREIMANE), Aija – a) 20. VI 1945 Ģeštachtā (Geesthacht) Rietumvācijā b) Rietumontario (Western Ontario) U Londonā,

Kanādā 1966 BA (mat., 1. s.), 1967 MA c) Rietumontario U lekt. (datorzin.) no 1977 d) da-
tora programma f) A XV 159, XVI 251, LG 72, VO g) London, Ont., Canada.

(193.) DAUNS, Jānis – a) 11. VI 1937 Rīgā b) Masačūsetsas (Massachusetts) technol. inst.
Kembridžā (Cambridge), ASV 1960 BS, 1964 Ph.D. (mat.) c) Tulēnas (Tulane) U Ņuorlinsā
(New Orleans) ārk. prof. (mat.) 1964 d) matēmatika e) publ. f) AMWS g) New Orleans,
LA, USA.

193. DEBASTIDASA (arī: BASTIDASA), Elena – a) 1950 f) EF g) Maracaibo, Vene-
zuela.

193. DĒVISA (DAVIS, dz. GŪTBERGA), Karīna – c) Bostonas U māc.-sp. 1956–1975,
pēc tam skolotājas darbā.

(193.) DIMANTS, Jānis – a) 27. I 1937 Rīgā b) Drēka (Drake) U Demoinā (Des Moines),
ASV 1960 BA; Aiovas (Iowa) stāta U Ēmsā (Ames) 1962 MD c) klīnikas instr. Minesōtas
(Minnesota) U d) ginaikoloģija f) A XIV 282, LG 76, aabsd g) Columbia Hghts, MN, USA.

194. DREIFELDS, Juris – c) Broka (Brock) U Sentkatarīnā (St. Catharines), Kanādā
prof. no 1978 f) VO.

194. DREIMANIS, Aleksis – c) Rietumontario (Western Ontario) U Kanādā godaprof.
(emeritus) un D.Sc.h.c. no 1980.

195. DULBE, Katrīna – c) pensijā no 1977.

(195.) DUMPIS, Žanis – c) Batlera (Butler) U Indianapolisā, ASV altvijoles klases vad.

195. DUNKELS, Andrejs – c) Luleo (Luleå) techn. augstsk. Zviedrijā lekt. no 1973.

195. DUNSDORFS, Edgars – b) LU 1942 (ne 1944) Dr. oec.

(195.) DUŅĒNA, Velta – sk.: SPĀRNIŅA.

195. DZELZĪTIS, Kārlis – miris 8. I 1982 Selisberī (Salisbury), Ziemeļkarolinā, ASV.

196. EGLĪTE, Mirdza – c) Konkordijas (Concordia) koll. Minesōtā prof. (vācu val.)
līdz 1979 f) VO.

(197.) FEDEROFS, Sergejs – a) 20. II 1925 Daugavpilī b) Saskačevanas (Saskatchewan)
U Saskatunā (Saskatoon), Kanādā 1958 Ph.D. (histol.) c) Saskačevanas U prof. (anat.) no
1964, palīgdekāns no 1970 d) embrioloģija un histoloģija f) JL g) Saskatchewan, Sask.,
Canada.

197. FILATOVS, Juris – Jangstaunas (Youngstown) stāta U doc. no 1969 f) JL.

197. FOGLE-ROŽANKOVSKA, Helmi – c) Taftsa (Tufts) U Medfordā, ASV māc.-sp.
no 1950, vēlāk ārk. prof., dekāna palīdze f) VO.

198. FOLDĀTS, Ernests – c) pēc pensionēšanās no 1978 Marakaibo daļdārz. koll.
vadītājs f) EF g) Maracaibo, Venezuela.

198. FREIBERGA (VĪĶE), Vaira – c) Montrealas U psihol. fak. Kanādā prof. no 1980
f) VO.

198. FREIBERGS, Imants – c) Mekgila (McGill) U Montrealā doc. 1963–1975; Kvē-
bekas (Quebeck) U inženierzin. fak. Montrealā prof. no 1975 f) VO.

198. FREIMANIS, Atis – c) Ohaio (Ohio) medic. koll. Tolīdō (Toledo) prof. līdz 1976,
pēc tam Ohaio stāta U Kolumbusā (Columbus) prof. un nod. vadītājs f) VO.

(198.) FRĪDENBERGA, Dagmāra – sk.: BRASTIŅA.

198. GABLIKS, Jānis – c) Ziemeļaustrumu (Northeastern) U Bostonā prof. no 1974
f) VO.

199. GAILIS, Laimonis – a) 20. XI 1938 Rīgā b) Mekgila (McGill) U Montrealā, Kanādā 1967 Ph.D. (bioķīm.) c) Lavala U Kvēbekā (Quebeck), Kanādā ār.k. prof. (assoc. prof.) no 1975 f) JL.

199. GARANCIS, Jānis – c) Viskonsinas (Wisconsin) medic. koll. – agrākā Marketas (Marquette) U medic. fak. – māc.-sp. no 1965, tagad prof. f) JL.

199. GEDULIS, Guntars – labojums: Ņujorksitijas (New York City) U ASV 1974 B (arch.) un BA (kompozīcijā).

200. GOLTA (ROŠĀNA), Rita – c) Delavēras (Delaware) stāta koll. ār.k. prof. (angļu val.) no 1970 f) VO.

200. GRAVA, Jānis – c) Minesōtas (Minnesota) stāta U prof. (biol.) no 1972, augsnes ķīm. labor. vadītājs f) VO, JL g) St. Paul, MN, USA.

201. GRĪNBERGS, Eižens – miris 1978. gada jūlijā.

(201.) GRĪNBERGS, Gustavs – a) 7. XII 1884 Tukumā–20. X 1981 Katskilos ASV b) LU 1935 mag. iur.; Ukraiņu U Minchenē (München), Rietumvācijā 1946 Dr. iur. c) docents Unras (UNRRA) U Minchenē 1946–1947.

201. GRĪNBERGS, Jānis – c) Dienvidčīles U (Universidad Austral de Chile) Valdivijā (Valdivia) prof. no 1973 f) VO.

(201.) GRĪNFELDE, Ludmilla – sk.: ALFONSO.

(201.) GRĪNS, Georgs – a) 3. III 1942 Rīgā b) Viskonsinas (Wisconsin) U Milvōkī (Milwaukee), ASV 1965 BS; Teksasas (Texas) luter. koll. Segvinā (Seguin) 1970 Ph.D. (org. ķīm.) c) Alabamas U Taskalūzā (Tuscaloosa), ASV māc.-sp. 1971 d) organiskā ķīmija e) publ. f) AMWS g) Alabama, AL, USA.

201. GRĪSLIS, Egils – c) prof. un nod. vad. Manitobas U Vinipegā (Winnipeg), Kanādā f) VO.

202. GRŪBE, Pauls – b) Lafajeta (Lafayette) koll. Īstonā (Easton), Pensilvānijā 1972 BS (biol.) f) LG 201.

(202.) GULĒNS, Voldemārs – a) 1938 b) Toronto U Kanādā 1963 MD, 1966 dipl. psīchiatrījā c) Mekmāstera (McMaster) U Hamiltonā, Kanādā klīnikas docents (assist. prof.) d) psīchiatrīja f) A XII 84, XIV 294, LG 102, aabsd g) Toronto, Ont., Canada.

202. ĢĒLIŅŠ (ĢĒLIŅŠ), Eduards – a) miris 18. III 1978 Vašingtonā (Kolumbijas apg.), ASV c) 1959–1969 vec. pētnieks, speciālists ASV kongresa bibl., 1969–1974 Ziemeļamerikas arktikas institūta darbā f) VO.

202. HĀNE, Henrijs – c) Santaklāras (Santa Clara) U Kalifornijā ār.k. prof. un prof. 1959–1973, pēc tam konsultants privātpraksē f) VO g) Los Altos, CA, USA.

(203.) HENIŅŠ, Ivars – a) 2. VI 1933 Pampaļos b) Friendsa (Friends) U Vičītā (Wichita), Kanzasā (Kansas), ASV 1955 BA; Džonsa Hopkina (Johns Hopkins) U Baltimorā 1961 Ph.D. (fiz.) c) Džonsa Hopkina U instr. (fiz.) 1961; pētn. darbā Kalifornijas U Losalamosā (Los Alamos) Ņumeksikā (New Mexico) no 1962 d) plazmas fizika, optiskie instrumenti e) publ. f) AMWS g) Los Alamos, NM, USA.

(203.) HILDEBRANTE (LĪDUMA), Skaidrīte – b) Indiānas U (ASV) 1959 BS (mūzikā) c) prof. dziedāšanā Teilora (Taylor) U un Meriona (Marion) koll. Indiānā d) dziedāšana f) LG 107, LM XI 1041 g) Indiana, USA.

203. INVEISS, Jānis Hugo – miris 21. VII 1981 Milvōkī (Milwaukee), Viskonsinā, ASV.

204. JĀNĪTIS, Henrijs – c) arodskolas (Frenshawe College) māc.-sp. f) VO.

204. JĀTNIĒKS, Ģirts – c) tagad privātzūj. darbā f) VO g) Minneapolis, MN, USA.
204. JAUNLIŅIŅA, Valija – mirusi (kad?) f) VO.
205. JAUNZEME, Ilona – sk.: RĪDA.
205. JĒCKALĒJS, Herberts – miris 31. X 1981 Torontō, Kanādā.
205. JIRGENSONS, Arnolds – c) pensijā no 1976 f) VO g) USA.
206. JIRGENSONS, Oskars – a) miris 29. III 1982 Grandrepidsā, ASV c) bijis māc.-sp. Bigrepidsas un Grandrepidsas koll. Mičiganā, ASV.
206. JOHANSONA (GŪTBERGA), Ingrīda – c) Bostonas U māc.-sp., vēlāk māc.-sp. Masačūsetsas (Massachusetts) technol. institūtā f) VO.
206. JUMĀRS, Pēteris – a) 3. VI 1948 b) Kalifornijas U Sandjēgō (San Diego) 1974 Ph.D. (oķeanograf.) c) Vašingtonas (Washington) U Sietlā (Seattle) doc. (assist. prof.) no 1975 f) VO.
206. JUREVIČS, Pauls – miris 6. XI 1981 Melburnā, Austrālijā.
208. KADILIS, Jānis – c) Sirakūzu (Syracuse) U (ASV) lekt. 1950–1952, pēc tam Kolumbijas U bibl. darbā; tagad pensijā.
208. KALĒJS, Juris – c) pētn. darbā Toronto U Kanādā no 1970 f) VO.
208. KALME, Jānis – c) ASV karaflotes akad. Mineapolisā ārk. prof. no 1973 f) JL.
208. KALME, Kārlis – c) Dienvidkalifornijas U Losandželosā (Los Angeles) docents 1968–1974, vēlāk žurnāla *Mathematical Review* palīgredaktors f) VO g) Los Angeles, CA, USA.
209. KALNIŅA (SLAŅĶE), Ilze – a) Rīgā c) Toronto U medic. fak. Kanādā docente (assist. prof.) 1974–1977 f) JL g) Willowdale, Ont., Canada.
209. KALNIŅŠ, Vītauts – a) 12. I 1938 Rīgā c) Toronto U Kanādā no 1976 ārk. prof. (assoc. prof.) anatomijā f) JL.
210. KĀRKLIŅŠ, Oļģerts – c) Džordža Vašingtona (George Washington) U Kolumbijas apg. lekt. 1969–1972, pēc tam ģeologs valsts uzņ. Vašingtonā f) VO.
210. KARVONE (KARVOUNIS, dz. ZANDERE), Brinda – c) doc. Ratgersa (Rutgers) U Ņudžersijā (New Jersey), ASV 1973–1977.
- (211.) KAUFMANE (šķ. VEINBERGA un OLAVA, dz. FRIDRICHSONE), Olga – a) 12. I 1916 Krievijā – 15. I 1979 Mineapolisā, ASV b) LU 1942 ārste c) LU asist. līdz 1944 f) A XIV 359, piederīgo ziņas.
211. KAZAKS, Pēteris – c) Sentlorensa (St. Lawrence) U Kantonā (Canton), Ņujorkas stātā, ASV doc. 1970–1973, pēc tam doc. Dienvidfloridas (South Florida) Jaunajā koll. (New College) f) VO g) Sarasota, FL, USA.
- (212.) KLEINBERGS, Andris – a) 25. XII 1936 b) Vašingtonas U Sietlā (Seattle), ASV 1964 BA (spāņu val.); Ph.D. c) U (kurā?) Vašingtonas stātā māc.-sp. (spāņu un portugāļu val.) f) LG 129, EF g) Federal Way, WA, USA.
- (212.) KLIŠĀNS, Aloīzs – a) 1913 b) Venecuēlas centr. U Karakasā (Caracas) lic. (uzņ. vad.) c) turpat ārk. prof. no 1965 f) EF g) Caracas, Venezuela.
212. KLĪVE, Visvaldis – c) Vitenbergas (Wittenberg) U (ASV) prof. no 1973 f) VO.
- (212.) KĻAVIŅŠ, Andrejs – b) Ilinojas (Illinois) U Ērbānā (Urbana) 1970 Ph.D. (aerona.) c) māc.-sp. turpat f) A XV 183, LG 130, VO.
- (213.) KONRADS, Viktors – b) MS (mežsaimn.) c) Andu U (Universidad de los Andes Meridā (Méri), Venecuēlā prof. (mežkop. fak.) f) EF g) Mérida, Venezuela.

213. KRASTIŅŠ, Alfons – miris 26. II 1981 Karakasā (Caracas), Venecuēlā.
 (214.) KRĒNBERGS (KROENBERG), Bernts – a) 31. X 1936 Rīgā b) Starpt. koresp. skolā (ASV?) 1959 dipl. ķīm. inženierzin.; Sentomasa (St. Thomas) semin. koll. (?) Denverā, Kolorādō (Colorado) 1961 MS; 1963 Ph.D. (biokīm.) c) Cincinati Sentmerisas (St. Mary's) koll. ASV lekt. 1961; Zevjeras (Xavier) U Cincinatī (Cincinnati) lekt. 1962–1963, pēc tam privātuzņ. darbā d) biokīmija e) publ. f) AMWS g) Worthington, OH, USA.
 214. KUKAINIS, Roberts – miris 20. IV 1971 Cincinatī (Cincinnati), Ohaiō, ASV.
 216. KUKSIS, Arnis – c) Toronto U Kanādā doc. (assist. prof.) 1965–1968, ārk. prof. (assoc. prof.) 1968–1974, prof. no 1974.
 (216.) KUNDZIŅA (BLÜMFELDE), Ruta – a) 30. VI 1916 Ņujorkā, ASV b) Hārvardas U Kembridžā (Cambridge) 1958 D.Sc. (mikrobiol.) c) Hārvardas U doc. (assist. prof.) no 1976 (mikrobiol. un ģenet.); pensijā (?) d) bioloģija f) A VIII 272, JL.
 216. KUNDZIŅŠ, Haralds – miris 19. VI 1981 Halifaksā (Halifax), Kanādā.
 (216.) ŅEIRĀNS, Džēms (James) – a) 4. IV 1935 Vorčesterā (Worcester), Masačūsetsā (Massachusetts), ASV b) Bostonas U 1960 BA, 1963 MA; Ņuhempšīras (New Hampshire) U Daremā (Durham) 1966 Ph.D. (zool.) c) Bostonas U asist. 1960–1963; Ņuhempšīras U asist. 1963, pēc tam valsts uzņ. darbā d) entomoloģija, parazitoloģija e) publ. f) LG 142, AMWS g) Hamilton, MA, USA.
 217. LAIMIŅŠ, Eduards – miris 16. II 1982 Bostonā, ASV.
 217. LAPIŅŠ, Kārlis – b) Ratgersa (Rutgers) U 1968 Ph.D. (agron.) c) JLA asistents 1941–1944; BU lekt. 1946–1949; pētn. darbā Kanādas lauks. min. 1955–1974; pensijā, viesprof. Minesōtas stāta koll. Sentpōlā (St. Paul) 1976–1977 g) Don Mills, Ont., Canada.
 (218.) LAUBERTS, Andris – b) Upsalas (Uppsala) U Zviedrijā 1973 fil. dr. (astronom.) c) Upsalas U observatorijā doc. 1975 d) astronomija.
 218. LAZDA (ABULA), Velta – a) 16. XII 1939 Rīgā c) pētn. darbā Ziemeļrietumu (Northwestern) U Evanstonā, Ilinojā (Illinois) 1967–1969, pēc tam Amerikas zobārstu apvien. vesel. fondā; doc. (assist. prof.) Ilinojas U medic. centrā Čikāgā (Chicago) no 1977 f) VO g) Chicago, IL, USA.
 (218.) LAZDIŅA (atr. BUDIŅA, dz. ŠULME), Terēze – a) 1. III 1908 Rīgā b) LU 1939 mag. phil. c) Londonas centr. politehnikumā Anglijā vieslekt. d) valodniecība e) publ. (latv. val. mācībgrāmatas) f) A VIII 235, XVII 191, aabsd g) London, England.
 219. LEJIŅŠ, Pēteris – c) Merilendas (Maryland) U Kolledžpārkā (College Park) godaprof. (emeritus) no 1979 f) VO.
 220. LĪBIETIS, Juris – b) Lundas U Zviedrijā 1952 med. lic. c) Lagosas (Lagos) U Nigērijā viesprof., pēc tam privātpraksē Zviedrijā g) Sweden.
 221. LIEPIŅŠ, Gunārs – c) Teksasas techn. U Lubokā (Lubbock) vieslekt. 1974–1976 f) JL.
 221. LĪNIS, Viktors – c) Otavas (Ottawa) U Kanādā godaprof. (emeritus) no 1981 f) VO.
 (221.) LUCIS, Ojārs – a) 2. IV 1924 Daugavpilī b) Sēra Džordža Viljamsa (Sir George Williams) koll. Montrealā, Kanādā 1954 BS, 1957 MS; Mekgila (McGill) U Montrealā 1959 Ph.D. (biokīm.), 1961 MD, CM c) Mekgila U asist. 1956–1960, ārsts U slimn., pētn. darbā Kanādas medic. pētn. inst. Dalhauzī (Dalhousie) U Halifaksā (Halifax), doc. 1965; Kanādas vesel. aizsardz. dep-ta darbā no 1971, medikamentu biroja endokrinoloģijas un metabo-

lisma nod.vad. no 1974 d) bioķīmija, fizioloģija, patoloģija e) 70 publ. (līdz 1975) f) A VII 141, VIII 273, XIV 315, XV 277, LG 159, AMWS g) Ottawa, Ont., Canada.

(221.) LUKSS, Ilmārs – a) 20. I 1925 Rīgā b) Romas konservāt. „Santa Cecilia” (Accademia di S. Cecilia) Itālijā 1947 (brīvmāksl. klavier spēlē); Venecuēlas centr. U 1967 lic. (vēsturē); Ruprechta Karla U Heidelbergā, Rietumvācijā 1972 Dr. phil. (filoz.) c) Venecuēlas centr. U archit. nod. Karakasā prof. no 1970 d) mākslas vēsture f) A V (1976) 214, LG 159, aabsd, Un 36:76 g) Caracas, Venezuela.

(222.) MACŠ, Egils – b) Ph.D. (vēst. un spēļu val.) c) māc.-sp. Vašingtonas U Sietlā (Seattle), ASV f) VO, EF.

222. MAMONTOVS, Gļebs – a) 10. IV 1931 Kārsavā c) Tenesī (Tennessee) U Noksvilā (Knoxville) prof. f) JL.

222. MAMONTOVS, Ilja – a) 17. II 1914 Tartū, Igaunijā c) Dienvidu metodistu (Southern Methodist) U prof. (krievu val.) no 1965 f) JL.

(222.) MARKOVA, Māra – b) Pensilvānijas (Pennsylvania) stāta U 1962 BS c) Mičiganas (Michigan) U māc.-sp. d) bioķīmija e) 6 publ. (līdz 1968) f) A XV 278, LG 163, VO g) USA.

222. MARTINOVŠ, Alberts – miris 1979 vai 1980 Zviedrijā.

223. MEDNIS, Roberts – c) lekt. Bostonas U, pēc tam Mančesteras (Manchester) koll. Indiānā, ASV; vēlāk doc. (assist. prof.) Ņufaundlendā U (Memorial U. of Newfoundland) Sentdžonsā (St. Johns), Kanādā f) VO.

223. MELDERIS, Aleksandrs – c) pensijā (no 1974?) f) VO.

223. MELNGAILIS, Ivars – c) Masačūsetsas (Massachusetts) technol. inst. nod. vad. palīgs no 1975 f) VO.

224. METUZĀLS, Jānis – c) Otavas (Ottawa) U Kanādā prof. no 1965 f) JL.

224. MIERKALNS, Jānis – c) Jelgavas lauksaimn. akad. māc.-sp. 1944 f) VO.

(224.) MIKELSONE, Velta – a) Jaunjelgavā b) Kristiana Alberta U Ķīlē (Kiel), Rietumvācijā 1956 (ārste) c) Minesōtas (Minnesota) U doc. (assist. prof.) d) psīchiatrija f) A XIV 321, LG 171, VO g) St. Paul, MN, USA.

(225.) MILLERE (BARKĀNE), Antonija – a) 18. V 1913 Zvirgzdenē b) b. LU baltu filol. nod. 1944 c) instr. latv. val. Stenfordas (Stanford) U Kalifornijā, ASV d) valodniecība e) publ. f) person. inform. g) Berkeley, CA, USA.

225. MINIATA (DUBAVA), Elma – c) Gvelfas (Guelph) U Kanādā assist. no 1972 f) VO.

225. MUIŽNIECE (LĀCE), Lalita – b) Rietummičiganas (Western Michigan) U Kalamazū (Kalamazoo) 1981 Ph.D. (latv. folkl.).

225. MURĀNS, Francis – c) Viskonsinas U Stīvenspointā (Stevens Point) ārk. prof. 1966–1980, pēc tam pensijā f) VO.

(226.) NĀGELS, Gunārs – a) 16. V 1952 Melburnā, Austrālijā b) Monaša (Monash) U Melburnā 1974 BS (Ķ. s.), Melburnas U 1979 Ph.D. c) assist. (mat.) Melburnas U no 1980 d) matemātika f) LG 175, person. inform. g) Cheltenham, Vic., Australia.

226. NECA (NETZ, dz. SKUTĀNE), Marija – c) Minesōtas (Minnesota) U instr. (paid.) no 1980 f) VO g) Fridley, MN, USA.

226. NESAULE, Valda – a) 14. I 1905 – mirusi pirms 1981 f) VO.

(227.) NORIŅŠ, Arturs – a) 2. XII 1928 Čikāgā, ASV b) Ziemeļrietumu technol. inst. ASV 1951 BS; Ziemeļrietumu (Northwestern) U Evanstonā 1953 MS, 1955 MD c) Sten-

fordas (Stanford) U Kalifornijā doc. (dermat.) 1961–1964; Indiānas U Indianapolisā ārk. prof. 1964, prof. 1969 d) dermatoloģija f) AMWS, VO g) Indianapolis, IN, USA.

227. NORĪTIS, Arvīds – miris 2. VII 1981 Vesterosā (Västerås), Zviedrijā.

(227.) NUCHO (OZOLIŅA), Aina – b) Sentolafa (St. Olaf) koll. Nortfildā (Northfield), Minesotā: BA; Brinmōras (Bryn Mawr) koll. Pensilvānijā 1957 MS (soc. zin.), 1966 Ph.D. c) doc. (assist. prof.) Merilendas (Maryland) U Baltimorā d) sabiedriskās problēmas f) LG 178, aabsd g) Baltimore, MD, USA.

(227.) OLĪKA (OLLICK, prec. SĪMANE, dz. PURENE), Lūcija – c) pensijā.

227. OLĪŅŠ, Arvīds – c) doc. Vašingtona (Washington) U Sentluisā (St. Louis), pēc tam Luisvilas (Louisville) U Kentukī (Kentucky) f) VO.

227. OSVALDS, Valfrīds – miris 20. II 1982 Šarlotesvilā (Charlottesville) Virdžīnijā (Virginia), ASV.

227. OZOLIŅA (SVILPE), Aija – c) māc.-sp. Lutera Raisa (Luther Rice) koll., pēc tam prof. (angļu val.) Brīvības koll. (Liberty Baptist College) Linčbergā (Lynchburg), Virdžīnijā (Virginia) un no 1980 Ziemeļaustrumu bībeles koll. (Northeastern Bible College) Eseksofōlsā (Essex Falls), Ņudžersijā (neakreditētas kolledžas?) f) VO.

228. OZOLIŅŠ, Kārlis – c) Sentomasa (St. Thomas) koll. Sentpōlā (St. Paul) prof. un bibliotēkas direktors no 1981.

228. OZOLS (OSOL), Arturs – c) Filadelfijas farmac. un dabzin. koll. (Philadelphia College of Pharmacy and Science) prof. un prezid. līdz 1975, pēc tam godaprezidents.

(228.) OZOLS (OHSOL), Ernests – a) 28. V 1916 Vašingtonā (Kolumbijas apg.), ASV b) Ņujorksitijas (City of New York) U 1936 BS; Masačūsetsas (Massachusetts) technol. inst. Kembridžā (Cambridge) 1939 Sc.D. (ķīm. inženierzin.) c) Stīvensa (Stevens) technol. inst. Hubokenā (Hoboken), ASV instr. 1947–1949, pēc tam pētn. darbā privātuzņ. d) inženierzinātņu ķīmija f) AMWS g) Wilmington, DE, USA.

(229.) OZOLS, Juris – a) 24. III 1940 Rīgā b) Vašingtonas U Sietlā (Seattle) 1957 BS, 1962 Ph.D. (bioķīm.) c) Konektikutas (Connecticut) U Storsā (Storrs) māc.-sp., ārk. prof. no 1977 d) bioķīmija f) A VII 149, XV 281, LG 183, NFD, JL g) Farmington, CT, USA.

229. PAKALNIŅŠ, Andrejs – c) pensijā no 1980.

230. PĒRKONS, Auseklis – a) 13. III 1932 c) Simona Bolivara U (Universidad Simon Bolívar Sartenejas) Karakasā (Caracas), Venecuēlā doc. 1972–1974; Tačīras (Tachira) U Venecuēlā prof. un fak. dekāns 1974–1978; Toronto U Kanādā palīgprof. (adj. prof.) ķīmijā no 1978; viesprof. Toronto U 1968–1969, Ceilonas U 1969–1970 f) AMWS, VO g) Willowdale, Ont., Canada.

(230.) PETERE (PUTNIŅA), Rita – a) 1938 b) Konektikutas (Connecticut) U Storsā (Storrs) 1961 BA, Bostonas U 1965 MA, 1973 Ph.D. (polīt. zin.) c) Bostonas U un Bostonas stāta koll. lekt. f) LG 189, VO g) Massachusetts, USA.

(230.) PĒTERSONS, Viesturs – a) 26. VI 1943 Rīgā b) Ņujorkas U 1965 BA (biol.), 1969 MD c) māc.-sp. Dienvidkalifornijas U d) nervu chirurģija f) A XIV 330, LG 190.

230. PETRIČEKŠ, Jānis – a) 22. VIII 1923 Liepnā b) Amerikas starpt. lauks. inst. (International American Institute of Agricultural Science) 1956 M (agron.) c) Andu U Venecuēlā doc. (assist. prof.) 1956–1968, ārk. prof. (assoc. prof.) 1968–1977; Sirakūzu (Syracuse) U (ASV) prof. no 1977 f) AMWS, VO, EF g) Syracuse, NY, USA.

230. PILPE, Laimonis – c) pensijā no 1981 g) Canada.

230. PLAKANS, Andrejs – a) 31. XII 1940 Rīgā.
 (231.) PLUKŠS, Kārlis – a) 1906–1945 c) LU privātdocents (vācu liter. vēsturē) 1940–1944 e) publ.
231. PODNIEKS, Egons – c) Minesōtas (Minnesota) U asist. 1950–1951, pētn. asist. 1951–1956, instr. 1956–1959 (?) f) JL.
 (231.) POGAINIS, Edmunds – a) 1910 b) LU: mag. chem. c) Jelgavas lauks. akad. asist. 1939–1944; pensijā f) VO g) USA.
 (231.) POLICERA (POLITZER, dz. RUKA), Ieva – a) 27. X 1941 Jelgavā b) Kolumbijas U Ņujorkā, ASV 1963 BA; Bostonas U 1967 Ph.D. (org. ķīm.) c) Luiziānas (Louisiana) stāta U Ņuorlinsā (New Orleans) pētn. 1968–1970, viesdoc. un pētn. 1971 d) heterociklu ķīmija e) 14 publ. (līdz 1974) f) A XV 282, LG 194, AMWS g) New Orleans, LA, USA.
231. PRAISA (PRICE, dz. ZĪVERA), Izolde – c) Lafajeta (Lafayette) koll. Īstonā (Easton) doc. (assist. prof.) no 1981.
232. PURENE, Lūcija – sk.: OLIKA.
232. PURIŅŠ, Ģirts – c) Pitsburgas (Pittsburgh) U ārk. prof. (assoc. prof.) no 1970 f) VO.
 (232.) PUTNIŅA, Rita – sk.: PETERE.
 (232.) PUTNS, Pēteris – a) 16. XII 1950 Kollī (Collie), Rietumāustrālijā b) Ņukāslas (Newcastle) U Austrālijā 1972 BA (Ķ.s.); Austrālijas nacionālā U Kanberā: Ph.D. c) Dārlingdaunas U koll. Tuvumbā (Toowoomba) Kvīnslendā (Queensland), Austrālijā lektors (angļu liter. un drāmā) f) LG 199.
233. RAISTERS, Alfrēds – c) Kalifornijas stāta U Nortbridžā (Northbridge) lektors no 1976 f) JL.
233. RATFELDERS, Hermanis – miris 1981 (?).
 (233.) REICHMANE, Marija – b) Sirakūzu (Syracuse) U (ASV) 1968 BS (fiz.), 1970 MS, 1973 Ph.D. c) Sirakūzu U asist. 1968–1973, pētn. darbā Veterāņu slimn. Sirakūzās, doc. (assist. prof.) Ņujorkas stāta U no 1978 f) LG 203, VO g) Syracuse, NY, USA.
234. REINVALDE, Austra – mirusi (kad?).
234. REJA (RAY, dz. LIETIŅA), Maruta – c) Virdžīnijas (Virginia) U Šarlotesvilā (Charlottesville) māc.-sp. no 1981.
234. RICHTERS, Arnis – a) 23. IX 1928 Saukā c) Dienvidkalifornijas (Southern California) U Losandželosā ārk. prof. (patol.) no 1975 f) JL g) Los Angeles, CA, USA.
 (234.) RĪDA (REID, šķ. JAUNZEME, dz. KUKURA), Ilona – sk. A XXI 205.
- (234.) RIEKSTNIECE, Emīlija – a) 15. XII 1927 Latvijā b) Filipsa (Phillips) U Mārburgā, Rietumvācijā 1949 Dr. med. dent., 1950 Dr. med.; Kalifornijas U Sanfranciskō (San Francisco) 1963 MS; Kalifornijas U Berklejā (Berkeley) 1970 Ph.D. (endokrinol.) c) Filipsa U lekt. 1949–1950; Hārvardas U medic. fak. Kembridžā (Cambridge), ASV asistente 1955–1957; Ilinojas (Illinois) U Čikāgā pētn. darbā 1958–1960; Kalifornijas U Sanfranciskō pētn. un māc.-sp. 1960–1963, pētn. 1962–1964; Kalifornijas U Berklejā pētniece 1964–1972; Merilendas (Maryland) U zobārstn. fak. Baltimorā doc. (patol.) 1972; arī ārste slimn. d) patoloģija un endokrinoloģija e) publ. f) A XIV 337, LG 206, AMWS g) Baltimore, MD, USA.
235. RĪTERIS, Jānis – miris 15. VIII 1979 Indianapolīsā, Indiānā, ASV.

(235.) RODMENA (RODMAN), Lilita – a) 9. V 1940 Rīgā b) Britu Kolumbijas (British Columbia) U Vankuverā (Vancouver), Kanādā 1962 BA (angļu val., mat.), 1969 MA (angļu val.) c) māc.-sp. Britu Kolumbijas U angļu val. fak. no 1969 (vec. instr.) d) lingvistika e) publ. f) LG 208, LAMZA g) Vancouver, BC, Canada.

235. ROZE, Jānis – c) Ņujorksitijas (New York City) U Hantera (Hunter) koll. prof. (ekolog.) no 1976 f) JL.

235. ROZE, Uldis – c) Ņujorksitijas U Kvīnsa (Queens) koll. Flašingā (Flushing) instr. 1964–1970, doc. (assist. prof.) 1970–1976, ārk. prof. (accoc. prof.) no 1976 f) VO.

235. ROZENTĀLE, Gunta – c) tagad prof. (spāņu val.) f) VO.

236. ROZĪTIS, Kārlis – miris, sk. A XXI 148.

236. RUBULIS, Alberts – c) Ročesteras (Rochester) U Ņujorkas stātā doc. 1970–1972, no 1977 pētnieks privātuzņ. f) VO, JL g) Farmington Hills, MI, USA.

236. RUDZĪTIS, Edgars – g) Joliet, IL, USA.

(236.) RUKA, Ieva – sk.: POLICERA.

(238.) RŪVALDS, Jānis (John) – a) 26. III 1940 Jelgavā b) Grinelas (Grinell) kolledžā Aiovā (Iowa) 1962 BA (fiz.); Oregonas U Judžinā (Eugene) 1967 Ph.D. (fiz.) c) Čikāgas U instr. 1967–1969, doc. 1969, ārk. prof. 1971; Virdžinijas (Virginia) U Šarlotesvilā (Charlottesville) prof. no 1976 d) fizika e) publ. f) A VIII 277, LG 214, AMWS, VO g) Charlottesville, VA, USA.

(238.) SADE (SADDE), Andrejs – a) 1. II 1934 b) MCE c) Venecuēlas centr. U Karakasā (Caracas) prof. 1962–1965 f) A VII 158, VO, EF.

(238.) SALIŅŠ, Pēteris – a) 15. VI 1938 Berlīnē, Vācijā b) Sirakūzu (Syracuse) U (ASV) 1961 B (arch.), 1968 M (apvidus plānoš.), 1969 Ph.D. (sociol.) c) Sirakūzu U māc.-sp. 1966–1968, Hantera (Hunter) koll. Ņujorkā doc.; ārk. prof. (pilsētu būvņ.) 1973 d) pilsētu būvniecība e) publ. f) AMWS, VO g) New York, NY, USA.

238. SALPETERE (SALPETER), Mirjāma – a) labojams dzimšanas datums: 8. IV 1929 c) Kornela (Cornell) U Ņujorkas stātā prof. no 1973 f) VO.

239. SĀNA, Laimdota – b) Pensilvānijas (Pennsylvania) U Filadelfijā 1982 Ph.D. (ķīmijā).

239. SĀNS, Jānis – b) Ph.D. c) doc. (assist. prof.) Bōla (Ball) stāta U Indiānā, ASV f) aabsd g) Muncie, IN, USA.

(239.) SIKSNA, Arnis – a) 12. V 1938 Rīgā b) Adelaides U Dienvidaustrālijā 1959 BE (arch.), 1967 MS (pilsētu būvņ.) c) Kvīnslendas (Queensland) U Brisbenā (Brisbane) vec. doc. (senior lecturer) no 1981 d) pilsētu plānošana e) 10 publ. (līdz 1981) f) A XIII 207, LG 220 g) Brisbane, Qld, Australia.

239. SILENIEKS, Juris – c) Karnegi Melona (Carnegie-Mellon) U tagad prof. f) VO.

240. SILIŅA (BIRZGALE), Ērika – g) no 1961 Anglijā.

240. SILIŅA, Lauma – a) 1941 c) Sēlemas (Salem) stāta koll. ASV doc. (assist. prof.) f) VO.

240. SĪMANE, Lūcija – sk.: OLIKA.

240. SKREIJA, Andris – c) Nebraskas U Ōmahā tagad prof. f) VO.

(240.) SKUJA, Jānis – a) 7. IV 1934 Rīgā b) Melburnas U Austrālijā 1956 BCE; Oklahomas U Normenā (Norman), ASV 1961 MCE c) Tasmānijas augst. izglīt. koll. Hobartā, Austrālijā lekt. 1972 d) būvinženierzinātnes f) A XV 221, LG 224, VO.

(242.) SLAŅĶIS, Visvaldis – a) 16. VII 1907 Rīgā b) LU 1939 mag. rer. nat.; Upsalas (Uppsala) U Zviedrijā 1950 fil. lic., 1951 fil. dr. c) LU asist. 1940–1944; Augu fiziol. inst. darbā Upsalā 1945–1951; pētn. valsts uzg. Kanādā d) mežu bioloģija e) publ.; BJ 4051 f) A VII 160 (dati jālabo), VIII 277, LG 225 (dati jālabo), AMWS g) Maple, Ont., Canada.

(242.) SMILTĒNS, Juris – a) 28. VIII 1915 Sevastopolē, Krievijā b) LU 1942 mag. chem.; Hārvardas U Kembridžā (Cambridge), ASV 1964 BA; Masačūsetsas (Massachusetts) technol. inst. 1956 Ph.D. (fizik. ķīm.) c) LU asist. 1940–1944; pētn. darbā Masačūsetsas technol. inst. 1948–1956, pēc tam ASV gaisaspēku pētn. centrā d) fizikālā ķīmija e) 10 publ. (līdz 1968), BJ: red. 4062 f) A VIII 277, XV 287, LG 225, AMWS g) Bedford, MA, USA.

(242.) SPĀRNIŅA (DUŅĒNA), Velta – a) 16. V 1928 Rīgā b) Minesōtas U 1965 BS (ķīm. ī.s.), 1968 MS, 1970 Ph.D. (bioķīm.) c) instr. un pētn. darbā Minesōtas U d) bioķīmija e) 20 publ. f) A XII 96, XV 287, LG 226, Un 28:60 g) Minneapolis, MN, USA.

242. SPRICENIEKS, Alfrēds – c) tagad skolotājs vidusskolā Torontō, Kanādā f) VO.

243. STAGERS, Jānis – a) miris 28. I 1979 Valparaizō (Valparaiso), Indiānā, ASV c) Valparaizo U ārk. prof. līdz 1964, pēc tam pensijā f) VO.

(243.) STAPRĀNS, Armands – a) 28. II 1931 b) Kalifornijas U Berklejā (Berkeley) 1954 BEE, 1955 MEE; 1959 Ph.D. c) asist. turpat 1954–1958, pēc tam pētn. un galv. inž. privāttuzp. līdz 1971 f) A XV 225, LG 229, VO g) Palo Alto, CA, USA.

(243.) STOLPERS, Izraels (Israel STOLPER) – a) 12. VII 1893 Daugavpilī b) Ziemeļaustrumu (Northeastern U Bostonā, ASV 1915 LLB; Hārvardas U Kembridžā (Cambridge) 1945 AB; Bostonas U 1947 MA, Hārvardas U 1962 AM, Ph.D. c) Salfolkas (Suffolk) U Bostonā doc. (tautsaimn.) 1945–1950, ārk. prof. 1951–1958, prof. no 1959, nod. vad. 1951–1970, godaprofessors (emeritus) 1970 d) valsts saimniecība e) publ. f) AMWS g) Boston, MA, USA.

244. STREIPS, Uldis – c) Luisvilas (Louisville) U Kentukī (Kentucky) doc. 1972–1978, ārk. prof. no 1978 f) VO.

(244.) SUZIEDELIS, Antons (Antanas) – a) 21. VI 1932 Rīgā b) Bostonas stāta koll. ASV 1953 AB; Amerikas katoļu U Vašingtonā, Kolumbijas (Columbia) apg. 1955 MA, 1957 Ph.D. (psīchol.) c) Amerikas katoļu U pētn. asist. (psīchol.) 1953–1954, lekt. 1957, doc. 1960, ārk. prof. 1962, nod. vad. 1971 d) klīniskā psiholoģija e) publ. f) AMWS g) Washington, DC, USA.

244. SVEDICS, Vilnis – pareizi: ŠVEICS, Vilnis – a) 19. XI 1925 b) Kolumbijas U Ņujorkā, ASV 1957 BS (tieslietās); Ņujorkas U 1969 Ph.D. c) Džersisitijas (Jersey City) stāta koll. Ņudžersijā (New Jersey) doc. (polīt. zin.) e) publ. f) A XI 271, LG 243, F 6:23, 12:75, VO g) Jersey City, NJ, USA.

244. SVEĶE (MĪLMANE), Tanita – c) Toronto U instr. (ķīm.) 1971–1976 f) JL g) Mississauga, Ont., Canada.

244. SVENNE, Juris – c) Manitobas U Vinipegā (Winnipeg) doc. 1968–1972, ārk. prof. no 1973 f) VO.

(244.) SVILPIS, Jānis – a) 1950 Hamiltonā, Kanādā b) Gvelfas (Guelph) U Kanādā 1971 BA (angļu lit. un filoz.); Toronto U 1972 MA, 1977 Ph.D. c) māc.-sp. Kalgari (Calgary) U Albertā, Kanādā no 1980 e) publ. f) LG 236.

(244.) ŠEDRIKS, Andrejs – a) 1941 b) Kanzasas (Kansas) U Lorensā (Lawrence), ASV 1966 BA (vācu val.), 1971 MA; Dienvidilinojas (Southern Illinois) U 1977 Ph.D. (drāmā) c) Trinitī (Trinity) U Teksasā (Texas) doc. (assist. prof.) d) drāma f) LG 237, aabsd g) San Antonio, TX, USA.

(244.) ŠIFS, Ļevns (Levn SCHIFF) – a) 1. V 1901 Rīgā b) Cincinati (Cincinnati) U ASV 1922 BS, 1924 MS, 1929 Ph.D. (medic.) c) Cincinati U asist. (bakteriol.) 1922–1925, lekt. no 1926, doc. no 1930, ārk. prof. 1958–1970; godaprof. (emeritus) 1970; Maiami (Miami) U med. fak. profesors 1970 d) iekšķīgās slimības e) publ. f) AMWS g) Miami, FL, USA.

(245.) ŠKLARA, Judīte (Judith SHKLAR) – a) 24. IX 1928 Rīgā b) Mekgila (McGill) U Montreālā, Kanādā 1949 BA; Hārvardas U Redklifa (Radcliff) koll. Kembridžā (Cambridge) 1955 Ph.D. c) Hārvardas U instr. 1956, doc. 1959, lekt. 1962, prof. 1972 d) politiskā filozofija e) publ. f) AMWS g) Cambridge, MA, USA.

245. ŠĶOBE, Ziedonis – a) 29. IV 1941 c) Forsaita (Forsyth) zobārstn. centra elektron. mikroskopa nod. vad. no 1972, Bostonas U lekt. no 1975 f) VO g) Boston, MA, USA.

(245.) ŠMITA, Gunta – a) 19. III 1950 b) MS (fitopatol.) c) līdz 1980 prof. Venecuēlas rietumu centra U (Universidad Centro Occidental) Barkvisimetō (Barquisimeto), no 1981 prof. Venecuēlas centr. U Karakasā f) VO g) Caracas, Venezuela.

245. ŠMITS, Tāivaldis – c) Amerikas katoļu U Vašingtonā (Kolumbijas apg.) ārk. prof. 1968–1980, pēc tam lekt. turpat un arī privātuzņ. darbā f) VO.

(245.) ŠNORE (SCHNORE), Modris – a) 21. X 1921 b) Rietumontario (Western Ontario) U Londonā, Kanādā 1952 BA, 1954 MA (psīchol.); Mekgila (McGill) U Montreālā 1957 Ph.D. (psīchol.) c) Rietumontario U instr. (psīchol.) 1957–1958; Rietumontario Midleseksas (Middlesex) koll. lekt. 1958, doc. 1959–1962; ārk. prof. un konsultants slimn. d) psīcholoģija e) publ. f) A VIII 278, LG 239, AMWS g) London, Ont., Canada.

247. ŠULTMANIS, Gunārs – c) no 1980 privātpraksē.

247. ŠVANKS, Kārlis – c) Ohaio (Ohio) stāta U no 1977 ārk. godaprof. f) VO.

247. ŠVŪKSTA (BERGMANE), Ērika f) VO.

(247.) TAGERS, Moriss (Morris TAGER) – a) 25. XII 1909 Rīgā b) Jēlas (Yale) U Ņu-Hevenā (New Haven), ASV 1931 Ph.D., 1936 MD c) Jēlas U medic. fak. asist. 1938, klīn. asist. 1939, doc. (bakteriol.) 1948; Rietumu rezerves (Western Reserve) U Klīvlendā (Cleveland) doc. (med.) un ārk. prof. (mikrobiol.) 1948–1951; Emori (Emory) U Atlantā, Džordžijā (Georgia) prof. un nod. vad. (mikrobiol.) 1951, pēc tam pētn. un konsultants d) mikrobioloģija e) publ. f) AMWS g) Atlanta, GA, USA.

247. TETERIS, Nikolajs – nav latvietis, bet gan grieķis – svītrojams.

248. TICHOVSKIS, Hironims – c) pensijā f) VO.

248. TIPO (TIPPO), Osvalds – c) Ilinojas U prof. 1949–1955; Masačūsetsas (Massachusetts) U Amherstā prof. no 1976 f) VO.

248. TOMĀSA, Aina – c) tagad zobārstes privātpraksē.

(248.) TOMASA, Elzija (Elsie THOMAS), dz. fon Raizona (von Reason) – a) 15. VII 1921 Liepājā b) b. Poznaņas U Polijā; Prūsijas valsts bibl. (Preussische Staatsbibliothek) bibliotēkāru skolā Berlīnē dipl. bibl. zin. c) doc. (assoc. prof.) Nebraskas U bibl. d) valodas un bibliotēku zinības e) publ. f) person. inform. g) Lincoln, NE, USA.

248. TOMSONS, Edgars – a) 1931.

(248.) TREIBERGS, Andrejs – a) 27. XI 1952 Mineapolisā, ASV b) Minesōtas (Minnesota) U: BS (mat.); Stenfordas (Stanford) U 1980 Ph.D. c) māc.-sp. Kalifornijas U Berkeley (Berkeley) no 1980 f) LG 247.

(248.) TREIJS (TREUS), Maksis – a) 31. X 1907 Apukalnā – 19. VI 1981 Minchenē (München), Rietumvācijā b) LU 1931 mag. phil. (klasiskā filol.); Ludviga Maksimiliana U Minchenē: Dr. phil. c) Leipcigas U Vācijā asist. 1939; Ludviga Maksimiliana U asist., priv.-doc., 1958 prof.; viesprof. Grieķijas un Itālijas U d) sengrieķu lirika e) vairāk nekā 60 publ. f) Un 47:52.

249. UPATNIEKS, Juris – c) Mičiganas (Michigan) U pētn. darbā no 1973 f) VO.

249. UPMANE, Ilga – b) MS c) Ņujorkas ārstn. koll. virsmāsa un instr. f) VO.

250. VĀGNERIS, Juris – b) labojams: Stenfordas (Stanford) U (nevis Vašingtonas U Sietlā) 1967 Ph.D. (aeronaut. un astronaut.) c) Vašingtonas U Sietlā (Seattle) ārk. prof. 1973 f) JL.

250. VĀGNERIS, Uldis – c) no 1970 privātuzņēmuma darbā f) VO.

250. VALDMANE (TĪLEMANE), Silvija – c) Taftsa (Tufts) U doc. 1966–1973, pēc tam privātpraksē f) VO.

250. VEDĒJS, Edvīns – c) Viskonsinas (Wisconsin) U prof. no 1977 f) VO.

251. VEINBERGA, Olga – sk.: KAUFMANE.

(252.) VIDIŅA, Ausma – sk.: BLŪMENTĀLE.

252. VIEŽE, Jānis – c) darbojies Olbeni (Albany) farmac. koll. Ņujorkas stātā (nevis Džordžijā).

252. VĪKSNA (SPRIŅGE), Harieta – c) Minesōtas (Minnesota) U ārk. prof. 1981 f) VO.

252. VĪKSNINŠ, Juris – c) prof. no 1977 f) VO.

(252.) VILLERE, Milda – a) 3. X 1924 Latvijā b) Līdsas (Leeds) U Anglijā 1958 BA, 1960 MA c) Toronto U Kanādā no 1961 lekt., doc. (assist. prof.) f) person. informācija g) Toronto, Ont., Canada.

252. VIĻUMS, Rolands – c) Ohaio (Ohio) stāta U Kolumbusā (Columbus) prof. un pensijā no 1981.

252. VINEGERS, Laimonis – f) LG 290.

(253.) VINTERE (BĒRZIŅA), Aiva – a) 28. I 1940 Iecavā b) Toronto U Kanādā 1961 BA, 1967 BEd, 1969 MEd c) Rietummičiganas (Western Michigan) U Kalamazū (Kalamazoo), ASV lekt. (latv. val.) 1980; Toronto U lekt. 1981 f) LG 263 g) London, Ont., Canada.

253. VITĒNS, Zigfrīds – miris 20. X 1981 Minsterē, Vācijā.

(253.) VĪTOLS, Juris – a) 24. X 1936 b) Venecuēlas centr. U Karakasā 1961 (būvinženieris); Venecuēlas centr. U (tautsaimnieks) c) Venecuēlas katoļu U „Andres Bello” prof. līdz 1977 f) A XV 243, LG 266, EF g) Caracas, Venezuela.

253. VĪTOLS, Uldis – svētrojams.

253. VĪTOLS, Valentīns – c) labojums: Rietumontario U doc. 1969–1975 (?); Fenshava (Fanshawe) technol. koll. Ontariō skolot. 1969–1978, pēc tam pētn. Norvēģijas gaisa atsārņošanas inst. Lillestrēmā (Lillestrøm) f) VO g) Lillestrøm, Norway.

(253.) VĪTOLS, Vilis (Ansis) – a) 14. II 1934 Rīgā b) Venecuēlas centr. U Karakasā 1956 (būvinženieris); Karnegi (Carnegie) technol. inst. Pitsburgā (Pittsburgh), ASV 1958 BS, 1962 MCE c) prof. Venecuēlas centr. U 1962–1965, pēc tam privātuzg. darbā f) A XV 243, LG 266, EF g) Caracas, Venezuela.

253. VĪTOLS, Visvaldis – a) 24. VIII 1936 c) Aiovas (Iowa) stāta zin. un technol. U Ēmsā (Ames) prof. 1962–1963, pēc tam pētn. darbā privātuзн. f) AMWS, VO.

(254.) VIZULIS, Izidors – a) 1918 b) LU 1944 mag. iur.; Freiburgas U Rietumvācijā 1951 Dr. iur. c) māc.-sp. Luisa (Lewis) U Ilinojā (Illinois), ASV d) starptautiskās tiesības e) 4 publ. f) A VIII 279, XI 274, LG 266 g) USA.

(254.) VULFS (WULF), Leo – a) 21. XII 1901 Tukumā b) Hamburgas U Vācijā 1923 Dr. phil.; Kolumbijas (Columbia) U Ņujorkā, ASV 1945 MA c) Monmautas (Monmouth) koll. Vestlongbrānčā (West Long Branch), Ņudžersijā (New Jersey) prof. (mat.) 1947–1972, godaprof. (emeritus) 1972; Džordžiankōrta (Georgian Court) koll. Lēkvudā (Lakewood) Ņudžersijā lekt. 1972–1973 d) matēmatika f) AMWS g) Lakewood, NJ, USA.

(254.) ZAKS, Miša (Misha) – a) 2. VII 1920 Rīgā b) Rūzvelta (Roosevelt) U Čikāgā, ASV 1954 MA; Ilinojas (Illinois) technol. inst. Čikāgā 1959 Ph.D. (psīchol.) c) Ilinojas technol. inst. lekt. un doc. 1963; Ziemeļrietumu (Northwestern) U medic. fak. Evanstonā ārk. prof. (psīchol.) d) kļņniskā psīhologijā e) publ. f) AMWS g) Chicago, IL, USA.

254. ZĀLĪTIS, Juris – c) Ņusautvelsas (New South Wales) U Sidnejā, Austrālijā doc. no 1979 f) JL.

255. ZARIŅŠ, Valdis – c) Vašingtonas (Washington) stāta U māc.-sp., pēc tam Kalifornijas stāta U Čikō (Chico) māc.-sp.; nodibinājis Havajā skulpt. fak. (U. of Hawaii Community College, Hilo).

255. ZEPS, Valdis – Viskonsinas (Wisconsin) U Madisonā doc. no 1962, ārk. prof. no 1964, prof. no 1968; viesprof. Masačūsetsas (Massachusetts) technol. inst. 1967, 1971, Ilinojas (Illinois) U 1968, Ohaio (Ohio) stāta U 1970 f) person. informācija.

256. ZIRNIS, Pēteris – miris, sk. A XXI 164.

256. ZUŠĒVICS, Ivars – a) 15. VII 1950 c) Vašingtonas stāta U Pulmenā (Pullman) doc. (assist. prof.) 1979–1980.

257. ZVAGULE, Irēna – f) VO g) New Zealand.

257. ŽUBECKIS, Edgars – c) Ontārio dārzkop. pētn. inst. Kanādā konsultants no 1968 f) VO.

VARBŪTĒJI MĀCĪBSPĒKI, PAR KURĪEM NAV SĪKĀKU ZIŅU

ALKSNIS, Gunārs – Vošbernas (Washburn) U Kanzasā (Kansas), ASV, vēstures nod.

AMERIKS, Kārlis – Notrdēmas (Notre Dame) U Indiānā, ASV, filozofijas nodaļā.

KAPSIS, Roberts – Kvīnsa (Queens) kolledžā Flašingā (Flushing), socioloģijas nod.

LAVERSONS, Ivars – Goldengētas (Golden Gate) U Sanfranciskō (San Francisco), Kalifornijā, politisko zinātņu nodaļā.

MANTZARIS, Jānis? (John) – Centrālajā Konektikutas (Connecticut) stāta kolledžā Ņubritenā (New Britain), ķīmijas nodaļā.

NEIBURGS, Herberts – Mauntsinajas (Mount Sinai) med. skolā, Ņujorkā patol. nod.

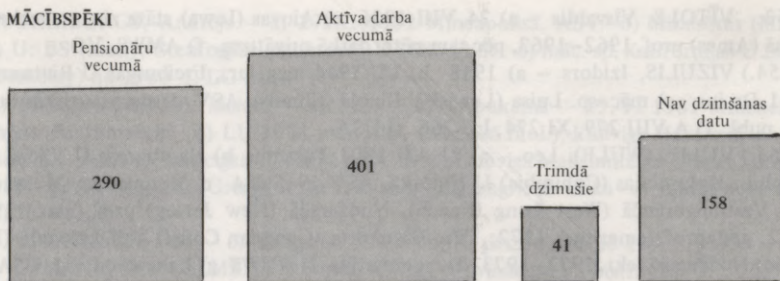
PAEGLE, Jānis? vai Džena? (Jan) – Jutas (Utah) U Soltlēksitijā (Salt Lake City), meteoroloģijas nodaļā.

PAEGLE, Jūlija – Jutas U meteoroloģijas nodaļā.

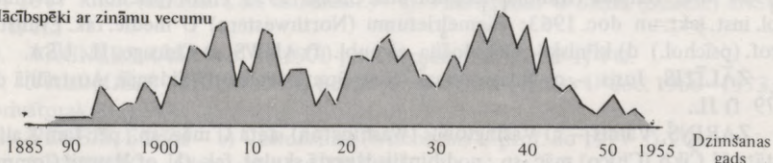
PINKA, Patricija – Agneskota (Agnes Scott) kolledžā Dekaturā (Decatur), Džordžijā (Georgia), ASV, angļu valodas nodaļā.

ZIRNE (BIEZĀ), Aija – Upsalas (Uppsala) U Zviedrijā, filoloģe (LG 276).

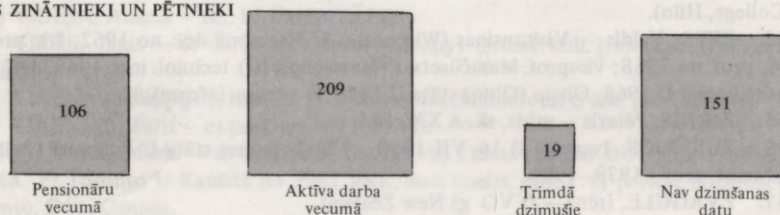
890 MĀCĪBSPĒKI

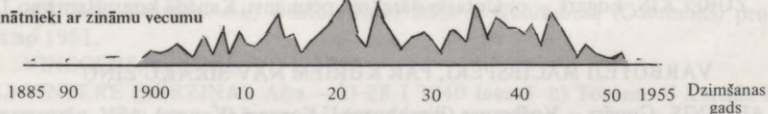
Mācībspēki ar zināmu vecumu

485 ZINĀTNIEMI UN PĒTNIEKI

Zinātnieki ar zināmu vecumu

Mācībspēki un zinātnieki

Diagrammā sagrupēti mācībspēki un pārējie zinātnieki un pētnieki šādās grupās: 1) pensionāru vecumu sasniegušie (t.i., kas 1982. gadā bija 65 gadus veci un vecāki; 2) aktīva darba vecumā esošie (t.i., jaunāki par 65 gadiem), kas varēja būt dzimuši Latvijā; 3) tie, kas dzimuši, viņu vecākiem atrodoties trimdā; 4) tie, par kuriem nav dzimšanas datu. Jāizsaka nožēla, ka šī ceturrtā grupa ir tik liela, jo tas aizkavē svarīgus secinājumus.

Par tiem, kuŗu dzimšanas dati ir zināmi, attēlota laikarinda atsevišķi par mācībspēkiem (agrākiem un tagadējiem) un atsevišķi par pārējiem zinātniekiem un pētniekiem.

Redakcija lūdz informāciju par īsbiogrāfijās pamanītajām kļūdām un nepilnībām (adr.: 3 Dickens St., Elwood, Vic. 3184, Australia), un sevišķs lūgums sniegt datus par dzimšanas laiku un vietu. Nākošajā sējumā paredzēts ievietot divgdadīgo kolledžu mācībspēku īsbiogrāfijas.

BRĪVAJĀ PASAULĒ DZĪVOJOŠIE LATVIEŠU PĒTNIEKI UN ZINĀTNIEKI

Kārlis Sātiņš

Kā *Archīva* XXI sējumā īsbiogrāfiju ievadā minēts (sk.: „Augstāko izglītības iestāžu mācībspēki”), nozīmīgs skaits akadēmiskās saimes locekļu veic zinātniskus un pētniecības darbus ārpus augstāko mācībiestāžu sienām. Pētījumus un eksperimentus veic dažādās valsts un pašvaldības iestādēs, kā slimnīcās un taml., privāttuzņēmumu izmēģinājumu stacijās un laboratorijās, kā arī paralēli privātajai profesionālajai praksei.

Šie pētījumi, kas papildina augstākajās mācībiestādēs radītās vērtības, saglabājas nākamajām paaudzēm publikāciju veidā. Bez tam daudzu pētījumu rezultāti ir praktiska rakstura un sabiedrībai kļūst zināmi un pieejami patentu veidā. Lai arī šādi pētījumi ne katreiz apmierina tīri akadēmiska darba prasības, tie tomēr uzskatāmi par mūsu akadēmiskās saimes zināšanu un darba sniegumiem, kas ietilpināmi Latvijas un latviešu garamantu krātuvēs.

Lai ieturētu vienveidību ar *Archīva* XXI sējumā publicētajām īsbiogrāfijām, biogrāfiskās ziņas sakopotas tādā pašā secībā. Tas pats attiecas uz saīsinājumiem un attiecīgās informācijas daudzumu.

INFORMĀCIJAS AVOTI

Archīvs V (1976), VI–XX (Melburnā 1966–1980).

Akadēmisko mācībiestāžu absolventi 1945–1975 (Latvian Graduates of Universities and Colleges in the Free World 1945–1975), Melburnā 1978.

Latviešu akadēmisko mācībspēku un zinātnieku apvienības (LAMZA) aptaujlapas.

AABS Directory of Members (Fall 1976).

Benjamiņš Jēgers, *Latviešu trimdas izdevumu bibliografija 1940–1960* I (Stokholmā 1968), II (1972); *ibid.* 1961–1970 (Stokholmā 1977).

Universitas 1–46. nr. (1954–1980).

Korporācijas „Lettgallia” izdevums *Fidelitas* 1–13. nr.

Arhitekts 1–17/18. nr. (Stokholmā 1950–1978).

Akadēmiskā dzīve I–XXII (1958–1980).

American Men & Women of Science (Physical & Biological Sciences 1971–73; Social & Behavioral Sciences 1973, New York–London).

The National Faculty Directory (Detroit 1979).

Informācija angļu un latviešu periodikā un personiska informācija.

SAĪSINĀJUMI

A – *Archīvs*; AABS – Association for the Advancement of Baltic Studies, *Directory of Members* 1977; ADz – *Akadēmiskā dzīve*; AMWS – *American Men and Women of Science*, Jaques Cattell Press (ed.). The Physical and Biological Sciences, vol. 1–6 (New York & London 1971–1973); The Social and Behavioral Sciences, vol. 1, 2 (New York & London 1974); Ar – *Arhitekts*; asist. – asistente, asistents; ASV – Amerikas savieno-

tās valstis; b. – beidzis, beigusi; BJ – Benjamiņš Jēgers, *Latviešu trimdas izdevumu bibliografija*; CSIRO – Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization (Federālā zinātniskās un rūpnieciskās pētniecības organizācija – Austrālijā); dep-ts – departaments; dipl. – diploms; dir. – direktors; F – korporācijas žurnāls *Fidelitas*; fak. – fakultāte; IBM – International Bureau Machines; kopd. – kopdarbi, kopdarbs; LAMZA – Latviešu akadēmisko mācībspēku un zinātnieku apvienības aptauja; LG – Edgars Dunsdorfs, *Latvian Graduates of Universities and Colleges in the Free World 1945–1975* (Melbourne 1978); LMA – Latvijas mākslas akadēmija; LMa – *Latvju māksla*; LU – Latvijas universitāte; ļ.s. – ļoti sekmīgi; MLBB – Melburnas latviešu biedrības bibliotēkas dati; NFD – *The National Faculty Directory* (Detroit 1979); pag. – pagasts; prof. – profesore, profesors; publ. – publikācija, publikācijas; slimn. – slimnīca; stud. – studējis, studējusi; TA – *Technikas apskats*; U – universitāte; Un – *Universitas*; uzņ. – uzņēmums, uzņēmumi; val. – valoda; vec. – vecākā, vecākais.

Biografijās ziņas apzīmētas šādi: a) dzimšanas laiks un vieta, b) iegūtā akadēmiskā kvalifikācija (mācībiestāde, gads, grads), c) amats darbavietā, d) speciālitāte, e) publikācijas un patenti, f) biografiskās norādes, g) dzīvesvieta angļiskā rakstībā.

ABENS, Sandors – b) Dreksela (Drexel) technol. inst. Filadelfijā (Philadelphia), ASV 1959 BS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) elektroķīmija e) publ., patenti f) A XV 255, LG 28 g) USA.

ĀBOLA, Johanna – sk.: ČAKANOVSKA.

ĀBOLIŅŠ, Visvaldis – b) ķīmiķis c) privātuzņ. darbā d) plastu tehnoloģija e) 7 patenti f) A XV 255 g) USA.

ABULS, Dzintars – a) 4. IX 1932 Latvijā b) Perdju (Purdue) U Vestlafajetā (West Lafayette), Indiānā, ASV 1955 BEE, 1962 MEE c) privātuzņ. darbā d) optiski uztvērēju datoru pētniecība e) patenti f) A XV 141, LG 30 g) Dayton, OH, USA.

ADAMOVIČS, Andris – a) 21. XI 1932 Rīgā b) Portlendā stāta U Portlendā, ASV 1958 BS (biol.); Vašingtonas U Sietlā (Seattle) 1965 MS (mikrobiol.); Ohajo (Ohio) stāta U Kolumbusā (Columbus) 1975 Ph.D. (farmakol. un toksikol.) c) Vašingtonas U pētn. darbā; no 1977 Stenfordas pētn. inst. Kalifornijā d) bioķīmija, toksikoloģija e) 8 kopd. (līdz 1979) f) A VIII 266, XIV 264, LG 30, Un 42:89, LAMZA g) San Jose, CA, USA.

ADAMOVIČS, Džons (John) – a) 25. X 1951 ASV b) Portlendā stāta U Portlendā, ASV 1973 BS (ķīm.); Kolorādo stāta U Fortkolinsā (Fort Collins), ASV 1976 Ph.D. (ķīm.) c) Viskonsinas (Wisconsin) stāta U pētn. darbā f) LG 31.

AKERS, Bertolds – a) 23. X 1911 Valkā, Igaunijā b) b. LU ties. zin. nodaļu 1939 e) publ., BJ: red. 3183 f) A XI 249 g) Toronto, Ont., Canada.

AKMEŅKALNS, Ivars – b) Sirakūzu (Syracuse) U Ņujorkā, ASV 1961 MEE d) elektrotehnikas inženierzinātnes e) publ. f) A VIII 266, XV 142, LG 32 g) USA (?).

ALBERTA (DZENE), Lūcija – a) 10. IV 1919 Nauksēnos b) LU 1944 veterinārārste c) Kanādā darbiniece pētn. inšt., vēlāk laborante slimn. d) mājkustoņu lipīgās slimības e) 4 kopdarbi (līdz 1974) f) A XIV 265 g) Ottawa, Ont., Canada.

ALBERTIŅŠ, Rūsiņš – a) 27. XII 1937 Strenčos b) Rietumontario (Western Ontario) U Londonā, Kanādā 1962 BSE; Mičiganas (Michigan) U (ASV) 1963 MSE, 1967 Ph.D.

(ķīm.) c) pētn. privātuzņ. d) ķīmijas inženierzinātnes e) publ. f) A VIII 266, XV 255, LG 32, Un 20:81 g) USA.

ALDIŅŠ, Jānis – b) Ročesteras (Rochester) U (ASV) 1966 BS (fiz.) c) Kornela (Cornell) U Itakā (Ithaca) pētn. darbā d) kodolķīmija e) publ. f) A XV 255, LG 32 g) USA.

ALKS, Vītauts – b) Ņujorkas stāta U Bafalō (Buffalo), ASV 1961 BS (farmac.), 1964 MS, 1975 Ph.D. (medic. ķīm.) c) Ņujorkas stāta U pētn. darbā d) medicīniskā ķīmija e) publ. f) A VIII 266, XIV 265, LG 32, Un 34:74 g) USA.

ALKSNE, I. – b) Vašingtonas U Sietlā (Seattle), ASV: MD d) ārste e) publ. f) A VII 100, XIV 265, LG 32.

ALLASS (ALLAS), Richards – a) 16. IX 1934 b) Vašingtona U Sentluisā (St. Louis), Misūrī (Missouri), ASV 1954 BA (fiz.), 1961 Ph.D. (fiz.) c) pētn. darbā Argonas (Argonne) nacion. labor. 1961–1964; no 1964 ASV karaflotes pētn. labor. d) kodolfizika e) vismaz 15 publ. f) A VII 100, XV 142, LG 33 g) Washington, DC, USA.

ALPS, Hugo – a) 10. V 1913 b) Darmšates (Darmstadt) augstsk. Rietumvācijā 1949 Dr. chem. c) privātuzņ. darbā d) ādas, tekstiliju un plastmasas tehnoloģija e) 12 patenti (1975) f) A XV 255, LG 33 g) Huntingdon Valley, PA, USA.

ANTONoviČA, Ieva – b) Oksfordas U Anglijā 1962 BA c) Oksfordas U pētn. darbā d) ķīmija e) publ. f) A VIII 266, XV 256, LG 36 g) England.

APENĪTIS, Alfrēds – a) 23. VIII 1914 b) ķīmijas inženieris c) pētn. darbā privātuzņ., Stokholmas techn. augstsk. uc. d) cellulozas ķīmija e) publ. f) A VII 101, XV 256 g) Bandhagen, Sweden.

APKALNS, Longīns – a) 17. XII 1923 Rīgā d) kompozīcija, diriģēšana, mūzikoloģija e) publ.: BJ 4492, red. 5699 f) A VI 139, VII 101, XII 68, XVIII 214 g) Hövelhof, West Germany.

APSE (APŠĒ?), Juris – b) Toronto U Kanādā 1965 BSc (ķīm. inženierzin. l.s.) d) ķīmija e) publ. f) A VIII 266, XV 256, LG 36 g) Canada.

APSĪTIS, Ziedonis – a) 4. II 1923 Zaļeniekos b) Melburnas karal. technol. inst. Austrālijā 1956 diploms c) privātuzņ. darbā d) augstspiediena cauruļu projektēšana un instalācija e) publ. f) A XV 143, LG 36 g) Glen Waverley, Vic, Australia.

ASERĪTIS, Viktors – a) 1914 b) LU 1942 mechan. inženieris; Vīnes techn. augstsk. Austrijā 1968 Dr. techn. Wiss. c) privātuzņēm. darbā d) siltumpārvade e) publ.; BJ 94, 95 f) A XV 144, LG 37, Un 23:80, TA 57 g) Rockford, MI, USA.

ĀTRENS, Andrejs – a) 21. XII 1948 Vācijā b) Adelaides U Austrālijā 1970 BSc (l.s.), 1976 Ph.D. c) pētn. darbā privātuzņ. Kanādā, no 1976 Notrdēmas (Notre Dame) U Indiānā, ASV, pēc tam Šveicē d) metallurģija e) 24 publ. (vairums kopd.) līdz 1980 f) LG 37, LAMZA g) Gebenstorf, Switzerland.

AUGSTKALNS, Valdis – b) Masačūsetsas (Massachusetts) U Bostonā, ASV 1961 BS, 1963 MS (ķīmijas inženierzin.) e) publ. f) A VIII 266, XV 256, LG 38 g) USA.

AUSENBACHA (RORBACHA), Anita – a) 19. IX 1919 Rīgā b) LU 1943 ārste d) reumatoloģija e) publ. f) A XIV 268 g) Olmsted Falls, OH, USA.

AUSTRINŠ, Miķelis – a) 8. III 1945 Beveckō, Čehoslovākijā b) Rietummičiganas (Western Michigan) U Kalamazū, ASV 1966 BS (biol.), 1970 DDS d) zobārstniecība e) publ. (kopd.) f) A XIV 268, LG 38 g) Kalamazoo, MI, USA.

AUZENBERGS, Edvīns – a) 7.III 1939 Dikļos b) Kolumbijas (Columbia) U, ASV 1961 BA, 1964 MBA (finanču zin.) c) privātuzg. darbā d) tirdzniecības zinātnes e) publ., BJ: red. 5607 f) A VIII 266, XVI 208, LG 38 g) USA.

AVOTS, Ivars (pseudonims literātūrā: Henrijs NORDENS) – a) 18. VIII 1930 Rīgā b) Saskvehanas (Susquehanna) U Selingsrovā, ASV 1954 BA (uzņ. vad.); Pensilvānijas U Filadelfijā 1956 MBA e) publ.; BJ: red. 2693, 2696, 3433 f) A VIII 267, XVI 208, LG 39 g) USA.

BABRIS, Pēteris – a) 31.I 1917 Atašienē b) Dienviddakotas (South Dakota) U ASV 1952 MA (vēst. un val.); Valdena U Florīdā 1973 Ph.D. d) sovjetoloģija e) publ.; BJ 4278 f) LG 40, Un 32:70 g) Arlington Hgts, IL, USA.

BAILĪTIS, Eduards – a) 3.II 1918 Koņos b) Hamburgas U Rietumvācijā 1951 dipl. (fiz.), 1955 Dr.rer.nat. c) pētn. darbā Achenas techn. augstsk. Rietumvācijā d) fizikālā ķīmija e) publ.; BJ 2361, 4279 f) A VII 102, XV 256, LG 40, Un 37:82, ADz XX 10 g) Aachen, West Germany.

BAJĀRS, Harijs – b) elektrotehnikas inženieris e) patents f) A VII 102, XV 146 g) USA.

BALODE, Rasma – b) Nebraskas U Linkolnā (Lincoln), ASV 1956 BA (ķīm.) d) organiskā ķīmija e) publ. f) A VIII 267, XV 256, LG 42, Un 23:81 g) USA.

BALODIS, Jānis – a) 25. XII 1890 Medņos b) Tērbatas U 1915 mag. iur. d) krimināltiesības e) publ. f) A XI 249 g) Boston, MA, USA.

BALODIS, Jānis Jūlijs – a) 29. I 1924 Bēnē b) Melburnas karal. technol. inst. dipl. tālsazines inženierzin. c) valsts iestāžu darbā d) tālsatiksmes telefona centrāļu plānošana e) publ. f) A XV 146, LG 42 g) Melbourne, Vic., Australia.

BALODIS, Vilnis – a) 30. VI 1927 Majoros b) Kvīnslendas (Queensland) U Brisbenā, Austrālijā 1960 BSc; MSc c) valsts uzņ. (CSIRO) darbā d) papīra produktu ķīmija un tehnoloģija e) publ. f) A VII 103, XV 258, LG 42, LAMZA g) Australia.

BALTAKMENS, Gotlībs – a) 1904 Līgatnē b) LU 1944 mag. pharm. c) ASV pētn. darbā privātuzņ.; pensijā d) ķīmija e) patenti f) A XV 258 g) St. Petersburg, FL, USA.

BALTAKMENS, Tālvāldis – a) 19. XI 1935 Daugavpilī b) Kenterberi (Canterbury) U Kraistčērčā (Christchurch) Jaunzēlandē 1965 BS (ķīm.) c) pētn. darbā valsts iestādē d) radioloģija e) publ. f) A XV 258, LG 43 g) New Zealand.

BAMBERE, Gunta – b) Toronto U Kanādā: BA (zool.), 1958 MA (fiziol.) c) darbojās Kēza (Case) rietumu rezerves U Klīvlendā (Cleveland), ASV d) fizioloģija e) publ. f) A VII 103, LG 43.

BĀRA, Austra – b) Georga Augusta U Getingenā (Göttingen), Rietumvācijā 1949 Diplomlandwirt, 1951 Dr. agr. c) pētn. darbā privātuzņ. Kanādā d) lauksaimniecības produktu tehnoloģija e) publ. f) A VII 103, LG 43, Un 11:37.

BARRA (BARR), Rita – a) 30. IX 1929 Rīgā b) Ziemeļlinojas U Dekalbā, ASV 1954 BS, 1956 MS; Perdju (Purdue) U Vestlafajetā 1960 Ph.D. (ģenet.) c) Perdju U pētn. darbā 1960–1962, pētn. asist. augu fizioloģ. 1963–1965, palīgzinātniece bioloģijā 1965 d) ģenetika e) publ. f) LG 44, AMWS g) Lafayette, IN, USA.

BELDAVS, Jāzeps – a) 20. I 1914 Lielaucē b) LU 1940 ārsts; Mekgila (McGill) U Montrealā, Kanādā 1955 dipl. anestēzijā c) nod. vad. slimnīcā d) anestēzija e) publ. f) A XIV 271, LG 46 g) Windsor, Ont., Canada.

BERGMANS, Heimans (Heyman BERGMAN) – a) 10. X 1905 Latvijā b) Kalifornijas U Losandželosā (Los Angeles), ASV 1928 BA; Dienvidkalifornijas U Losandželosā 1937 Ph.D. (fiziol.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) farmakoloģija e) publ. f) AMWS g) Los Angeles, CA, USA.

BERGS, Aivars – b) Toronto U Kanādā 1959 BS (mech.); Vilfrida Lorjē (Wilfrid Laurier) U Voterlū (Waterloo), Kanādā MS (mech.) c) privātuzņ. darbā d) augsnes un sniega mehanika e) publ. f) A VII 104, XV 148, LG 47 g) Brampton, Ont., Canada.

BERNŠTEINS, Arvīds – a) 15. III 1915 b) Toronto U Kanādā 1959 BEE c) privātuzņ. darbā d) ģenerātoru projektēšana e) publ. f) A XV 149, LG 48 g) Peterborough, Ont., Canada.

BĒRZIŅŠ, Guntis – a) 20. IX 1938 Rīgā b) Ņusautvelsas U Sidnejā, Austrālijā 1969 BE, 1967 MESC c) Sidnejā satelītu plānošanas nod. vicedir. pasta un tālsaziņes dep-tā, tagad nozares vad. Anglijā d) sakaru jautājumi e) publ. f) A XV 150, LG 50, MLBB g) London, England.

BĒRZIŅŠ, Juris – b) Mičiganas (Michigan) U (ASV) 1967 Ph.D. (kodolfiz.) c) pētn. laboratorijā privātuzņ. d) kodolfizika e) publ. f) A VIII 267, XV 150, LG 50 g) USA.

BĒRZIŅŠ, Oto – a) 6. I 1901 Secē b) LU 1934 tehnoloģijas inženieris c) privātuzņ. darbā; pensijā d) tehnoloģija e) publ.; BJ 6128, 6129 f) A VII 105, XV 150 g) Melbourne, Vic., Australia.

BĒRZIŅŠ, Tāļivaldis – a) 3. IV 1924 Rīgā b) Vanderbilta U Nešvilā (Nashville), ASV 1957 MD, 1973 speciālists chirurģijā c) ārsts slimn. un privātpraksē d) vispārējā un asinsvadu chirurģija e) publ. f) A XIV 273, LG 50 g) Dublin, OH, USA.

BĒRZIŅŠ, Tāļivaldis – a) 19. VI 1924 Litenē b) Luiziānas (Louisiana) stāta U Batonružā (Baton Rouge), ASV 1952 BS, 1953 MS, 1955 Ph.D. (elektroķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) elektroķīmija e) publ., patentī f) A VII 106, XII 79, XV 258, LG 50, LAMZA, AMWS g) Kenneth Square, PA, USA.

BĒRZIŅŠ, Valdis – a) 4. X 1945 Austrijā b) Denveras U Kolorādō, ASV 1971 BS (inženierzin. ķīmijā) c) pētn. darbā Montrealā, Kanādā d) ķīmija e) publ. f) A XV 258, LG 50 g) Canada.

BĒRZIŅŠ, Voldemārs – a) 6. VII 1911 Rīgā b) LU 1933 mag. chem. c) pētn. inst. darbā Montrealā, Kanādā d) cellulozas ķīmija e) 12 publ. (Iidz 1975) f) A VII 106, XV 258 g) Canada.

BĒRZKALNS, Kaspars – a) 12. II 1944 Rīgā b) Dreksela (Drexel) technol. inst. Filadelfijā, ASV 1969 BEE c) privātuzņ. darbā d) elektronika e) publ. (kopd.) f) A XV 150, LG 51 g) USA.

BĒRZUPS, Jānis – a) 17. I 1909 Maskavā, Krievijā b) LU 1937 mag. iur.; Ruprechta Karla U Heidelbergā, Rietumvācijā dok-ds (tieslietās); Džordžtaunas (Georgetown) U Vašingtonā (Kolumbijas apg.) 1970 MS (liter.), 1976 Ph.D. d) valodniecība un literātūra e) publ. f) A XI 251, LG 51, person. inform. g) Silver Spring, MD, USA.

BIČEVSKIS, Andrejs – a) 19. XII 1922 Jelgavā b) Hanoveras techn. augstsk. Rietumvācijā 1948 Dipl. Ing.; Ņusautvelsas (New South Wales) U Sidnejā, Austrālijā 1965 MESC (kodolenerģ.) c) vec. pētn. valsts pētn. uzņ. Ņusautvelsā d) kodolenerģijas pētniecība e) publ. f) A VIII 267, XV 151, LG 51 g) Panania, NSW, Australia.

BĪMANE, Aļise – sk.: VAGELE.

BIRZE, Ilga – b) Viskonsinas (Wisconsin) U Milvōkī (Milwaukee), ASV 1965 BS (ķīm.); Aiovas (Iowa) štāta zin. un technol. U Ēmsā (Ames) 1967 MS, 1970 Ph.D. (analit. ķīm.) d) analitiskā ķīmija e) publ. f) A XV 259, LG 52 g) USA.

BIRZNIECE, Elza – sk.: UPE.

BIŠOFS, Jānis – a) 17. VI 1900 Stalbē b) LU 1926 ārsts, 1937 Dr. med. d) neuroloģija un psihiatrija e) ap 44 publ. (līdz 1974); BJ 3881 f) A VII 107, XIV 274 g) Kalamazoo, MI, USA.

BITĀNS, Kaspars – a) 1938 Rīgā b) Melburnas U Austrālijā 1963 BME, 1964 MESC (Ķ. s.), 1970 Ph.D. (inženierzin.) c) privātuzņēm. darbā d) mechanikas inženierzinātnes e) publ. f) A VII 108, XV 152, LG 53 g) Truganini, Vic., Australia.

BITNERS, Fēlikss – b) stud. BU c) privātuzņēm. darbā Vācijā d) sintētiskā organiskā ķīmija e) patenti; BJ: red. 3137 f) A VII 108, XV 259 g) Leverkusen, West Germany.

BITNERS, Imants – b) Britu Kolumbijas (British Columbia) U Vankuverā, Kanādā 1961 BS (bioķīm. un biol.) c) valsts pētn. iestādes darbā d) bioķīmija e) publ. zivju bioķīmijā f) A VII 108, XV 259, LG 53 g) Canada.

BĪVIŅA, Ruta – sk.: LUCE.

BLANKENBURGS, Gunārs – a) 18. XII 1935 Rīgā b) Ņūkāslas (Newcastle) U Austrālijā 1959 BS (metallurģ.), 1962 Ph.D. c) privātuzņēm. darbā Anglijā un Austrālijā d) metallurģija e) publ. f) A XV 259, LG 53 g) England.

BLUMBERGS, Pēteris – a) 9. VIII 1935 Daugavpilī b) Oklahomas U Normenā (Norman), ASV 1957 BS; Veinas (Wayne) štāta U Detroitā 1962 Ph.D. (ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņēm. no 1963 d) ķīmisko savienojumu sinteze e) publ. f) A VII 108, XV 259, LG 55, AMWS g) Detroit, MI, USA.

BLUMENAUŠ, Elmārs – b) ķīmijas inženieris (?) d) naftas rūpniecība e) patents f) A XV 259.

BLŪMENFĪLDA (BLUMENFIELD, dz. RŪTIŅA?), Aija – b) Čikāgas U (ASV) 1964 BS (bioķīm.) d) bioķīmija (enzīmu struktūra) e) publ. f) A XV 259, LG 55 g) USA.

BOJĀRS, Nikodems – a) 1. VI 1925 Daugavpilī b) Ilinojas štāta U Normelā (Normal) 1951 BS (ķīm.), 1952 MS, 1955 Ph.D. c) pētn. palīgs Ilinojas (Illinois) štāta U 1951–1955; pētn. Prinstonas (Princeton) U (ASV) 1955–1956, pēc tam pētn. privātuzņēm. Niagarā un Čikāgā, ASV d) organiskie ķīmiskie savienojumi e) ap 15 publ. (līdz 1974) f) A VII 108, XV 259, LG 55 g) Redwood City, CA, USA.

BRACHMANIS, Armands – a) Bostonā, ASV b) Masačūsetsas (Massachusetts) technol. inst. Kembriđžā (Cambridge), ASV 1950 BS, 1953 Ph.D. (ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņēm. d) ķīmija e) publ. un patenti f) A VIII 268, XV 259, LG 57 g) USA.

BRAČŠ, Jūlijs – a) 21. V 1909 Rīgā b) b. LU vēstures nod. 1937 d) sovjetoloģija e) publ.; BJ 242, 250, 2059, 2335, 2745: 4, 4337, 4494, 5055, 5173, red.: 248, 5406 f) A VII 109 g) West Germany.

BRASTIŅŠ, Auseklis – a) 27. VII (vai III ?) 1925 Rīgā b) Karnegi (Carnegie) Mellona U Pitsburgā (Pittsburgh), Pensilvānijā, ASV 1954 BS, 1955 MS, 1960 Ph.D. (elektrotechn. inženierzin.) c) pētn. darbā privātuzņēm. no 1960 d) elektrotehnika e) publ. f) A VII 109, XV 153, LG 57, AMWS g) Pittsburgh, PA, USA.

BREDŽS, Nikolajs – a) 29. X 1909 Liepājā b) LU 1936 ķīmijas inženieris c) pētn. darbā Ilinojas technol. inst. Čikāgā, ASV 1951–1965, pēc tam privātuzņ. darbā d) metalurģija e) 16 publ., 16 patenti (līdz 1975) f) A VII 109, XV 260 g) USA.

BRĒMANE, Daina – sk.: MEKDONALDA.

BRIEDĪTIS (JANIS), Leo – a) 14. X 1922 Rugājos b) stud. LMA un Stokholmas mākslas akad., c) pētn. darbā Upsalas U Zviedrijā 1974 d) tēlniecība, glezniecība, grafika f) A V (1976) 129, 176, LMa VII 594–607 g) Sweden.

BRUBEKERA (BRUBAKER, dz. MENCE), Ināra – a) 1. V 1938 Rīgā b) Ohaio ziemeļu U Adā, ASV 1959 BS (ķīm.), Ohaio stāta U Kolumbusā (Columbus) 1961 MS, 1963 Ph.D. (analīt. ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) analitiskā ķīmija e) publ. f) A XV 279, LG 61, AMWS g) Des Plaines, IL, USA.

BUKOVSKIS (BUKOVSKY), Aleksis – a) 11. VI 1910 Daugavpilī b) Mičiganas U ASV 1930 BS; Jēlas (Yale) U Ņuhevenā (New Haven) 1931 MS c) privātuzņ. darbā un konsultants d) transporta saimniecības jautājumi e) publ. f) AMWS g) Washington, DC, USA.

BUMBIERIS, Miervaldis – a) 1. XI 1921 Rīgā b) Adelaides U Dienvidaustrālijā 1978 BS, 1979 MS (agron.) c) vec. pētn. Adelaides U Vaits pētn. inst. d) fitopatoloģija e) 13 publ. (līdz 1979) f) A VII 110, XIX 240, Un 44:80 g) Klemzig, SA, Australia.

BUMBULIS, Jānis – a) 5. X 1933 Rīgā b) Toronto U Kanādā 1954 BA (inženierzin.), 1955 MS, 1957 Ph.D. c) pētn. darbā privātuzņ. d) inženierzinātņu ķīmija e) publ., daļība patentos f) A VII 110, XV 156, LG 63, Un 11:38 g) Sarnia, Ont., Canada.

BUŠS, Aleksandrs – a) 20. VI 1912 Balvos b) b. Upsalas U Zviedrijā 1953 (tieslietās) c) juriskonsults Zviedrijā; pensijā d) sociālā apdrošināšana un pensiju jautājumi e) publ. f) A XI 252, LG 64.

BUTELE, Ilga – sk.: VINIKOVA.

BUŽA, Māris – b) Ratgersa (Rutgers) U Ņubransvikā (New Brunswick), ASV 1963 BA (ķīm.) d) ķīmija e) publ. f) A VIII 268, XV 260, LG 65.

CARS, Nikolajs – a) 17. VIII 1909 Budbergā, Latvijā b) LU 1934 mag. chem.; Darmšates techn. augstsk. Rietumvācijā 1949 Dr. chem. e) kopdarbs f) A XV 260, LG 65 g) Sweden.

CAUNE, Egils – 5. VIII (gads?) Rīgā b) Berlīnes techn. U Rietumvācijā 1971 Dipl.-Ing., 1976 Dr. ing. d) metallurģija e) publ. f) person. dati g) Dortmund, West Germany.

CĒDERBAUMS, Juris – a) 30. V 1944 Liepājā b) Dreksela (Drexel) technol. inst. Filadelfijā, ASV 1966 BS (biol.); Ņujorkas U 1969 DJur c) darbojies advokātūrā 1969–1971, pēc tam prokurātūrā d) krimināloģija e) kopd. (1975); BJ 6148, red. 6147 f) A XI 253, LG 66 g) Pearl River, NY, USA.

CEICHNERS, Alfrēds – a) 20. VIII 1899 Rīgā b) LU 1939 mag. oec. e) publ.; BJ 315, 316, 2745:3 f) A XVI 213.

CIEMIŅŠ, Vilnis – a) 5. V 1935 Rīgā b) Oberlina koll. Ohaiō (Ohio), ASV 1956 BA, Kēza (Case) rietumu rezerves U Klīvlendā (Cleveland) 1960 MD d) neuroloģija e) publ. f) A XIV 279, XVIII 218, LG 67.

ČAKANOVSKA (ĀBOLA), Johanna – a) 1905 b) LU 1931 ārste c) ārste slimnīcā līdz 1973; pensijā e) publ. f) A XIV 280 g) Ivanhoe, Vic., Australia.

DAIGA, Valdis – a) 4. V 1941 Rīgā b) Tolīdo (Toledo) U Ohaiō, ASV 1964 BS, 1966 MS (ķīm. inženierzin.) d) inženierzinātņu ķīmija e) patenti f) A XII 81, XV 261, LG 70 g) Toledo, OH, USA.

DAILE, Pēteris – a) 24. I 1943 Rīgā b) Melburnas U Austrālijā 1967 BS (ķīm.), 1975 MS c) pētn. darbā privātuzņ. d) farmakoloģija un bioķīmija e) publ. f) A XV 261, LG 70 g) Warandyte, Vic., Australia.

DAINIS, Ivars – b) Adelaides U Dienvidaustrālijā 1963 BS (org. ķīm.), 1964 BS (fizik. ķīm. l. s.); Flindersa U Adelaidē 1968 Ph.D. d) heterociklu ķīmija e) publ. f) A VII 112, XV 261, LG 70 g) Australia.

DAJEVSKIS, Pēteris – b) Kanzasas (Kansas) U Lorensā (Lawrence), ASV 1970 BA, Arizonas U Tūsonā (Tuscon) 1972 MA c) pētn. darbā Kanzasas U, vēlāk nod. vad. vietn. valsts uzņ. Bruklinā, Ņujorkā d) pilsētu plānošanas jautājumi f) LG 70, AABS g) Brooklyn, NY, USA.

DĀLIŅŠ, Ilmārs – a) 10. IV 1927 Aizviķos b) Teksasas (Texas) luter. koll. Segvinā (Seguin), ASV 1952 BA (ķīm.); Teksasas U Ostinā (Austin) 1953 MA (ķīm.); Cincinnati U Ohaiō 1956 Ph.D. (fiz.) c) pētn. darbā starpplanetu lidojumu centros d) elektronika, seismoloģija, virsmas zinātne e) 30 publ. (iesk. kopd.) līdz 1980 f) A VII 112, XV 261, LG 71, LAMZA g) Huntsville, AL, USA.

DANGA, Frīcis – a) 29. XI 1908 Pēterpilī, Krievijā b) stud. mikrobiol. Latvijā 1933, Karal. mežkop. un lauks. augstsk. Zviedrijā 1950–1951 c) Latvijā valsts uzņ. darbā 1940–1942, Zviedrijā Karal. mežkop. un lauks. augstsk. mikrobiol. nod. 1945–1952, ASV privātuzņ. labor. d) mikrobioloģija e) publ. f) AMWS g) Philadelphia, PA, USA.

DANOSS (DANOS), Miķelis – b) Hanoveras techn. augstsk. Rietumvācijā 1948 Dipl.-Ing. (elektrotechn.); Ruprechta Karla U Heidelbergā, Rietumvācijā 1951 Dr. (fiz.) c) pētn. darbā ASV valsts uzņ. d) kodolfizika e) vairāk nekā 20 publ. (līdz 1968) f) A VIII 269, XV 159, LG 72.

DARGEVICS, Augusts – a) 23. V 1896 Ukros b) LU 1923 ārsts c) pensijā d) chirurģija e) publ.; BJ 382 f) A XIV 281 g) Denver, CO, USA.

DĀVIS, Pauls – a) 18. III 1921 Cēsīs b) Eberharda Karla U Tībingenā (Tübingen), Rietumvācijā 1947 Dipl.-Chem., 1949 Dr. rer. nat. (organ. ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) polimeru ķīmija e) publ., 28 patenti (līdz 1972) f) A VII 113, XV 262, LG 74, AMWS g) Gibraltar, MI, USA.

DEKSNIS, Kazimirs – a) 24. XI 1921 Bērzgalē b) Sēra Džordža Viljamsa (Sir George Williams) koll. Montrealā, Kanādā 1958 BME c) privātuzņ. darbā e) publ.; BJ 2271, 2272, red. 5632, 5661, 5662 f) A VIII 269, XV 159, LG 74 g) Montreal, Que., Canada.

DELLE, Margrieta – a) 1923 b) Aiovas (Iowa) stāta zin. un technol. U Ēmsā (Ames), ASV 1954 BS (ķīm.) c) pētn. darbā Aiovas stāta U medic. fak. d) farmakoloģija e) publ., BJ: tulk. 6230 f) A XV 262, LG 74 g) USA.

DELVIGS, Pēteris – a) 28. VI 1933 Rīgā b) Kēza (Case) rietumu rezerves U Klīvlendā (Cleveland), ASV 1959 BS (ķīm.); Minesōtas (Minnesota) U Mineapolisā 1963 Ph.D. (bioķīm.) c) pētn. darbā mācībiestādēs un zin. inst. d) polimeru pētniecība e) 15 publ. (līdz 1972), patenti f) A VII 113, XV 262, LG 75, AMWS g) Fairview Park, OH, USA.

DICKALE, Ināra – sk.: MEISTARE.

DIMANTS, Andrejs – a) 28. II 1940 Rīgā b) Ferleja Dikinsona (Fairleigh Dickinson) U Ņudžersijā (New Jersey), ASV 1962 BA; Aiovas (Iowa) stāta zin. un technol. U Ēmsā (Ames) 1964 MS (fiziol.), 1965 MD c) ārsts e) publ. f) A XIV 282, LG 76 g) Three Rivers, MI, USA.

DINBERGA (KRŪMIŅA), Ilga – b) Ludviga Maksimiliana U Minchenē, Rietumvācijā 1954 Dr. med.; Hārvardas Ū Kembridžā (Cambridge), ASV 1961 MPH d) tautas veselība e) publ.; BJ 2499 f) A VIII 272, XIV 282, LG 76 g) Reading, MA, USA.

DINBERGS, Kornelijs – a) 5. VI 1925 Rīgā b) Ukraiņu brīvajā U (Ukrainische Freie Universität) Minchenē (München), Rietumvācijā 1949 mag. pharm.; Beilora (Baylor) U Vekō (Waco) Teksasā (Texas), ASV 1951 MA (ķīm.); Perdjū (Purdue) U ASV 1956 Ph.D. (org. ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ. no 1955 d) organiskā ķīmija e) publ. (kopd.); BJ 4836, red. 3387, 3432; patenti f) A VII 114, XV 262, LG 76, Ūn 36: 74, AMWS g) Broadview Hgts, OH, USA.

DORDIKS, Isidors (Isador DORDICK) – a) 14. VI 1911 Rīgā b) Pensilvānijas U Filadelfijā, ASV 1933 BA, 1937 MA; Džonsa Hopkina (Johns Hopkins) U Baltimorā 1951 Ph.D. (ģeogr.) c) pētn. palīgs slimn. 1938–1939, pēc tam valsts dienestā d) ģeografija, meteoroloģija, klimatoloģija f) AMWS g) Chicago, IL, USA.

DRAVIŅŠ, Dainis – a) 10. IX 1949 Lundā, Zviedrijā b) Lundas U fil. kand., fil. mag., 1974 fil. dr. c) pētn. darbā Lundas U 1969–1977 (ar pārtraukumiem); pētījumi ASV, Itālijā, Čīlē uc., astronoms Lundas observatorijā d) astronomija e) publ. f) LG 77, LAMZA g) Lund, Sweden.

DRAVNIECE (VANAGA, dz. VĒTRA), Helga – a) 20. VI 1915 Ventspilī b) Frīdriha Vilhema U Bonnā, Rietumvācijā 1960 Dr. med. e) publ. (kopd.) f) A VIII 279, XIV 358, LG 77 g) Kalamazoo, MI, USA.

DRAVNIKS, Gunārs – a) 1924 b) Katrineholmas techn. skolā Zviedrijā 1949 (inženieris) c) bibliotēkas darbinieks Stokholmā d) lauku būvniecība e) publ.; BJ 6154 f) A XV 160, XX 182, LG 283 g) Stockholm, Sweden.

DRUPALS, Indriķis – a) 10. IV 1909 Rīgā b) LU 1942 būvinženieris c) Kanādā privātuzņ. darbā d) rūpnīcu projektēšana e) publ. f) A XV 162 g) Canada.

DŪKA, Aija – sk.: SPILNERE.

DUKĀTS, Ilmārs – b) Rūzvelta (Roosevelt) U Čikāgā, ASV 1959 BS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) ķīmija e) patenti f) A XV 263, LG 79 g) USA.

DULMANE, Ausma – sk.: MIROVICA.

DUNKELE (SPRIŅĒ), Irēna – a) 15. XII 1916 Madonā b) Stokholmas U Zviedrijā 1973 fil. kand.; dok-de d) mūzikoloģija un baltu valodas e) 8 publ. (līdz 1979) un raksti mūzikas leksikonā; BJ: red. 5699 f) LG 79, person. inform. g) Uppsala, Sweden.

DZEDIŅŠ, Teodors – b) agronoms, tautsaimnieks un biokūmiķis c) pētn. darbā Gēteborgas (Göteborg) U Zviedrijā d) biokūmiķija e) publ. f) A XIV 283, XV 263, Ūn 23: 80 g) Askim, Sweden.

DZELZGALVIS, Ints – a) 20. XII 1936 Rīgā b) Laikaminga (Lycoming) koll. Viljamspōrtā, Pensilvānijā, ASV 1960 BA (mat.); Baknela (Bucknell) U Luisbergā (Luisburg) 1962 MA (mat.) c) pētn. darbā valsts iestādē un privātuzņ., no 1962 firmas IBM skaitļoš. sistēmas projektēš. darbu vad. e) publ. f) A VIII 269, LG 80, JL g) Bedford Village, NY, USA.

DZELZKALNS, Arnolds – a) 25. IV 1924 Rīgā b) Frīdriha Vilhelma U Bonnā, Rietumvācijā 1957 Dipl.-Ing. (ģeodēz.) c) valsts uzņ. darbā d) pilsētu plānošana, zemes īpašumtiesības e) publ. f) A XV 163, LG 80 g) Essen, West Germany.

DZENE, Lūcija – sk.: ALBERTA.

DZENĪTIS, Andrievs – a) 12. VIII 1935 b) Batlera (Butler) U Indiānā, ASV 1956 BS (zool.); Indiānas U 1960 MD c) ārsts e) publ. f) A VIII 269, XIV 284, LG 80 g) USA.

EGLĪTE, Anna – sk.: PITKENENA.

EGLĪTE, Ilze – b) Ņujorksitijas (City of New York) U Hantera (Hunter) koll. 1964 BA (fiziol.) d) fizioloģija e) publ. f) A VIII 269, LG 82.

EGLĪTE, Vilis – a) 28. VI 1907 Burtņiekos b) b. LU tiesību zin. nod. 1939; Melburnas U Austrālijā 1960 BCom, 1966 LLB c) advokāts privātp praksē d) tieslietas e) publ. f) A XI 254, LG 82 g) Melbourne, Vic., Australia.

ELFERTE (ZEMGALE), Rasma – a) 12. II 1922 Maskavā, Krievijā b) Frīdriha Aleksandra U Erlangenā, Rietumvācijā 1949 cand. pharm.; Aidahō (Idaho) stāta U Pokatellō (Pocatello), ASV 1952 BS (bakteriol.), 1953 BS (farmac.) e) publ. f) A XIV 286, LG 84 g) Seattle, WA, USA.

ĒRMANIS, Fēlikss – b) Ņujorkas U, ASV 1960 MS (metallurģ.) c) privātu uzņ. darbā d) fizikālā ķīmija e) 10 publ. (līdz 1971), patents f) A VII 117, XV 264, LG 85 g) USA.

ERNSTSONS, Edgars – a) 26. I 1918 Krievijā b) LU 1944 būvzinjieris c) valsts uzņ. darbā Zviedrijā d) ostu, bāku un ūdensceļu būve e) publ. f) A XV 165 g) Sweden.

FOLKMANIS, Atis – a) 29. X 1938 Rīgā b) Antiokas (Antioch) U Jellovspringsā (Yellow Springs), ASV 1962 BS (bioķīm.); Brendeisa (Brandeis) U Voltemā (Waltham), Masačūsetsā 1972 Ph.D. (bioķīm.) c) pētn. darbā Brendeisa U; no 1972 Nac. vēža pētn. inst. stipendiāts Kalifornijas U Berklejā d) baktēriju bioķīmija e) publ. f) A XV 264, LG 87, JL g) USA.

FRANCIS, Juris – a) 24. V 1941 b) Adelaides U Dienvidaustrālijā 1962 BS (ķīm.), 1972 BS (zool., ģ. s.) c) pētn. darbā valsts uzņ. d) bioķīmija e) publ. f) A XV 264, LG 88 g) Australia.

FREIBERGS, Elmārs – a) 14. II 1929 Bēnē b) Dreksela (Drexel) technol. inst. Filadelfijā, ASV 1958 BS (elektrotechn. inženierzin.); Bruklinas (Brooklyn) politechn. inst. Ņujorkā 1973 MS e) publ., patenti f) A XV 166, XVI 252, XVII 165, LG 88 g) Toms River, NJ, USA.

FREIMANIS, Laimonis – a) Rīgā b) Mičiganas stāta U Īstlānsingā (East Lansing), 1951 BEE, 1952 MEE d) elektrotehnika e) publ. f) A VIII 270, XV 166, LG 90 g) USA.

FREIVALDS, Jānis – a) 12. III 1944 Skujenē b) Džordžtaunas U Vašingtonā (Kolumbijas apg.), ASV 1966 BS (ārlietās); Džordža Vašingtona U (Kolumbijas apg.) 1967 MA c) tirdzniecības jautājumi e) publ. f) LG 90 g) USA.

GABLIKS, Maigonis – a) 26. V 1923 Rīgā b) Ratgersa (Rutgers) U Ņubransvikā (New Brunswick), ASV 1957 BS (ķīm.) c) pētn. darbā privātu uzņ. d) organiskā ķīmija e) publ., 11 patenti (līdz 1975) f) A VIII 270, XV 264, LG 91, AMWS g) Highland Park, NJ, USA.

GAILĪTIS, Jānis – a) 7. IX 1905 Naukšēnos b) LU 1936 veterinārārsts; Hanoveras veterin. augstsk. Rietumvācijā 1949 Dr. med. vet. d) fizikālā allerģija e) publ. f) A XIV 290, LG 91 g) Seattle, WA, USA.

GAILĪTIS, Jānis – a) 1915 b) LU 1939 ārsts e) publ. f) A VII 119, XIV 290 g) Newport, RI, USA.

GALIŅA, Nora – a) 6. IX 1929 b) Saskvehanas (Susquehanna) U Selinsgrovā, ASV 1954 BS (biol. un ķīm.) c) pētn. darbā Hārvardas U medic. fak. Kembridžā (Cambridge), ASV d) fizioloģija e) publ. f) A VII 119, XIV 290, LG 92.

GĀTERS, Alfrēds – a) 24. IV 1921 Kalncempjos b) Hamburgas U Rietumvācijā 1949 Dr. phil. (salīdz. valodn.), 1962 Dr. med. c) ārsts slimn. d) indoeiropiešu salīdzināmā valodniecība un latviešu valodas jautājumi; medicīnā: iekšķīgās slimības e) publ.; BJ 767, 2459, 2808: II, 2; 4313, 5360, 5423: 8, 5471: 10, 12, red. 634; *Die lettische Sprache und ihre Dialekte* (Der Haag 1977) f) A VII 119, VIII 135, 221, XIV 291, LG 93 g) Hamburg, West Germany.

GILARDA (GILLARD, dz. KŪRIŅA), Baiba – b) Perdju (Purdue) U Vestlafajetā (West Lafayette), ASV 1967 BS (ķīm.); Vašingtona (Washington) U Sentluisā (St. Louis), Misūrī 1969 MS, 1972 Ph.D. (ķīm.) d) organiskā ķīmija e) publ. f) A XV 265, LG 94 g) USA.

GOPERA (GOPPERA), Velta – c) Minesōtas U vec. zin. darbiniece d) tautas veselība g) Minneapolis, MN, USA.

GRABIS, Gunārs – b) Marketas (Marquette) U Milvokī (Milwaukee), Viskonsinā, ASV 1962 BEE d) satelītu būve f) A XV 169, LG 95.

GRANTE, Silvija – sk.: ZĪRAKA.

GRASIS, Augusts – a) 19. VIII 1925 b) Štutgartes (Stuttgart) techn. augstsk. Rietumvācijā 1950 Dipl.-Ing. (būvn.) c) priv. firmu un paša uzņ. darbā d) radio un televīzijas raidītāju torņu būve e) patents f) A XV 169, LG 96 g) USA.

GRAUDIŅŠ, Juris – a) 13. IV 1936 Rīgā b) Alberta Ludviga U Freiburgā, Rietumvācijā 1963 Dr. med., 1970 chirurģ. spec. dipl. c) virsārsts med. akad. slimn. d) chirurģija e) 11 publ. (iesk. kopd.) līdz 1971 f) A XIV 292, LG 97 g) Lübeck, West Germany.

GRAVA, Arturs – b) Kēza (Case) rietumu rezerves U Klīvlendā (Cleveland), ASV 1962 Ph.D. (ķīm.) c) pētn. darbā Kēza rietumu rezerves U d) sintētiskā organiskā ķīmija e) publ. f) A XV 265, LG 97 g) Mayfield Heights, OH, USA.

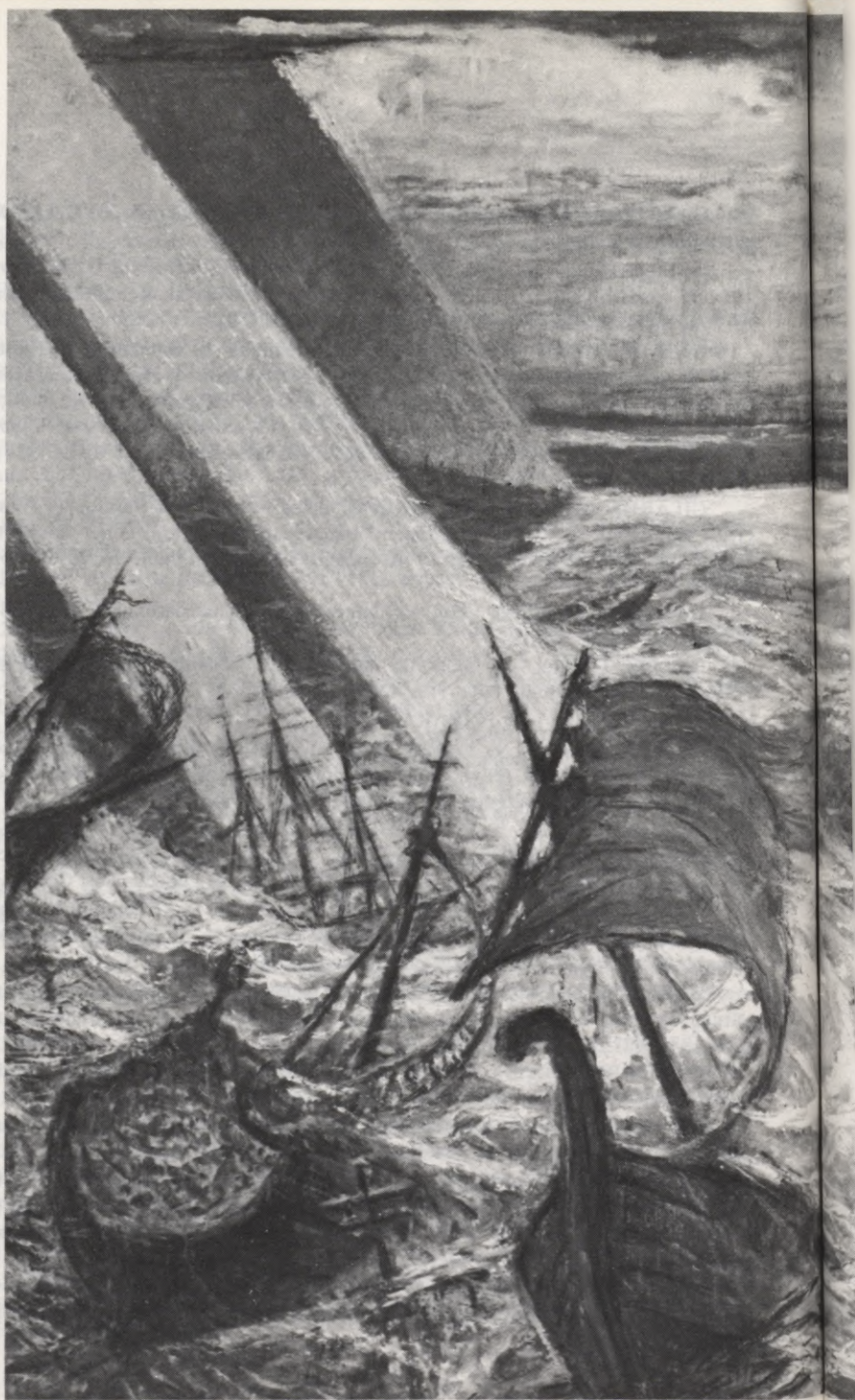
GRIETĒNS, Maksimils – a) 12. IV 1905 Kalētos b) LU 1935 būvinženieris c) privātuzņ. un valsts iestāžu darbā d) tiltu projektēšana e) publ.; BJ 686, 688–690, red. 606, 685, 687, 5821 f) A VIII 270, XV 170 g) USA.

GRĪNBERGA, Marta – b) patoloģe c) Hārvardas U med. fak. darbā Kembridžā, ASV d) dzīvnieku patoloģija e) publ. (1961) f) A VII 120, XIV 293.

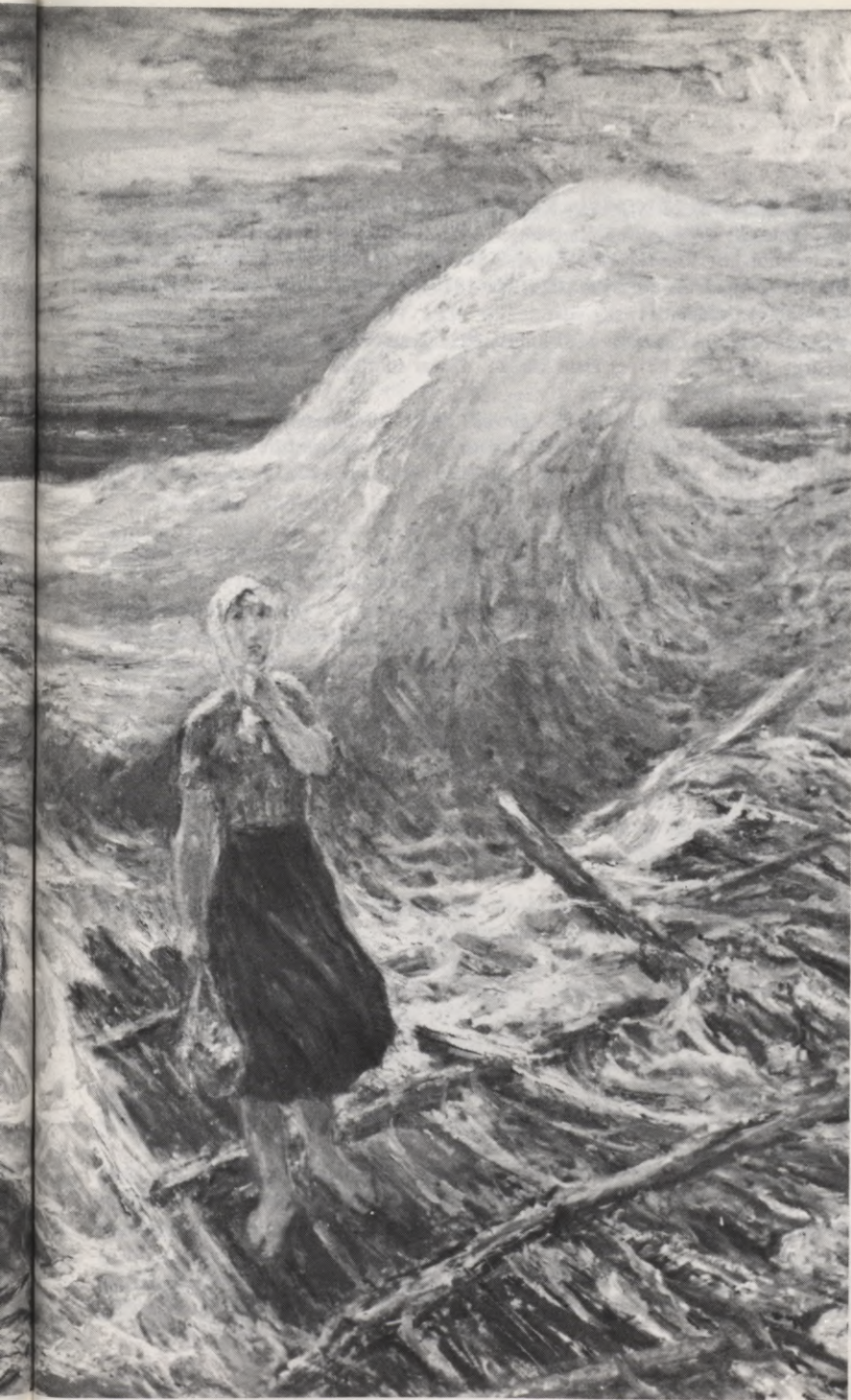
GRĪNBUŠA, Maija – b) bioķīmike c) strādājusi Hārvardas U med. fak. Kembridžā, ASV d) bioķīmija e) publ. f) A XV 265.

GRĪNS, Marģers – a) 28. XII 1928 Ilē b) Jangstaunas (Youngstown) stāta U Ohaiō, ASV 1954 BS (inženierzin. ķīm.); Ohaiō stāta U Kolumbusā (Columbus) 1955 MS (ķīm.); Kentas stāta U Ohaiō 1959 MBA c) privātuzņ. darbā d) būvniecības administrācija un tehnoloģija e) publ. f) A XV 171, LG 100 g) USA.

GROSKAUFMANIS, Ojārs – a) 18. VI 1930 Liepājā b) Toronto U Kanādā 1957 BS (inženierzin. ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) papīrrūpniecība e) publ. f) A XV 266, LG 101 g) Canada.

Augusts Annus

DE PROFUNDIS – AVE SOL

GULĒNS, Jānis – a) 28. XII 1944 Rotveilā, Vācijā b) Toronto U Kanādā 1967 BS (Ķ. s.); Kvīnsa (Queens) U Kingstonā, Kanādā 1971 Ph.D. (ķīm.) c) pētn. darbā Kvīnsa U un Kalifornijas technol. inst. Pasadīnā (Pasadena), ASV, pēc tam privātuzņ. Kanādā d) neorganiskā ķīmija e) 7 kopd. un dokt. disertāc. (līdz 1977) f) A XV 266, LG 102, LAMZA g) Deep River, Ont., Canada.

ĢĒRMANE (TURSA), Mirdza – a) 20. III 1921 Ļaudonā b) Karoliniešu inst. Stokholmā, Zviedrijā 1957 med. lic. c) ārste klīnikā d) acu slimības e) publ. f) A VII 122, XIV 294, LG 103 g) Solna, Sweden.

ĢĒRMANIS, Uldis – a) 4. X 1915 Krievijā b) LU 1943 mag. hist.; Stokholmas U Zviedrijā 1953 fil. mag., 1965 fil. lic., 1973 fil. dr. d) Latvijas vēsture un sovjetoloģija e) publ.; BJ 750, 4573, 5360, 5378, 6326, red. 2129 f) A VII 122, LG 103, Un 34:74, person. inform. g) Solna, Sweden.

HALDENA, Lidija – sk.: NĪKURE.

HARLAMOVŠ, Juris – b) Birmingemas (Birmingham) U Anglijā 1980 DSc (ķīm.) c) pētn. darbā Johanesburgā, Dienvidafrikā g) Johannesburg, South Africa.

HARTVELA (HARTWELL, dz. OGRĪŅA), Ieva – a) 13. V 1941 Rīgā b) Minesotas (Minnesota) U Mineapolisā, ASV 1963 BS (ķīm.); Ilinojas (Illinois) U Čikāgā 1965 MS, 1969 Ph.D. c) pētn. darbā Indiānas U Blumingtonā, ASV kopš 1969, vec. pētn. 1971 d) neorganiskā ķīmija e) publ. f) A XV 280, LG 104, AMWS g) Bloomington, IN, USA.

HĀZNERŠ, Vilis – a) 23. VII 1905 Vircavā b) 1939 b. Latvijas augst. karaskolu c) pētn. darbā Pensilvānijas U Filadelfijā, ASV un Kolumbijas (Columbia) U Ņujorkā d) sovjetoloģija e) publ.; BJ 4242, red. 5484, 5490, 5541, sakārt. 5990 f) A XII 85, Un 35:18, F 12:82 g) USA.

HILDEBRANTS, Arnis – a) 16. VI 1932 Skrundā b) Indiānas technol. inst. Fortveinā (Fort Wayne), ASV 1962 BEE c) privātuzņ. darbā d) elektronika e) patents f) A XV 173, LG 107 g) USA.

HINCENBERGA, Inese – c) pētn. darbā Kalifornijas U Berklejā (Berkeley), ASV d) uzturvielu ķīmija e) 8 publ. (līdz 1972) f) A XV 266.

IKSTRUMS, Jānis – a) 18. I 1906 b) LU 1939 mag. oec. c) Vašingtonas stāta U darbā Pulmenā, ASV; pensijā d) statistika e) publ. f) A XVI 220 g) USA.

INDRIKSONS, Andris – b) Nebraskas U (ASV) 1966 BS, 1967 MS (ķīm.); Viskonsinas U Milvokī 1971 Ph.D. (organ. ķīm.) d) organiskā ķīmija e) 5 publ. (līdz 1973) f) A XV 266, LG 109 g) USA.

IŅĶIS, Visvaldis – a) 25. II 1937 Rīgā b) Toronto U Kanādā 1963 BEE c) privātuzņ. darbā d) darbarīku un darba metožu racionālizācija e) publ., patenti f) A XV 174, LG 109 g) Canada.

IRBE, Gunārs – a) 10. II 1924 Rīgā b) Stokholmas U Zviedrijā 1963 fil. kand. d) socioloģija, psiholoģija, pedagogija e) publ.; BJ 4492, 4601, 4602, 5423:5, 5474:X/XI:5, 6174, arī red. f) A VII 124, VIII 224, LG 109 (jālabo grada iegūšanas gads) g) Huddinge, Sweden.

IRBE, Ivars – a) 4. V 1924 Rīgā b) Sirakūzu (Syracuse) U (ASV) 1960 BS (fizikā) c) pētn. darbā valsts uzņ. d) tehnoloģija e) publ. f) A XV 174, LG 109 g) Jamesville, NY, USA.

JĀKOBSONS, Pauls – a) 1913 (?) b) b. JLA 1942; Hohenheimas lauks. U Rietumvācijā 1949 Dr. agr. c) Norvēģijas valsts augu aizsardz. inst. darbā d) nezāļu apkaņošana e) publ. f) A VII 124, Un 9:69, 17:71 g) Oslo, Norway.

JAKOŅEVS, Leons (Leon JACOLEV) – a) 16. XII 1914 Liepājā b) Ziemeļaustrumu (Northeastern) U Bostonā, ASV 1939 BS; Pitsburgas (Pittsburgh) U (ASV) 1945 MS c) valsts un privātzūj. darbā d) inženierzinātņu ķīmija e) publ. f) AMWS g) Upper Montclair, NJ, USA.

JANIŠS, Eižens – a) 29. VI 1911 Pēterpilī, Krievijā b) LU 1943 arhitekts; Hanoveras techn. augstsk. Rietumvācijā 1947 Dr. arch. c) privātp praksē Kanādā d) sabiedriskās celtnes e) publ.; BJ 2473 f) A VII 124, XIII 195, LG 111 (jālabo dzimšanas datum), Ar 10:27, LAMZA g) Toronto, Ont., Canada.

JANSONS, Andrejs – a) 2. X 1938 Rīgā b) Džuljarda (mūzikas) skolā (The Juilliard School) Ņujorkā, ASV 1960 BMus (obojas klasē); Manhetenas (Manhattan) mūzikas skolā Ņujorkā 1973 MMus (diriģ.) c) mūziķis d) kompozīcija, mūzikoloģija e) publ.; BJ 4617 f) A VI 144, VIII 225, 264, XVIII 223, LG 112, NFD g) Leonia, NJ, USA.

JANSONS, Uldis – b) Sentlorensa (St. Lawrence) U Kantonā (Canton), ASV 1964 BS, Montanas stāta U Bōzmenā (Bozeman) 1964 MS (ģeol.), Jutas (Utah) U Soltlēksitijā (Salt Lake City) 1971 Ph.D. d) minerālķīmija e) publ. f) A XV 267, LG 112 g) USA.

JAUNARĀJS, Kārlis – a) 29. X 1925 Daugavpilī b) Bruklinas politechn. inst. Ņujorkā, ASV 1963 MS (ķīm.) c) pētn. darbā Bruklinas politechn. inst. un privātzūj. d) minerālķīmija e) publ. f) A VII 125, XV 267, LG 113, AMWS g) Manville, NJ, USA.

JERUMANIS, Jānis – a) 30. IV 1917 Rudbāržos b) Luvēnas (Louvain) katoļu U Beļģijā 1953 (ķīmijas un lauksaimn. rūpn. inženieris) c) Luvēnas katoļu U darbā e) publ., BJ 2476, 2477, red. 5450 f) A VII 125, XV 267, LG 114 g) Heverlee, Belgium.

JIRGENSONS, Andris – a) 6. V 1943 Rīgā b) Hjūstonas (Houston) U Teksasā (Texas), ASV 1965 BA (vācu val.); Teksasas U Ostinā (Austin) 1972 MA (ķīmiešu val.) d) valodniecība, literātūrzinātne, filozofija e) publ. (?) f) LG 115, LAMZA g) USA.

JOSTSONS, Ādams – a) 1937 Daugavpilī b) Ņusautvelsas (New South Wales) U Sidnejā (Sydney), Austrālijā 1963 BS (Ķ.s.), 1966 Ph.D. (metallurģ.) c) kodolenerģijas pētn. uzņ. darbā d) metallurģija un metālu struktūra e) 27 publ. (īdz 1973) f) A XV 268, LG 115, person. inform. g) Sydney, NSW, Australia.

JUREVICA, Helga – b) Teksasas (Texas) U Sanantoniō (San Antonio), ASV 1972 MD c) ārste d) fizioloģija un farmakoloģija e) publ. f) A XV 315, LG 116.

JUREVICS, Vītauts – b) Dievidu metodistu U Dalasā (Dallas), ASV 1957 BS, 1964 MS (ķīm.) c) slimn. darbā d) bioķīmija e) publ. f) A VII 127, XV 268, LG 116 g) USA.

JURĒVIČS, Rūdolfš – a) 28. V 1942 Rīgā b) Kembridžas (Cambridge) U Anglijā 1963 BA, 1966 MA, 1969 Ph.D. (metallurģ.) c) pētn. darbā privātzūj. Anglijā d) metallurģija f) A XV 268, LG 116, Un 26:82.

JURJEVICS, Elmārs – a) 1. XII 1937 Rēzeknē b) Juniona (Union) koll. Skenektadī (Schenectady), ASV 1960 BA (filoz.); Jaunajā skolā (New School for Social Research) Ņujorkā 1967 MA (psīchol.) dok-ds e) publ. f) LG 116, LAMZA g) New York, NY, USA.

JURJEVIČA, Aelita – sk.: PINTERA.

KALJO, Gvido – a) 1. II 1927 Limbažos b) Ņujorkas U (ASV) 1953 BS, 1955 MS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) inženierzinātņu ķīmija e) publ., patents f) A XV 268, LG 118 g) USA.

KALNĀRE, Biruta – sk.: TREIBERGA.

KALNAVĀRNS, Elmārs – a) 16. I 1909 Latvijā b) LU 1937 būvinženieris c) privātuzņ. darbā d) tiltu konstrukcija e) publ. f) A XV 179 g) Canada.

KALNAVĀRNS, Juris – a) 9. I 1945 Vācijā b) Mekgila (McGill) U Montrealā, Kanādā 1966 BME (Ķ.s.); Prinstonas (Princeton) U (ASV) 1968 MA, 1974 Ph.D. (aeronaut.) d) aeronautika e) publ. f) A XV 179, LG 118 g) Canada.

KALNIŅA, Ilva – c) pētn. darbā Ženevas U medic. fak. Šveicē d) biokīmija un farmakodinamika e) publ. f) A XV 269.

KALNIŅA, Malda – b) ķīmike c) pētn. darbā Meinas (Maine) U (ASV) un privātuzņ. d) sintētiskā organiskā ķīmija e) 6 publ. (līdz 1972) f) A VII 128, XV 269.

KALNIŅŠ, Alberts – a) 31. VIII 1901 Allažos b) LU 1936 mag. iur. c) advokāta palīgs, juriskonsults; pensijā e) publ.; BJ: red. 2700, 3260, 5419 f) A XI 257 g) Canada.

KALNIŅŠ, Arvīds – a) 28. V 1907 Gaujienā b) Tulūzas (Toulouse) U Francijā 1935 Lic. iur. c) valsts iestādes darbā Kostarikā d) finanču politika e) publ.; BJ 3946 f) A VII 128, XI 257, XVI 222, Un 16:84 g) San José, Costa Rica.

KALNIŅŠ, Edvards – b) fiziologs c) pētn. darbā Hārvardas U medic. fak. Kembridžā (Cambridge), ASV d) fizioloģija e) publ. f) A VII 128.

KALNIŅŠ, Ernests – a) 8. II 1947 Badišlā (Bad Ischl), Austrijā b) Ph.D. c) pētniec. darbā (?) Vaikato (Waikato) U Hamiltonā, Jaunzēlandē (New Zealand) no 1975 d) matemātika f) JL g) New Zealand.

KALNIŅŠ, Ilmārs – a) 23. I 1926 Rīgā b) Vestminsteras koll. Ņuvilmingtonā (New Wilmington), ASV 1952 BS; Ilinojas (Illinois) technol. inst. Čikāgā, ASV 1957 Ph.D. c) no 1962 pētn. darbā privātuzņ. d) ķīmija e) publ.; BJ: red. 5578 f) A VII 129, VIII 271, XV 209, LG 120, AMWS g) Millington, NJ, USA.

KALNIŅŠ, Juris – a) 25. XI 1939 Krustpils pag. b) Konektikutas (Connecticut) U Storsā (Storrs), ASV 1963 BS (fiz., Ķ.s.), 1964 MS; Merilendas (Maryland) U Kolledžpārkā (College Park) 1975 Ph.D. (kodolfiz.) c) pētn. darbā Kalifornijas U Berklejā no 1975 d) kodolfizika e) publ. f) A XVIII 249, LG 120 g) California, USA.

KALNIŅŠ, Mārtiņš – a) 1933 Liepājā b) Ziemeļdakotas (North Dakota) stāta U Fargō, ASV 1957 BS (ķīm.); Minesōtas U Mineapolisā 1959 MS; Ņujorkas stāta U 1975 Ph.D. (kokmateriālu technol.) d) ķīmija e) publ. f) A VII 129, XV 269, LG 120 g) USA.

KALVE, Leo – a) 24. II 1902 Rīgā b) LU 1924 mag. iur. c) pensijā d) tieslietas e) publ. f) A XI 257 g) Canada.

KAMINSKIS, Andris – b) biokīmīķis c) pētn. darbā Longailendas (Long Island) U Ņujorkā, ASV d) biokīmija e) publ. f) A XV 269 g) USA.

KAMPA, Lidija – a) 23. VIII 1941 Ludzā b) Bruklinas (Brooklyn) koll. Ņujorkā BS c) pētn. darbā privātuzņ. d) haimoglobīna un mioglobīna struktūra e) publ. f) A XV 269, LG 122 g) USA.

KAMPE, Mārcis – a) 3. X 1937 b) Kēza (Case) rietumu rezerves U Klīvlendā (Cleveland), ASV 1961 BA c) privātuzņ. darbā d) elektroķīmija e) patenti f) A XV 269, LG 123 g) USA.

KANCĪTE, Aija – sk.: VIKMANE.

KARIKS, Jēkabs – a) 3. I 1921 Balvos b) Eberharda Karla U Tībingenā (Tübingen) Rietumvācijā 1948 (ārsts), 1949 Dr. med.; Sidnejas U Austrālijā 1957 dipl. (tropu medic. un higiēnā) c) strādājis Pakistānā, Austrālijā un Jaungvinejā valsts un privātuzņ. d) tropu slimības e) 43 publ. (iesk. kopd.) līdz 1973 f) A VII 130, XIV 302, LG 124 g) North Ryde, NSW, Australia.

KARLSONS, Dainis – b) Dreksela (Drexel) technol. inst. Filadelfijā, ASV 1958 BEE; Pensilvānijas U Filadelfijā 1960 MEE c) privātuzņ. darbā d) elektrotehnika e) publ. f) A VIII 271, XV 181, LG 125 g) USA.

KAUGARS, Ģirts – a) 15. I 1938 Mazsalacā b) Kalamazū koll. Mičiganā (Michigan), ASV 1960 BS (ķīm.); Ohajo (Ohio) stāta U Kolumbusā (Columbus) 1964 Ph.D. (ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņēm. d) augu aizsardzība e) publ., patenti; BJ: red. 3402, 5411 f) A VII 131, XV 269, LG 126 g) Kalamazoo, MI, USA.

KAUGERTS, Juris – a) 24. IX 1940 b) Stīvensa (Stevens) technol. inst. Hubokenā, Ņūdžersijā (New Jersey), ASV 1963 BS, 1964 MS, 1972 Ph.D. (fiz.) c) pētn. darbā Kalifornijas U Berklejā 1972–1973, Prinstonas (Princeton) U 1973–1975; fizika palīgs Brukhevenas (Brookhaven) nac. labor. d) fizika e) publ. f) A XV 182, LG 126, Un 31:73 g) Upton, NY, USA.

KAULIŅŠ, Andis – a) 3. XII 1946 Kēnigšteinā, Vācijā b) Nebraskas U Linkolnā, ASV 1968 BA (Ķ. s.); Stenfordas (Stanford) U Kalifornijā 1971 JD (Dr. iur.) c) pētn. darbā Stenfordas U un 1974–1978 Kristiana Albrehta U Ķīlē (Kiel), Rietumvācijā; darbojas advokātūrā d) tiesību zinātnes e) publ. f) LG 126 g) Darmstadt, West Germany.

KEGI (KEGGI), Jānis – a) 24. VIII 1932 Rīgā b) Bruklīnas (Brooklyn) koll. Ņujorkā, 1954 BS; Jēlas (Yale) U Ņuhevēnā (New Haven) 1958 MS (ķīm.), 1961 Ph.D. (org. ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ.; no 1976 dir. firmā „The Institute of Paper Chemistry” Viskonsinā (Wisconsin) d) struktūrālā organiskā ķīmija e) publ. f) A VII 131, XV 270, LG 127, AMWS g) Westfield, NJ, USA.

KĒMANIS, Gunārs – b) Kalifornijas U Berklejā ASV 1953 BEE, 1955 MEE, 1963 Ph.D. d) aeronautikas inženierzinātnes e) publ. f) A VIII 271, XV 182, LG 127 g) USA.

KĒSE, Vija – b) Venecuēlas U (ķīmijķe) c) pētn. inst. darbā Karakasā (Caracas), Venecuēlā d) organiskā ķīmija e) publ. f) A VII 131, XV 270, LG 285.

KIESNERS, Uldis – a) 4. XII 1924 Daugavpilī b) b. Bredfordas techn. koll. Anglijā 1955 (mehanikis) c) privātuzņ. darbā d) vējatuneļu konstrukcija e) 4 publ. (iesk. kopd.) līdz 1973 f) A XV 182 g) Mississauga, Ont., Canada.

KLAUCĒNS, Norberts – a) 18. II 1933 Rīgā b) Ilinojas (Illinois) U (ASV) BME c) privātuzņ. darbā d) inženierzinātņu mehanika e) publ. f) A XV 183 (jālabo dzimšanas gads), LG 129 g) USA.

KLAUPIKA, Dzintra – b) Ričmondas (Richmond) U Virdžīnijā (Virginia), ASV 1959 BS (biol.) d) bioloģija e) publ. f) A VIII 271, LG 129.

KLEINBERGA (UPESLEJA), Skaidrīte – b) Mičiganas (Michigan) U (ASV) 1965 MS (biol.), 1968 Ph.D. d) radiācija bioloģiskās norisēs e) publ. f) A XV 270, LG 129 g) USA.

KLEČKERS, Andris – b) Nebraskas U Linkolnā, ASV 1963 BS (inženierzin. ķīm.), 1965 MS; Oklahomas U 1969 Ph.D. (org. ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) inženierzinātņu ķīmija e) publ. f) A XV 270, LG 129, Un 25:69, 39:75 g) Bay City, TX, USA.

KLUCHE, Alma – sk.: VĀVERE.

KĻAVIŅA, Inese – b) Ņujorkas štāta U Olbanī (Albany), ASV 1952 BS (fiz.); Sent-rōzas (Saint Rose) koll. Olbanī 1968 MS (biol.) c) strādā Ziemeļu koll. Kirklendlĕkā (Kirkland Lake), Ontariō, Kanādā d) patoloģiskā bioķīmija e) publ. f) A VII 132, XV 271, XVI 252, LG 130, NFD g) Kirkland Lake, Ont., Canada.

KNOCHS, Samuēls – b) Mūlenberga koll. Allentaunā, Pensilvānijā, ASV 1952 BS (ķīm.) c) vec. pētn. priv. firmā d) ķīmija f) A XV 270, LG 131 g) Allentown, PA, USA.

KONRADE, Kristīne – b) Venecuēlas centr. U Karakasā (Caracas) 1965 lic. (psīchol.), Konektikutas (Connecticut) U (ASV) 1972 MA c) pētn. asist. Masačūsetsas (Massachusetts) technol. inst. ASV (daiņu pētn.) d) psīhologģija f) LG 132 g) USA.

KORE, Aleksandrs – b) Hanoveras techn. U Rietumvācijā 1948 Dipl.-Ing.; Milvōki (Milwaukee) inženierzin. skolā ASV 1970 MEM c) privātuzņ. darbā d) mašīnbūve e) publ., patenti f) A XV 184, LG 132 g) USA.

KORNGUTA (KORNGUTH, dz. LĪVENA), Margrieta – b) Velesli (Wellesley) koll. Masačūsetsā, ASV 1957 BS (ķīm.), Viskonsinas U Milvōkī 1961 Ph.D. (bioķīm.) d) bioķīmija e) publ. f) A VIII 271, XV 271, LG 132 g) USA.

KOZULIS, Jāzeps – b) Toronto U lauks. fak. Gvelfā (Guelph) Kanādā 1954 BS, 1955 MS (agron.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) mikrobioloģģija, alus rūpniecības ķīmija e) publ., patenti f) A VII 132, XV 271, LG 133 (jālabo U), Un 11:38.

KRASTIŅŠ, Gunārs – a) 20. IX 1928 Rīgā b) Konektikutas (Connecticut) U Storsā (Storrs), ASV 1953 BS (ķīm.), 1957 Ph.D. (fizik. ķīm.) c) pētn. darbā ASV kodolenerģģijas pārvaldē 1957, pēc tam nod. vad. privātā firmā d) kodolfizika e) publ. f) A VII 133, XV 185, 271, LG 133, AMWS g) Niskayuna, NY, USA.

KRAULE, Ilze – a) 28. VII 1939 Valmierā b) Mekgila (McGill) U Montrealā, Kanādā 1961 BS (bioķīm.), 1965 Ph.D. c) pētn. darbā Mekgila U Kanādā, Stenfordas U (ASV) un Roterdamas U Holandē; no 1971 zin. līdzstrādn. Mekgila U un Viktorijas slimn. Montrealā d) bioķīmija un psīhiatrija e) publ. f) A VIII 271, XV 271, LG 134, Un 23:79 g) Montreal, Que., Canada.

KREICBERGS, Andris – a) 9. VIII 1941 Stokholmā, Zviedrijā b) Karoliniešu inst. Stokholmā 1964 med. kand., 1970 med. lic., 1981 med. dr. c) pētn. darbā slimn. d) ortopēdija e) 5 kopt. un disertāc. f) A XIV 307, LG 134 g) Stockholm, Sweden.

KRĪGENS, Arnis – b) Džordžģijas (Georgia) technol. inst. Atlantā, ASV 1966 MS (inženierzin. ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) kodolenerģģijas tehnoloģģija e) publ. f) A XV 271, LG 135 g) USA.

KROLLS, Uldis – b) Nebraskas U (ASV) 1959 BS, 1961 MS (org. ķīm.) c) pētniec. darbā privātuzņ. d) organiskā ķīmija e) publ., patenti f) A XV 272, LG 136 g) USA.

KROMA, Maija – b) Ņujorkas štāta U Olbanī, ASV 1960 BS (ķīm.) d) ķīmija e) publ. f) A VIII 272, XV 272, LG 136 g) USA.

KRONBERGA, Lidija – sk.: ŠVĀBE.

KRŪKA, Vitolds – b) Sirakūzu (Syracuse) U (ASV) 1958 BME d) inženierzinātņu mehanika e) publ. f) A VIII 272, XV 186, LG 136 g) USA.

KRŪKLĪTIS, Kārlis – a) 4. IX 1913 Stalbē b) Mičģiganas štāta U Īstlānsģģā (East Lansing), ASV 1952 BEE, 1954 MEE c) privātuzņ. darbā d) magnētiskās un optiskās sistēmas e) publ.; BJ: red. 2825, 3037 f) A XV 186, LG 136 g) Plymouth, MI, USA.

KRŪMIŅA, Ilga – sk.: DINBERGA.

KRŪMKALNS, Ēriks – b) Indiānas U (ASV) 1959 BS (ķīm.); Batlera (Butler) U Indianapolisā 1961 MS (ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) heterociklu ķīmija e) publ., patenti, BJ: red. 3784 f) A VII 134, XV 272, LG 139 g) USA.

KUČINSKA, Lidija – b) Bruklinas (Brooklyn) koll. Ņujorkā 1963 BS (ķīm.) c) pētn. darbā Alberta Einšteina medic. koll. Bronksā (Bronx) Ņujorkā d) biokīmija e) publ. f) A XV 272, LG 139 g) USA.

KUČINSKIS, Staņislavs – a) 13. XI 1913 Rēznā b) stud. Rīgas archidiecēzes garīgajā semin., Krakovas jezuītu U Polijā un Gregora U Romā, Italijā c) priesteris no 1941 d) Latvijas baznīcas un kultūras vēsture e) publ.; BJ 5471:14 f) A VII 134, IX 87 g) Roma, Italy.

KUKA (KUCK, dz. ZARIŅA), Ināra – b) Dienviddakotas (South Dakota) U (ASV) 1964 BA un MA (ķīm.); Arizonas U 1982 Ph.D. (kodolfiz.) d) biokīmija, kodolfizika e) publ. f) A XV 294, LG 270 g) USA.

KUPCIS, Ojārs – a) 15. I 1944 Rīgā b) Toronto U Kanādā 1966 BAsc (kodolenerģ. inženierzin., ģ.s.), 1968 MAsc, 1970 Ph.D. (metallurģ.) c) pētn. darbā valsts uzņ. Kanādā un Anglijā d) metallurģija un vielu mechaniskās īpašības e) publ. f) A XV 188, LG 141, U 27:72 g) Canada.

KUPČS, Pauls – a) 1. III 1913 b) Johana Volfanga Gētes U Frankfurtē, Rietumvācijā 1949 Dr.rer.nat. (ķīm.) c) pētn. darbā slimn. 1965–1967, pēc tam Minesōtas U biol. zin. koll. Mineapolisā, ASV; pensijā e) publ.; BJ 2501, red. 2941 f) A VIII 272, XV 272, LG 141 g) St. Paul, MN, USA.

KŪRIŅA, Baiba – sk.: GILARDA.

KURZEME, Dace – a) 1943 Liepājā b) Melburnas U Austrālijā 1967 BSc (ģ.s.), 1971 (?) MSc d) kosmiskā radiācija e) publ. (kopd.) f) LG 142, MLBB g) Melbourne, Vic., Australia.

KVIESĪTIS, Boriss – a) 23. XI 1902 Vīborgā, Somijā b) LU 1930 agronoms c) Latvijā izmēģ. stacijas darbā 1939–1944; ASV vec. ķīmiķis pētn. darbā privātuzņ. d) lopbarības pētniecība e) publ., patenti; BJ: sakārt. 1205, 1206 f) A VII 136, XV 272 g) USA.

KAUČIS, Kārlis – a) 20. I 1917 Orlā, Krievijā b) Jelgavas lauks. akad. 1944 agronoms; Nebraskas U ASV 1952 MS, 1954 Ph.D. (ģenet.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) augu selekcija, farmakoloģija f) A VII 136, LG 142, AMWS, person. inform. g) Le Sueur, MN, USA.

ĶERSELIS, Juris – b) Kalifornijas štāta U Losandželosā (Los Angeles), ASV 1965 BS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) neorganiskā ķīmija e) publ. f) A XV 273, LG 143 g) USA.

ĶIPLOKS, Romāns – a) 29. IV 1921 Rīgā b) Londonas U Anglijā 1954 LLB c) privātuzņ. darbā e) publ. (?) f) A XI 261, LG 143 g) England.

ĶIVULIS, Juris – b) Bruklinas (Brooklyn) koll. Ņujorkā 1973 BS (ķīm., ģ.s.); Pensilvānijas U Filadelfijā 1977 MD d) farmakodinamika e) publ. f) A XV 273, LG 144 g) USA.

LĀCE (OZOLA), Dagnija – a) 13. IV 1943 Rīgā b) Batlera (Butler) U Indianapolisā, ASV 1964 BS (ķīm. un mat.) c) privātuzņ. darbā d) datoru matēmatika e) publ. f) A XV 273, LG 144 g) USA.

LĀCE, Lūcija – sk.: ZIRNE.

LĀCE, Maija – sk.: MEDNIECE.

LĀCIS, Arnolds – a) 25. XI 1901 Jaungulbenē b) LU 1928 būvinženieris c) Latvijā un ASV valsts uzņ. darbā; pensijā d) zemesceļu būve e) publ. f) A XV 189 g) USA.

LĀCIS, Jānis (Hermanis) – a) 22. VI 1905 b) Mīnchenes (München) techn. U Rietumvācijā 1950 Dr. agr. ing. c) pētn. darbā valsts uzņ. d) ceļu būve e) publ.; BJ: red. 5472 f) A VIII 272, XV 189, LG 145 g) USA.

LĀCIS, Uldis – a) 1932 Ķieģeļos b) Perdjū (Purdue) U Vestlafajetā (West Lafayette), ASV 1961 BS (inženierzin. ķīm.) d) inženierzinātņu ķīmija e) publ. f) A VII 137, XV 273, LG 145 g) USA.

LANDORFS, Jānis – a) 23. III 1902 b) LU: mag. oec. c) konsultants Zviedrijas nac. aizsardz. inst. Stokholmā e) publ. f) A XVI 227 g) Stockholm, Sweden.

LANDSMANIS, Arturs – a) 9. IX 1913 Valmierā b) LU: mag. oec. e) publ.; BJ 4574, 4793, 5094; red. 2754, 2909, 3264, 5449, 5738 f) A X 130, XVI 227 g) Sweden.

LANGINS, Ernests – a) 2. VII 1912 Viļķenē b) LU 1941 ķīmijas inženieris c) privāt-uzņ. darbā d) cellulozas rūpniecība e) 2 publ. (līdz 1977) f) A XV 273, LAMZA g) Corner Brook, Newf., Canada.

LANGINS, Jānis – a) 6. V 1945 Ebingenā, Vācijā b) Mekgila (McGill) U Montrealā, Kanādā 1966 BS, 1969 MS (inženierzin. ķīm.); Toronto U 1973 MA (dabzin. un technol. vēst.) d) inženierzinātņu ķīmija e) publ. f) A XV 273, LG 146 g) Canada.

LAPIŅŠ, Pēteris – a) 11. VI 1910 Krustpilī b) LU 1936 agronoms c) valsts pētn. uzņ. (CSIRO) darbā d) augsnes zinība e) publ. f) A VII 138, person. inform. g) Woodlands, WA, Australia.

LAPIŅŠ, Uldis – b) Vašingtonas U Sietlā (Seattle) 1955 BME, 1957 MESC c) pētn. privātā. firmā d) aviācija f) A XV 191, LG 147 g) Los Angeles, CA, USA.

LASIS, Ēvalds – a) 10. XI 1918 Latvijā b) Rietumontario U Londonā, Kanādā 1957 BS (ķīm., ģ. s.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) lielmolekulu ķīmija e) patenti f) A XV 273, LG 148 g) Sarnia, Ont., Canada.

LAUKS, Uldis – b) Bafalo (Buffalo) U (ASV) 1962 BEE d) elektrotehnikas inženierzinātnes e) publ. f) A VIII 272, XV 192, LG 149 g) USA.

LAUKS, Vairis – a) 3. V 1940 b) Toronto U Kanādā 1962 BS (inženierzin. fiz., ģ. s.) c) pētn. darbā Toronto U (1965) e) publ.; BJ 6228 f) A VII 138, XV 192, LG 149 g) Canada.

LAURE, Vilma – a) 1916 b) Bostonas U (ASV) 1961 BS (ķīm.), 1963 MS (biol.) c) pētn. darbā Hārvardas U medic. fak. Kembridžā (Cambridge), ASV d) bioķīmija e) 13 publ. (līdz 1973) f) A XV 274, LG 149 g) USA.

LAZDIŅA, Ieva – sk.: REICHA.

LAZDIŅA (RADIŠKEVICA), Ieva – a) 24. VIII 1947 Lībekā, Vācijā b) Melburnas U Austrālijā 1970 BSc (ģ. s.), 1974 Ph.D. (mikrobiol.) c) no 1975 pētn. darbā Melburnas U un Ostina (Austin) slimn. Heidelbergā, Viktorijā d) vīrusu struktūra, mikrobioloģija e) publ. f) LG 149, Un 36:74 g) Ascot Vale, Vic., Australia.

LAZDIŅA, Vera – b) Toronto U Kanādā 1956 (?) BS (ķīm.) d) dzīvnieku fizioloģija e) publ. f) A VII 138, XV 274, LG 149.

LAZDIŅŠ, Jānis (Kārlis) – a) 14. IX 1947 Rotveilā (Rottweil), Rietumvācijā b) Hārvardas U Kembridžā (Cambridge), ASV 1978 Ph.D. (biokīm.) c) no 1980 galvenais zin. līdzstr. Hārvardas U biokīmijas nod. un ASV tautas vesel. inst. Vašingtonā (Kolumbijas apg.) d) biokīmija f) person. inform. g) USA.

LEITIS, Ēriks – b) Dienviddakotas (South Dakota) U (ASV) 1956 MS (agron.) c) pētn. darbā Kalifornijas U Dēvisā (Davis) d) augu aizsardzības līdzekļu fotoķīmija e) publ. f) A XV 274, LG 150 g) USA.

LEJNIEKS, Georgs – b) Ročesteras (Rochester) U (ASV) 1963 BS (inženierzin. ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) fotopapīra rūpniecība e) patents f) A XV 274, LG 151.

LĒRA (LEHR, dz. SPILVA), Austra – b) farmaceite d) farmakoloģija e) publ.; BJ 4063–4065 f) A VII 162, XIV 346 g) Venezuela.

LERCHS, Helmutis – a) 21. XII 1931 Liepājā b) Sorbonas U Parīzē, Francijā 1956 lic. (fiz. un mat.); Elektrotehn. augstsk. (Ecole Supérieure d. Electricité) Parīzē 1958 (elektrotehnikas inženieris) e) publ. f) A VIII 273, XV 193, LG 152 g) Canada.

LĒVENŠTEINS, Zigurds – a) 12. I 1930 Rīgā b) Mičiganas (Michigan) U (ASV): BME, 1955 MME d) inženierzinātņu mehanika e) publ. f) A VIII 273, XV 193, LG 152 g) USA.

LĪCIS, Osvalds – a) 16. IV 1910 Valmierā b) LU 1943 ķīmijas inženieris c) pētniec. darbā privātuzņ. d) jauninājumi tabakas rūpniecībā e) patenti f) A XV 276 g) USA.

LIELUPS, Laimonis – b) Baltijas U Hamburgā, Rietumvācijā 1949 inženieris e) publ. f) A VIII 273, XV 194, LG 154.

LIEPA, Aleksandrs – b) ķīmiķis c) privātuzņ. darbā d) uzturvielu ķīmija e) patenti f) A XV 276 g) USA.

LIEPA, Andris – b) Nusautvelsas U Sidnejā, Austrālijā 1966 BSc; Sidnejas U: Ph.D. c) pētn. darbā Virdžīnijas (Virginia) U Šarlotesvilā (Charlottesville), ASV (ap 1966) d) heterociklu un alkoloīdu ķīmija e) 19 publ. (līdz 1973) f) A XV 276, LG 154.

LIEPA, Valdis – b) Mičiganas U (ASV) 1959 BEE, 1960 MEE d) elektrotehnikas inženierzinātnes e) publ. f) A VIII 273, XV 194, LG 154 g) USA.

LIEPIŅA, Helēna – b) ārste (biokīmīķe?) c) pētn. darbā Hārvardas U Kembridžā (Cambridge), ASV d) tautas veselība e) publ. f) A VII 140.

LIEPIŅA, Līvija – b) Riodežaneiro (Rio de Janeiro) U Brazīlijā 1969 (ķīmīķe) d) enzīmu ķīmija e) publ. f) A VII 140, XV 276, LG 286.

LIEPIŅŠ, Atis – a) 17. IV 1935 Alojā b) Masačūsetsas technol. inst. Kembridžā (Cambridge) ASV 1957 BS, 1960 MCE c) pētn. darbā privātuzņ. d) praktiskā mehanika e) publ. f) A VIII 273, XV 194, LG 155, AMWS g) Lincoln, MA, USA.

LIEPIŅŠ, Eduards – a) 8. VI 1907 Rīgā b) LU 1934 mag. iur. c) darbojies advokātūrā d) tieslietas e) publ.; BJ 1268, 4150, 4856 f) A XI 262 g) Strathfield, NSW, Australia.

LIEPIŅŠ, Hugo – a) 27. VIII 1913 Krimuldā b) LU 1944 elektrotehnikas inženieris c) privātuzņēm. darbā d) maiņsprieguma rēģulatori e) publ., patents f) A XV 194 g) Addison, IL, USA.

LIEPIŅŠ, Kurts – a) 26. I 1922 Rīgā b) Filīpsa (Philipps) U Mārburgā, Rietumvācijā 1950 Dr. med.; Ilinojas (Illinois) U (ASV) 1958 MS (fizioloģ.) c) ārsts d) fizioloģija e) publ. f) A VII 141, XIV 314, LG 156 g) USA.

LIEPIŅŠ, Raimonds – a) 19. V 1930 Pļaviņās b) Dienvidilinojas (South Illinois) U Edvardsvilā (Edwardsville), ASV 1954 BA; Minesōtas U Mineapolisā 1956 MS (org. ķīm.), Kansasas (Kansas) stāta U Manhetenā 1960 Ph.D. c) Traiengla (Triangle) pētn. inst. vec. ķīmīķis 1966–1977, pēc tam inst. loc. un pētn. Losalamosas labor. d) organiskā ķīmija e) 31 publ. (iesk. kopd.) līdz 1977, patents f) A VII 141, VIII 273, XV 277, LG 156, LAMZA, AMWS g) Durham, NC, USA.

LIEPKALNS, Viesturs – a) 3. VII 1944 Rīgā b) Hairemas (Hiram) koll. Ohaiō (Ohio), ASV 1966 BA (ļ. s.); Džonsa Hopkina (Johns Hopkins) U Baltimorā: MA; Lojolas (Loyola) Čikāgas U 1973 Ph.D. (bioķīm. un biofiz.) c) no 1976 Bostonas U medic. fak. zin. līdzstr. d) bioķīmija e) publ. f) A XV 277, LG 156 g) USA.

LIPOMANIS, Eižens – b) Toronto U Kanādā 1955 BE (prakt. inženierzin.) c) privātuzņ. darbā e) publ. f) A VIII 273, XV 195, LG 157 g) Canada.

LĪVENA, Margrieta – sk.: KORNGUTA.

LIZLOVS, Eižens (Eiženijs) – a) 18. XI 1924 Krāslavā b) Veinas (Wayne) stāta U Detroitā, ASV 1955 BS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) metallurģija un korrozijas ķīmija e) 10 publ. (līdz 1973) f) A VIII 273, XV 277, LG 158 g) USA.

LUCE (BĪVIŅA), Ruta – a) 9. IV 1925 Ternejā b) Sēra Džordža Viljamsa (Sir George Williams) koll. Montrealā, Kanādā 1957 BS (bioķīm.); Mekgila (McGill) U Montrealā 1964 MS, 1966 Ph.D. (pētniec. medic.) c) pētn. darbā Mekgila U 1962–1965; Patoloģijas inst. Halifaksā (Halifax) Kanādā 1966–1971, pēc tam valsts pētn. inst. d) salīdzināmā endokrinoloģija e) 30 publ. (līdz 1975) f) A VII 141, XIV 315, XV 277, LG 159, Un 22: 74, AMWS g) Ottawa, Ont., Canada.

LUKAČS, Jozefs (Jāzeps) – b) Albertas U Edmontonā, Kanādā 1963 ME (naftas rūpn.); Deitonas (Dayton) U Ohaiō (Ohio), ASV 1965 BS (uzņ. admin.) e) publ. f) A VIII 273, XV 196, LG 159 g) USA.

LŪKINA, Irēne – sk.: ŠINDLERE.

LŪSIS, Aldonis – a) 22. VI 1947 Eslingenā, Vācijā b) Vašingtonas U Sietlā (Seattle) 1968 BS (ķīm.); Oregonas stāta U Korvalisā (Corvallis) 1974 Ph.D. (bioķīm. un biofiz.) c) no 1974 pētn. darbā Rosvelpārka inst. (Roswell Park Memorial Institute) d) molekulārā ķīmija e) 9 kopd. (1977) f) LG 160, LAMZA g) Buffalo, NY, USA.

LŪSIS (LŪSS), Eduards – a) 13. VI 1903 Pēterpilī, Krievijā b) LU 1928 būvinženerieris c) privātuzņ. darbā; no 1970 pensijā d) tiltu un ceļu būve e) publ. f) A VIII 273, XV 196 g) Topeka, KS, USA.

LŪSIS, Jānis – b) Toronto U Kanādā 1969 BS (ķīm.), 1971 MS d) plastu ķīmija e) publ. f) A XV 277, LG 160 g) Toronto, Canada.

LŪSIS, Māris – a) 30. III 1941 Rīgā b) Toronto U Kanādā 1963 BS (ķīm.), Kembridžas (Cambridge) U Anglijā 1967 Ph.D. (ķīm.) c) pētn. darbā Montrealas U Kanādā un Bombejas U Indijā d) fizikālā ķīmija e) 8 publ. (līdz 1972) f) A XV 278, LG 160, Un 20: 81.

LŪSS, Gerolds – b) Kansasas (Kansas) U Lorensā (Lawrence), ASV 1963 BS, 1966 MS (ķīm.); Minesōtas U Mineapolisā 1972 Ph.D. (fizik. ķīm.) d) fizikālā ķīmija e) publ. f) A XV 278, LG 160 g) USA.

MAČIŅA, Daina – b) ārste c) pētn. darbā Pitsburgas (Pittsburgh) U (ASV) d) eksperimentālā medicīna e) publ. f) A VII 142, XIV 316.

MAIZELS, Benjamiņš (Benjamin MAIZEL) – a) 21. XII 1907 Rīgā b) Čikāgas U (ASV) 1928 BS, 1932 Ph.D. (org. ķīm.) c) pētniec. darbā privātuzņ. d) organiskā ķīmija e) publ. f) AMWS g) Washington, DC, USA.

MAJORA, Ira – sk.: TEPFERE.

MĀLIŅŠ, Pēteris – a) 15. VIII 1916 Liezērē b) Minchenes (München) techn. U Rietumvācijā 1948 Dipl.-Landw. (dārzkop.) c) pašvald. uzņ. darbā d) rožu audzēšana e) publ.; BJ 1939 f) A VII 142, LG 162, Un 20:82, 36:77 g) Brooklyn, NY, USA.

MALTENIEKS, Oto – b) Cincinati U Ohaiō, ASV 1960 BS, 1963 MS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) organiskā ķīmija e) publ. patents f) A XV 278, LG 162 g) USA.

MANGOLDS, Boriss – a) 29. VI 1919 Sverdlovskā, Krievijā b) Ferleja Dikinsona (Fairleigh Dickinson) U Ņudžersijā (New Jersey), ASV 1972 BS (fiz.), 1974 MS (datorzin., l.s.) c) privātuzņ. darbā d) datorzinātnes e) publ. f) A XV 197, LG 162 g) USA.

MANGULIS, Jānis – a) 1919 b) Baltijas U Hamburgā, Rietumvācijā: mag. iur., Hamburgas U 1950 Dr. iur.; Mičiganas U (ASV) 1955 LLB e) publ.; BJ 2535, 4884 f) A VIII 273, XI 263, LG 162 g) USA.

MANGULIS, Visvaldis – a) 25. XI 1930 Tukumā b) Bruklinas (Brooklyn) koll. Ņujorkā, ASV 1956 BS (fiz.); Ņujorkas U 1958 MS; Bruklinas politechn. inst. 1970 diploms rūpn. uzņ. admin. d) akustika un sonorās problēmas e) 37 publ. (iesk. kopd.) līdz 1980, patents, bez tam lielāks skaits ziņojumu par pētījumu rezultātiem; BJ 6236 f) A VII 142, VIII 273, XV 197, LG 162, AMWS g) East Brunswick, NJ, USA.

MANTENIEKS, Māris – a) 26. XI 1937 Liepājā b) Kēza (Case) rietumu rezerves U Klīvlendā (Cleveland), ASV 1961 BA (fiz.) c) pētn. darbā valsts aeronaut. un kosmonaut. izmēģ. centrā Klīvlendā d) ģenerātori lidierīcēm izplatījumā e) 8 publ. (iesk. kopd.) līdz 1976 f) A VIII 273, XV 197, XVI 253, LG 163, MLBB g) North Olmsted, OH, USA.

MARKOVŠ, Atis – b) Mičiganas (Michigan) U (ASV) 1967 BS (ķīm.); Djūka (Duke) U Daramā (Durham), Ziemeļkarolīnā: MS; Ohaijo stāta U Kolumbusā (Columbus) 1975 Ph.D. (org. ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) organiskā ķīmija f) A XV 278, LG 163, Un 39:73.

MARTINSONS, Aleksandrs – a) 30. XI 1912 Krievijā b) Mičiganas U (ASV) 1955 MS (elektroķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) elektroķīmija e) 8 patenti (līdz 1972) f) A VIII 273, XV 278, LG 164, AMWS g) Barberton, OH, USA.

MARTINSONS, Ēriks – b) LU: veterinārārsts c) pētn. darbā Minesotā U Mineapolisā, ASV.

MARTINSONS, Jānis – a) 7. VII 1912 Madonas apr. b) LU 1942 mag. iur. e) publ., BJ 1342, 4892, 4893, 4895, 5423:2, arī sakārt. f) A XI 263 g) Silverdale, NSW, Australia.

MĀSĒNS, Renē – b) Merilendas (Maryland) U Kolledžpārkā (College Park), ASV 1960 BEE; Ņujorkas U 1963 (?) MEE d) elektrotehnika e) publ. f) A VII 142, XV 197, LG 164 g) USA.

MAZZARIŅŠ, Jānis – a) 20. II 1914 Alsungā b) Āchenas (Aachen) techn. augstsk. Rietumvācijā 1950 Dipl.-Ing. (mech.) c) privātuzņ. darbā d) mašīnbūve e) publ., 21 patents (līdz 1975) f) A XV 198, LG 165 g) USA.

MEDENE, Ruta – b) Diseldorfas (Düsseldorf) U Rietumvācijā 1949 Dr. med.; Ilinojas (Illinois) U (ASV) 1962 BS c) darbā Ilinojas U d) hromosomu analīze e) publ. f) A VII 143, XIV 318, LG 165, NFD g) Chicago, IL, USA.

MEDENIS, Artis – a) 5. XI 1920 Praulienā b) LU 1943 veterinārārsts c) strādājis Latvijā un Vācijā, no 1953 veterinārārsts Austrālijā e) publ.; BJ 1618 f) A XIV 318 g) Ger-ringong, NSW, Australia.

MEDNE, Alma – a) 7. X 1925 b) patoloģe (?) c) slimn. darbā ASV d) patoloģija e) publ. f) A VII 143.

MEDNE, Astrīde – a) 1958 b) Sidnejas U (?) 1980 BS (prakt. zin.) c) pētn. darbā Sidnejas U arhitektūras fak. g) Sydney, NSW, Australia.

MEDNIECE (LĀCE), Maija – b) Ilinojas (Illinois) U Čikāgā, ASV 1958 BS (zool.), 1963 MS (biol. un ķīm.) c) pētn. darbā Ilinojas stāta psihiatr. inst. d) bioķīmija e) publ. f) A VII 143, XV 278, LG 165 g) Illinois, USA.

MEDNIS, Emīls – a) 4. XII 1898 Jaunpiebalgā b) LU 1933 ķīmijas inženieris c) pētn. darbā Ohaio stāta U Kolumbusā (Columbus) no 1951; pensijā d) akmeņogļu pētniecība f) A XV 279, Un 11:40.

MEDNIS, Jānis – a) 31. V 1900 b) b. Parīzes augstāko elektrotechn. inst. 1928 c) privātzūg. darbā Stokholmā, Zviedrijā d) neutronu fizika e) publ. f) A VII 143, XV 198.

MEIJA, Juris – a) 3. I 1935 Rīgā b) Adelaides U Dienvidaustrālijā 1962 BME, Kvīnslendas (Queensland) U Brisbenā (Brisbane), Austrālijā 1968 BCom d) inženierzinātņu mehanika e) publ. f) A VIII 274, XV 198, LG 166 g) Kenmore, Qld, Australia.

MEISTARE (DICKALE), Ināra – b) Rūzvelta (Roosevelt) U Čikāgā, ASV 1962 BS (ķīm.) c) privātzūg. darbā d) naftas produktu ķīmija e) patenti f) A XV 279, LG 166 g) USA.

MEISTERS, Aivars – a) 15. III 1925 Rūjienā b) Melburnas karal. technol. inst. Austrālijā 1958 dipl. prakt. ķīmijā c) valsts pētniec. iestādes (CSIRO) darbā Melburnā d) sintētiskā organiskā ķīmija e) 27 publ., 2 patenti (līdz 1982); BJ 5423:7 f) A VII 143, XV 279, LG 166 g) St. Kilda, Vic., Australia.

MEISTERS, Juris – b) Viskonsinas (Wisconsin) U Milvōkī (Milwaukee), ASV 1958 BS (ķīm.); Minesotas U Mineapolisā 1962 Ph.D. (ķīm.) d) organiskā ķīmija e) publ., 5 patenti (līdz 1975) f) A VII 143, XV 279, LG 166 g) USA.

MEISTERS, Marts – a) 4. II 1943 Rīgā b) Marketas (Marquette) U Milvōkī, ASV 1965 BS (ķīm.); Lojolas (Loyola) Čikāgas U 1969 Ph.D. (ķīm.) c) pētn. darbā privātzūg., no 1973 valsts uzg. Vašingtonā, Kolumbijas apg. e) publ. f) A XV 279, LG 166 g) USA.

MEKDONALDA (MCDONALD), atr. HOLDENA (HOLDEN), dz. BRĒMANE, Daina – a) 17. VII 1945 Vācijā b) Melburnas U Austrālijā 1956 BCom, 1979 MCom c) kopš 1967 strādā Melburnas U saimn. pētīš. inst.; pētn. darbā arī Masačūsetsas (Massachusetts) technol. inst. ASV (1981) d) saimniecības prognoze e) publ.; austrāl. tautsaimn. žurnāla red. f) A VIII 268, X 128, XII 85, XVI 220, LG 166, person. inform. g) Carlton, Vic., Australia.

MELBĀRDE, Aija – b) Pensilvānijas stāta U Juniversitipārkā (University Park), ASV 1963 BS (ķīm.) d) organiskā ķīmija e) publ. f) A XV 279, LG 167.

MELLIŅŠ, Arvīds – a) 4. II 1903 Smiltēnē b) LU tautsaimn. nod. 1933; Vestfālenes (Westfälische) Vilhelma U Minsterē (Münster), Rietumvācijā 1949 Dr. rer. pol. d) tautsaimniecība e) publ.; BJ 4911 f) A VII 143 (jālabo priekšvārds), XVI 231, LG 167 g) Mt. Waverley, Vic., Australia.

MELNGAILIS, Jānis (John) – a) 4. II 1939 Rīgā b) Karnegi (Carnegie) technol. inst. Pittsburghā (Pittsburgh), ASV 1960 BS, 1962 MS, 1965 Ph.D. (fiz.) c) pētn. darbā Masačūsetsas (Massachusetts) technol. inst. Linkolna labor. Leksingtonā 1967, vēlāk privātuzņēm. d) praktiskā fizika e) 38 publ. (līdz 1975), patenti f) A VII 144, VIII 274, XV 199, LG 168, AMWS, person. inform. g) Lexington, MA, USA.

MELŅĶIS, Andrejs – a) 2. II 1905 Pociemā b) LU 1933 ārsts c) slimn. darbā Latvijā, Vācijā un ASV d) chirurgija e) publ. f) A VII 144, XIV 320 g) USA.

MENCE, Ināra – sk.: BRUBEKERA.

MIEZIS, Atis – b) ķīmiķis c) pētn. darbā Lundas U Zviedrijā d) neorganiskā ķīmija e) publ. f) A VIII 274, XV 279.

MIKELSONS, Pēteris – a) 2. IX 1886 Viesienā b) b. Varšavas U tiesību zinību fak. Polijā 1917 d) krimināltiesības e) publ. f) A XI 264 g) West Germany.

MIROVICA (DULMANE), Ausma – a) 26. VIII 1933 Rīgā b) Adelaides U Dienvidaustrālijā 1958 BS (bakteriol.); Monaša U Melburnā 1966 MS (mikrobiol.) c) pētn. darbā medic. inst. Adelaidē, 1960–1962 slimn. Melburnā d) hormonu pētniecība e) publ. f) A VII 145, XIV 322, LG 172, person. inform. g) Mordialloc, Vic., Australia.

MUCENIEKS, Pauls (Raimonds) – a) 3. II 1921 Rīgā b) Džonsa Hopkina (Johns Hopkins) U Baltimorā, ASV 1961 MA, 1964 Ph.D. (fizik. ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) fizikālā ķīmija, elektroķīmija e) publ. f) AMWS g) Trenton, NJ, USA.

MŪRMANIS, Imants – a) 14. V 1915 Rīgā – miris 1981 b) Viskonsinas U 1952 BS (farmac.) c) pētn. darbā Rietumu rezerves (Western Reserve) U (ASV) d) patoloģija e) publ. f) A VII 145, XIV 323, LG 174.

MŪRNIECE, Raita – b) Rasela Sēdža (Russell Sage) koll. Trojā (Troy), ASV 1957 BS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) analitiskā ķīmija e) publ. f) A XV 280, LG 174.

NĀRUNS, Laimonis – a) 5. VII 1919 Rīgā b) Aiovas (Iowa) stāta zin. un technol. U Ēmsā (Ames), ASV 1951 BCE e) publ. f) A VIII 274, XV 201, LG 175 g) Pittsburgh, PA, USA.

NEBOISS, Arturs – a) 30. XI 1924 Rīgā b) Baltijas U Hamburgā, Rietumvācijā 1949 mag. rer. nat.; Melburnas U Austrālijā 1956 MSc; Monaša U Melburnā 1976 Ph.D. c) entomoloģijas nod. vad. Viktorijas nac. mūzejā Melburnā d) entomoloģija e) 38 publ. (līdz 1982); BJ 4023, 6268 f) A VII 146, LG 175, AdZ XIX 79 g) Nunawading, Vic., Australia.

NIEDRA, Jānis – c) pētn. darbā Oregonas U Judžinā (Eugene), ASV (1969) d) bioķīmija e) publ. f) A XV 280.

NĪKURE, dz. HALDENA (HALDEN), Lidija – a) 8. VIII 1922 Kozelē, Vācijā b) Ruprechta Karla U Heidelbergā, Rietumvācijā 1949 Dr. med. c) ārste slimn., ar 1960 privātpraksē d) chirurgija un tuberkulozes ārstniecība e) publ. (kopd.) f) A XIV 325, XV 316, LG 177 g) Chicago, IL, USA.

NOLBERGA, Berta – b) ķīmiķe c) valsts uzņ. darbā Venecuēlā d) uzturvielu ķīmija e) publ. f) A VII 146, XV 280 g) Caracas, Venezuela.

NORA (CURIŠĶIS), Harijs – a) 1919 maijā b) Hohenheimas U lauks. augstsk. Štutgartē (Stuttgart), Rietumvācijā: Dipl.-Ing. (technol.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) pārtikas vietu pētniecība e) patenti f) A XV 202, LG 178 g) USA.

NORGELLO, Haralds – b) Rūzvelta (Roosevelt) U Čikāgā (ASV) 1963 BS (ķīm.) c) slimn. darbā d) bioķīmija e) publ. f) A VII 147, XV 280, LG 178 g) USA.

NORVILIS, Pēteris – a) 25. VIII 1902 Praulienā b) Vestfālenes (Westfälische) Vilhelma U Minsterē (Münster), Rietumvācijā 1950 Dr. phil. (psīchol.); Kolumbijas (Columbia) U Ņujorkā, ASV 1958 MS (bibl. zin.) c) no 1957 bibliotēkārs Fordemas (Fordham) U Ņujorkā, no 1973 pensijā d) eksperimentālā un sociālā psiholoģija e) publ.; BJ 855, 2687, arī red. f) A VII 147, XX 193, LG 178, LAMZA g) Bronx, NY, USA.

OGRĪŅA, Alīde – b) ķīmīķe c) privātuzņ. darbā d) uzturvielu ķīmija e) publ., patents f) A XV 280 g) St. Paul, MN, USA.

OGRĪŅA, Ieva – sk.: HARTVELA.

OSE (KICA), Dace – a) 25. I 1937 Salacā b) ķīmīķe c) slimn. darbā d) bioķīmija e) publ. f) A XV 280, XVI 253, XVII 205 g) Glendale, IL, USA.

OSIS, Kārlis – a) 26. XII 1917 Rīgā b) Ludviga Maksimiliana U Minchenē (München), Rietumvācijā 1951 Dr. phil. c) pētn. darbā Djūka (Duke) U Daremā (Durham), ASV un Ziemeļkarolīnas (North Carolina) U, pēc tam Ņujorkas U d) parapsiholoģija e) publ., BJ 6271, 6272 f) A VIII 274, LG 180, AMWS g) New York, NY, USA.

OZOLA, Dagnija – sk.: LĀCE.

OZOLIŅA, Baiba – b) ķīmīķe c) pētn. darbā Džonsa Hopkina (Johns Hopkins) U Baltimorā, ASV d) hormonu ķīmija e) publ. f) A XV 280.

OZOLIŅA (ROLLE), Zelma – a) 1907 b) LU 1933 ārste c) pētn. darbā valsts vesel. uzņ. Lānsingā, Mičiganā; pensijā d) bioķīmija e) publ. (1955) f) A VII 147, XIV 327, XV 280 g) USA.

OZOLIŅŠ, Guntis – a) 21. X 1936 b) Ziemeļrietumu (Northwestern) U Evanstonā, ASV 1961 BS (būvzin.) c) pētn. darbā valsts uzņ. Cincinātī, Ohaiō d) gaisa atsārņošana e) publ.; BJ 6274, 6275 f) A XV 203, 280, LG 182, Un 8:89 g) USA.

OZOLIŅŠ, Konstantīns – a) 28. VI 1902 Rugājos b) LU 1932 mag. iur. d) tieslietas e) publ.; BJ 4159, red. 3104, 3435, 5669 f) A VIII 242, XI 266, XX 194 g) Västerås, Sweden.

OZOLIŅŠ, Rūdolfs (Rudolfo) – b) ķīmīķis d) analitiskā ķīmija e) publ., patents f) A VII 148, XV 281 g) USA (?).

OZOLS, Gunārs – a) 19. X 1926 Rīgā b) Ņusautvelsas (New South Wales) U Sidnejā, Austrālijā 1956 BS, 1961 MS (ķīmijas inženierzin.) d) polimerizācija e) publ. f) A VII 148, XV 281, LG 183 g) Australia.

OZOLS, Ivars – a) 18. VIII 1940 Latvijā b) Adelaides U Dienvidaustrālijā 1965 BDS d) zobārstniecība e) publ. (antropoloģijā) f) A VIII 274, XIV 328, LG 183 g) West Beach, SA, Australia.

OZOLS, Michaels (Michael OZOL) – a) 27. XI 1934 Ņujorkā, ASV b) Ņujorksitijas (City of New York) U (ASV) 1957 BS; Pitsburgas (Pittsburgh) U 1958 MS; Renslera (Rensselaer) politechn. inst. Trojā (Troy), ASV 1963 Ph.D. (ģeoķīm.) c) pētn. darbā Renslera politechn. inst. 1960–1963, pēc tam privātuzņ. d) ceļu būve, ģeoloģija e) publ. f) A VII 149, VIII 274, XV 204, LG 183, AMWS g) Baltimore, MD, USA.

OZOLS, Roberts – a) 1944 b) Ročesteras (Rochester) U (ASV) 1966 BS (ķīm.), 1971 Ph.D. (bioķīm.), 1974 MD c) pētn. darbā Ročesteras U medic. fak. d) bioķīmija e) publ. f) A XV 281, LG 184 g) USA.

PADEGS, Andris – a) 27. III 1929 Rīgā b) Dārtmauta (Dartmouth) koll. Henuverā (Hanover), Ņuhempšīrā (New Hampshire), ASV 1953 BA, 1954 MS; Karnegi (Carnegie) Mellona U Pitsburgā (Pittsburg) 1958 Ph.D. (elektrotechn.) c) privātuzņ. darbā d) skaitļošanas sistēmas, datoru arhitektūra e) publ.; BJ 4025, 4026, 4366, 4811; patenti f) A VII 149, XV 204, LG 184, AMWS, person. inform. g) Poughkeepsie, NY, USA.

PAKALNS, Pāvils – b) Ņusautvelsas (New South Wales) technol. inst. Sidnejā, Austrālijā 1955 ķīm. inženierzin. diploms c) pētn. darbā valsts uzņ. d) neorganiskā ķīmija e) 31 publ. (līdz 1974) f) A VIII 149, XV 281, LG 184 g) Sydney, NSW, Australia.

PALDE, Uldis – a) 18. VI 1938 Rīgā b) Džordžijas (Georgia) technol. inst. Atlantā, ASV 1962 BCE c) pētn. darbā valsts uzņ. d) hidraulika e) publ. f) A XV 265, LG 186 g) Denver, CO, USA.

PALEJS, Andris – a) 11. IV 1933 Rīgā b) Mekgila (McGill) U Montrealā, Kanādā 1957 BCE c) privātuzņ. darbā d) datoru programmu sistēmas e) publ. f) A VIII 274, XV 205, LG 186 g) Montreal, Que., Canada.

PALIEPS, Jānis – a) 30. IV 1921 Launkalnē b) Karlsrūhes Fridericiānas U Rietumvācijā 1946 Dipl.-Ing. c) priv. uzņ. darbā Tunisā un Kanādā d) aizsprstu un spēkstaciju, rūpniecības un izstāžu ēku būve e) publ. f) A XV 205, LG 186 g) Toronto, Ont., Canada.

PAMILJĀNA, Vaira – sk.: VELNERA.

PANTEĻEJEVS, Andrejs – a) 11. IV 1942 Rīgā b) Britu Kolumbijas (British Columbia) U Vankuverā (Vancouver), Kanādā 1964 BS (ģeol., ģ.s.), 1969 MS, 1976 Ph.D. (ģeol.) c) valsts un privātuzņ. darbā d) ģeoloģija e) publ. f) A XV 205, LG 186, Un 38:68, F 13:40 g) New Westminster, BC, Canada.

PĀRUPS, Edvīns – b) Jelgavas lauks. akad. 1944 agronomis; Ontario lauks. koll. Gvelfā (Guelph), Kanādā 1953 MS (agron.); Mičiganas stāta U Īstlānsingā (East Lansing), ASV 1955 Ph.D. c) valsts pētn. uzņ. darbā d) augu fizioloģija un bioķīmija e) vairāk nekā 25 publ. (līdz 1967) f) A VII 149, VIII 275, LG 186, Un 11:38 g) Ottawa, Ont., Canada.

PASTERNAKS, Dāvids – a) 25. VIII 1903 Rīgā b) Kvīnsa (Queens) U Kingstonā, Kanādā 1925 BS; Mekgila (McGill) U Montrealā 1925 MS, 1928 Ph.D. c) pētn. darbā privātuzņ. (?) d) bitumena tehnoloģija e) 14 publ. (līdz 1965), patents f) A VIII 275, XV 281 g) Canada.

PAVLOVSKIS, Oļģerts – a) 29. IV 1934 Rīgā b) Oregonas stāta koll. Korvalisā (Corvallis), ASV 1958 BS (ķīm.), Vašingtonas U Sietlā (Seattle) 1960 BS, 1964 MS (mikrobiol.); Ziemeļrietumu (Northwestern) U Evanstonā, Ilinojā 1970 Ph.D. (mikrobiol.) c) 1958–1961 pētn. darbā Vašingtonas U Sietlā, 1964–1968 privātuzņ. valsts un pašvald. uzņ. Sietlā un Evanstonā, no 1970 ASV karāflotes medic. pētn. inst. d) bioloģija e) 35 publ. (iesk. kopd.) līdz 1981 f) LG 188, Un 28:60, person. inform. g) Bethesda, MD, USA.

PECIŅA, Baiba – sk.: BOLŠAITE.

PEIČA, Ilona – sk.: STAPRĀNA.

PEIROSS, Miķelis – a) 29. IV 1928 Rīgā b) b. Rīgas paid. inst. 1956 (fizikā); Maskavas paid. zin. akad. politechn. izgl. un mācību metožu zin. pētn. inst. 1970 paid. zin. kand. c) no 1965 pētn. darbā Maskavas paid. zin. inst.; no 1979 ASV; māc.-sp. Roklendās koll. Safernā (Rockland Community College, Suffern, NY) d) paidagoģijas metodika e) 48 raksti un grāmatas latv., krievu un ukraiņu val. f) LAMZA g) Bronx, NY, USA.

PĒRKONS, Eduards – a) 22. I 1925 Rīgā b) Toronto U Kanādā 1959 BME c) privātuzņ. darbā d) rūpniecības ēku mehāniskā iekārta e) publ. f) A XV 206, LG 188 g) Toronto, Ont., Canada.

PĒTERSONS, Oskars – b) Toronto U Kanādā 1958 BAsc, 1959 BEE; Karletons (Carleton) U Otavā (Ottawa), Kanādā 1965 MEE d) elektrotehnika e) publ. f) A VII 150, XV 206, LG 190 g) USA.

PETRIČEKA (ROZENBERGA), Rita – b) Bruklinas (Brooklyn) koll. Ņujorkā, ASV 1956 BS (ķīm.) c) pētn. darbā Stenfordas (Stanford) U Kalifornijā, ASV d) bioloģija e) publ. f) A XV 282, LG 191.

PETRĪTIS, Aivars – a) 22. XII 1935 Daugavpilī b) Ķelnes (Köln) U Rietumvācijā 1967 Dr. phil. d) filoloģija e) publ. f) A VIII 275, LG 191 g) Cologne, West Germany.

PINTERA (PINTER, dz. JURJEVIČA), Aelita – b) Vasara (Vassar) koll. Pokipsī (Poughkeepsie), ASV 1957 BA; Velesli (Wellesley) koll. Masačūsetsā 1959 MA (zool.); Tulēna (Tulane) U Ņuorlinsā (New Orleans) 1964 Ph.D. (zool.) d) zooloģija e) publ. f) A VIII 271, LG 192 g) USA.

PIRVICS, Juris – a) 13. VIII 1939 Rīgā b) Kolumbijas (Columbia) U Ņujorkā, ASV 1962 BS, 1964 MS (fiz.) d) fizika e) publ. f) A VIII 275, LG 192.

PITKENENA (PITKĀNEN, dz. EGLĪTE), Anna – a) 2. VIII 1936 Rīgā b) Kalifornijas U Berklejā (Berkeley), ASV 1958 BS (bioloģija), 1965 Ph.D. (vīrusu pētn.) c) pētn. darbā Stenfordas (Stanford) U Kalifornijā 1959–1961, Helsinku U Somijā no 1965, zin. līdzstr. no 1970 d) vīrusu pētniecība, vēža slimību noteikšana f) A VII 150, XIV 331, XV 282, LG 192.

PLATAIS, Jānis – a) 19. XII 1921 Dobelē b) Jūlija Maksimiliana U Vircburgā (Würzburg), Rietumvācijā 1950 (ārsts), 1955 Dr. med. c) ārsta privātpraksē e) publ., BJ 2560 f) A VIII 275, XII 93, XIV 331, LG 192 g) Mannheim, West Germany.

PLOSTNIEKS, Jānis – a) 27. VIII 1933 Liepājā b) Kēza (Case) rietumu rezerves U Klīvlendā (Cleveland), ASV 1955 BS (ķīm.); Jēlas (Yale) U Ņuhevenā (New Haven) 1957 MS, 1960 Ph.D. (org. ķīm.) c) pētn. darbā no 1959, privātuzņ. no 1971 d) heterociklu ķīmija, ārstniecības vielas e) publ., 17 patenti (līdz 1975); BJ: red 3432 f) A VIII 275, XV 282, LG 193, AMWS g) Blue Bell, PA, USA.

POČS, Konstantīns – a) 27. II 1912 Varakļānos b) LU 1940 mag. rer. nat. (ģeol.) c) pētn. darbā valsts uzņ. Anglijā un ASV d) atmosfāras fizika, meteoroloģiskās raķetes e) 44 publ. (līdz 1980), patents f) A VII 151, VIII 209, XV 208, person. inform. g) North Chelmsford, MA, USA.

POPE, Vasilījs (Wassily POPPE) – a) 10. XI 1918 Rīgā b) Eberharda Karla U Tībingenā (Tübingen) Rietumvācijā 1947 Dipl.-Ing. (ķīmijā?); Štutgartes (Stuttgart) U Rietumvācijā 1949 Dr. chem. (?); Pitsburgas (Pittsburgh) U (ASV): Ph.D. (fizik. ķīm.) c) pētn. darbā Vācijā (privātuzņ.) 1949–1951, Venecuēlā 1953–1954, ASV no 1954 d) virsmas apstrādāšanas ķīmija e) publ. f) AMWS g) Lombard, IL, USA.

PORMALS, Arturs – a) 25. XI 1926 Jaunjelgavā b) Rūzvelta (Roosevelt) U Čikāgā 1958 BCom, Depōla (De Paul) U Čikāgā 1971 MBA (fin. zin.) d) finanču zinātne e) publ. f) A XVI 234, LG 194 g) Itasca, IL, USA.

POTAPOVS, Uldis – b) Cincināti (Cincinnati) U Ohaiō, ASV 1958 BS (metallurģ.) c) valsts uzņ. darbā ASV d) kodolreaktoru tehnoloģija e) publ. f) A XV 282, LG 195.

PRIEDE, Inna – b) Rūzvelta (Roosevelt) U Čikāgā, ASV 1960 BS (biol.) c) pētn. darbā Čikāgas U slimn. d) bioloģija e) publ., patents f) A VII 151, XIV 332, LG 195 g) USA.

PUBULE (TĒRAUDA), Ilga – a) 28. IX 1935 Rīgā b) Džordža Vašingtona (George Washington) U Kolumbijas apg., ASV: BA (psīchol.) d) medicīnas un bioloģijas literatūras bibliografija e) publ. f) A XVII 213, LG 196 g) San Leonardo, CA, USA.

PUKĪTE, Aleksandrs – b) ķīmiķis (?) c) pētn. darbā Kalifornijas (California) U Berklejā (Berkeley), ASV d) augsnes mikrobioloģija un bioķīmija e) publ. f) A XV 283.

PUNELS (PUNELL), Georgs – a) 30. III 1921 Vecsaulē b) LU 1944 ārsts c) virs-ārsts Gēteborgas (Göteborg) psīchiatr. slimn. Zviedrijā d) psīchiatrija e) publ. f) A XIV 335 g) Lillhagen, Sweden.

PURMALIS, Andrejs – b) Mičiganas (Michigan) U (ASV) 1963 BSc c) privātuzņ. darbā d) farmakodinamika e) 14 publ. (līdz 1971) f) A XV 283, LG 199 g) USA.

PUTNIŅŠ, Aldis – a) 12. XII 1951 Melburnā (Melbourne), Austrālijā b) Tasmānijas U Hobartā, Austrālijā 1974 BA; Adelaides U Dienvidaustrālijā 1975 dipl. prakt. psīchol. d) psīcholoģija e) publ. f) LG 199, person. inform. g) Prospect, SA, Australia.

PUŽE, Marta – sk.: SALNA.

RĀCENIS, Vitolds – b) Ratgersa (Rutgers) U Ņubransvikā (New Brunswick), ASV 1955 BS (ķīm.), 1959 Ph.D. (uzturvielu ķīm.) e) publ. f) A VIII 275, XV 283, LG 200.

RĀČEVSKIS, Jānis – a) 17. VI 1943 Lielstraupē b) Ņujorkas U (ASV) 1966 BS (ķīm.); Ohaio (Ohio) stāta U Kolumbusā (Columbus) 1974 Ph.D. (bioķīm.) c) pētniec. darbā privātuzņ.; no 1978 vēža pētn. centrā Ņujorkā d) bioķīmija e) publ. f) A XV 283, LG 200 g) USA.

RADIŠKEVICA, Ieva – sk.: LAZDIŅA.

RAMANE, Zenta – b) ķīmiķe c) pētn. darbā Ņujorksitijas (New York City) U ASV d) bioķīmija e) publ. f) A XV 283 g) USA.

RASMANIS, Egons – a) 12. VII 1924 Rīgā b) b. Frīdriha Aleksandra U Erlangenā, Rietumvācijā 1949 (ķīm.); Ziemeļrietumu (Northwestern) U Evanstonā, ASV 1953 BS (ķīm.) c) kopš 1952 pētn. darbā privātuzņ. d) elektroķīmija, mikroelektronika e) publ., patenti f) A VII 154, XV 283, LG 202 g) USA.

RĀVIŅŠ, Alfrēds – a) 17. III 1918 Balvos b) Toronto U Kanādā 1952 BAsC (inženierzin.) c) privātuzņ. darbā e) patenti f) A XII 94, XV 212, LG 203 g) Weston, Ont., Canada.

REICHA (REICH, dz. LAZDIŅA), Ieva – a) 30. VI 1942 Rīgā b) Vašingtonas U Sietlā (Seattle), ASV 1964 BS (ķīm.); Kalifornijas U Losandželosā (Los Angeles) 1969 Ph.D. (org. ķīm.) c) pētn. darbā Viskonsinas (Wisconsin) U ķīm. fak. d) sintētiskā organiskā ķīmija c) 17 publ. (iesk. kopd.) līdz 1979 f) A XV 283, XVI 255, LG 203, Un 46:76, AMWS g) Madison, WI, USA.

REICHMANE, Elza – a) 9. XII 1953 b) Sirakūzu (Syracuse) U (ASV) 1972 BS (ķīm., i. s.), 1975 Ph.D. (org. ķīm.) c) pētn. darbā Sirakūzu U līdz 1978, pēc tam privātuzņ. d) organiskā ķīmija e) publ. f) A XV 283, LG 203 g) Murray Hill, NJ, USA.

REIMANE, Rita – sk.: SIETNIECE.

REIMANIS, Gunārs – a) 16. I 1932 Rīgā b) Ročesteras (Rochester) U Ņujorkas stātā, ASV 1955 BA (psīchol.); Sirakūzu (Syracuse) U Ņujorkas stātā 1957 MA (fiziol.

psīchol.); Ročesteras U 1960 Ph.D. (soc. psīchol.) c) Sirakūzu U pētn. 1955–1957; Koringas apg. koll. (Corning Community College) māc.-sp. no 1959 (prof. psīchol. no 1964), Stenfordas (Stanford) U Kalifornijā pētn. darbā 1967–1968 d) psiholoģija e) 24 publ. (iesk. kopd.) līdz 1968 f) A VIII 275, LG 203, NFD, AMWS, person. inform. g) Corning, NY, USA.

REITERS, Ludvigs – a) 28. V 1910 Lubānā b) Jelgavas lauks. akad. 1939 agronoms c) pētn. darbā privātuzņ. Anglijā 1951–1957, ASV no 1957; pensijā 1976 d) filmrūpniecības tehnoloģija e) 4 publ., 3 patenti; BJ: red. 4223 f) A XV 213, Un 45: 78, LAMZA g) Natick, MA, USA.

REŅĶIS, Ilmārs (Alans) – b) Pensilvānijas stāta U (ASV) 1960 BS (inženierzin. ķīm.) c) plastikas rūpn. uzņ. īpašnieks no 1966 d) polimeru ķīmija e) publ., patenti f) A VIII 276, XV 283, LG 205 g) Erie, PA, USA.

RIEKSTIŅŠ, Jānis – a) 1907 Latvijā b) LU 1935 ķīmijas inženieris c) Latvijā, Vācijā, Kanādā privātuzņēm. darbā d) gumijas rūpniecības ķīmija e) publ. f) A XV 284 g) Toronto, Ont., Canada.

RINKEVIČA, Maija – b) Ņujorksitijas (City of New York) U (ASV) 1960 BS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā Ņujorkas stātā e) publ., patents f) A VIII 276, XV 284, LG 206 g) USA.

RINĢIS, Jānis – b) Ņusautvelsas (New South Wales) U Sidnejā, Austrālijā 1962 BE d) ģeofizika e) publ. f) A VIII 276, XV 214, LG 206 g) Australia.

RIŠKEVIČS, Kārlis – b) Mičiganas (Michigan) U (ASV) 1957 BE un BS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā ASV d) metālu korrozija e) publ. f) A XV 284, LG 206.

RODE, Andris – a) 22. XI 1940 Rīgā b) Toronto U Kanādā 1965 B (fiz. audzin. un vesel. izgl.), 1967 BA (fiziol.), 1968 dipl. higiēnā, 1970 MS, 1973 Ph.D. (fiziol.) c) pētn. darbā valsts uzņ., no 1972 Kanādas arktisko apg. pētīš. centrā Iglulikā (Igloolik) d) fizioloģija e) ap 20 publ. (līdz 1973) f) LG 208, Un 32: 70 g) Canada.

ROGA, Vilis – a) 27. XI 1911 Kusā b) LU 1938 veterinārārsts c) pētn. darbā valsts uzņ. d) vēža pētniecība e) publ. f) A XIV 338 g) Lansing, MI, USA.

ROLLE, Biruta – a) mirusi ap 1960 b) ķīmiķe; Minchenes (München) U Rietumvācijā doktorande e) publ. f) A VII 155.

ROLLE, Zelma – sk.: OZOLIŅA.

ROMANS, Heinrichs – a) 1. XII 1913 Pēterpilī, Krievijā b) LU 1942 elektrotehnikas inženieris c) privātuzņ. darbā d) rūpnīcu elektriskā iekārta e) publ. f) A XV 215 g) Montreal West, Ont., Canada.

RONIS, N. – b) ārsts c) pētn. darbā Taftsa (Tufts) U Medfordā, ASV d) eksperimentālā chirurģija e) publ. f) A VII 155, XIV 338.

RORBACHA, Anita – sk.: AUSENBACHA.

ROZE, Alberts – a) 12. XI 1924 b) Ilinojas (Illinois) technol. inst. Čikāgā, ASV 1969 BME un BSAE c) privātuzņ. darbā d) metālapstrādāšanas mašīnas e) patenti f) A XV 215, LG 209 g) Chicago, IL, USA.

ROZENBERGA, Rita – sk.: PETRIČEKA.

ROZENTĀLE, Magdalēne – a) 22. I 1915 Liepājā b) b. LU filol. fak. vēstures nod. 1940; Kolumbijas (Columbia) U Ņujorkā, ASV 1954 MLib c) bibliografe Minesōtas U bibl.,

instr. d) vēsture, bibliografija e) publ.; BJ 4630, 5423:10, 5471:11, red. 2982, 3142 f) A VII 156, VIII 228, 276, XVII 220, XX 197, LG 210, LAMZA g) Minneapolis, MN, USA.

ROZENTĀLS, Gunārs – b) Toronto U Kanādā 1954 BS (inženierzin. ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) sintētiskā organiskā ķīmija e) publ., patents f) A VII 156, XV 285, LG 210 g) Canada.

ROŽĪTIS, Jānis – b) Sirakūzu (Syracuse) U (ASV) 1956 BS (bakteriol.), 1959 ME c) pētn. darbā Renslera (Rensselaer) politechn. inst. Trojā (Troy), ASV d) farmakodina- mika e) publ. f) A XV 285, LG 210.

RUBENIS, Dimitrijs – a) 18. IX 1921 Ukrainā b) Cincinati (Cincinnati) U Ohaiō, ASV 1970 ME c) privātuzņ. darbā d) mašīnu konstrukcija e) publ., patenti f) A VIII 281, XV 216, LG 211 g) USA.

RUBENIS, Gūrijs – a) 22. VI 1922 Omskā, Krievijā b) Melburnas karal. technol. inst. Austrālijā 1958 dipl. ķīmijā, 1960 BS (ķīm.) c) pētn. darbā valsts uzņ. Viktorijā d) augsnes ķīmija e) publ. f) A XV 285, LG 211 g) Melbourne, Vic., Australia.

RUŅĢIS, Arnolds – a) 24. VII 1915 Liepājā b) LU 1942 būvinženieris c) privāt- praksē ASV d) daudzstāvu celtnes e) publ. f) A XV 217 g) Cleveland, OH, USA.

RUPERTE (ZIRNĪTE), Līga – a) 16. X 1932 Daugavpilī b) Mičiganas (Michigan) U (ASV) 1955 BS, 1957 MA (fiz. audzin.), 1973 Ph.D. (paid.) c) padomdevējas darbā d) paidagoģija, psiholoģija e) publ.; BJ: red. 2719 f) A XVII 222, LG 213, LAMZA g) Grand Rapids, MI, USA.

RŪTIŅA (?), Aija – sk.: BLUMENFĪLDA.

RUTKOVSKIS, Andris – a) 8. XI 1941 Rīgā b) Nebraskas U (ASV) 1962 BEE, 1967 BME d) elektrotehnika un mehanika e) patents f) A VIII 277, XV 217, LG 214 g) USA.

RUTULIS, Uldis – a) 19. VI 1926 b) Rietumontario (Western Ontario) U Lon- donā, Kanādā 1960 BS, 1962 MS (fiz.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) radiotehnika e) publ. f) A XV 217, LG 214 g) Ottawa, Ont., Canada.

RUŽA (SAULĪTE, dz. JANSONE), Olīta – a) Rīgā b) stud. LU 1941–1944 dabzi- nātnes; Sافolkas (Suffolk) U Bostonā, ASV 1967 BS (biol. un ķīm.), 1970 Dip.Ed. c) pētn. darbā Masačūsetsas galv. slimn. Bostonā 1951–1962 d) bioķīmija f) A XV 285, XVII 223, LG 214 g) Westwood, MA, USA.

SALMIŅŠ, Juris – b) Toronto U Kanādā 1961 BCE c) privātuzņ. darbā e) publ. f) A VIII 277, XV 218, LG 215 g) Canada.

SALNA (PUŽE), Marta – a) 1913 b) LU 1937 ārste e) publ. f) A VIII 277, XIV 342 g) Toronto, Ont., Canada.

SARMA, Ādolfis – a) 29. IX 1899 Kalncempjos b) LU 1936 mag. iur. e) publ. f) A XI 269 g) Australia.

SĀTIŅŠ, Kārlis – a) 22. VIII 1913 Rīgā b) LU 1942 arhitekts; Rietumvācijā izgl. ministrijā Štutgartē (Stuttgart) 1947 Dipl.-Ing. & Arch. c) Austrālijā valsts uzņ. darbā d) rūpniecības ēkas, lidostu celtnes, savrupmājas e) publ. f) A XII 96, XIII 207, LAMZA, redaktora ziņas g) Prahran, Vic., Australia.

SIERIŅŠ, Jānis – a) 1924 b) Ņusautvelsas (New South Wales) technol. inst. Sidnejā, Austrālijā 1962 inžen. diploms (radiotechn.) c) privātuzņ. darbā d) radiotehnika e) publ. f) A VIII 277, XV 219, LG 219 g) Sydney, NSW, Australia.

SIETNIECE (REIMANE), Rita – a) 1. IX 1915 Valmierā b) LU 1941 mag. pharm. e) publ. f) person. inform. g) Sweden.

SILIŅŠ, Eizēns – a) 26. XII 1912 Latvijā b) LU 1941 mechanikas inženieris c) privāta pētn. uzņ. darbā d) datora programmas e) publ. f) A XV 220 g) Melbourne, Vic., Australia.

SILIŅŠ, Jānis – a) 13. IV 1926 Liepājā b) Kalifornijas U Berklejā (Berkeley), ASV 1954 MA (?) bioķīm. d) augsnes bakterioloģija e) publ. f) A XV 286, LG 221.

SILS, Viktors – a) 3. X 1919 Krievijā b) Eberharda Karla U Tībingenā (Tübingen) Rietumvācijā 1950 Dipl.-Chem. c) pētn. darbā Masačūsetsas technol. inst. Kembridžā (Cambridge), ASV 1951–1955, pēc tam privātuzņ. d) fizikālā ķīmija e) publ. f) A VII 159, VIII 277, XV 286, LG 221, AMWS g) Concord, MA, USA.

SILZARS, Āris – a) 22. VI 1940 Rīgā b) Rīda (Reed) koll. Portlendā (Portland), Oregonā, ASV 1963 BA; Jutas (Utah) U Soltlēksitijā (Salt Lake City) 1965 MA, 1969 Ph.D. (elektrotechn. inženierzin.) d) elektrotehnikas inženierzinātnes e) publ. f) AMWS g) Palo Alto, CA, USA.

SĪMANIS, Juris – a) 1. II 1941 Cēsīs b) Džordžā Vašingtona (George Washington) U (Kolumbijas apg.), ASV 1960 (?) BS ķīm.; Džordžtaunas (Georgetown) U Vašingtonā 1967 MD c) slimn. darbā Atlantā, Džordžijā d) farmakodinamika e) publ. f) A XV 286, LG 221 g) Atlanta, GA, USA.

SOVERS, Ojārs – a) 11. VII 1937 Rīgā b) Bruklinas (Brooklyn) koll. Ņujorkā, ASV 1958 BS; Prinstonas (Princeton) U (ASV) 1962 Ph.D. (fizik. ķīm.) c) pētn. darbā Oksfordas (Oxford) U Anglijā 1961–1962, Kolumbijas (Columbia) U Ņujorkā 1962–1963, pēc tam privātuzņ. ASV un no 1972 Japānā d) fizikālā ķīmija e) 19 publ. (līdz 1971) f) A VIII 277, XV 287, LG 226, AMWS g) Tokyo, Japan.

SPALVIŅŠ, Tāivaldis – b) Sirakūzu (Syracuse) U (ASV) 1954 BA (ķīm.), 1962 MS (metallurģ.) c) privāta pētn. uzņ. darbā d) metallurģija e) publ., patents f) A VII 161, XV 287, LG 226 g) USA.

SPILNERE (DŪKA), Aija – a) 7. XI 1926 Vecaucē b) Bostonas U (ASV) 1953 BS (ķīm.) c) pētn. darbā Karnegi Mellona U Pitsburgā, ASV d) neorganiskā ķīmija e) publ. f) A VII 161 (jālabo dzimtais uzvārds), XV 287, LG 227 g) Pittsburgh, PA, USA.

SPILVA, Austrā – sk.: LĒRA.

SPRANCMANIS, Vilmārs – a) 17. II 1928 Rīgā b) Batlera (Butler) U Indianapolisā, ASV 1961 BS (ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) sintētiskā organiskā ķīmija e) 10 publ. (līdz 1975); BJ: red. 2727 f) A VII 162, XV 287, LG 227 g) Liverpool, NY, USA.

SPRIŅGE, Irēna – sk.: DUNKELE.

SPROĢIS, Georgs – b) Filipsa (Philipps) U Mārburgā (Marburg), Rietumvācijā 1949 Dr. med. e) publ. f) A VII 162, XIV 346, LG 227, Un [I]:80 g) Hiram, OH, USA.

SPRŪDŽS, Aleksandrs – a) 10. IV 1914 Cēsīs b) b. LU tautsaimn. nod. 1943 c) no 1964 Kanādas ziemeļrietumu territ. kooperācijas attīst. vad.; 1970–1979 Kanādas indiāņu un eskimu kooperācijas attīst. pārraugs d) kooperācija e) publ.; BJ 6327 f) A XVI 242, ADz XXII 93 g) Ottawa, Ont., Canada.

SPUĻĢIS, Arturs – a) 13. V 1894 Latvijā b) LU 1931 elektrotehnikas inžemieris c) privātuzņ. darbā; pensijā d) lidmašīnu konstrukcija e) ap 50 patentu ASV f) A XV 223 g) Columbus, OH, USA.

SPURMANIS, Aleksandrs – a) 30. VI 1909 Rīgā b) LU 1941 būvinženieris c) Latvijā valsts uzņ., Kanādā privātuzņ. darbā d) ostu, spēkstaciju un dambju būve e) publ., BJ red. 3254, 3255, 3405, 5821 f) A X 125, XV 224 g) Montreal, Que., Canada.

STAKLE, Jānis – a) 25. IX 1895 b) LU 1922 būvinženieris c) Latvijā valsts uzņ., ASV privātuzņ. darbā; no 1970 pensijā d) dzelzceļi e) publ.; BJ: red. 5566 f) A X 110, XV 224 g) Sanford, FL, USA.

STAKLIS, Andris – a) 4. II 1939 Valmierā b) Nebraskas U Kembridžā (Cambridge), ASV 1961 BS (ķīm.), 1965 Ph.D. (org. ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) organiskā ķīmija e) publ. f) A VII 162 (jālabo dati), XV 287, LG 228, Un 16:83, AMWS g) New Orleans, LA, USA.

STAPRĀNE (PEIČA), Ilona – a) 22. IV 1935 Zilupē b) Sanhose (San Jose) stāta U Kalifornijā, ASV 1957 BS (ķīm. un mat.); Kalifornijas U Berklejā (Berkeley) 1961 MS (ķīm.), 1970 Ph.D. c) pētn. darbā Kalifornijas U; no 1975 veterāņu slimn. labor. Sanfranciskō (San Francisco) d) bioķīmija e) publ. f) A VIII 277, XV 287, LG 229 g) USA.

STAŠKO, Aivars – a) 22. V 1937 Rīgā b) Toronto U Kanādā 1960 BASc, 1969 Ph.D. (zool.) c) pētn. darbā Viskonsinas (Wisconsin) U limnoloģ. noz. Madisonā 1967–1970, pēc tam valsts pētn. uzņ. d) zivju bioloģija e) publ. f) A XV 225, LG 229, AMWS g) St. Andrews, BC, Canada.

STRAUMANE, Lilita – b) Oklahomas sieviešu koll. Čikašā (Chickasha), ASV 1954 BS (ķīm.) c) ķīmīķe Teksasas (Texas) U vēža pētn. inst. d) vēža slimību pētniecība e) publ. f) A VII 163, XV 288, LG 231 g) USA.

STRAUSS-STRAUPENIEKS, Edgars – a) 12. I 1925 Liepājā b) Britu technol. inst. (The British Institute of Engineering Technology) Lielbritanijā 1952 (technoloģijas inženieris) c) privātuzņ. darbā Zviedrijā, pēc tam Šveicē d) tekstilmašīnu konstrukcija e) patenti f) A XV 226 g) Switzerland.

STRAUSS, Jānis – a) 28. VI 1901 Ķemerēs b) LU 1942 arhitekts; Štutgartes (Stuttgart) izgl. ministrijā Rietumvācijā 1946 Dipl. Ing. & Arch. c) privātuzņ. darbā; pensijā d) rūpniecības, skolu un pārvaldes ēkas e) publ. f) A XIII 208 g) Colorado Springs, CO, USA.

STRAUSS, Nikolajs – a) 23. XII 1910 Ukrainā b) LU 1941 elektrotehnikas inženieris c) valsts uzņ. darbā, no 1970 pensijā d) ceļu būve e) publ. f) A XV 226 g) Calgary, Alta, Canada.

STRAZDIŅŠ, Edvarts – a) 19. IX 1918 Morē b) Darmštates (Darmstadt) techn. augstsk. Rietumvācijā 1949 Dipl.-Chem.; stud. polimeru ķīm. Bruklinas politechn. institūtā 1951–1954 c) pētn. darbā privātuzņ. (galv. pētnieks) d) papīrūpniecības un polimeru ķīmija e) publ., 15 patenti (līdz 1973) f) A VIII 278, XV 288, LG 232, LAMZA, AMWS g) Fairfield, CT, USA.

STREIPS, Laimonis – a) 14. IV 1931 Rīgā b) Valparaizo (Valparaiso) U (ASV) 1955 BA (ķīm. un mat.); Ziemeļrietumu (Northwestern) U Evanstonā 1962 Ph.D. (ķīm.) c) pētn. darbā Ziemeļrietumu U, kopš 1963 privātuzņ. d) analitiskā ķīmija e) publ.; BJ 5423: 8, arī red. f) A VII 164, X 119, XV 288, LG 232, Un 11:37, AMWS g) Morton Grove, IL, USA.

STRĒLIS, Indriķis – a) 26. IX 1908 Lietuvā b) Sēra Džordža Viljamsa (Sir George Williams) koll. Montrealā, Kanādā 1953 BS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) cellulozas ķīmija

e) 6 publ., iesk. kopd. (līdz 1980), patents; BJ 6329 f) A VIII 278, XV 288, XVI 254, LG 232 g) North York – Downsview, Ont., Canada.

STŪRĪTE, Anda – sk.: VĒLIŅA.

SVARS, Valdis – a) 12. XI 1943 Liepājā b) Melburnas U Austrālijā 1967 BE (l.s.), 1971 Ph.D. c) privātuzņ. darbā Melburnā d) būvinženierzinātnēs e) publ. f) A XV 227, LG 235 g) Malvern, Vic., Australia.

SVĪNE, Velta – c) jaunākā pētn. Minesōtas (Minnesota) U slimn. labor. Mineapolisā, ASV f) VO.

ŠEDRIKS, Aristīds (Aristide) – a) 15. V 1938 Rīgā b) Velsas (Wales) U Kardifā (Cardiff) 1959 BSc, 1962 Ph.D. (fiz. un metallurģ.) c) pētn. darbā valsts uzņ. Austrālijā 1962–1963, pēc tam privātuzņ. ASV un Anglijā d) fizika, metallurģija e) publ. f) AMWS g) Birmingham, England.

ŠĒNFELDS, Ramīrs – a) 7. I 1926 Remtē b) Rietumausturālijas (Western Australia) U Pertā (Perth), Austrālijā 1954 BA (statist., l.s.); Pensilvānijas (Pennsylvania) U Filadelfijā (Philadelphia), ASV 1963 MA (saimn. vēst.) c) valsts uzņ. darbā Pertā un Melburnā līdz 1973 (?) d) tautsaimniecība, statistika e) publ.; BJ 5423:5 f) A VII 164, XVI 243, LG 237 g) Latvia.

ŠILDE, Ādolfs – a) 21. V 1907 Rīgā b) LU 1937 mag. iur. c) strādājis pētn. darbā Kīles (Kiel) U Rietumvācijā d) sovjetoloģija e) publ.; BJ 1148, 1174, 1966, 1967, 2059, 2623, 2624, 5196, 5202–5204, 5360, 5402: IV: 2, 5423: 8, 6330, arī red. un tulk. f) A VII 165, XI 271 g) Münster, West Germany.

ŠINDLERE (SCHINDLER, dz. LŪKINA), Irēne – a) 27. III 1939 Rīgā b) Gordona technol. inst. Džilongā (Geelong), Viktorijā, Austrālijā 1965 (?) dipl. ķīm.; Melburnas U 1968 BS (bioloģijā) c) bioloģijā Melburnas U medic. fak. 1968–1972 d) endokrinoloģija e) publ. f) A XV 300, LG 237 g) Melbourne, Vic., Australia.

ŠĪRONS, Juris – a) 11. V 1919 Jermolovskā, Krievijā b) Niagaras U Niagarafōlsā (Niagara Falls), ASV 1970 BS (ķīm., l.s.) c) pētn. darbā valsts uzņ., vēlāk privātuzņēm. d) kaitēkļu apkaņošanas preparātu analīze e) publ. f) A XV 289, LG 237 g) Canada.

ŠĶERBELE, Ausma – sk.: VEISENDA.

ŠLESERS, Agris – b) ILinojas (Illinois) U (ASV) 1955 BS (ģeol.) d) ģeoloģija e) publ. f) A VIII 278, LG 238.

ŠTĀLS, Džons – b) Melburnas (Melbourne) U Austrālijā 1966 BS (ķīm.) d) fizikālā organiskā ķīmija e) 10 publ. (līdz 1972) f) A XV 289, LG 240 g) Surrey Hills, Vic., Australia.

ŠTEINHARDS, Arnolds – b) ķīmiķis c) privātuzņ. darbā Vācijā un ASV d) lauksaimniecības ķīmija, nezāļu apkaņošanas preparātu analīze e) publ., 14 patenti (līdz 1973) f) A VII 165, XV 289 g) USA.

ŠTERNS, Uldis – a) 27. IV 1935 Rīgā b) Melburnas U Austrālijā 1959 BS (metallurģ.) c) pētn. darbā valsts uzņ. (CSIRO) Melburnā d) sāļūdens destillācija e) publ., patenti (līdzdalībnieks) f) A VII 165, XV 290, LG 241, person. inform. g) Cheltenham, Vic., Australia.

ŠUSTS, Antons – b) Melburnas U Austrālijā 1958 BA d) statistika e) publ. f) A VIII 278, LG 242 g) Australia.

ŠVĀBE (KRONBERGA), Lidija (Lija) – a) 17. VI 1918 Rīgā b) Stokholmas (Stockholm) U Zviedrijā 1958 fil. kand., 1973 fil. lic. c) asist. un pētn. Karal. zin. akad. (Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien) Stokholmā; no 1976 archīvāre d) vēsture e) publ.; BJ 3691, 3693, 5183, 5358, 5359, arī red. un sakārt. f) A VII 167, LG 242 g) Solna, Sweden.

TEBĒCE (VĪTOLIŅA), Maija – a) Rīgā b) Adelaides U Dienvidaustrālijā (South Australia) 1959 BS (bakteriol.), 1960 BS (Ķ.s.) c) pētn. darbā Dienvidkalifornijas (Southern California) U Losandželosā (Los Angeles), ASV 1960–1961, Listera medic. inst. Anglijā 1962, valsts pētn. uzņ. (CSIRO) Melburnā, Austrālijā no 1963 d) augsnes zinība e) publ. f) A VII 167, LG 244.

TEBĒCIS, Andris – a) 19. I 1943 Rīgā b) Adelaides U Dienvidaustrālijā 1964 BS, 1965 BS (zool., Ķ.s.); dok-ds d) fizioloģija e) 17 publ. (līdz 1968) f) A VIII 278, LG 244 g) Australia.

TENNE-ŠĒNS, Andrejs – a) 19. III 1947 Oldenburgā, Vācijā b) Mekgila (McGill) U Montrealā, Kanādā 1969 BEE (Ķ.s.); Kalifornijas technol. inst. Pasadīnā (Pasadena) 1970 MEE c) pētn. darbā valsts uzņ. d) elektrooptika e) 7 kopd. (līdz 1979) f) A XV 232, LG 244 g) Ottawa, Ont., Canada.

TEPFERE (MAJORA), Ira – a) 1. IV 1938 Rīgā b) Gēteborgas (Göteborg) U Zviedrijā: fil. kand. (mākslas zin.) d) mākslas vēsture un psiholoģija e) 5 publ. f) LG 244, person. informācija g) Gēteborg, Sweden.

TĒRAUDA, Ilga – sk.: PUBULE.

TĒRAUDS, Jānis – a) 30. X 1935 Rīgā b) Mekgila (McGill) U Montrealā, Kanādā 1959 BE (mech.); Lavalu U Kvēbekā (Quebeck), Kanādā 1969 MBA (tirdzn. zin.) c) privātuzņ. darbā d) ražošanas racionalizēšana e) publ. f) A VIII 278, XV 232, LG 244 g) Quebeck, Canada.

TĒRAUDS, Kārlis – a) 8. VII 1948 Vācijā b) Monaša (Monash) U Melburnā, Austrālijā 1968 BS; Latroba (La Trobe) U Melburnā 1970 MS (teor. ķīm., Ķ.s.) d) fizikālā ķīmija e) publ. f) A XV 290, LG 244 g) Australia.

TĪDEMANE, Baiba – sk.: ZAĶE.

TĪTMANIS, Zigurds – a) 1921 b) Rietumaustrālijas U Pertā (Perth) 1960 BSc c) valsts pētn. uzņ. (CSIRO) darbā Melburnā d) augsnes ķīmija e) publ.; BJ: red. 5758 f) A VIII 278, XV 291, LG 246 g) Australia.

TREIBERGA (KALNĀRE), Biruta – a) 19. II 1924 Asūnē b) Hamburgas U Rietumvācijā 1949 Dr. med. dent.; Minesotas U Mineapolisā, ASV 1952 BDS d) zobārstniecība e) publ. f) A VII 168, XIV 354, XVII 238, LG 247 g) Minneapolis, MN, USA.

TREŠĒRA (THRASHER, dz. ZARIŅA), Antra – a) 1941 Latvijā b) Vāgnera (Wagner) koll. Stētenailendā (Staten Island), ASV 1962 BS (bakteriol.); Ratgersa (Rutgers) U Ņubransvikā (New Brunswick): MS (bakteriol.) c) pētn. darbā Pitsburgas (Pittsburgh) U medic. fak. ASV d) bioķīmija e) publ. f) A XV 294, LG 270.

TROMA, Vija – b) Mičiganas (Michigan) štāta U Īstlānsingā, ASV 1961 BS (ķīm.) c) valsts uzņ. darbā d) analitiskā ķīmija e) publ. f) A XV 291, LG 248 g) USA.

TUMS, Jānis – a) 14. XII 1928 Biržos b) Ilinojas technol. inst. Čikāgā, ASV 1969 BS (mech. un kosmosa pētn.) c) privātuzņ. darbā d) rūpniecības darba drošība e) patentī f) A XV 235, LG 248 g) Oak Park, IL, USA.

TURSA, Mirdza – sk.: ĢĒRMANE.

ŪDRIS, Jānis – a) 10. X 1924 b) Londonas U Anglijā 1958 BS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) plastmasas analīze e) publ. f) A VIII 281, XV 291, LG 251 g) England.

ULPE (BIRZNIECE), Elza – a) 10. VI 1928 Zālītē b) Ōmahas U Nebraskā, ASV 1968 BS (māsu zin.) c) māsa slimnīcā d) bērnu slimības c) publ. (kopd.) f) A XIV 356, LG 251 g) Omaha, NB, USA.

ULRICHS, Juris – a) 21. VII 1940 Rīgā b) Sidnejas (Sydney) U Austrālijā 1961 BS, 1966 Ph.D. (fiz.) c) pētn. darbā Kornela (Cornell) U Itakā (Ithaca), ASV 1965 d) solārā sistēma e) publ. f) A VII 169, XV 235, LG 251, person. inform. g) Sefton, NSW, Australia.

UPESLEJA, Skaidrīte – sk.: KLEINBERGA.

UPMALIS, Alberts – a) 8. IX 1899 Siguldas pag. b) b. kaŗa aviāc. skolu Rīgā 1920, stud. LU mechan. fak., Politechn. inst. Parīzē un Dancigas techn. augstsk. c) projektētājs un konsultants privātuzņ. darbā d) siltumtehnika e) ap 120 publ. f) A VII 169, XV 236 g) Liēģe, Belgium.

UPMANE, Rasma – b) Kalamazū (Kalamazoo) koll. Mičiganā, ASV: BA; Veinas (Wayne) stāta U Detroitā 1956 MS (med. technol.) c) pētn. darbā slimn. (kuŗā?) Ņujorkā d) bioķīmija e) publ. f) A XIV 356, XV 291, LG 253.

VAIROGS, Juris – a) 14. V 1937 Jelgavā b) Nebraskas U (ASV) 1958 BS (inženierzin. ķīm.); Oklahomas stāta U Stilvoterā (Stillwater) 1966 MS, 1968 Ph.D. (ķīmijā) c) privātuzņ. darbā d) inženierzinātņu ķīmija e) publ., patents f) A XV 291, LG 253 g) USA.

VALDMANE, Aina – b) Mičiganas (Michigan) stāta U Īstlānsingā (East Lansing), ASV 1960 Ph.D. d) mikrobioloģija e) publ. f) A VIII 279, LG 254 g) USA.

VANAGS, Kārlis – a) 10. V 1907 Rīgā b) LU 1942 mag. iur. d) tieslietas e) publ., BJ 649, 1310, 2149–2154, 2650–2652, arī red. f) A VII 170, VIII 257, XI 272 g) Indianapolis, IN, USA.

VASIĻEVSKIS, Jānis – b) Kalifornijas U Berklejā (Berkeley), ASV 1958 BS (ķīm.), Kalifornijas technol. inst. Pasadīnā (Pasadena) 1963 Ph.D. (ķīm.) c) privātuzņēm. darbā d) neorganiskā ķīmija un elektroķīmija e) publ. f) A VII 170, XV 292, LG 256 g) USA.

VĀSKO, Ārijs – a) 22. X 1921 Jelgavā b) Upsalas (Uppsala) U Zviedrijā 1951 med. kand., 1955 med. lic. d) chirurģija e) publ. f) A VIII 279, XIV 358, LG 256 g) Vāxjō, Sweden.

VEIDIS, Miķelis – a) 25. I 1939 Rīgā b) Kvīnslendas (Queensland) U Brisbenā (Brisbane), Austrālijā 1963 BS, 1967 MS (ķīm.); Vilfrida Lorjē (Wilfrid Laurier) U Voterlū (Waterloo), Kanādā 1969 Ph.D. (ķīm.) c) pētn. darbā Hārvardas U Kembridžā (Cambridge), ASV 1969–1971, Ziemeļaustrumu (Northeastern) U 1971, pēc tam privātuzņ. d) kristallografija un metallurģija e) 16 publ. (līdz 1973) f) A XV 292, LG 257, Un 25:68, AMWS g) Newton, MA, USA.

VEISENDA (WEISEND, dz. ŠĶERBELE), Ausma – a) 21. XII 1929 Cēsīs b) Rietummičiganas (Western Michigan) koll. Kalamazū, ASV 1954 BS (ķīm.), Ohajo stāta U Kolumbusā (Columbus) 1960 Ph.D. (ķīm.) c) 1960–1964 pētn. darbā privātuzņ., no 1964 Karnegi Mellona (Carnegie-Mellon) U Pitsburgā (Pittsburgh), ASV d) fizikālā ķīmija e) 30 publ. (līdz 1974) f) A VII 165, XV 292, LG 258, AMWS g) Pittsburgh, PA, USA.

VEISMANIS, Augusts – a) 25. XI 1913 Mellužos b) Melburnas U Austrālijā 1963 BSc c) valsts uzņ. darbā Melburnā d) fizika un matēmatika e) publ. f) A VII 171, XV 238, LG 258 g) Rosanna, Vic., Australia.

VEITS, Ivars – a) 1936 Liepājā b) Ilmenavas (Ilmenau) techn. augstsk. Rietumvācijā 1960 Dipl.-Ing.; Āchenas (Aachen) techn. augstsk. Rietumvācijā 1971 Dr.ing. (techn. akust.) c) pētn. inst. darbā Frankfurtē pie Mainas, Rietumvācijā, no 1978 Lībekas audioloģijas izgl. centra dir. d) akustika e) ap 50 publ. f) A XV 238, LG 258, 290, person. informācija g) Lübeck, West Germany.

VĒLIŅA (STŪRĪTE), Anda – b) Melburnas U Austrālijā 1963 BS (ķīm.) d) bioķīmija e) publ. f) A XV 292, LG 258 g) Australia.

VELNERA (WELLNER, dz. PAMILJĀNA), Vaira – a) 28. I 1936 Alūksnē b) Bostonas U (ASV) 1958 AB; Taftsa (Tufts) U Medfordā 1964 Ph.D. (bioķīm.) c) pētn. darbā Taftsa U, no 1972 Kornela (Cornell) U medic. koll. Itakā, Ņujorkas stātā d) enzīmu ķīmija e) 12 publ. (līdz 1973) f) A VII 149, XIV 329, XV 293, LG 258, AMWS g) New York, NY, USA.

VENTERS, Eduards – a) 2. II 1912 Trikātā b) Perdju (Purdue) U Vestlafajetā (West Lafayette), Indiānā, ASV 1951 MCE c) pētn. asist. Perdju U d) betona tehnoloģija e) publ. (kopd.) f) A XV 239, LG 259, F 9:31 g) Chicago, IL, USA.

VĒTRA, Helga – sk.: DRAVNIECE.

VIKMANE (KANCĪTE), Aija – a) 4. XI 1937 Latvijā b) Minesōtas (Minnesota) U Mineapolisā, ASV 1960 BS (med. technol.) c) galv. tehnoloģe Minesōtas U med. labor. d) medicīnas tehnoloģija f) LG 260.

VĪKSNE, Andris – a) 27. I 1934 Rīgā b) Hārvardas U Kembridžā (Cambridge), ASV 1956 BA (ģeol.); Jutas (Utah) U Soltlēksitijā (Salt Lake City) 1959 MS (ģeofiz.) c) pētn. darbā Jutas U, 1959–1972 ģeofizikis privātās firmās, no 1972 valsts uzņ. darbā d) ģeoloģija, ģeofizika e) publ. f) LG 260, F 9:32, AMWS g) Littleton, CO, USA.

VĪKSNE, Karīna – b) Ilinojas (Illinois) U Čikāgā (Chicago), ASV 1960 BS (ķīm.) c) privātuzņ. darbā d) neorganiskā ķīmija e) publ. f) A XV 293, LG 261 g) USA.

VĪKSNĪŠ, Erasts – a) 1. VI 1903 Nītaurē b) LU 1929 būvinženieris c) valsts uzņ. darbā Latvijā un ASV; no 1973 pensijā d) dzelzceļu būve, materiālu struktūra e) publ. f) A XV 241 g) Jamaica Plain, MA, USA.

VILCĀNS, Jānis – b) Kvīnsa (Queens) U Kingstonā, Kanādā 1955 BEE; Ziemeļaustrumu (Northeastern) U Bostonā, ASV 1975 MBA (admin.) c) pētn. darbā Transporta sistēmu centrā Kembridžā (Cambridge) Masačūsetsā (Massachusetts) d) elektrotehnika e) publ. f) A VIII 279, XV 241, LG 261, Un 46:77.

VILCIŅŠ, Gunārs – a) 8. V 1930 Rīgā b) Ričmondas (Richmond) U Virdžīnijā (Virginia) 1954 BS, 1962 MS (ķīm.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) analitiskā ķīmija, spektroskopija e) publ. f) A XV 293, LG 261, AMWS g) Richmond, VA, USA.

VĪLIPA (VORPA), Alma – a) 18. XII 1900 Dzērbenē b) LU 1933 ārste d) bērnu slimības e) publ.; BJ 2547 f) A XIV 361 g) Maywood, IL, USA.

VILKA, Irota – b) Bostonas U (ASV) 1957 AB (ģeol.) d) ģeoloģija e) publ. f) A VIII 279, LG 262 g) USA.

VILKS, Askolds – a) 27. IV 1944 Rīgā b) fitoģeografs c) pētn. darbā Limožas (Limoges) U augu biol. labor. Francijā d) fitoģeografija f) JL g) Vezueil, Vienne, France.

VILKS, Gustavs – a) 7. V 1929 Mangaļos b) Mekmāstera (McMaster) U Hamiltonā, Kanādā 1961 BS (ģeol.); Dalhauzī (Dalhousie) U Halifaksā (Halifax), Kanādā 1966 MS, 1973 Ph.D. (ōkeanoloģ.) c) pētn. darbā valsts uzņ. un privātuzņ. d) mikropalaionoloģija e) publ. f) A VII 172, LG 262, AMWS g) Darthmouth, NS, Canada.

VILKS, Hermanis – a) 1. X 1913 Latvijā b) LU 1944 elektrotehnikas inženieris c) privātuzņ. darbā d) lieljaudas transformatori e) publ., firmas patenti f) A XII 202, XV 241 g) Hamilton, Ont., Canada.

VILKS, Pēteris – a) 21. III 1944 Rīgā b) Bafalo (Buffalo) U Ņujorkas stātā, ASV 1970 BEE c) pētn. darbā privātuzņ. d) augstsprieguma līdzstrāva e) publ. f) A XV 242, LG 262 g) Dundas, Ont., Canada.

VIĻUMA, Maija – sk.: ZĪLE.

VINIKOVA (WINICOV, dz. BUTELE), Ilga – a) 16. V 1935 Rīgā b) Pensilvānijas U Filadelfijā, ASV 1956 BA; Viskonsinas (Wisconsin) U: MA (mikrobiol.); Pensilvānijas U 1972 Ph.D. c) pētn. darbā Nevadas U Rīnō (Reno) d) bioķīmija f) LG 263, JL g) Nevada, USA.

VITANDS, Ilgvars – b) Hārvardas U Kembridžā (Cambridge) Masačūsetsā, ASV 1960 BA; Ročesteras (Rochester) U Ņujorkas stātā 1964 MD c) ārsts e) publ. f) A VII 172, XIV 361, LG 264 g) Durham, NH, USA.

VITANDS, Valters – b) ķīmiķis c) privātuzņ. darbā d) metālu virsmas apstrādāšana e) 6 patenti (līdz 1975) f) A VII 172, XV 293 g) USA.

VĪTIŅŠ, Alfrēds – a) 25. VII 1906 Gatartā b) LU 1937 agronoms c) pētn. darbā Mordenas izmēģ. stacijā Kanādā e) publ.; BJ 6339 f) A VII 172 g) Canada.

VĪTIŅŠ, Pēteris – b) Ph.D. (ķīm.) c) privāta pētn. uzņ. darbā Šveicē d) fizikālā organiskā ķīmija e) publ. f) A XV 293, LG 290.

VĪTOLIŅA, Maija – sk.: TEBĒCE.

VĪTOLIŅŠ, Ernests – a) 1906 Bakū, Krievijā b) LU 1933 elektrotehnikas inženieris c) labor. vad. Latvijā līdz 1944; valsts iestāžu un privātuzņ. darbā Vācijā un Austrālijā; pensijā d) aizsardzības, kontroles un mērīšanas ierīces e) publ. f) A XV 243 g) Adelaide, SA, Australia.

VĪTOLS, Pēteris (Arnolds) – a) 24. III 1943 Ropažos b) Minesōtas (Minnesota) U Mineapolisā, ASV 1965 BEE; 1969 MEE c) pētn. darbā Minesōtas U no 1965 d) iōnizētās gāzes f) A XV 243, LG 266, ADz XII 109 g) USA.

VLASOVŠ, Eižens (Eugene VLASOV) – a) 21. II 1921 Rēzeknē b) Veinas (Wayne) stāta U Detroitā, ASV 1957 BS, 1960 MS, 1966 Ph.D. (mech. inženierzin.) c) pētn. darbā privātuzņ. d) aeronautika un astronautika e) publ. f) AMWS g) Sterling Heights, MI, USA.

VORPA, Alma – sk.: VĪLIPA.

ZACĒSTS, Rūdolfš – a) 1938 Rēzeknē b) Adelaides U Dienvidaustrālijā 1963 MB, BS, 1968 MD c) ārsts e) publ. f) A VIII 279, XIV 363, LG 268 g) Australia.

ZAĶE (TĪDEMANE), Baiba – b) Veinas (Wayne) stāta U Detroitā, ASV 1961 BS (ķīm.) c) strādājusi medic. technol. pētn. darbā Minesōtas U medic. fak. Mineapolisā, ASV d) bioķīmija e) publ. f) A XV 294, LG 268.

ZĀLĪTE, Biruta b) Sentdžonsa (St. John's) U Bruklinā (Brooklyn), ASV 1961 BA (bioķīm., ģ.s.); Konektikutas (Connecticut) U Storsā (Storrs) 1963 MS (bioķīm.) c) privātuzņ. darbā d) bioķīmija e) publ. f) A VIII 279, XV 294, LG 269 g) USA.

ZĀLĪTE, Ilze – b) Mekgila (McGill) U Montrealā, Kanādā 1965 BS (biol.) d) bioloģija e) publ. f) A VIII 279, LG 269 g) Canada.

ZĀLĪTE, Jānis – a) 9. VIII 1907 b) LU 1934 mechanikas inženieris d) kuģu būve e) publ. f) A VIII 279, XV 244 g) New York, NY, USA.

ZĀLĪTE, Ruta – b) Kalvina (Calvin) koll. Grandrepidsā (Grand Rapids), ASV 1960 BS (medic. technol.) d) medicīnas tehnoloģija e) publ. f) A VIII 279, LG 269 g) USA.

ZARIŅA, Antra – sk.: TREŠĒRA.

ZARIŅA, Ināra – sk.: KUKA.

ZARIŅA, Zigrīda – b) ķīmijē c) pētn. darbā valsts uzņ. labor. Ņuorlinsā (New Orleans), ASV d) organiskā ķīmija e) publ., patents f) A XV 294 g) USA.

ZARIŅŠ, Kristaps – a) 2. XII 1943 Tukumā b) Lehaija (Lehigh) U Betlehemā (Bethlehem), ASV 1964 BA (biol., ģ.s.); Džonsa Hopkinsa (Johns Hopkins) U Baltimorā 1968 MD c) no 1968 ārsts Mičiganas (Michigan) U slimn. Anarborā (Ann Arbor); 1972–1973 pētn. darbā Džonsa Hopkinsa U d) chirurgija e) publ. f) A XV 317, LG 271 g) Chicago, IL, USA.

ZEIDENBERGS, Ģirts – a) 5. IV 1934 Tukumā b) Konektikutas (Connecticut) U Storsā (Storrs), ASV 1957 BS; Sirakūzu (Syracuse) U (ASV) 1959 MEE, 1966 Ph.D. (elektrotechn.) c) pētn. darbā Sirakūzu U 1963–1967, pēc tam privātuzņ. d) elektrotehnika e) publ. f) A VIII 280, XV 246 (jālabo dati), LG 272, AMWS g) Katonah, NY, USA.

ZEMDEGA, Dženisa (Janice) – b) b. māsu skolu 1970 c) pētn. darbā Toronto U Kanādā f) AABS g) Mississauga, Ont., Canada.

ZEMGALE, Rasma – sk.: ELFERTE.

ZERVIŅŠ, Andris – a) 19. III 1931 Rīgā b) Aiovas (Iowa) stāta zin. un technol. U Ēmsā (Ames), ASV 1954 BS (zool.), 1959 DVM; Pitsburgas (Pittsburgh) U (ASV) 1961 MS (tautas vesel.), 1962 MS (epidēmiol.), 1963 MS (higiēnā) d) medicīna e) publ. f) A VIII 280, XIV 365, XVII 250, LG 274 g) USA.

ZIEMELIS, Guntis – a) 9. X 1942 Rīgā b) Ņusautvelsas (New South Wales) U Sidnejā (Sydney), Austrālijā 1966 BSc c) valsts pētn. inst. darbā d) vīna pētniecības ķīmija e) publ. f) A XV 295, LG 276 g) South Australia.

ZIEMELIS, Māris – b) ķīmijē c) privātuzņ. darbā d) polimeru ķīmija e) patents f) A XV 295 g) USA.

ZĪLE (VIĻUMA), Maija – a) 3. VIII 1929 Rīgā b) Merilendas (Maryland) U Kolledžpārkā (College Park), ASV 1954 BS (piensaimn. technol.); Viskonsinas (Wisconsin) U Madisonā 1956 MS, 1959 Ph.D. (bioķīm.) c) pētn. darbā Viskonsinas U 1959 un 1961–1977, Hārvardas U Kembridžā (Cambridge) 1959–1961; no 1977 ārkārtas zinātniece Viskonsinas U d) vitamīnu un hormonu funkcijas e) 20 publ. (iesk. kopd.) līdz 1977 f) A VII 176, XV 295, LG 275, LAMZA, AMWS g) Madison, WI, USA.

ZĪRAKA (GRANTE), Silvija – a) 11. XI 1935 Rīgā b) Ņujorksitijas (City of New York) U Hantera (Hunter) koll. ASV 1957 BA; Jēlas (Yale) U Ņuhevenā (New Haven) 1960 MD c) ārste; pētn. darbā U slimn. d) iekšējās slimības, endokrinoloģija e) publ. f) A XIV 366, LG 276 g) Oakland, CA, USA.

ZIRNE (LĀCE), Lūcija – a) 18. VII 1917 Baltinavā b) LU 1941 ārste c) privātpraksē un klīnikas vad. d) acu slimības e) publ. f) A XIV 366 g) Brooklyn, NY, USA.

ZIRNĪTE, Līga – sk.: RUPERTE.

ZĪVERTS, Juris (Georgs) – a) 1920 b) Darmštates (Darmstadt) techn. augstsk. Rietumvācijā 1949 Dipl.-Ing. (būvn.) c) privātuzņ. darbā Kanādā no 1951, ASV no 1955 d) betona rūpniecība e) 32 publ. (līdz 1968) f) A VIII 280, XV 248, LG 276, personiska informācija g) USA.

ZOBENA (paturēts dzimtais uzvārds), prec. ĪSTA (EAST), Lilija – a) 9. XI 1950 Halifaksā (Halifax) Anglijā b) Londonas U Kinga koll. Anglijā 1972 BMus; Londonas U paid. inst. (Institute of Education) 1973 mūzikas skolot. apliec.; Londonas U Kinga koll. 1977 MMus c) pētī Dienvidslāvijas tautasmūziku, Balkānu un baltu tautu mūzikas folkloru d) etnomūzikoloģija e) publ. periodikā f) A XVIII 223, person. informācija g) London, England.

ZOLDNERS, Nikolajs – a) 24. II 1909 Tallinā, Igaunijā b) LU 1940 būvinženieris c) privātuzņ. un valsts darbā Latvijā un Vācijā; no 1957 pētn. nod. vad. Kanādas valsts uzņ., kopš 1974 pensijā; 1982 lekt. un labor. vad. Meksikas cementa un betona inst. (El Instituto Mexicano del Cemento y del Concreto, A.C.) d) betona tehnoloģija e) ap 50 publ. (iesk. kopd.) līdz 1979 f) A VIII 280, A XV 248, Un 24: 77, LAMZA, person. inform. g) Ottawa, Ont., Canada.

ZUDĀNS, Zenons – a) 1919 Silajāņos b) b. LU mech. fak.; Pensilvānijas U Filadelfijā (Philadelphia), ASV 1966 Ph.D. (mech.) c) Franklina inst. Filadelfijā mech. un kodolenerģ. nod. vad. d) inženierzinātņu mechanika e) publ.; BJ 6351 f) A VII 177, XV 248, LG 277, Un 20:81, VO.

ZUIKA, Māris – a) 19. X 1943 Valmierā b) Rietummičiganas (Western Michigan) U Kalamazū, ASV 1964 BA (ķīm. un biol.); Mičiganas U Anarborā (Ann Arbor) 1968 MD c) ārsts klīnikā d) dermatoloģija e) publ. f) A XIV 367, XV 295, LG 277 g) Kalamazoo, MI, USA.

ZVAGULE, Maruta – b) Rietumontario (Western Ontario) U Londonā, Kanādā 1972 BS (ķīm.) d) fizikālā organiskā ķīmija e) publ. f) A XV 295, LG 278.

ZVEJNIEKS, Andrejs – a) 6. I 1922 Raunā b) LU 1944 mag. chem.; Stokholmas (Stockholm) techn. augstsk. Zviedrijā 1955 fil. dr. (ķīm.) c) no 1957 ASV pētn. darbā privātuzņ. un paša uzņ. vad. d) taukskābju ķīmija e) publ., patenti f) A VII 177, XV 295, LG 280, AMWS g) Atlanta, GA, USA.

ŽIBNERS, Harijs – a) 11. VII 1910 b) LU 1938 mag. iur.; ASV: MA (soc. admin.) d) mazgadīgo noziedznieku labošanas darbs e) publ. f) A XI 275, LG 290 g) Columbus, OH, USA.

PAPILDINĀJUMS

SIETNIEKS, Alfrēds – a) 14. V 1911 Jelgavā – 1981 maijā Ničepingā (Nyköping), Zviedrijā b) LU 1941 ķīmijas inženieris c) pētn. darbā privātuzņ. d) 3 publ., patents e) metallurģija, kodolenerģija f) A XII 96, XV 286.

STRĒLERTS, Teodors – a) 10. IV 1902 Dobelē – 1981 (?) Anglijā b) LU 1931 mag. iur. e) publ.; BJ 1932 f) A VIII 252, XI 270.

LŪGUMS

Zinātnieki lūgti savu darbu novilkumus vai vismaz savu publikāciju sarakstus sūtīt MLB bibliotēkai. Adrese: Latvian Library, 3 Dickens St., Elwood, Vic. 3184, Australia.

PAPILDINĀJUMI UN LABOJUMI

ARCHĪVA V SĒJUMĀ (1976)

123. un 182. lpp.: DRAPČE, Nora – a) 20. XII 1886 Daugavpilī – 26. XII 1968 Kalamazū, ASV.

221. lpp.: MINIATE, Elma – svītrojama; pareizās ziņas sk. A XVII sēj. 202. lpp. A XXI sēj. 225. lpp. un LG 172. lpp. svītrojams: mākslas vēsturē.

ARCHĪVA XIV SĒJUMĀ

331. lpp.: PILSUMA (MELKUS), Mirdza – d) Ķelnes (Köln) U Rietumvācijā 1950 (zobārste); Viskonsinas (Wisconsin) U Madisonā, ASV 1962 speciāliste citotehnoloģijā.

ARCHĪVA XVIII SĒJUMĀ

236. lpp.: Imants SAKSS nav diriģējis Hamiltonas katoļu kori.

ARCHĪVA XX SĒJUMĀ

180. lpp.: BRIŠKA, Nīls – a) miris 27. X 1980 ASV.

ARCHĪVA XXI SĒJUMĀ

71. lpp.: *New Guide to the Diplomatic Archives in Western Europe* (1975), ne:.. *Eastern Europe*.

72. lpp.: Pauls Lazda bijis docents Viskonsinas universitātē Madisonā, pēc tam Oklērā (Eau Claire).

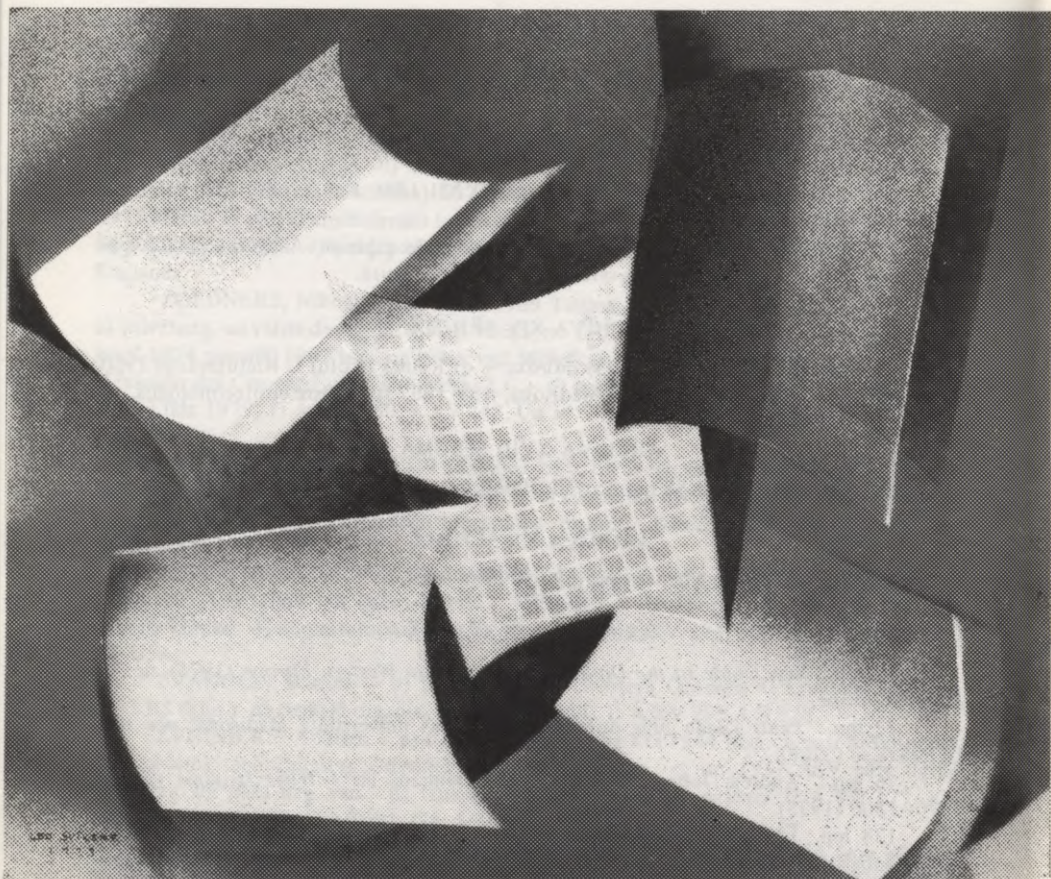
76. lpp.: Andreja Johansona darbu skaitā minama arī *Latvijas kultūras vēsture 1710–1800* (1975).

128. lpp.: ĒVERSS, Ilmārs – a) 24. II 1908 – 1964 Latvijā b) LU 1941 mag. math. c) LU subasist. (fizikā) 1939, jaun. asist. 1941; Latvijas valsts U un Jelgavas lauks. akad. māc.-sp. 1944 d) elektronika f) Un 46:18.

135. lpp.: KALNIŅŠ, Arvīds – a) 18. VIII 1894 Bebroš – 17. II 1981 Rīgā b) RPI 1916 tehnoloģijas inženieris; LU 1930 Dr. silv. c) LU doc. 1920, vec. doc. 1928, prof. 1931; JLA prof. 1939; no 1946 Mežsaimniecības problēmu (vēlākā Koksnes ķīmijas) inst. dir. d) koksnes tehnoloģija un mežsaimniecība e) ap 450 publ. f) LUB 230, LME II 23.

143. lpp.: NEIBERGS, Pauls. Ir divas personas ar to pašu vārdu un uzvārdu. 10. I 1975 Rodailendā, ASV mirušais mācībspēks ir dzimis 8. VII 1923 Rīgā un nav bijis LU jaun. asistents. Pēdējais ir dzimis 4. I 1912 un ir minēts A XXI sēj. 226. lpp.

150. lpp.: SKĀRDS, Vilis – a) 3. III 1894 Sērenē – 19. VIII 1980 Rīgā b) LU 1922 būvinženieris, 1939 Dr. ing., LVU 1947 techn. zin. kand. c) LU jaun. asist. 1922, asistents 1924, vec. asist. 1927, priv.-doc. 1930, doc. 1934, vec. doc., prof. 1939; LLA no 1952 doc. d) ūdensapgāde, kanalizācija e) publ. f) LUB 140, LME III 348.

Leo Sviķers

VEIDOLI TELPĀ

IN MEMORIAM

Pauls Jurevičs

Archīva līdzstrādnieks Pauls Jurevičs dzimis 1891. g. 19. novembrī, miris 1981. g. 6. novembrī. Viņu izvadot, Svētā krusta baznīcā Melburnā *Archīva* redaktors teica:

„Dr. Pauls Jurevičs bija viens no deviņiem Latvijas universitātes profesoriem, kas pārdzīvoja trimdu līdz šim laikam.

Profesors Pauls Jurevičs bija viens no četriem Melburnā, Austrālijā dzīvojošiem Tautas balvas laureātiem.

Profesors Pauls Jurevičs visu mūžu sekoja Latvijas universitātes devīzei – Zinātnei un tēvzemei.

Cienījamais kollēga! Mēs, palicēji, kamēr vien Dievs mums atļaus, ikviens strādāsim zinātnes patiesībai savā zinātnes nozarē, par spīti šķēršļiem, un darbosimies nākotnes brīvās Latvijas labā, par spīti vienaldzībai un neticībai.

Akadēmiskā jaunatne! Tevi aicina turpināt profesora Paula Jureviča mūža ceļu un iemiesot darbā skaistos vārdus – Zinātnei un tēvzemei.”

Valfrīds Osvalds

Archīva līdzstrādnieks Valfrīds Osvalds dzimis 1916. g. 23. decembrī Daugulos, miris 1982. g. 20. februārī. Viņš bija astronomijas profesors Virdžīnijas universitātē, ASV. Jaunībā darbojies skautos, beidza Latvijas universitāti, iesaukts Latviešu leģionā. Hamburgas universitātē 1951. gadā ieguva Dr. rer. nat. gradu, aizstāvot disertāciju par zvaigžņu īpatām kustībām. Amerikas savienotajās valstīs bija astronoms Mekormika (L. McCormick) observātorijā Šarlotesvilā, Virdžīnijā, ar 1957. gadu mācībspēks Virdžīnijas universitātē un no 1961. gada ārkārtas profesors.

Valfrīds Osvalds sešus gadus bija Latviešu akadēmisko mācībspēku un zinātnieku apvienības valdes priekšsēdis un, šai amatā darbotamies, piedalījās ar rakstiem *Archīvā*. Arī šai sējumā izmantoti viņa savākie dati, papildinot mūsu līdzstrādnieka architekta Kārļa Sātiņa rakstu par universitāšu un kolledžu mācībspēkiem. Tā sagadījās, ka *Archīva* redakcijai ar dziļu nožēlu bija jāpapildina šie dati ar sirsnīgā un mīļā kollēgas Valfrīda Osvalda miršanas atzīmi.

SATURS

Lpp.

Priekšvārdi	.....	5
Indra Gubiņa	– Paņem līdz (dzejolis, Jāņa Norviļa mūzika, Leo Svīķera ilustrācijas)	7
Krišjānis Barons	– Latvju dainas	15
Garlībs Merķelis	– Latviešu dzejas gars un dzeja	49
Indra Gubiņa	– Dainu ietekme latviešu modernajā dzejā	59
Anda Kučere	– Vai dainas vēl ietekmē moderno dzeju?	77
Viktors Bendrups	– Jānis Cimze un <i>Dziesmu rota</i>	89
Elvīra Latiša	– Tautasdziesmu publicējumi žurnālā <i>Dzeive</i>	97
Ilze Ziedare	– Līdzības un atšķirības starp dainām un pasakām	109
Edgars Dunsdorfs	– Folklorā okupētajā Latvijā	121
Valdis Klētnieks	– Latviešu rakstraudzis	135
Edgars Dunsdorfs	– Latvju ornamentu nosaukumi	179
Verners Rinkuss	– Grieze grieza	208
Kārlis Sātiņš un Valfrīds Osvalds	– Augstāko izglītības iestāžu mācībspēki (papildinājumi un labojumi)	209
Kārlis Sātiņš	– Brīvajā pasaulē dzīvojošie latviešu pētnieki un zinātnieki	225
Papildinājumi un labojumi	.....	265
In memoriam	– Pauls Jurevičs, Valfrīds Osvalds	267

PORTRETI

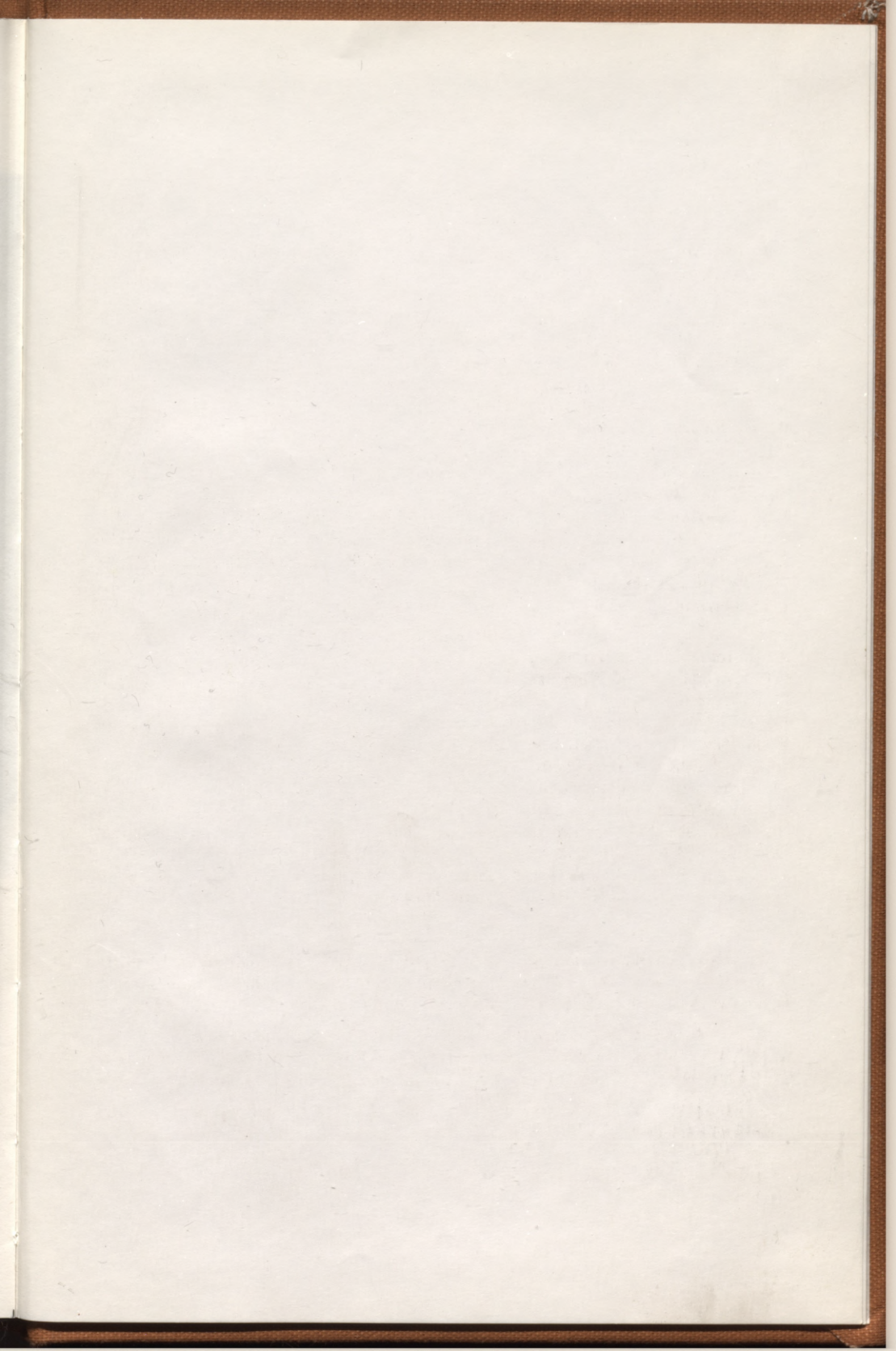
Ansis Cīrulis	– Ludis Bērziņš	21
Vilis Krūmiņš	– Krišjānis Barons	27
Kārlis Miesnieks	– Fricis Brīvzemnieks	47
Ernests Ābele	– Leonīds Breikšs	61
Kārlis Miesnieks	– Fricis Bārda	63
Arnolds Mazītis	– Jānis Rainis	67
Ojārs Bīskaps	– Indra Gubiņa	73
Ērika Šternberga	– Zinaīda Lazda	79
Niklāvs Strunke	– Andrejs Eglītis	81
Anonims zīmētājs	– Jānis Cimze	91
Valerijs Zosts	– Emīls Melngailis (šaržs)	99
Jōns Trūps	– Pīters Migliniķis (<i>Dzeives vāks</i>)	107

ATTĒLI

Andris Pavasars: Pavasars 2 – Leo Svīķers: Klusā daba ainavā 6 – Vilis Ciesnieks: Teika 117 – Joachims Broce: Rūjienas un Bīriņu novada tautastērpi 207 – Augusts Annus: De profundis—Ave sol 236,237 – Leo Svīķers: Veidoli telpā 266.

KARTOGRAMMAS: K.Barona savāktās dainas 32 – Dainu melodijas 33 – Vainagi 182, 183 – Cepures, brunči 187 – J.Broces ceļojumi 205. ORNAMENTI: Saulītes 144–151. Zvaigznītes 171–174. Villaiņu tipi 185. Cimdu raksti 189–203. Krustukrusts 204.

KARIKATŪRAS: Reinis Birzgalis: Kā Staļins rakstīja latviešu „dainas” 129. „Augšā pulķīts, apakšā mulķīts” 132.

SATURS

Lpp.

Pīteris Vārds	—		5
Indra Gubiņa	—	Pagom līds (dzejolis, Jāņa Nostriņa mūzika, Leo Svīgars ilustrācijas)	7
Krišjānis Barons	—	Latvju dainas	15
Čarlijs Merkalis	—	Latviešu dzejas gais un drūps	49
Indra Gubiņa	—	Dainu ietekme latviešu modernajā dzejī	59
Andis Kačere	—	Vai dainas vēl ietekmē moderno dzejī?	77
Viktors Bendorps	—	Jānis Cimze un <i>Dziesma rūsā</i>	89
Elīza Latiņa	—	Tautasdziesmu publicējumi žurnālā <i>Dziesmā</i>	97
Iza Ziedare	—	Līdzības un atšķirības starp dainām un pasākām	109
Edgars Dundorfs	—	Folklorā okupētālā Latvijā	121
Vaidis Kļētnieks	—	Latviešu rakstzīmris	135
Edgars Dundorfs	—	Latviešu ornamentu nosaukumi	175
Vemora Rinkaus	—	Grāze jūras	208
Kārlis Stāņģis un Valtīdis Oswalds	—	Austrāko izglītības sistēma mūsdienu Latvijā (papildinājumi un labojumi)	207
Kārlis Stāņģis	—	Bērniņi pasaulē dzimstotie latviešu pētnieki un zinātnieki	225
Papildinājumi un labojumi	—		263
It memoriam	—	Paulis Jurevičs, Valtīdis Oswalds	267

PORTRETI

Ansis Čerolis	—	Ludis Bērziņš	21
Vilnis Krūmiņš	—	Krišjānis Barons	27
Kārlis Miesnieks	—	Friča Brižģinieks	47
Ernests Ābele	—	Leonāls Brūklis	61
Kārlis Miesnieks	—	Friča Vārds	63
Arnolds Magiņis	—	Jānis Raiņis	67
Ojārs Bērziņš	—	Indra Gubiņa	73
Elīza Sietiņbēga	—	Zināša Laziņa	79
Nikolajs Strunke	—	Andrijs Lālis	81
Arminis Zimētijs	—	Jānis Cimze	91
Valentīns Zosta	—	Uldis Meļņģis (kārta)	99
Jāņa Trijs	—	Pīteris Mīļulāks (<i>Dziesmā</i> vāki)	107

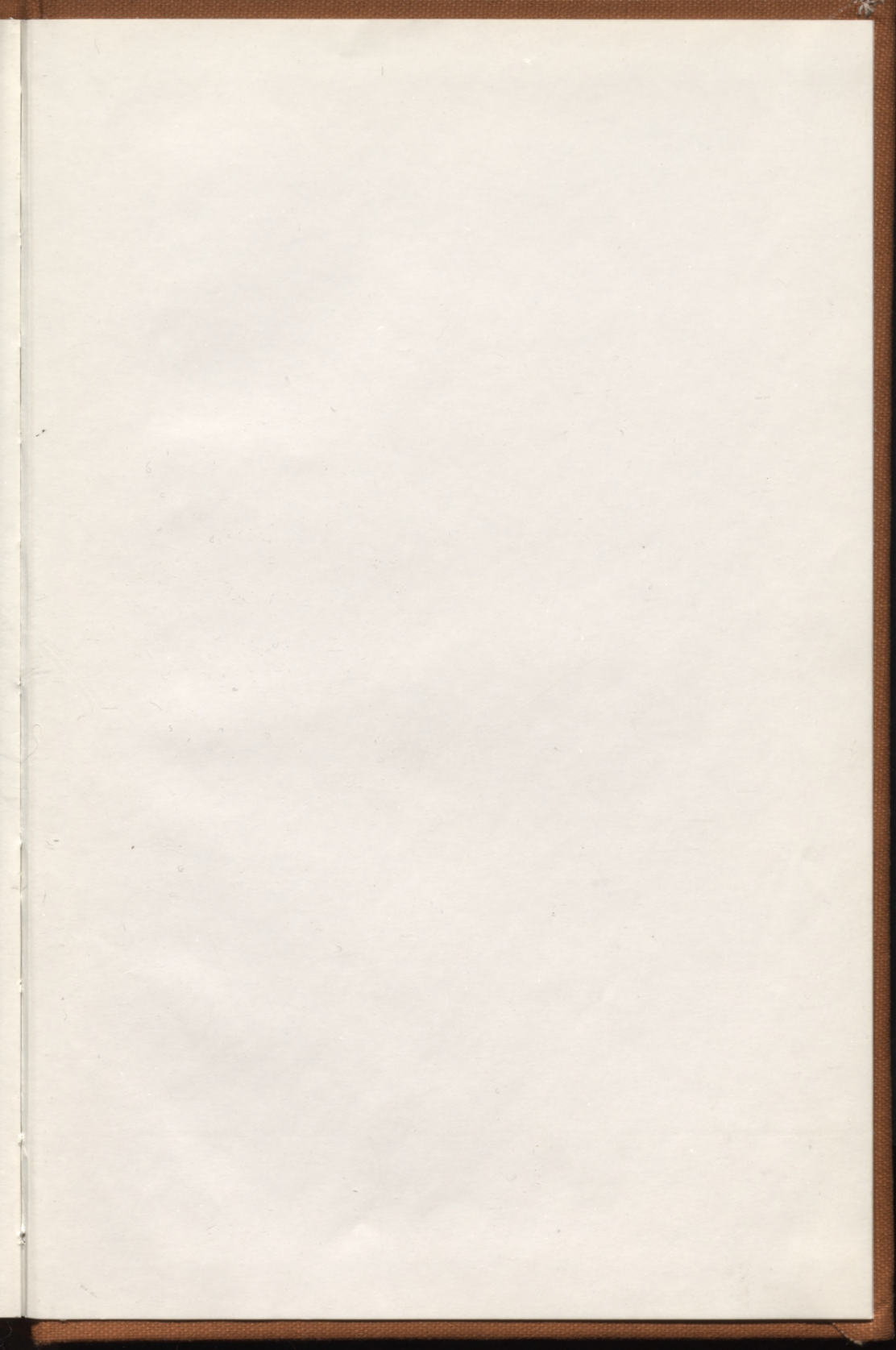
ATTĒLI

Andris Pavarsis: Pavarsis 70 - Leo Svīgars: Klusā dabā ananāš 6 - Vilis Čerolis: Teika 117 - Joachims Brocs: Rājnieks un Bērniņi novada iedzīvotāji 207 - Augusts Annus: De profundis - Art. sci. 236, 237 - Leo Svīgars: Veidoli tēpā 266.

KARTOGRAMMAS: K. Barons savietās dainas 32 - Dabū metodeja 33 - Vainagi 182, 187 - Čepurcs, brūnā 187 - J. Brocs ceļojumi 205. **ORNAMENTI:** Saules 144-151, Zvaigzītes 171-174, Vīlīgu tēpi 185, Cimdi raksti 189-203, Krustkrusti 204.

KARIKĀTURAS: Reinis Brižģis: Kā stājas rakstīja latviešu „dainas” 129, „Augstā pūķis, apakšā mūķis” 132.

26-

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0303018628

